

שינויים נדרשים בעדיפויות הלאומיות

מדיניות המעגל הראשון: יצירת תמריצים ומתן כלים

- **הגברת התמריצים לעבוד ולהעסיק**
 - החלפת תמריצים לאי-עבודה בתמריצים לעבודה.
 - הקטנה ניכרת במספר העובדים הזרים.
- **מתן כלים ותנאים - תוכנית תעסוקה מקיפה**
 - תוכנית "הזדמנות שניה" להשלמת השכלה
 - הכשרה מקצועית בשיתוף המגזר העסקי
 - מערכת השמה המתומרצת לפי הצלחת העובד

מדיניות המעגל השני: יצירת סביבה תומכת ומסייעת

- **יום לימודים ארוך ותוכניות העשרה מסובסדות לילדים ונוער אחה"צ**
- **שדרוג תשתיות התחבורה** – הספקת תחבורה ציבורית מהירה וזולה בכל רחבי המדינה

מדיניות המעגל השלישי: תוכנית אסטרטגית רב-שנתית

תקציב המדינה יבנה מחדש מלמעלה למטה, על פי הדרישות התקציביות הנגזרות מסדר העדיפויות הלאומי החדש:

• **הגברה ניכרת בשקיפות התקציבית**

• **רפורמה מבנית במערכת החינוך**

• **הגברת האכיפה של החוק ע"י שדרוג ויעול המשטרה ומערכת המשפט**

• **מדיניות רווחה**

- הבטחת אספקה סדירה של שירותים רפואיים איכותיים לכל
- הבטחת תשלומי ביטוח לאומי שיאפשרו תנאי קיום ומחיה נאותים למי שבאמת נזקק

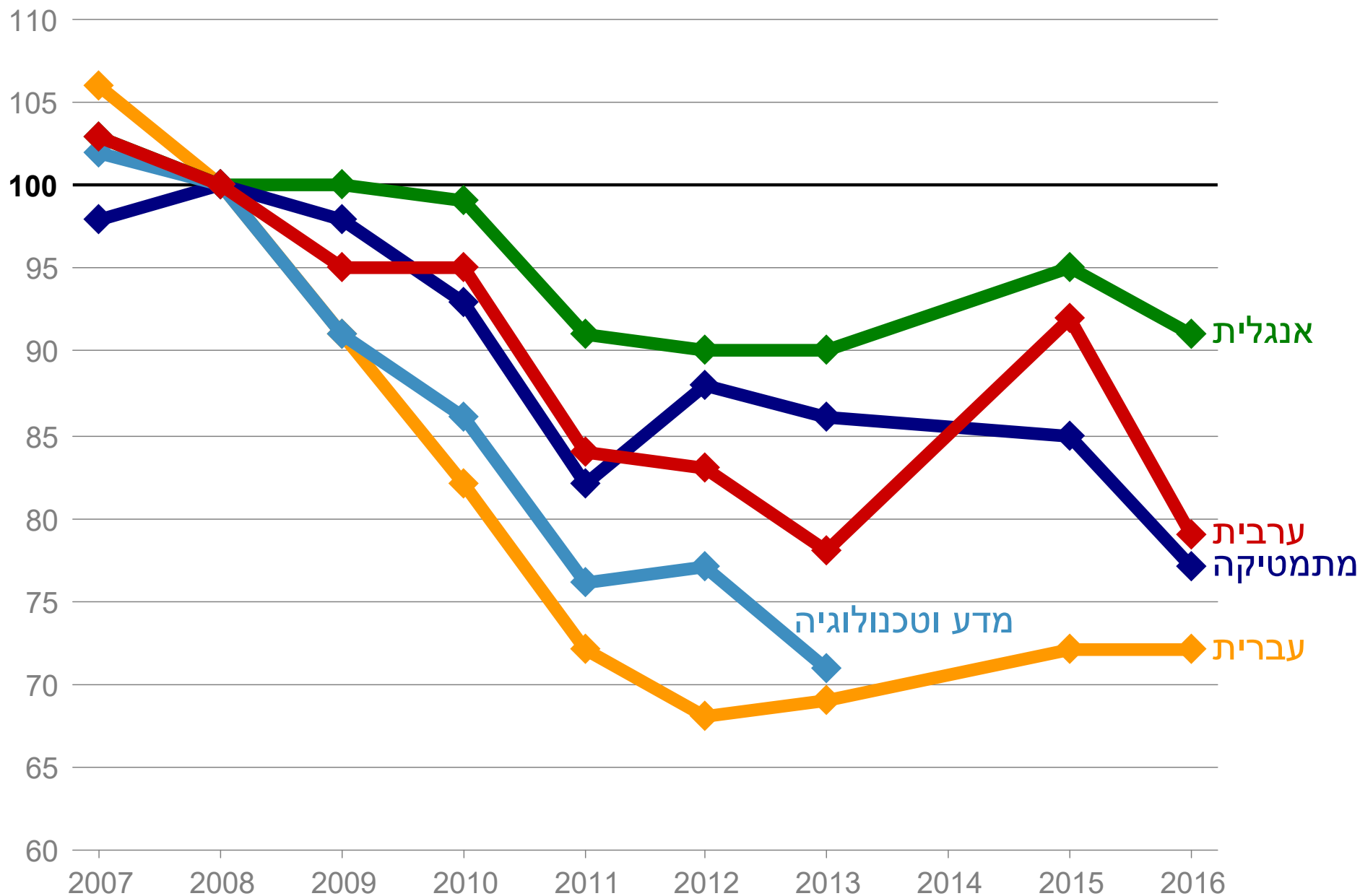
"טפחו את מוחכם במחשבות גדולות,
כי לעולם לא תגיעו גבוה יותר
ממה שאתם חושבים"

בנימין ד'יזראלי

ראש ממשלת בריטניה, 1874-1880

אי-שוויון בציוני המיצ"ב – כיתה ה'

סטית תקן ב-2008 = 100 (בסיס)

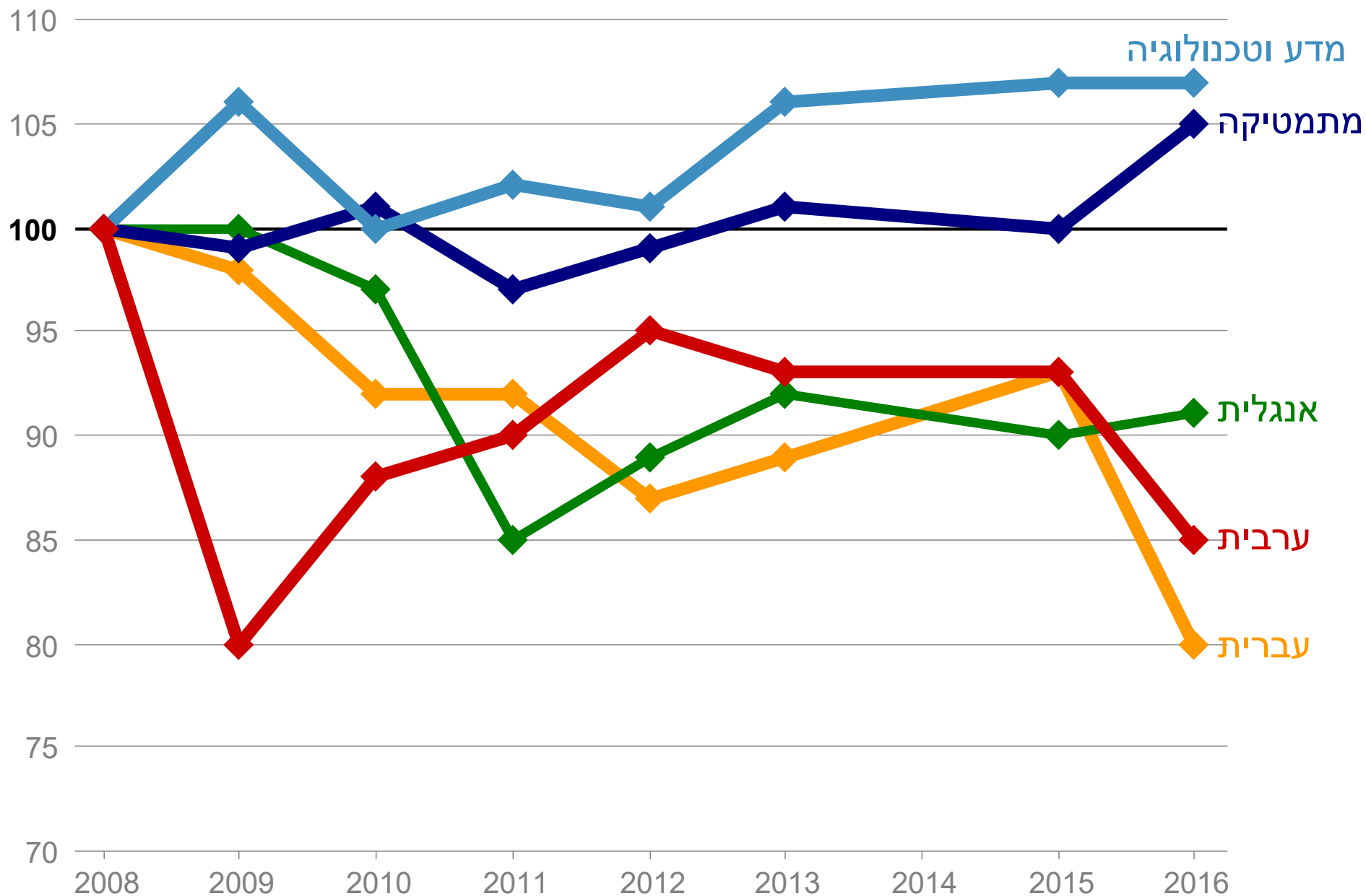

* לא כולל תלמידים חרדים.

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה)

אי-שוויון בציוני המיצ"ב – כיתה ח'

סטית תקן ב-2008 = 100 (בסיס)

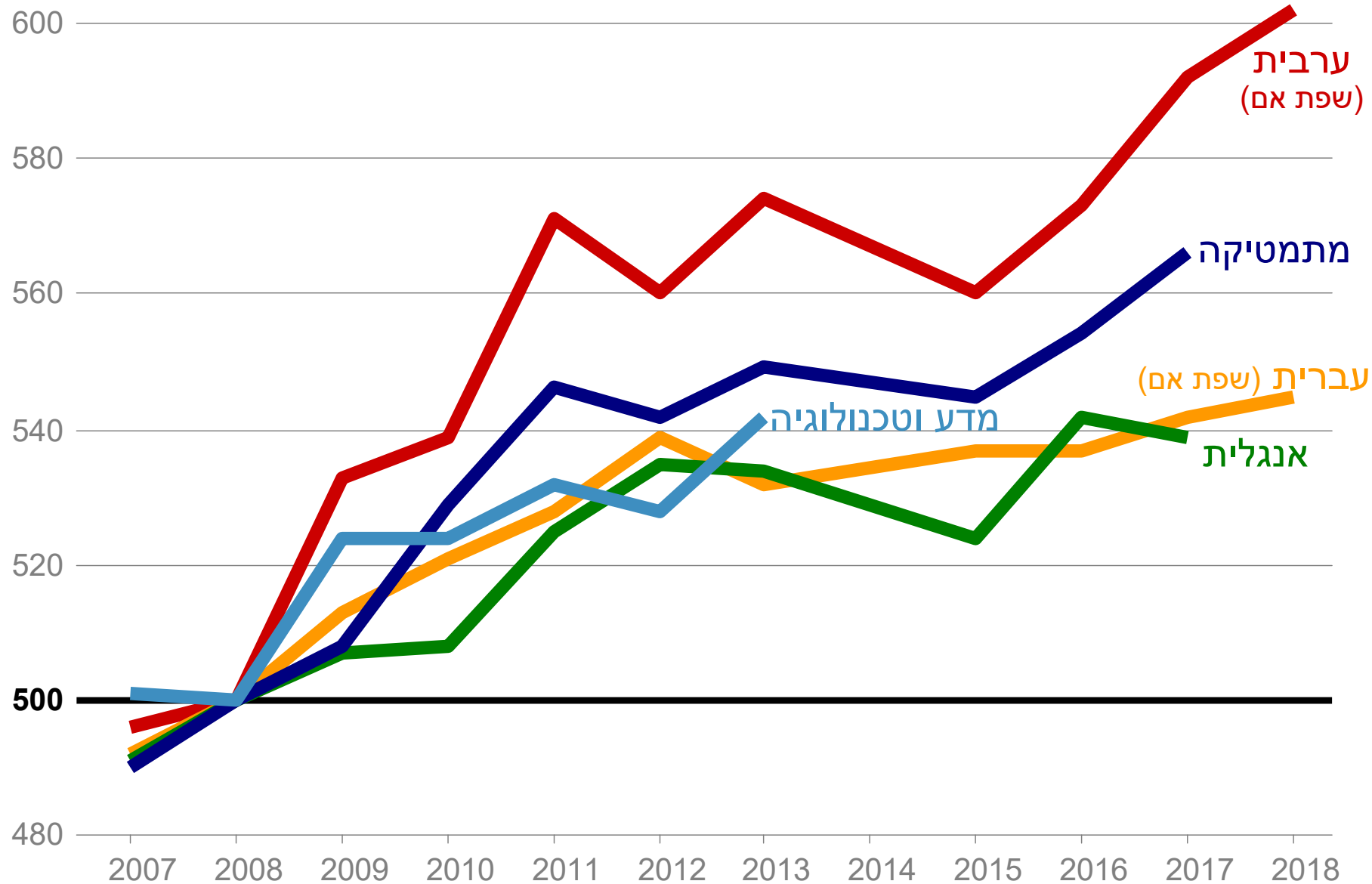

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה)

* לא כולל תלמידים חרדים.

ציונים במיצ"ב – כיתה ה'

ממוצע 2008 = 500 (בסיס)

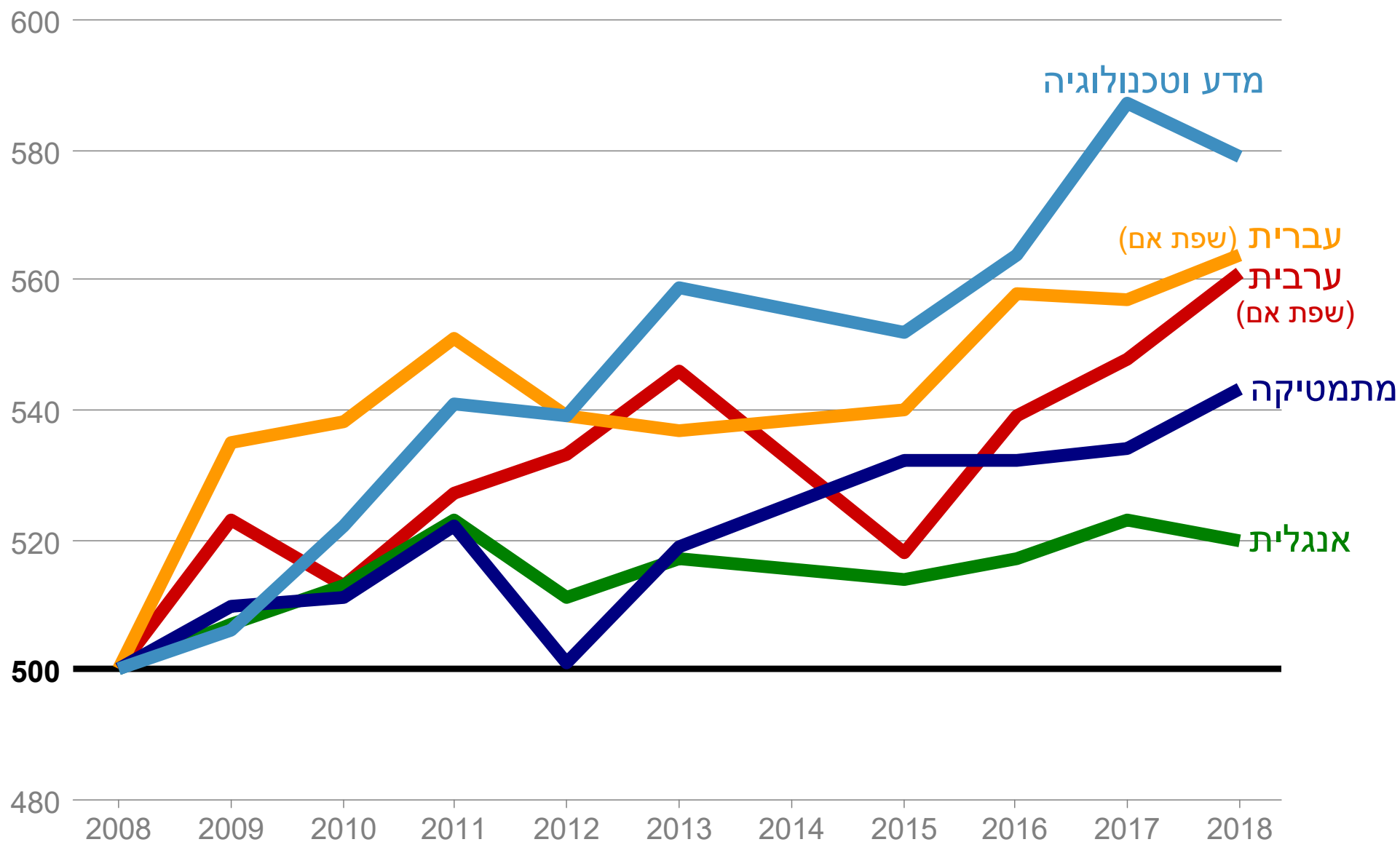

* לא כולל תלמידים חרדים.

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה)

ציונים במיצ"ב – כיתה ח'

ממוצע 2008 = 500 (בסיס)

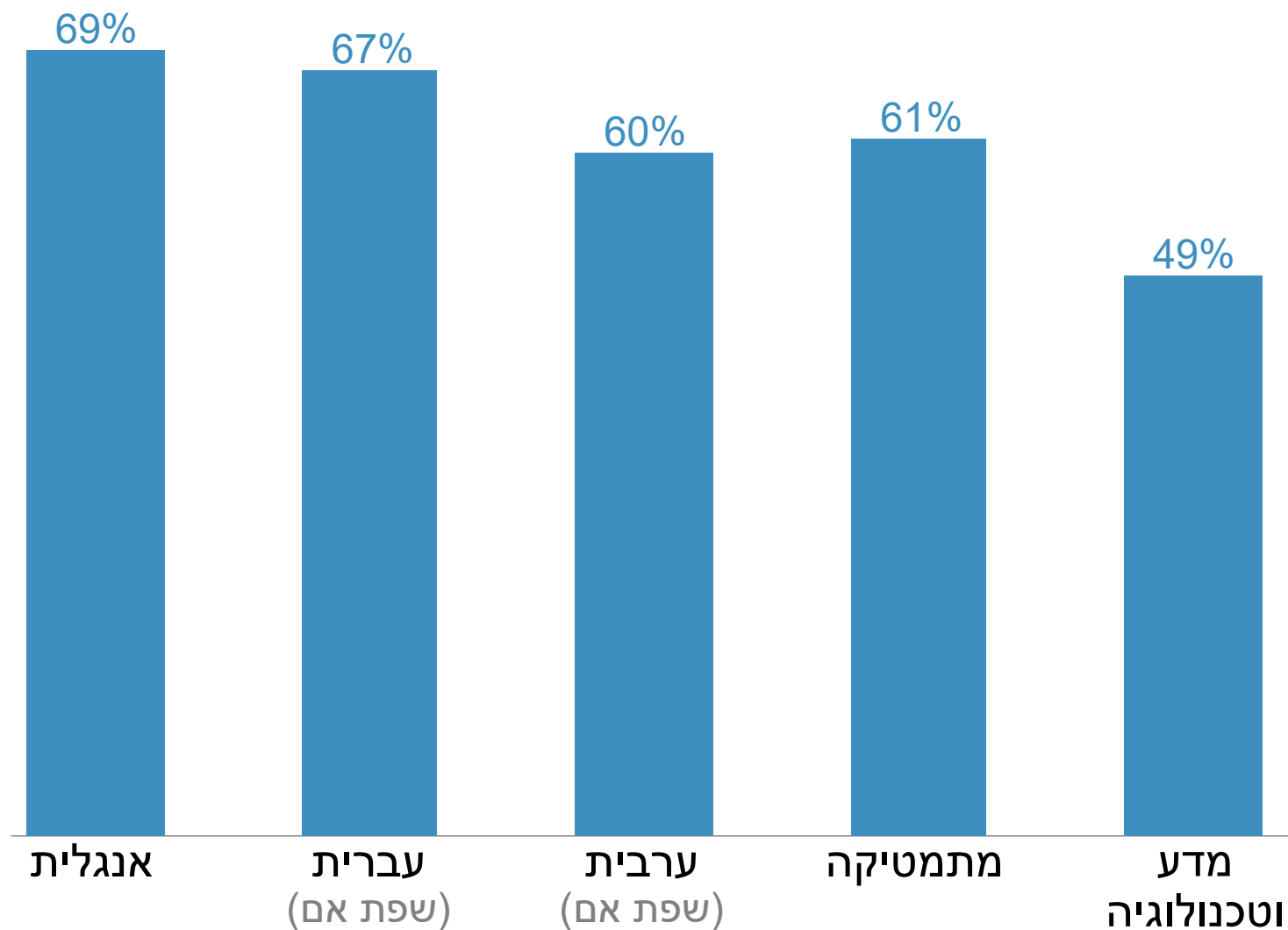

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה)

* לא כולל תלמידים חרדים.

שיעור התשובות הנכונות

מבחני מיצ"ב, 2018

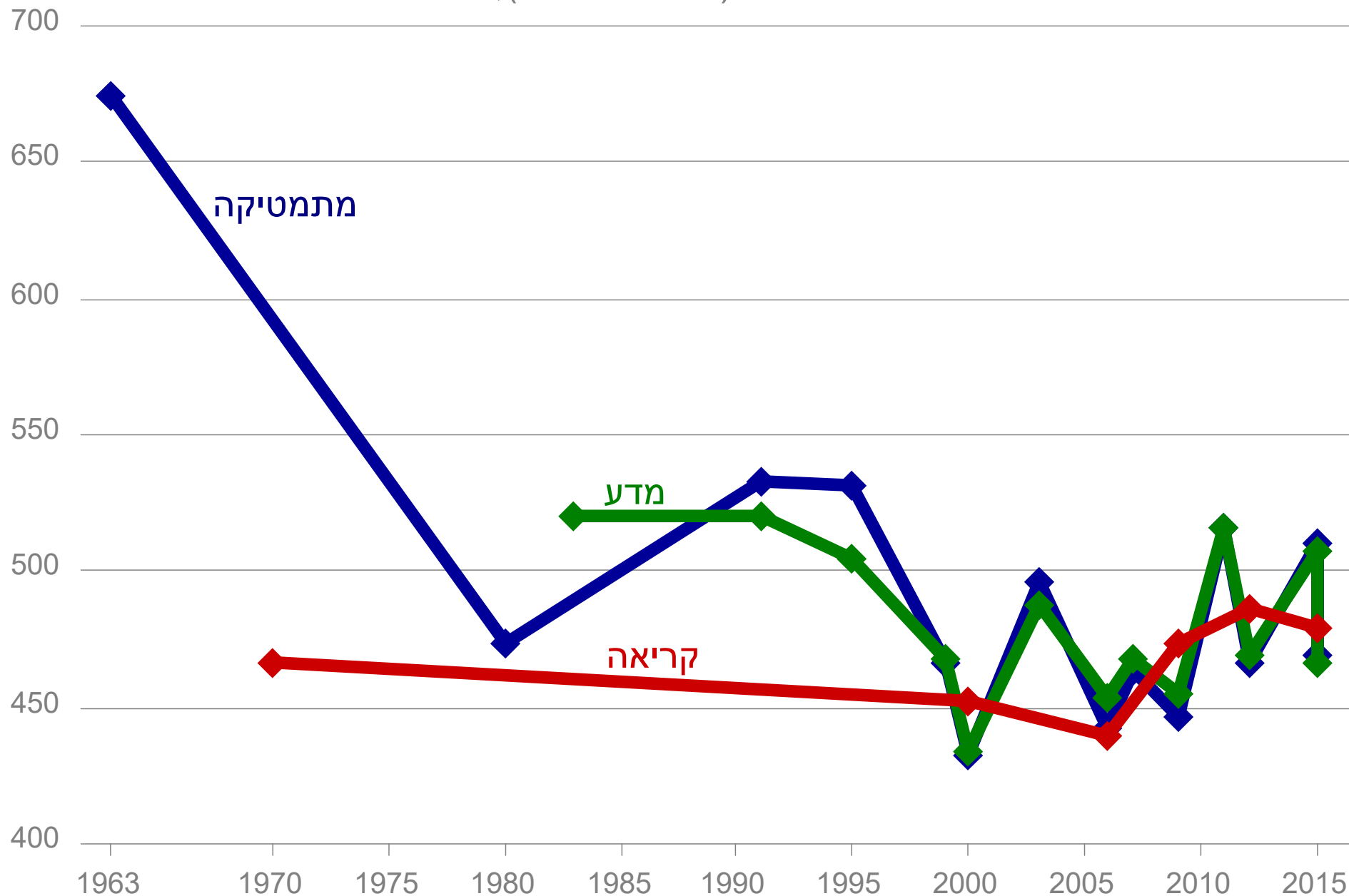

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה)

* לא כולל תלמידים חרדים.

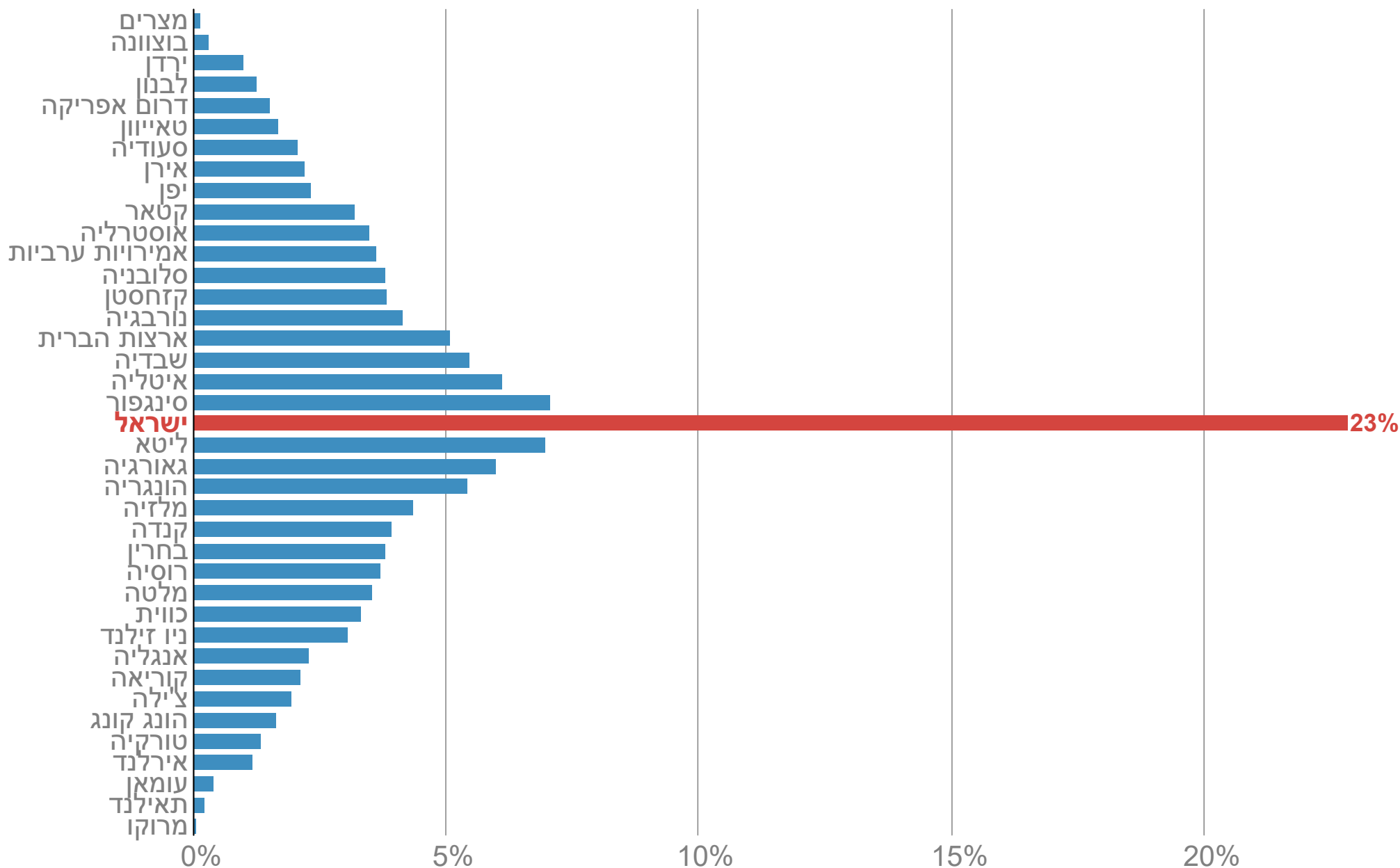
ציונים של ישראל במבחנים הבינלאומיים

בתי ספר על-יסודיים (גילאים 13-15), 1963-2015

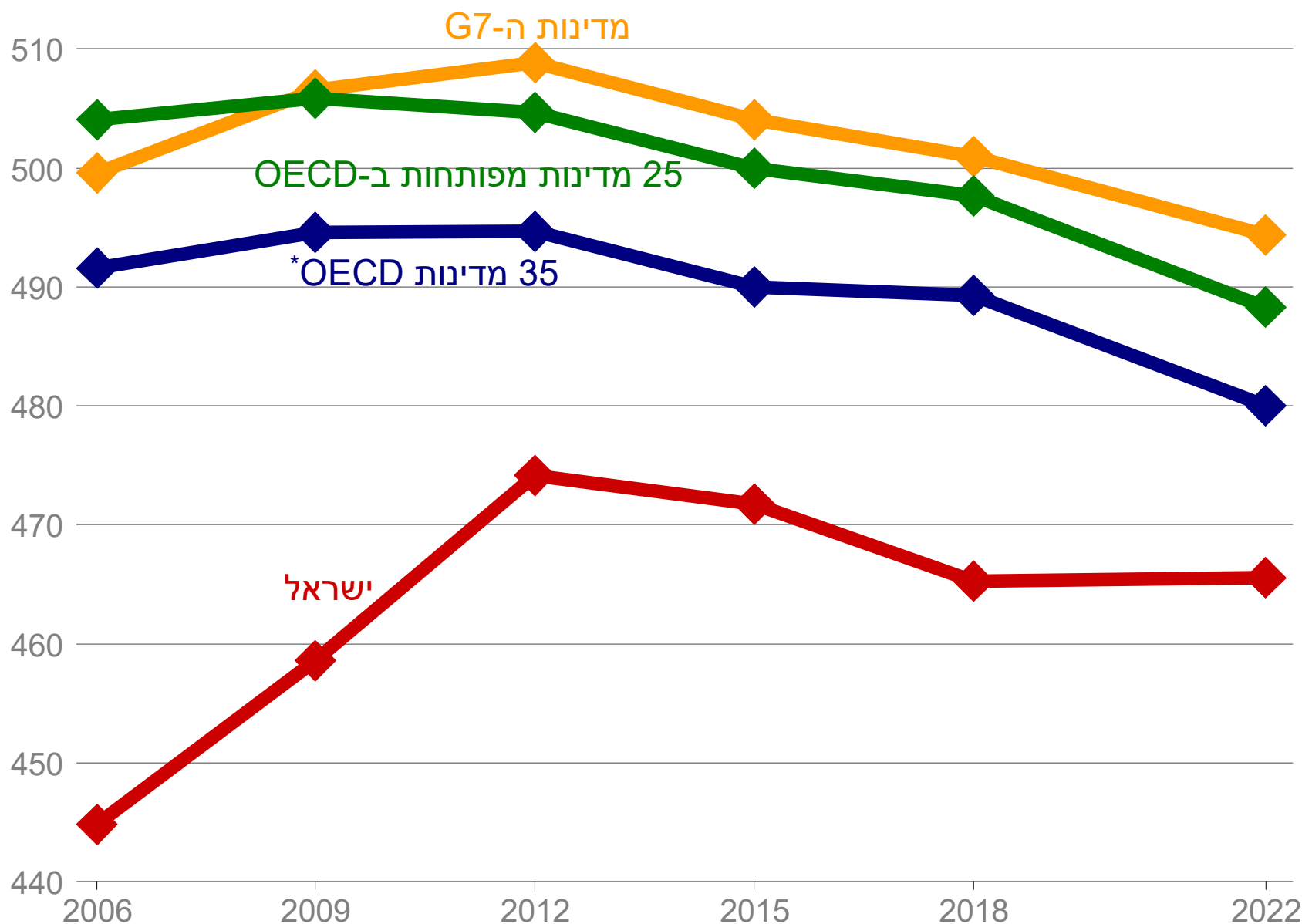
שיעור התלמידים שלא נכללו במבחן 2015 TIMSS

מבחן במתמטיקה

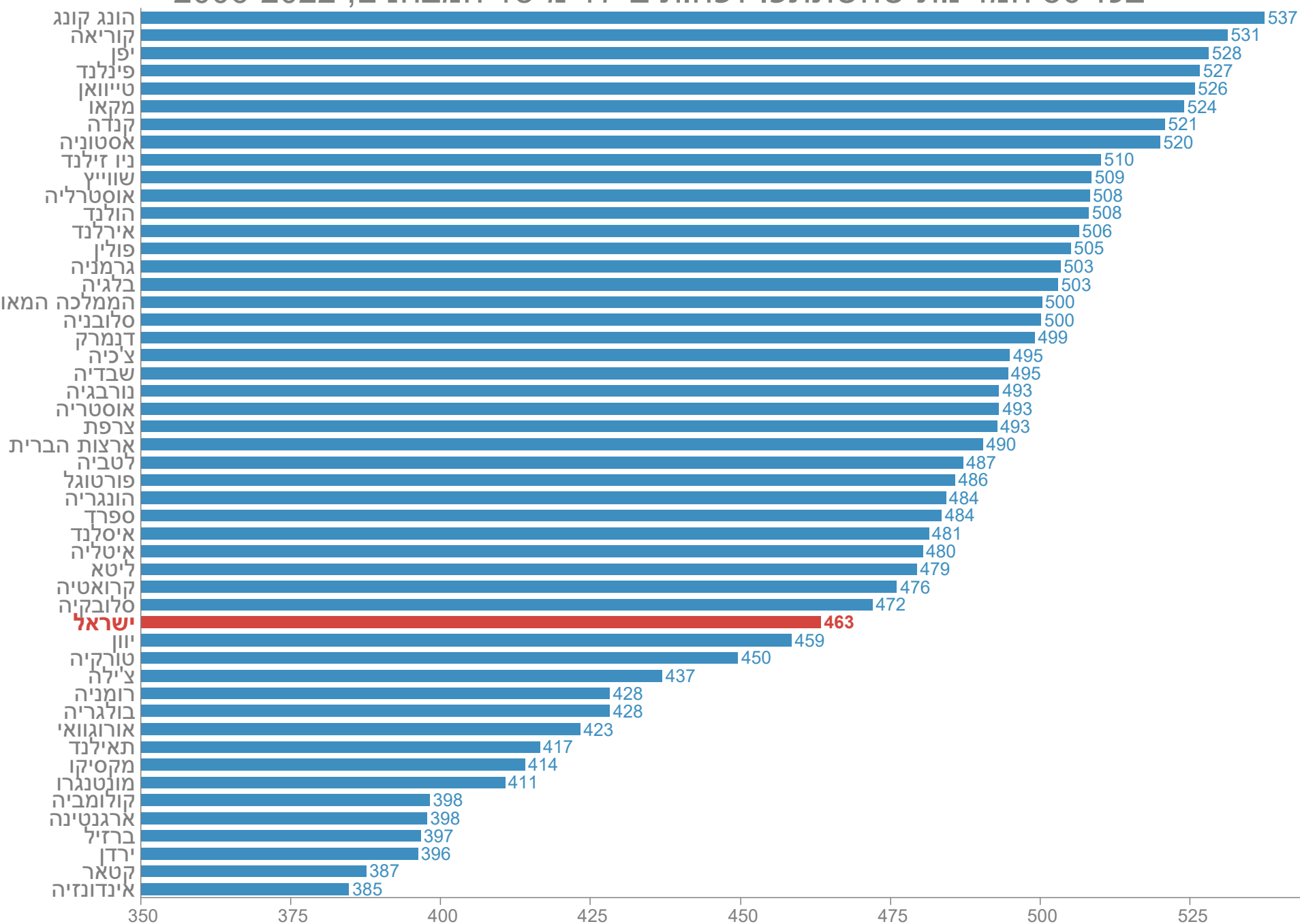
ציוני PISA ממוצעים, 2006-2022

ממוצעים ארציים במבחנים במתמטיקה, מדע וקריאה

ציון ממוצע רב-שנתי במבחני הפיזה

בכל 50 המדינות שהשתתפו לפחות ב-17 מבחנים, 2006-2022*

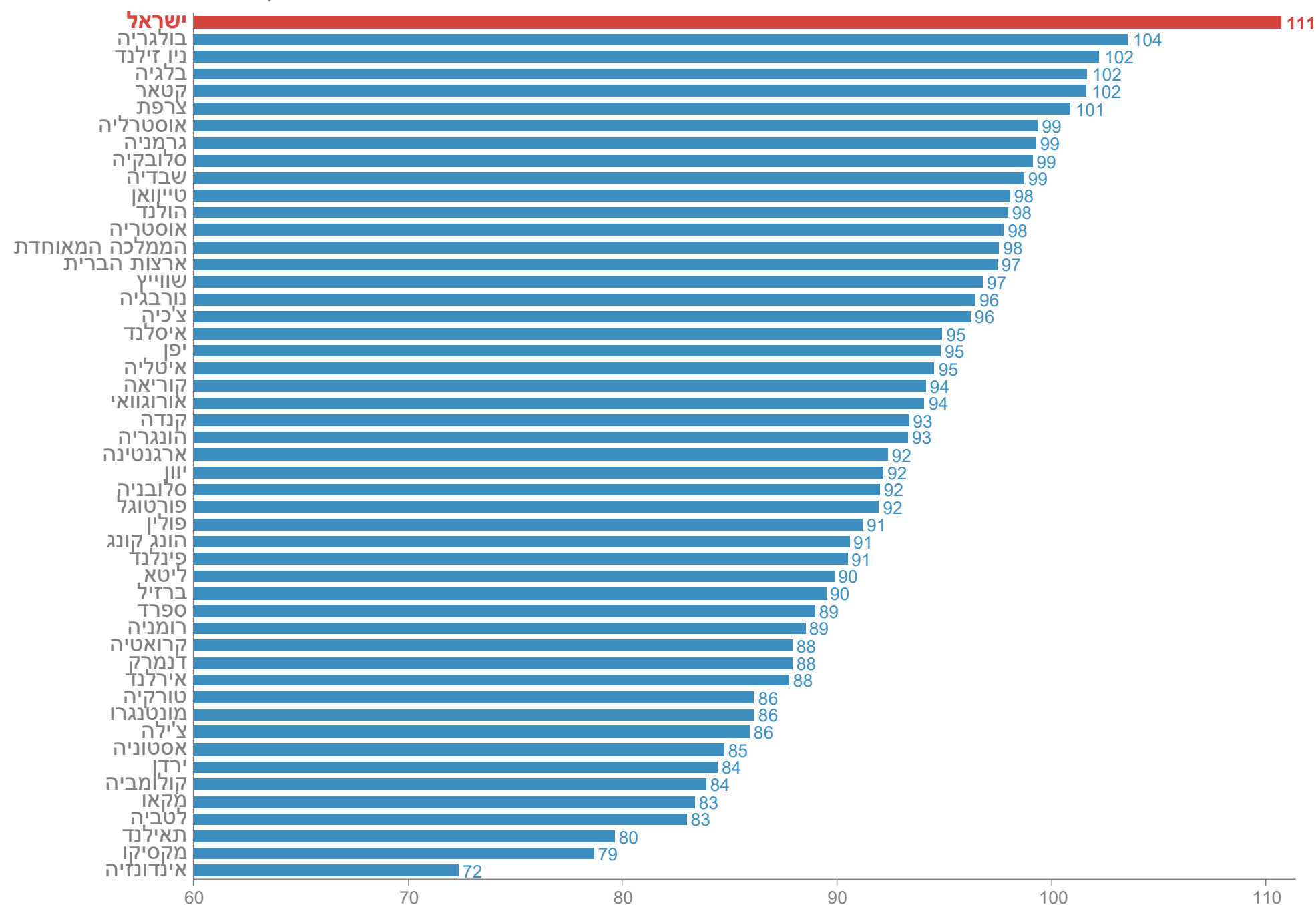

* ציונים ממוצעים במתמטיקה, מדע וקריאה. כל המדינות השתתפו בכל 18 המבחנים שניתנו בשנים 2006-2022, מלבד ארה"ב וספרד, שהשתתפו ב-17 מהמבחנים.

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

פערים בתוך המדינה בציונים של מבחני הפיזה

ממוצע רב-שנתי בכל 50 המדינות שהשתתפו לפחות ב-17 מ-18 המבחנים, 2006-2022 *

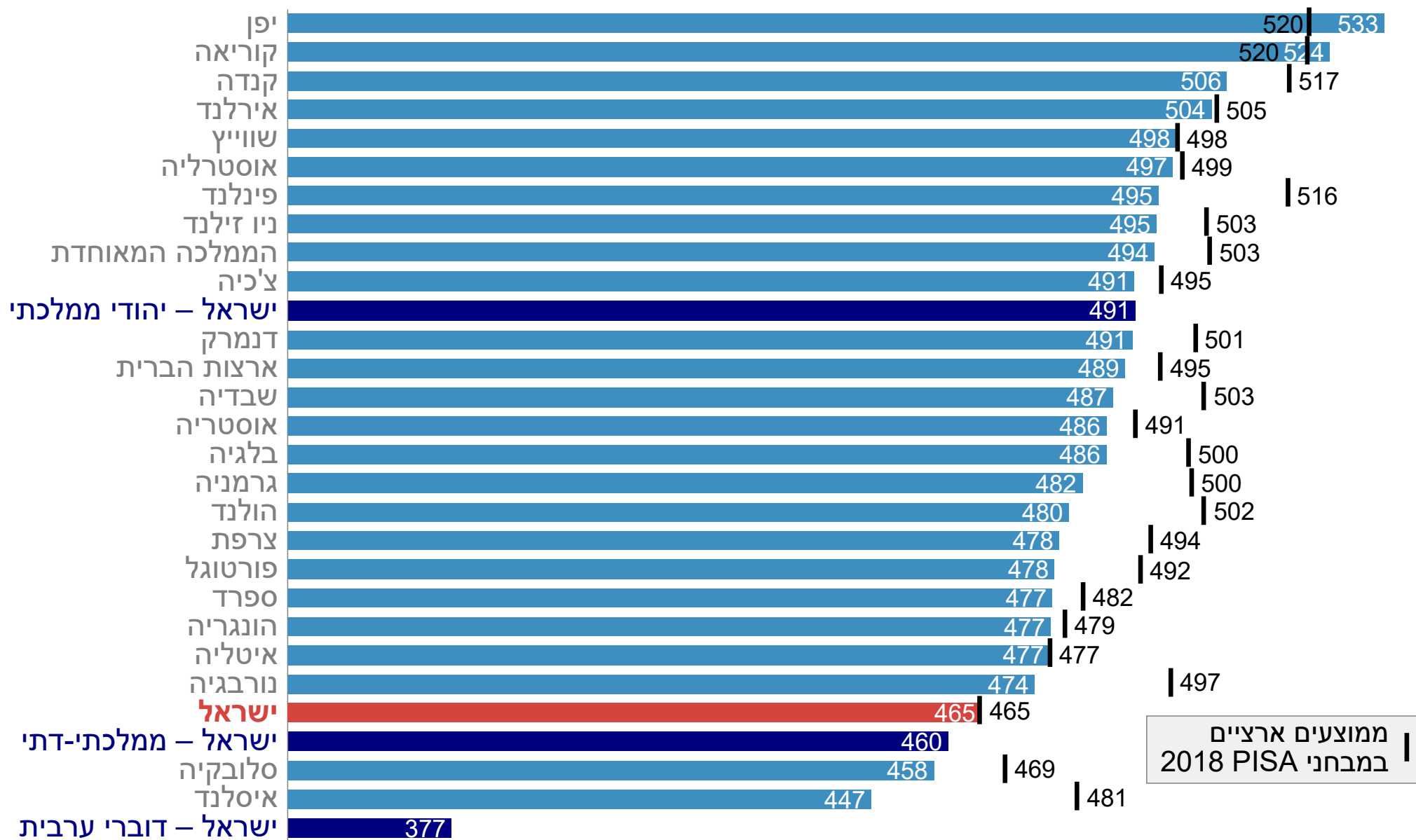
מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* * סטיות תקן ממוצעות בתוך המדינות במתמטיקה, מדע וקריאה. כל המדינות השתתפו בכל 18 המבחנים שניתנו בשנים 2006-2022, מלבד ארה"ב וספרד, שהשתתפו ב-17 מהמבחנים.

רמה כללית של החינוך בעולם המפותח

ממוצעים ארציים ב-25 מדינות OECD ובישראל במבחני 2022 PISA*

מרבית הבנים החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

ממוצעים ארציים
במבחני 2018 PISA

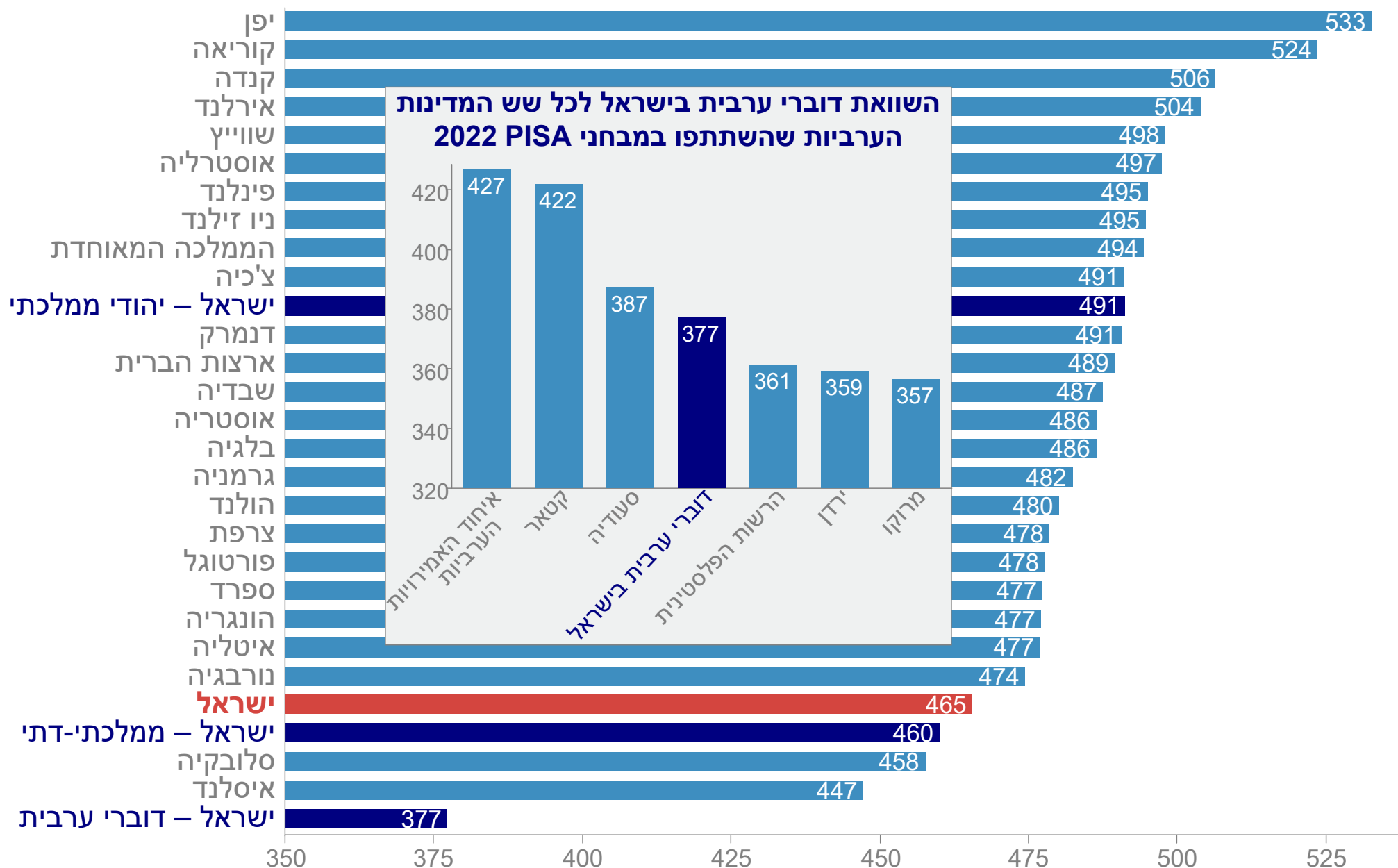
מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* ממוצע ארצי במבחנים במתמטיקה, מדע וקריאה
** ספרד השתתפה רק במבחנים במתמטיקה ומדע

רמה כללית של החינוך בעולם המפותח

ממוצעים ארציים ב-25 מדינות OECD ובישראל במבחני 2022 PISA*

מרבית הבנים החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

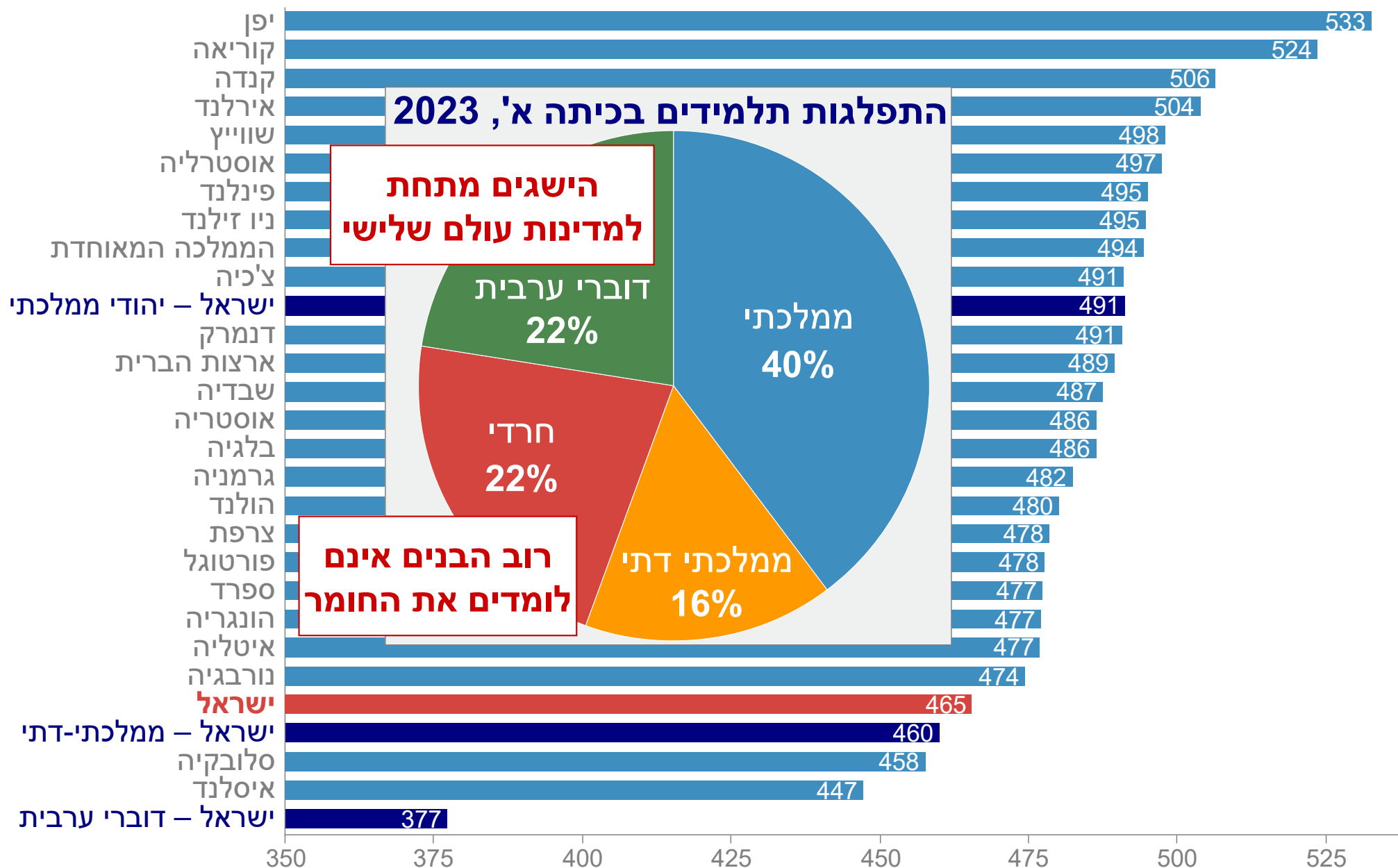
מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* ממוצע ארצי במבחנים במתמטיקה, מדע וקריאה
** ספרד השתתפה רק במבחנים במתמטיקה ומדע

רמה כללית של החינוך בעולם המפותח

ממוצעים ארציים ב-25 מדינות OECD ובישראל במבחני 2022 PISA*

מרבית הבנים החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

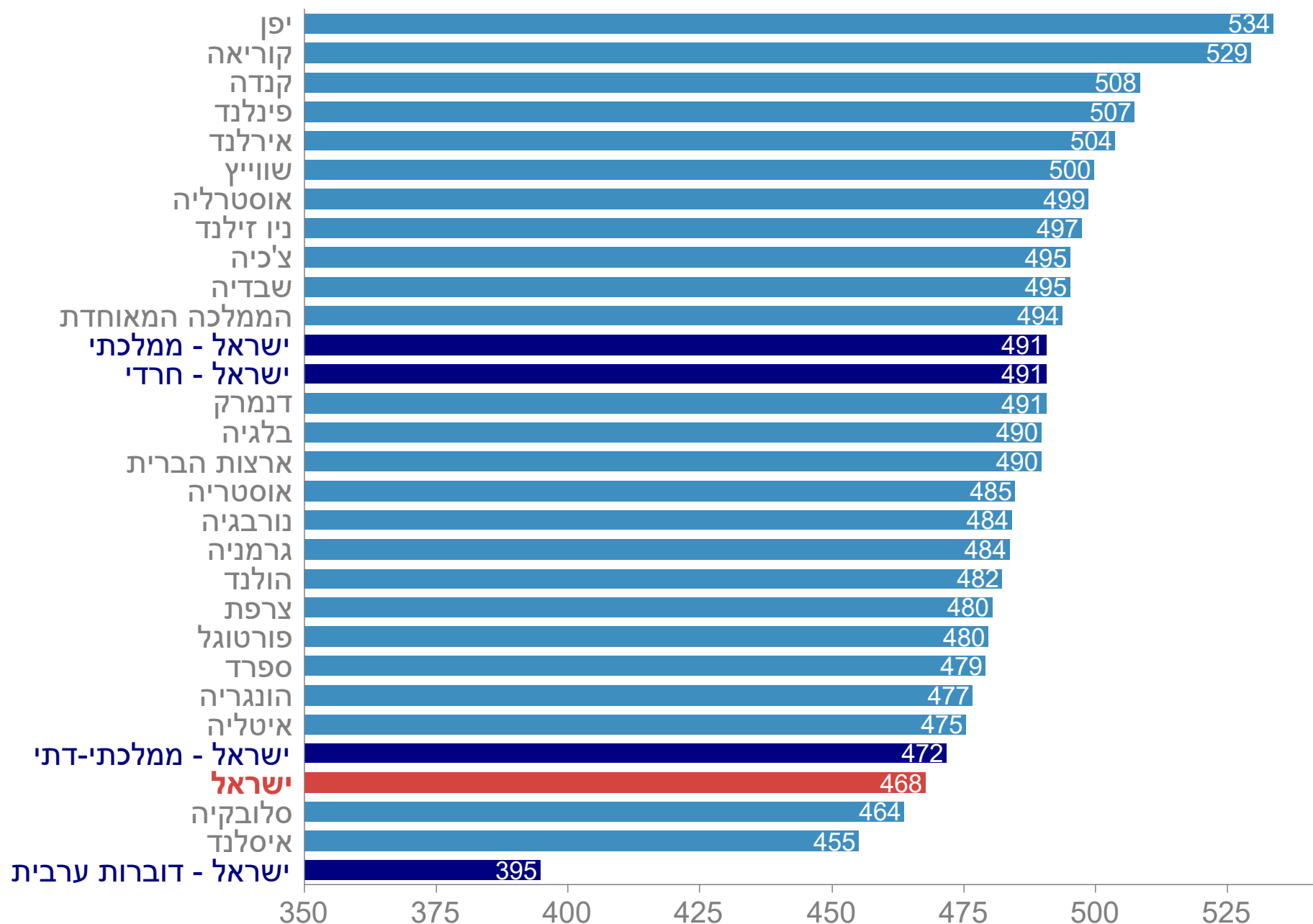

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* ממוצע ארצי במבחנים במתמטיקה, מדע וקריאה
** ספרד השתתפה רק במבחנים במתמטיקה ומדע

רמת החינוך של בנות בעולם המפותח

ממוצעים ארציים ב-25 מדינות OECD ובישראל במבחני 2022 PISA*

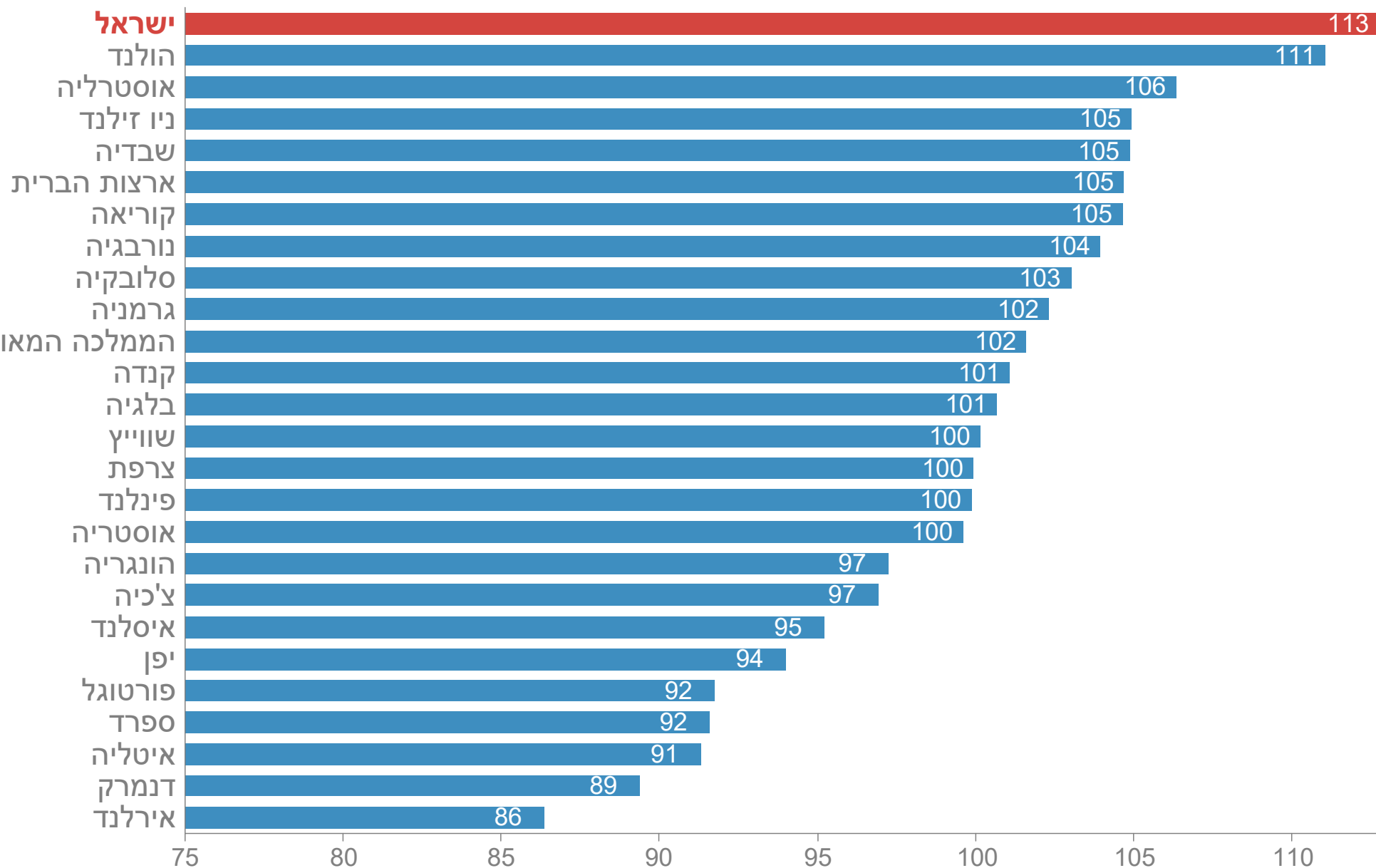
מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* ממוצע ארצי במבחנים במתמטיקה, מדע וקריאה

פערים בחינוך בעולם המפותח

פערים פנים ארציים ב-25 מדינות מפותחות ובישראל במבחני PISA 2022*

מרבית הבנים החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

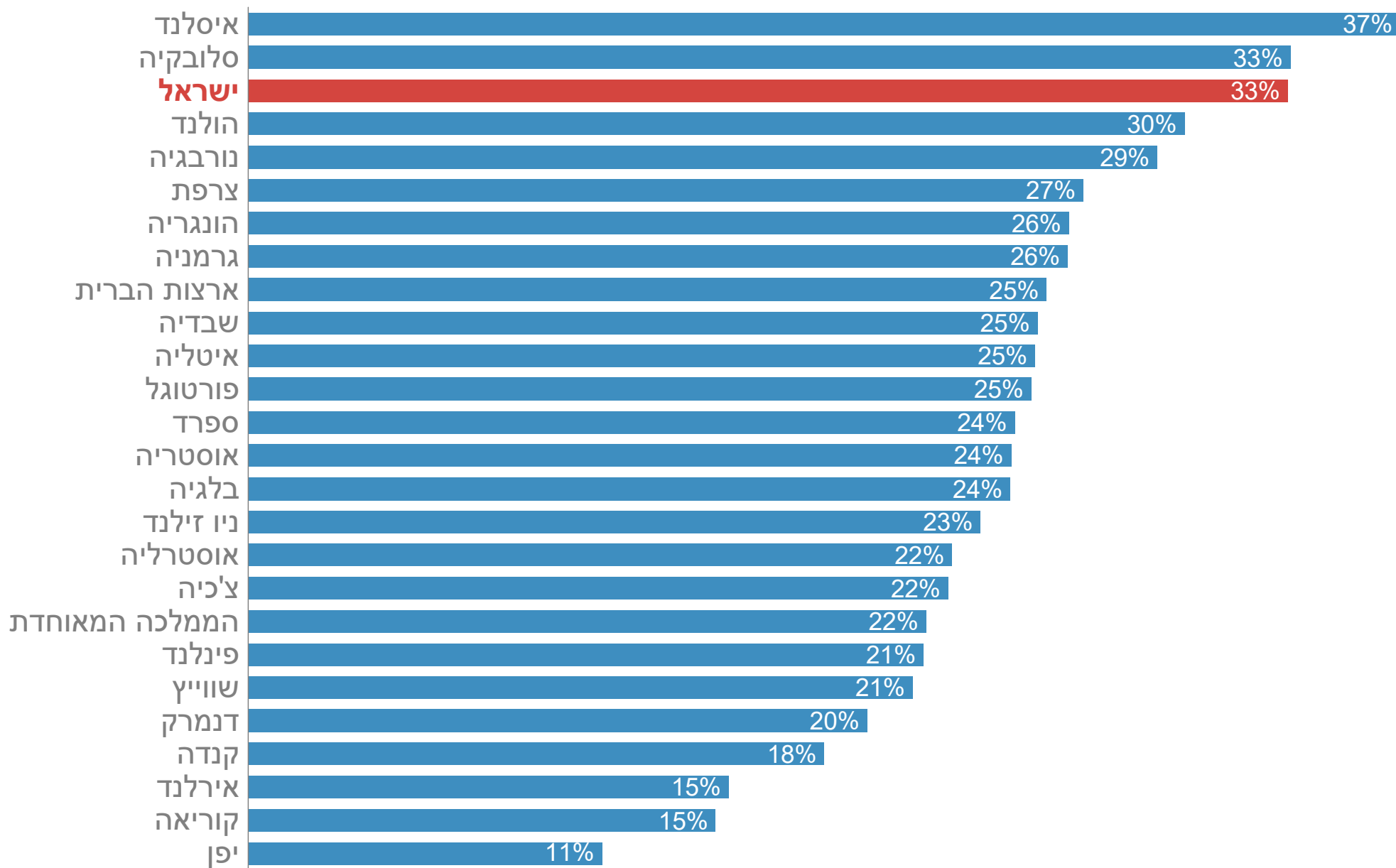
מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* ממוצע ארצי של סטיות תקן במבחנים במתמטיקה, מדע וקריאה

שיעור התלמידים הנכשלים בתחומי ליבה במדינות המפותחות

ממוצע אחוז התלמידים הנמצאים מתחת לרמה 2 במתמטיקה, מדע וקריאה 2022 PISA

מרבית הבנים החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

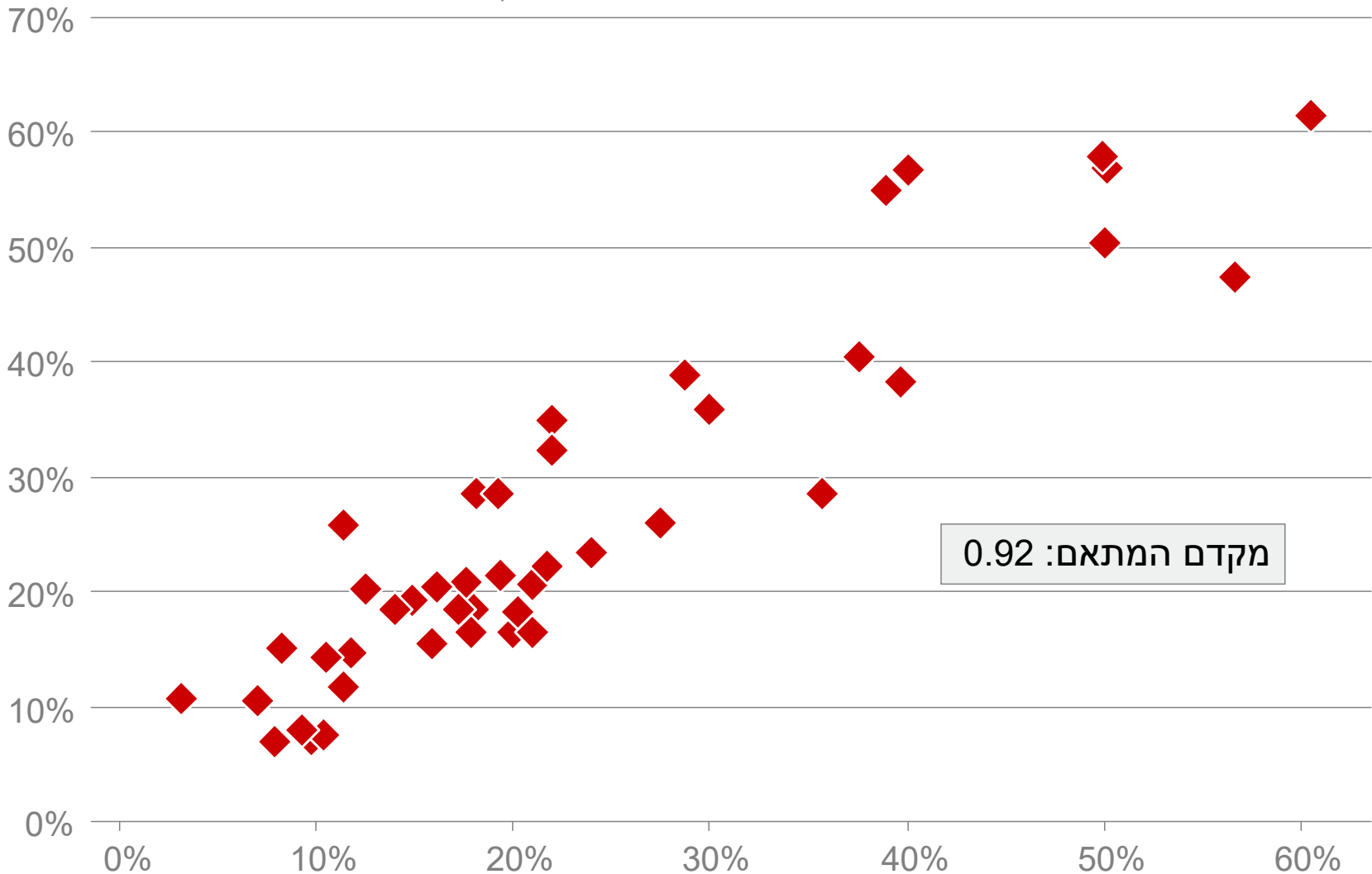

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

קשר בין היעדר יכולת לתכנן מראש לבין הישגים לימודיים נמוכים בתחומי יסוד

44 מדינות מתפתחות ומפותחות, 2012 PISA

שיעור התלמידים שאינם מסוגלים לתכנן מראש או להגדיר מטרות משנה (אחוז התלמידים ברמה 1 או מתחתיה בפתרון בעיות)

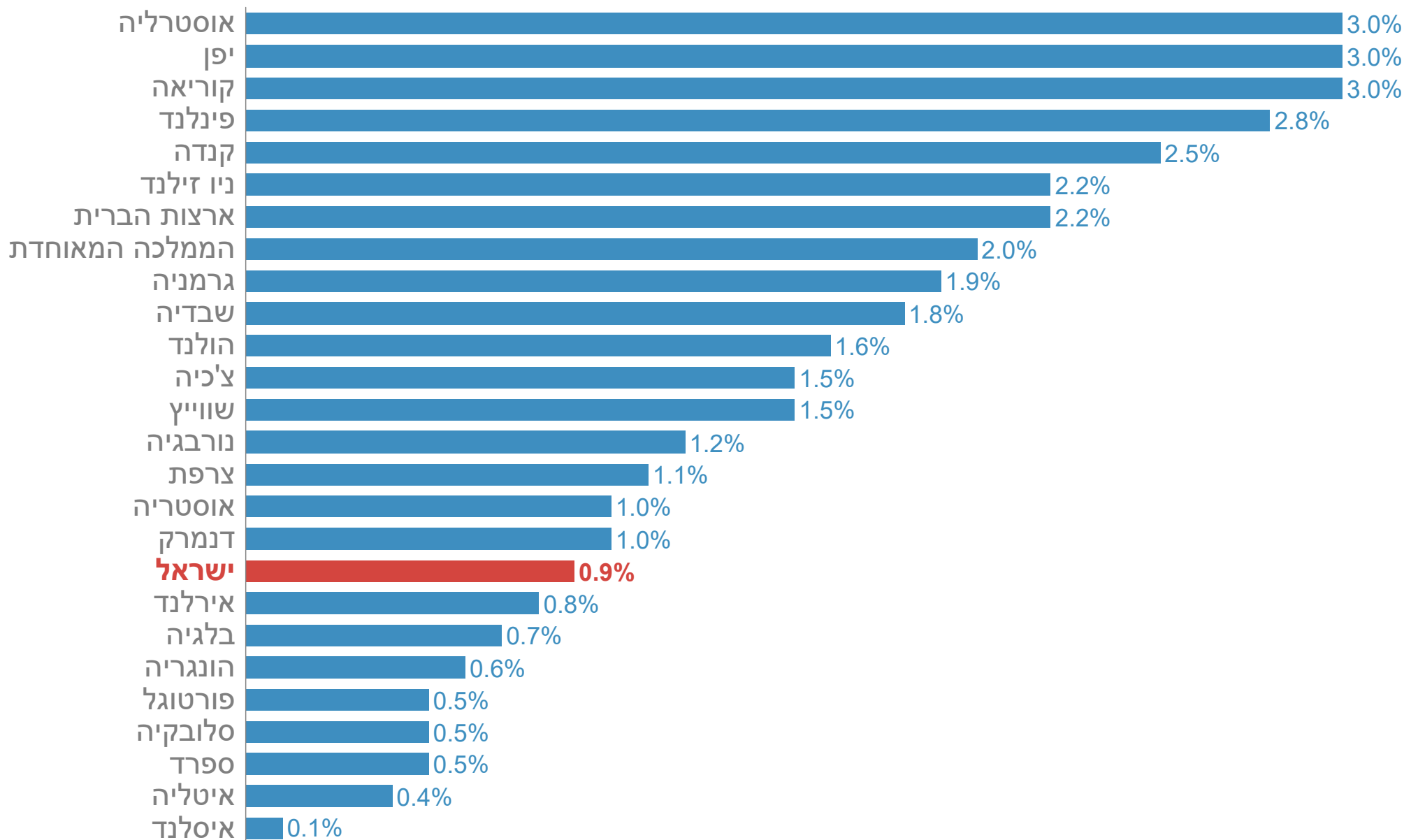
שיעור התלמידים ללא הכישורים הבסיסיים להשתתפות יצרנית במשקים מודרניים

(אחוז ממוצע של תלמידים ברמה 1 או מתחתיה במתמטיקה, מדע וקריאה)

שיעור התלמידים המצטיינים בתחומי ליבה במדינות המפותחות

ממוצע אחוז התלמידים הנמצאים ברמה 6 במתמטיקה, מדע וקריאה 2022 PISA

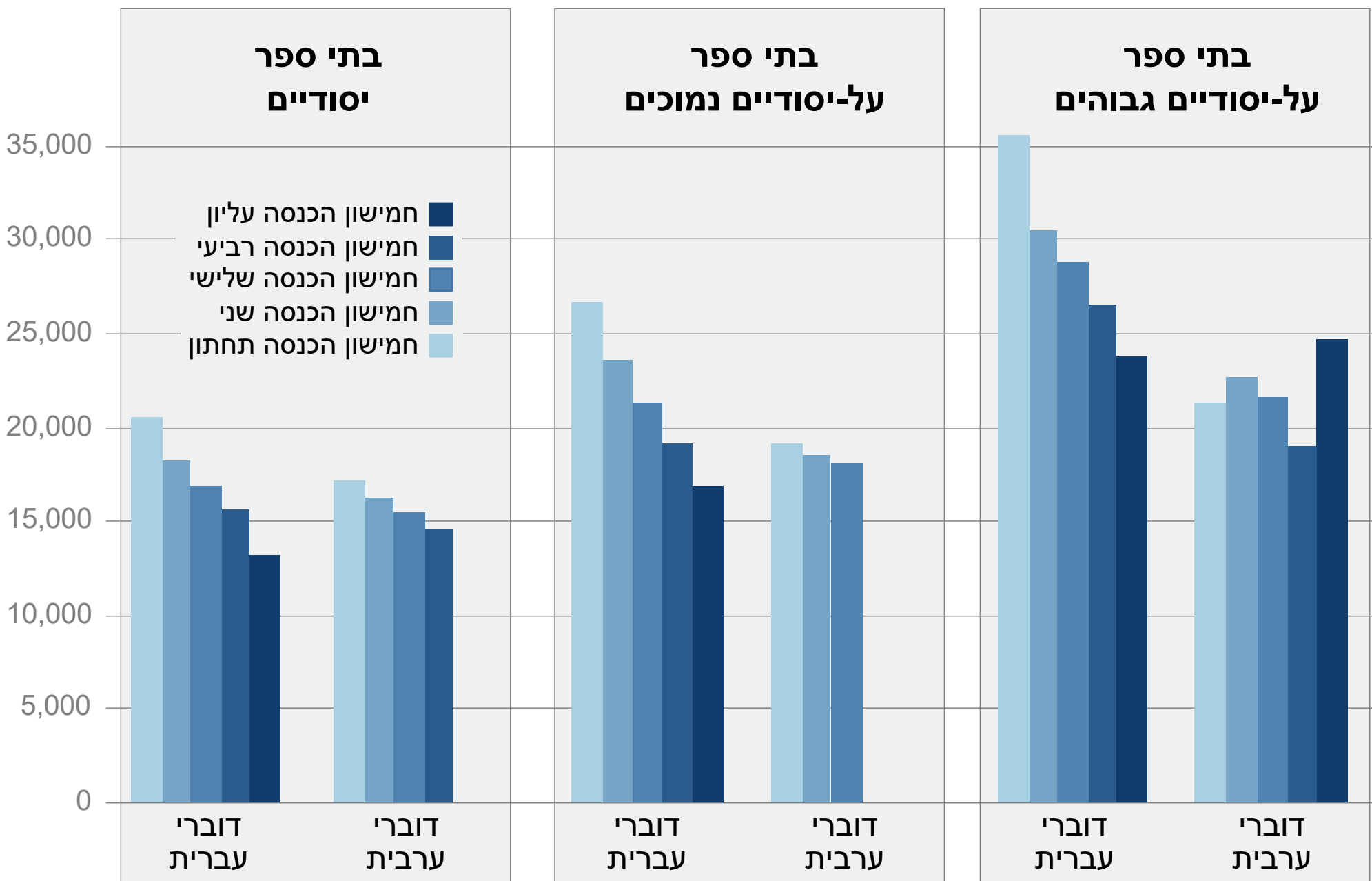
מרבית הבנים החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

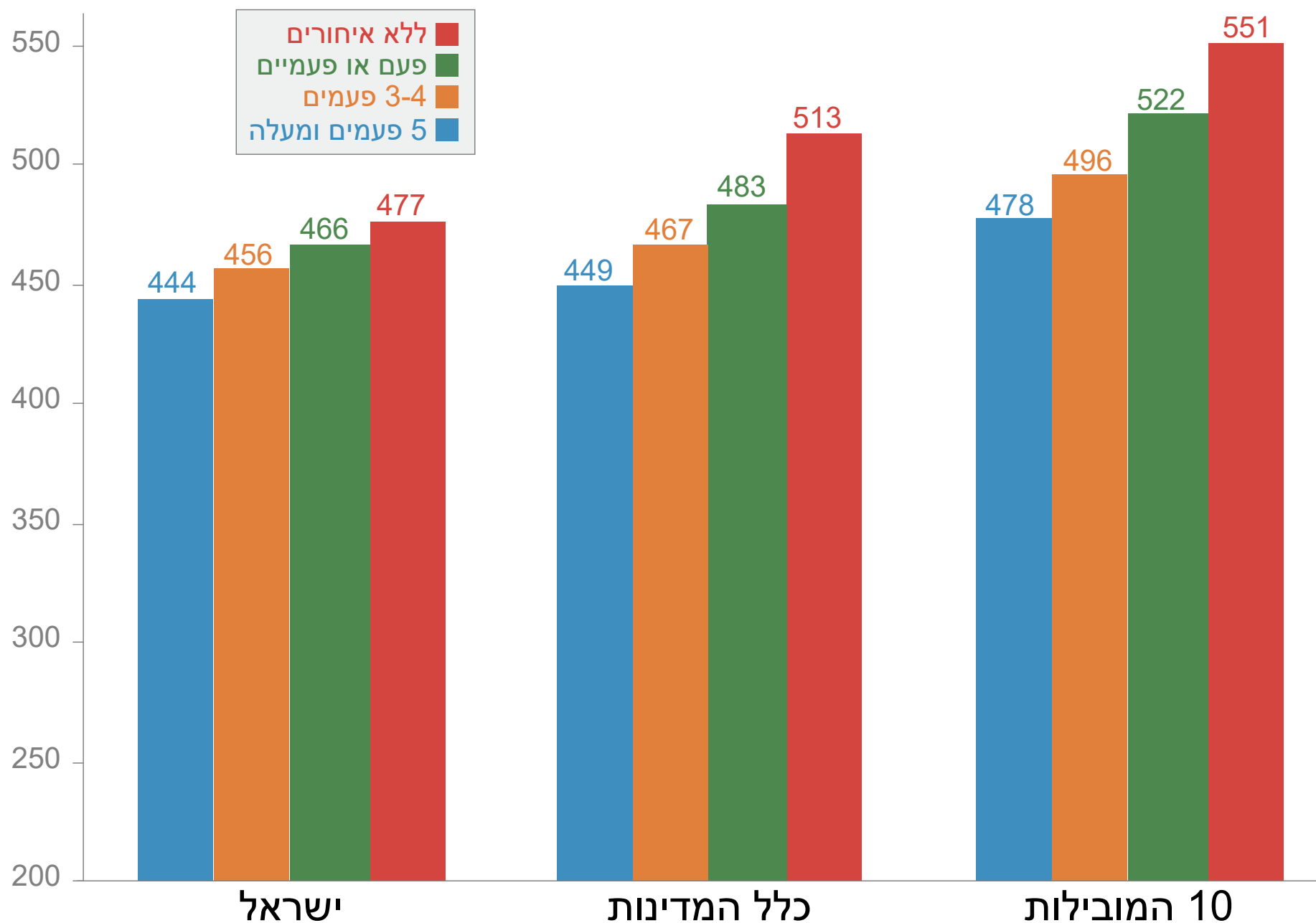
הוצאה שנתית לחינוך לתלמיד

לפי חמישוני הכנסה, שנת הלימודים 2015-2016

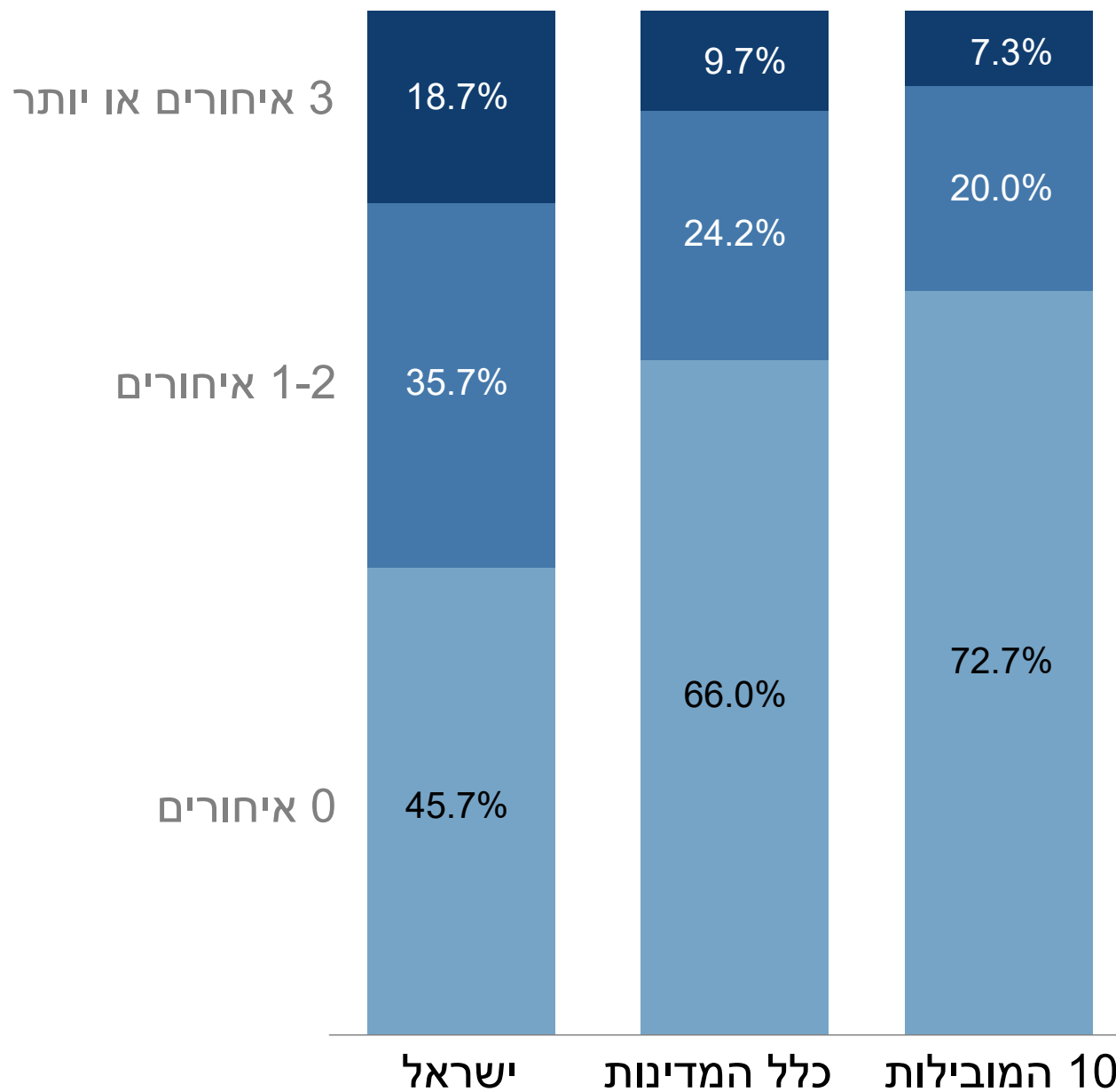
מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאוניברסיטה העברית
נתונים: משרד החינוך

ציון ממוצע לפי מספר האיחורים ללא אישור

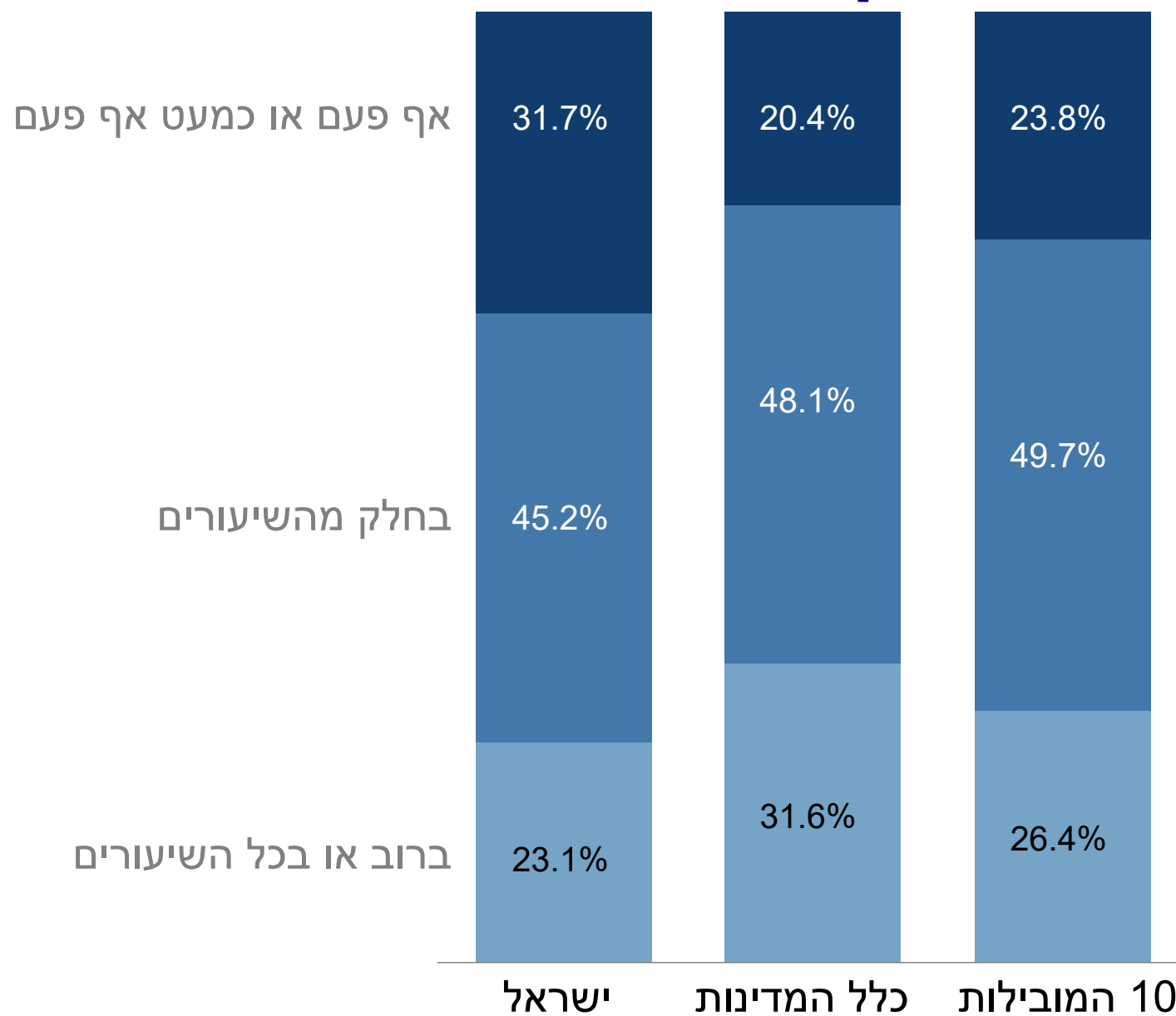
מקור: נעם גרובר, מוסד שורש למחקר כלכלי-חברתי
נתונים: מבחן פיז"ה 2012

התפלגות איחורים ללא אישור בשבועיים לפני המבחן*

מקור: נעם גרובר (מחקר מוסד שורש, 2017)
נתונים: מבחן פיז"ה 2012

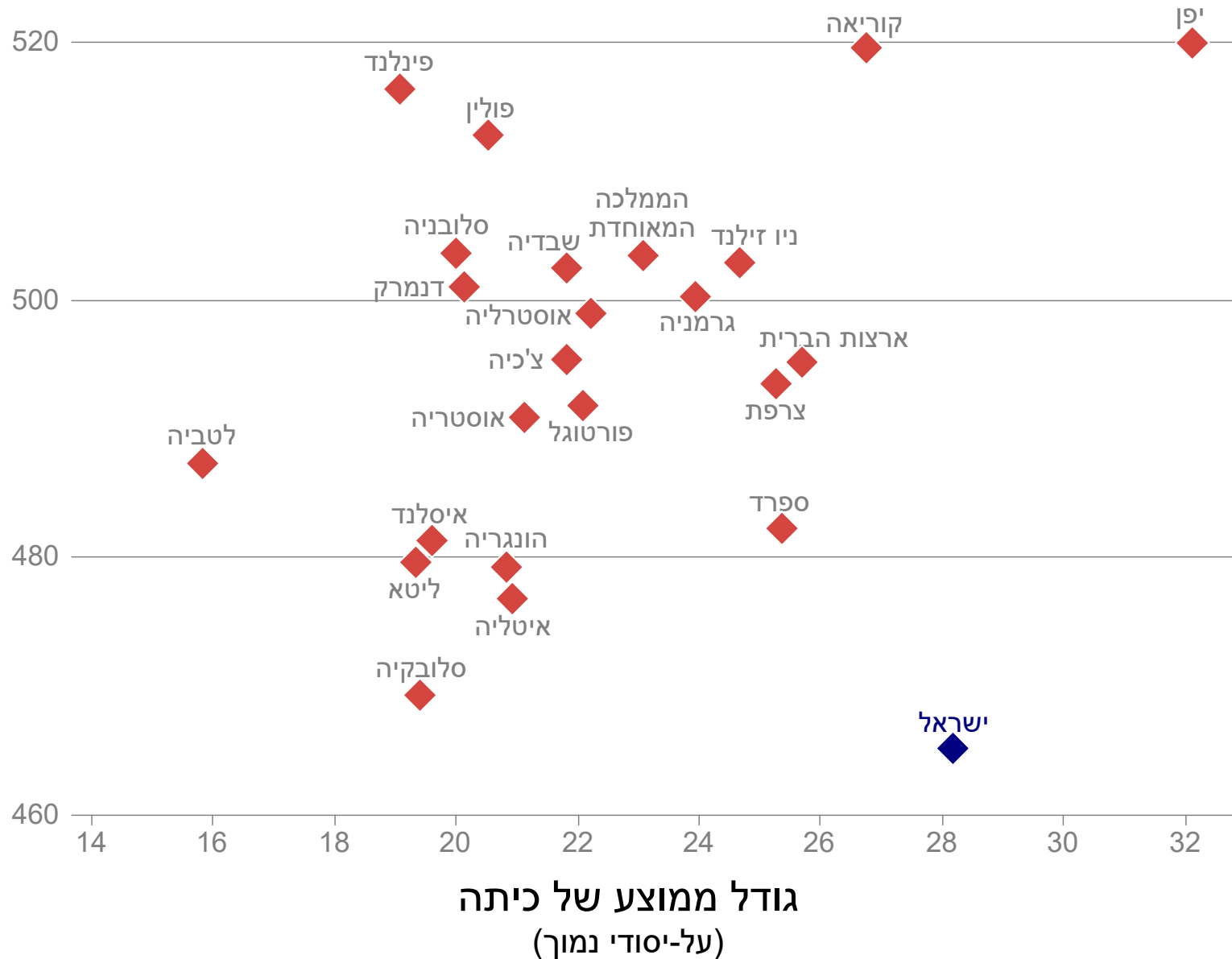
התפלגות התגובה להיגד "התלמידים אינם מקשיבים לדברי המורה"

מקור: נעם גרובר (מחקר מוסד שורש, 2017)
נתונים: מבחן פיז"ה 2012

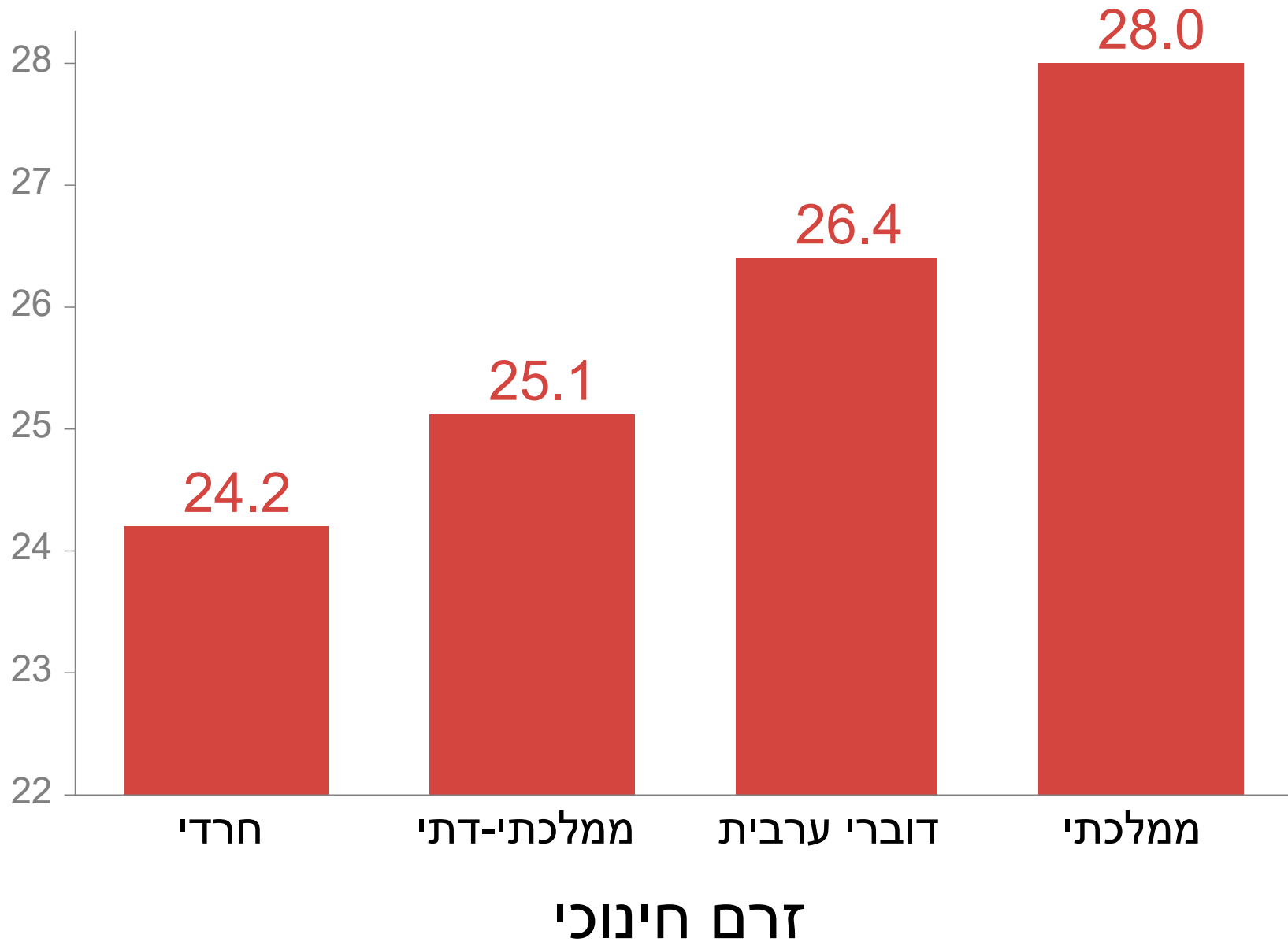
גודל כיתה וציונים בתחומי יסוד בעולם המפותח, 2018

ציון ממוצע
במתמטיקה,
מדע וקריאה
(PISA)

מספר תלמידים בכיתה – בתי ספר יסודיים

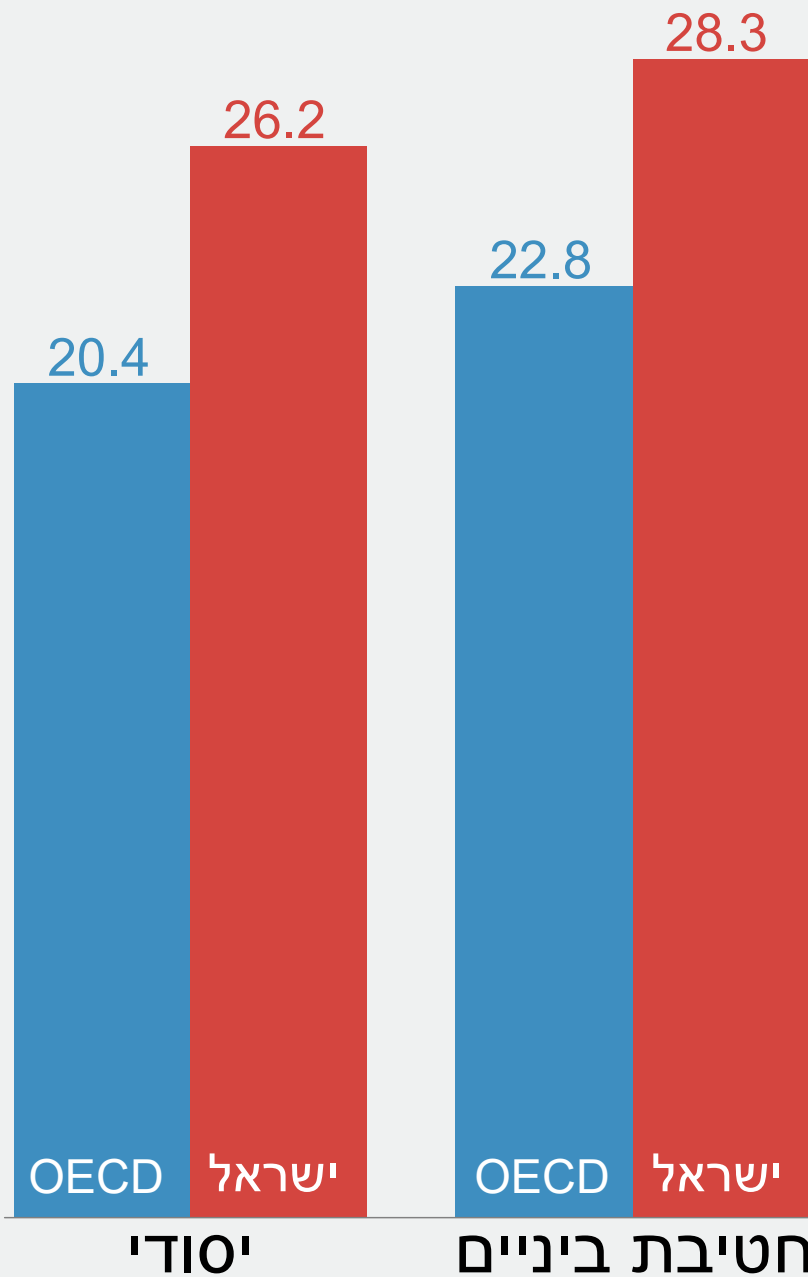
2018/19

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

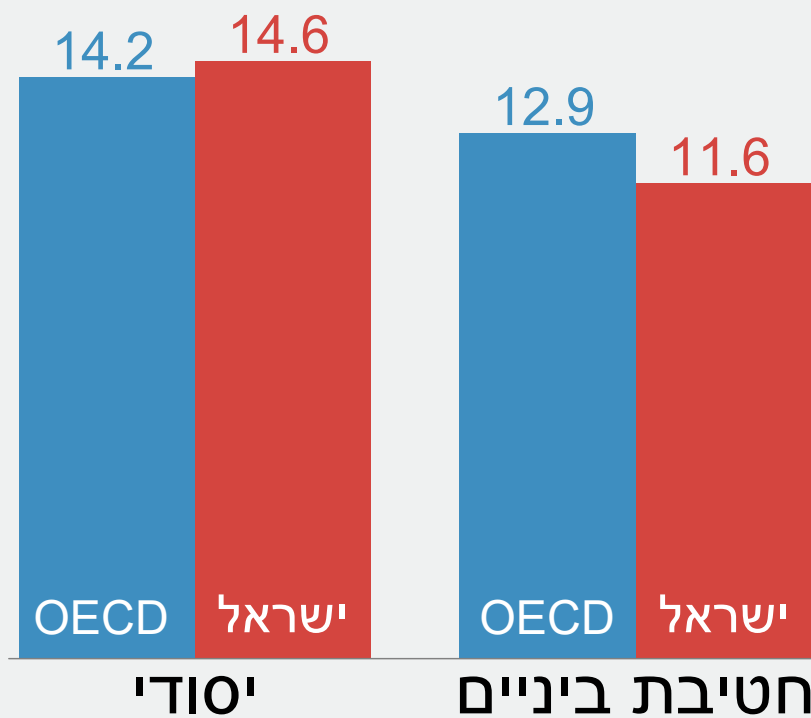
מספר תלמידים בכיתה

2021

מספר תלמידים למורה*

2021

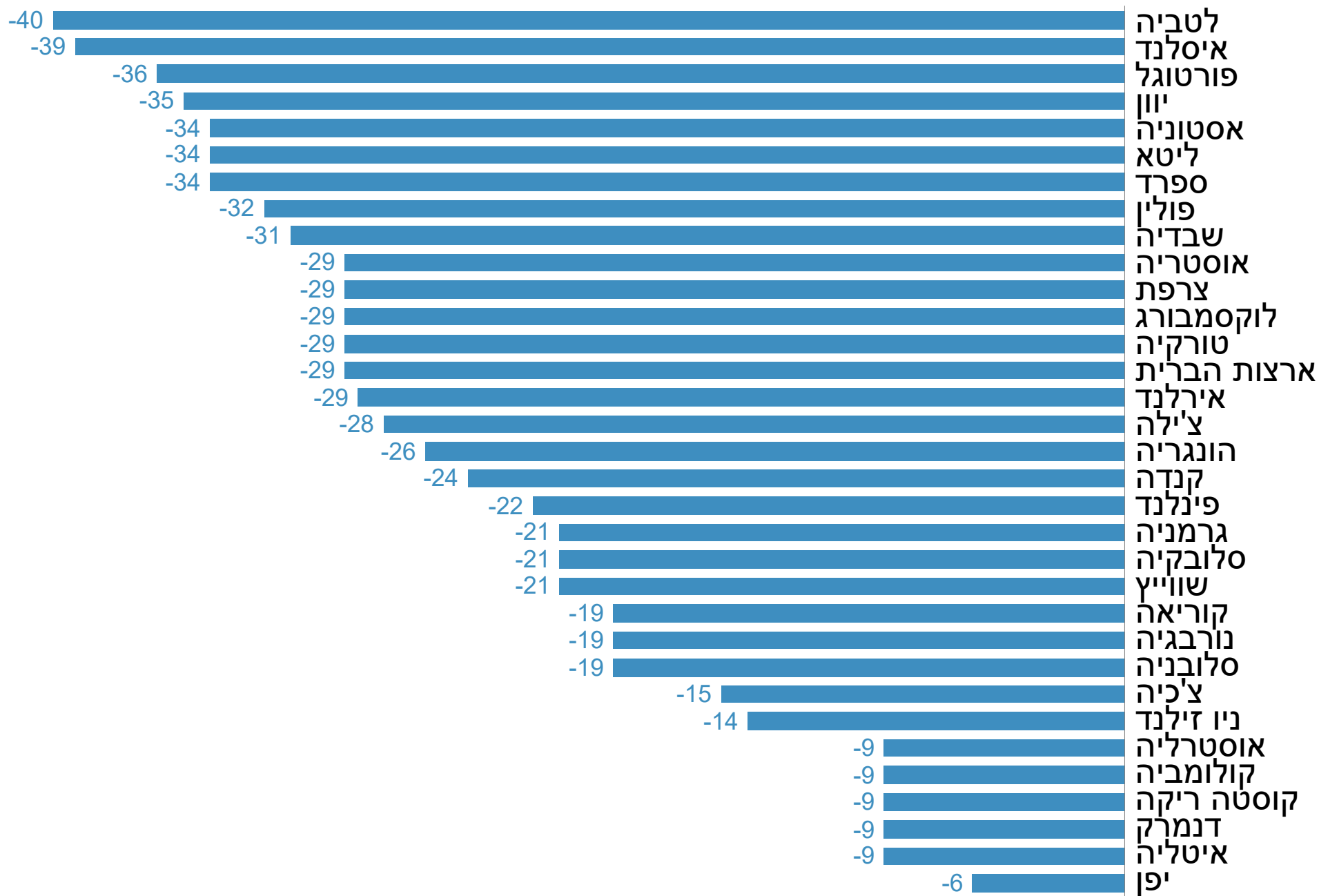

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* לפי שווה ערך זמן מלא.

פחות ימי לימוד שנתיים במדינות ה-OECD

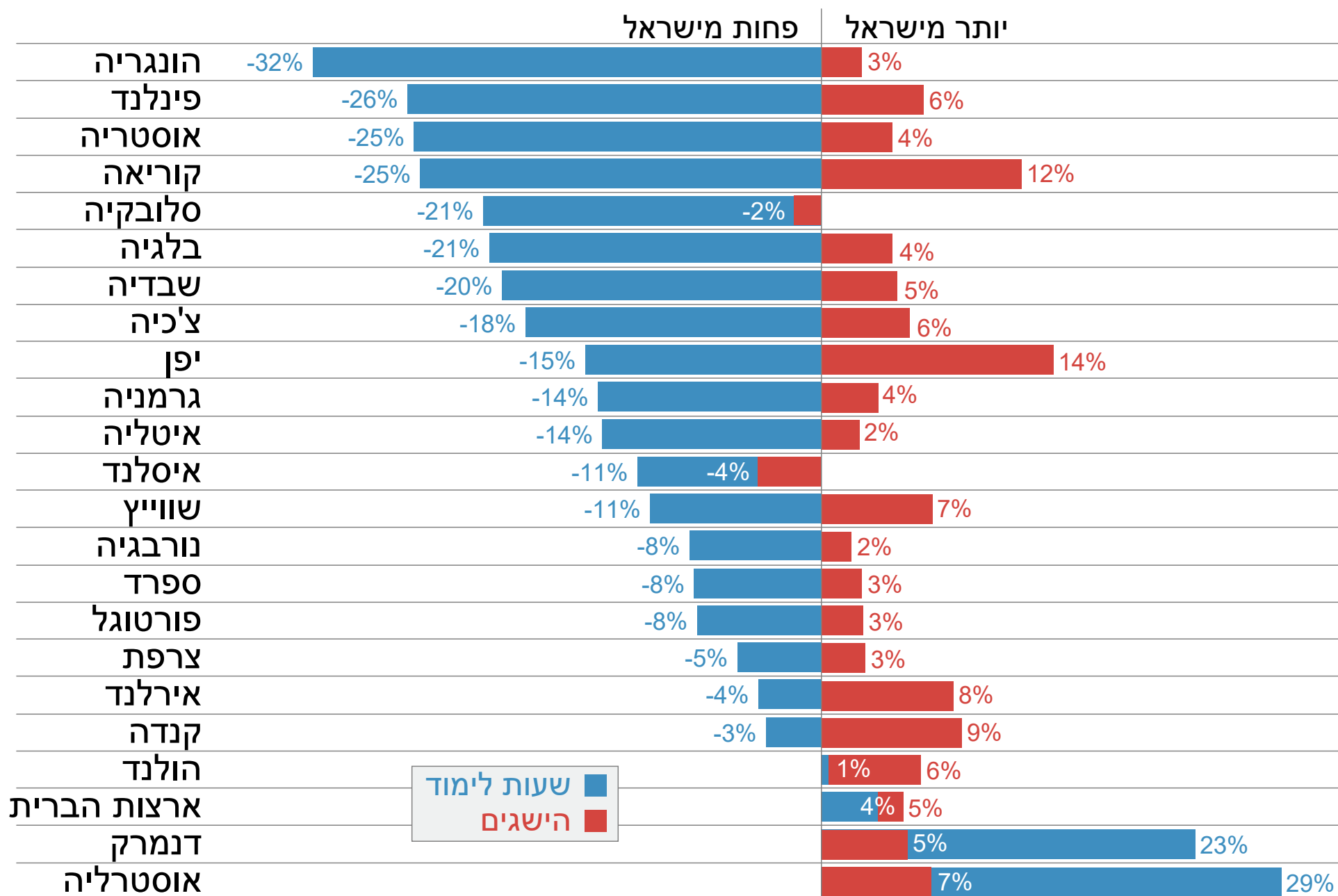
פער בימי לימוד בין ישראל למדינות ה-OECD בבתי ספר יסודיים, 2023

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

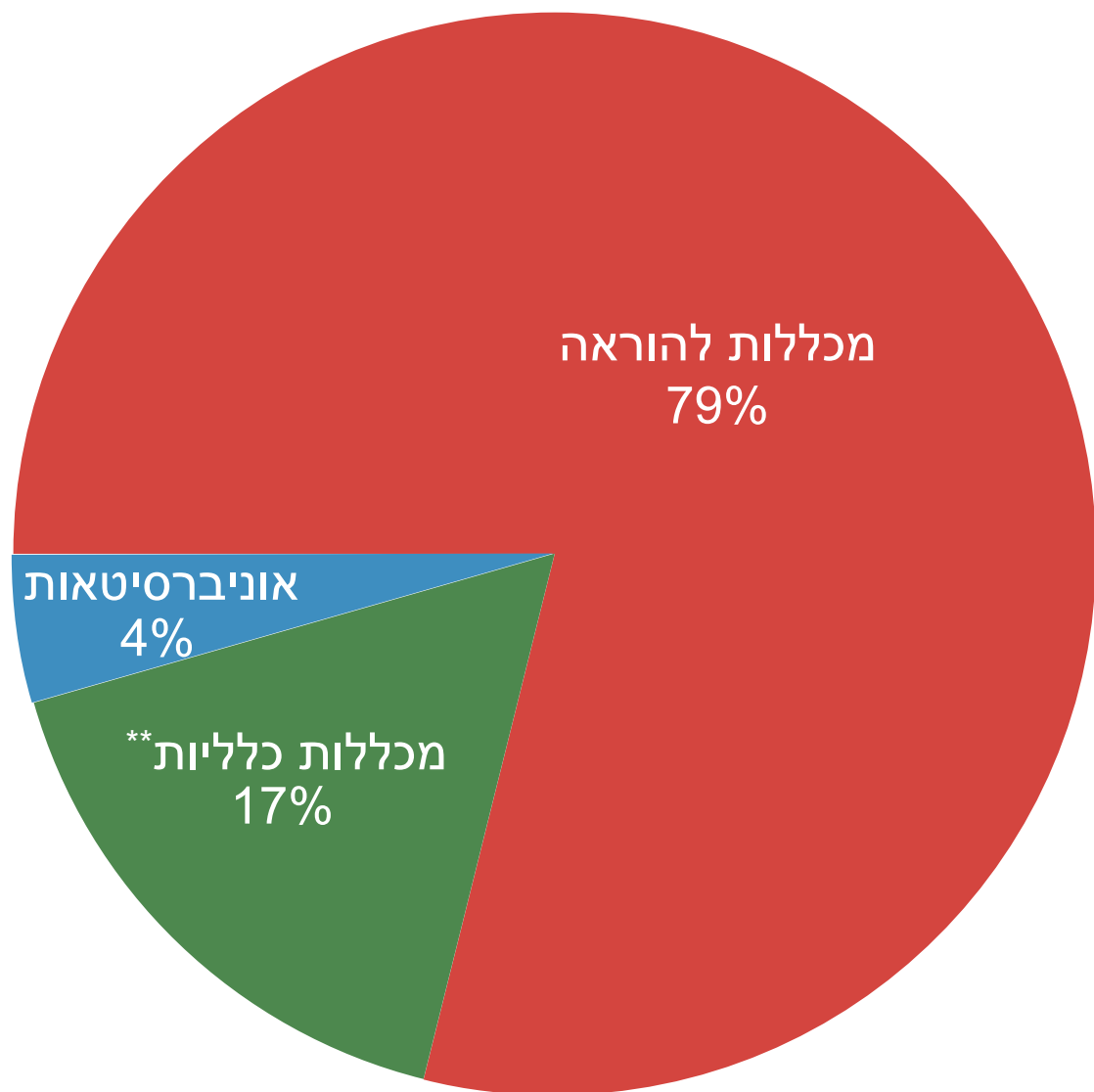
שעות לימוד מול הישגים*

מדינות מפותחות לעומת ישראל

התפלגות הסטודנטים לחינוך

סטודנטים לתואר ראשון בחינוך* לפי סוג מוסד
2018-2019

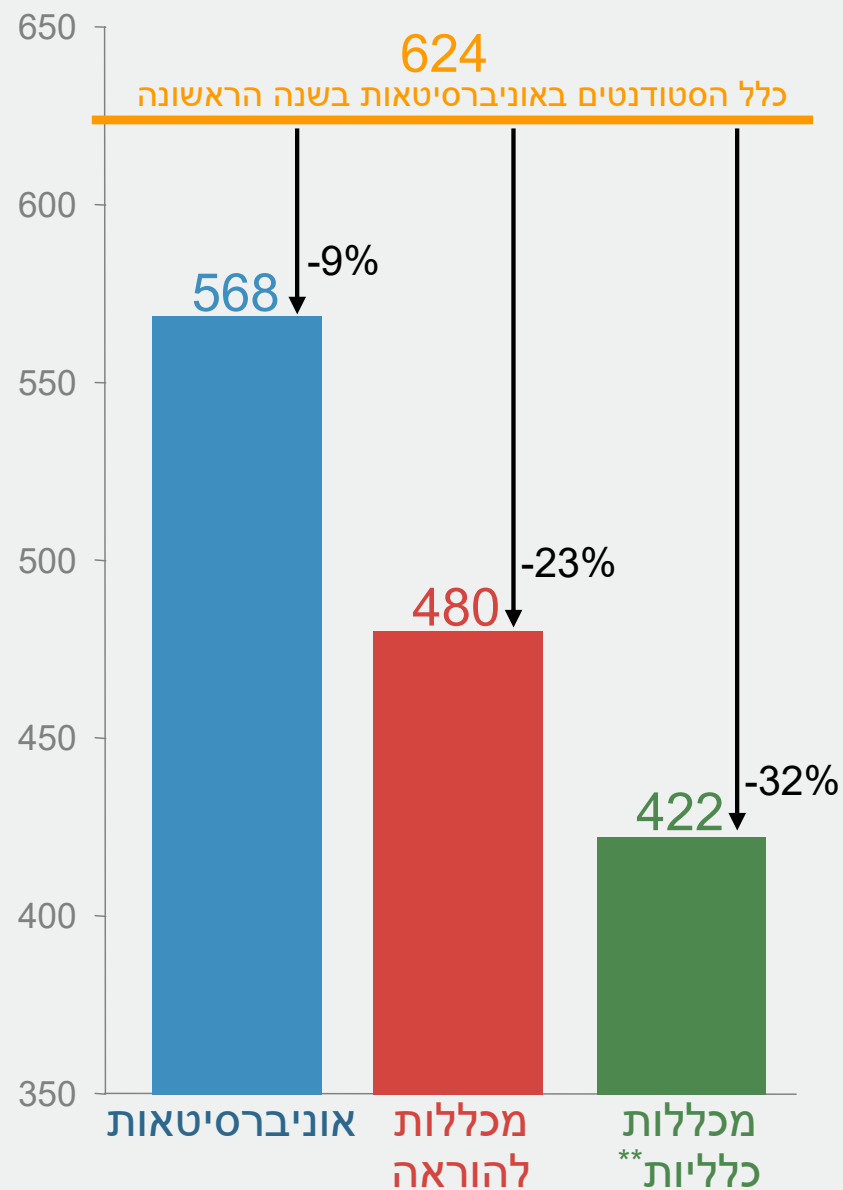

* undergraduates in education and teacher training

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

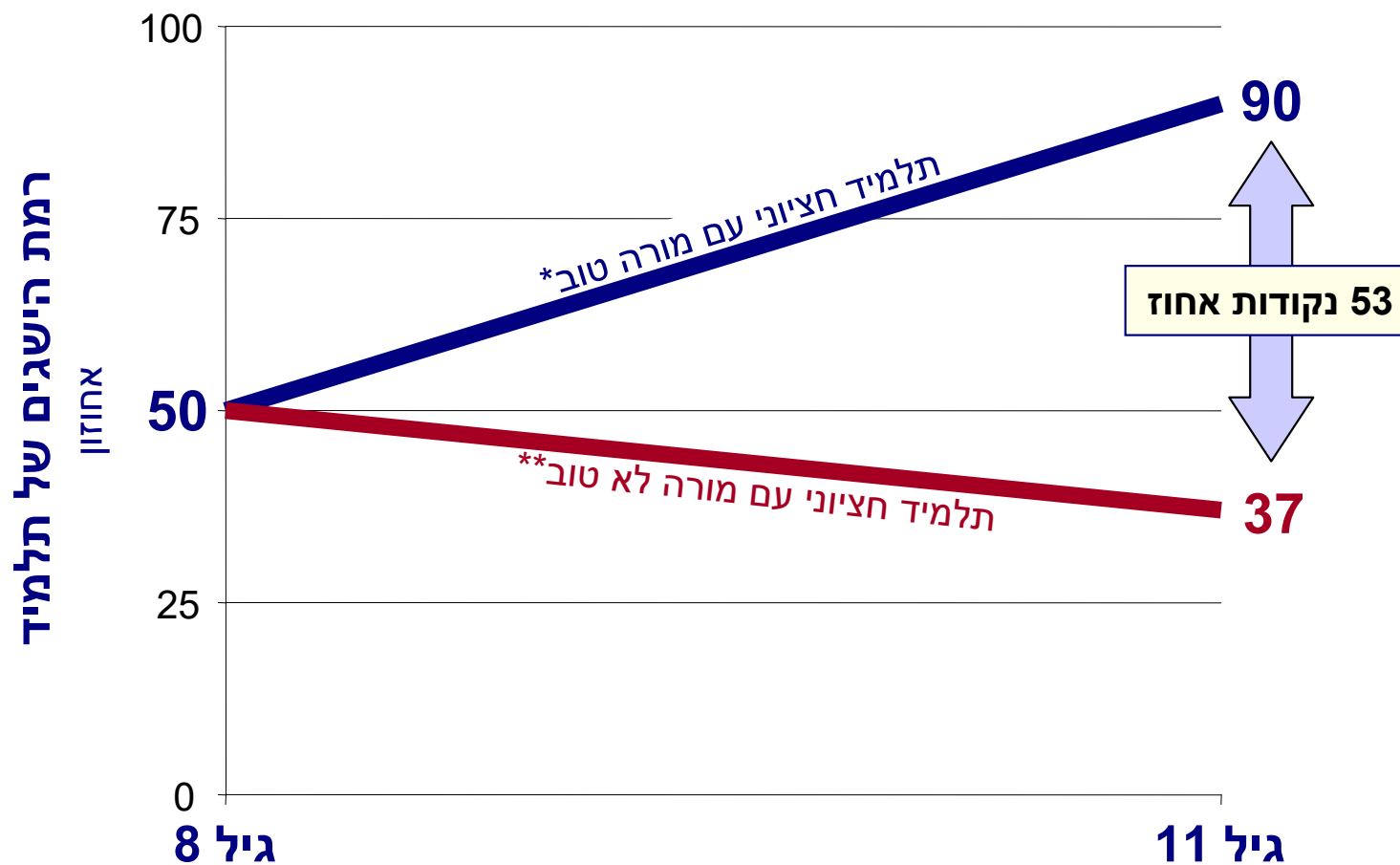
ציון פסיכומטרי ממוצע

של הסטודנטים לחינוך* בשנה הראשונה
לפי סוג מוסד, 2018-2019

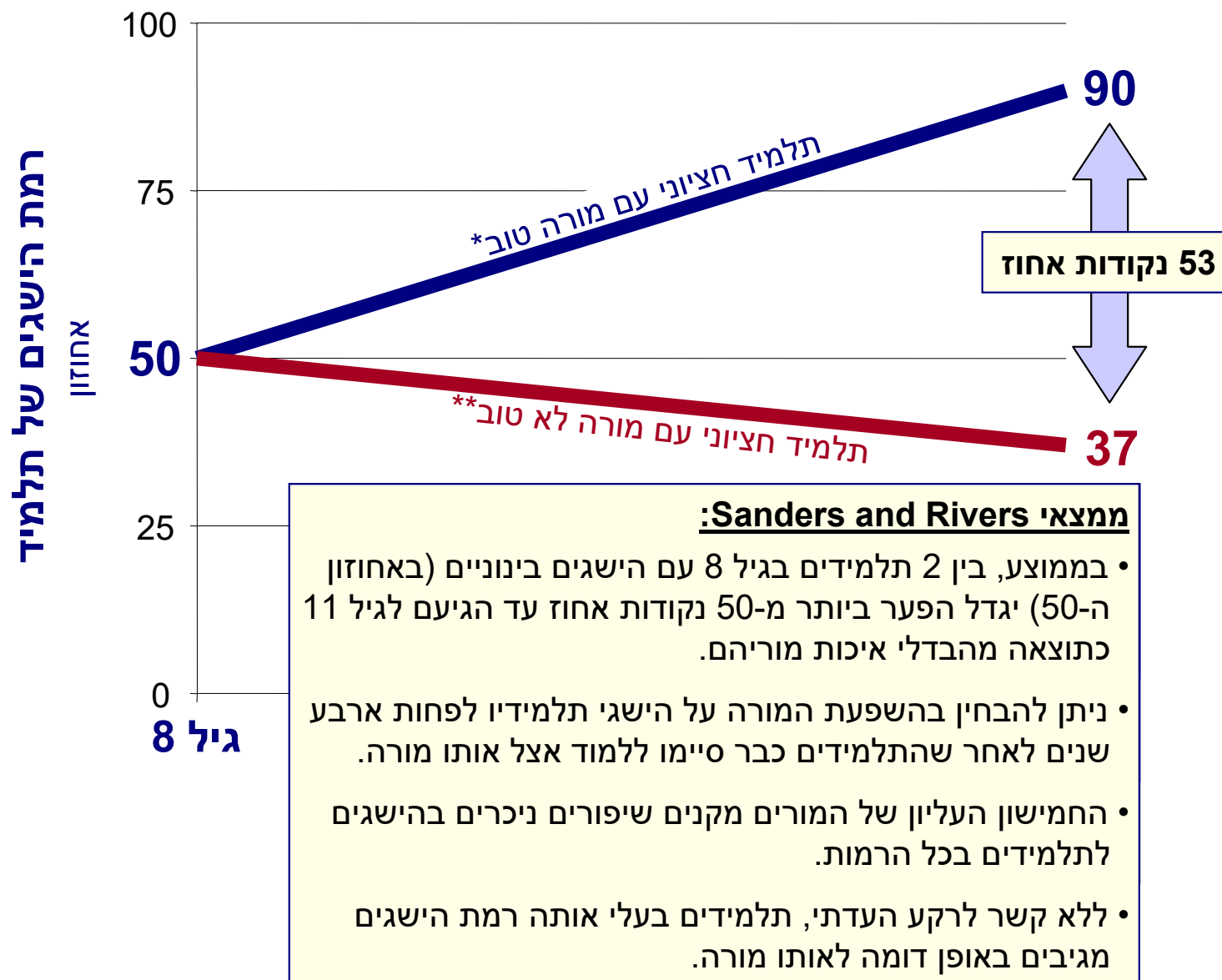
* סטודנטים לחינוך והכשרה להוראה
** מכללות מתוקצבות ולא מתוקצבות

השפעת איכות המורים על הישגי התלמידים

* בקרב 20% המורים הטובים ביותר
 ** בקרב 20% המורים בתחתית ההתפלגות

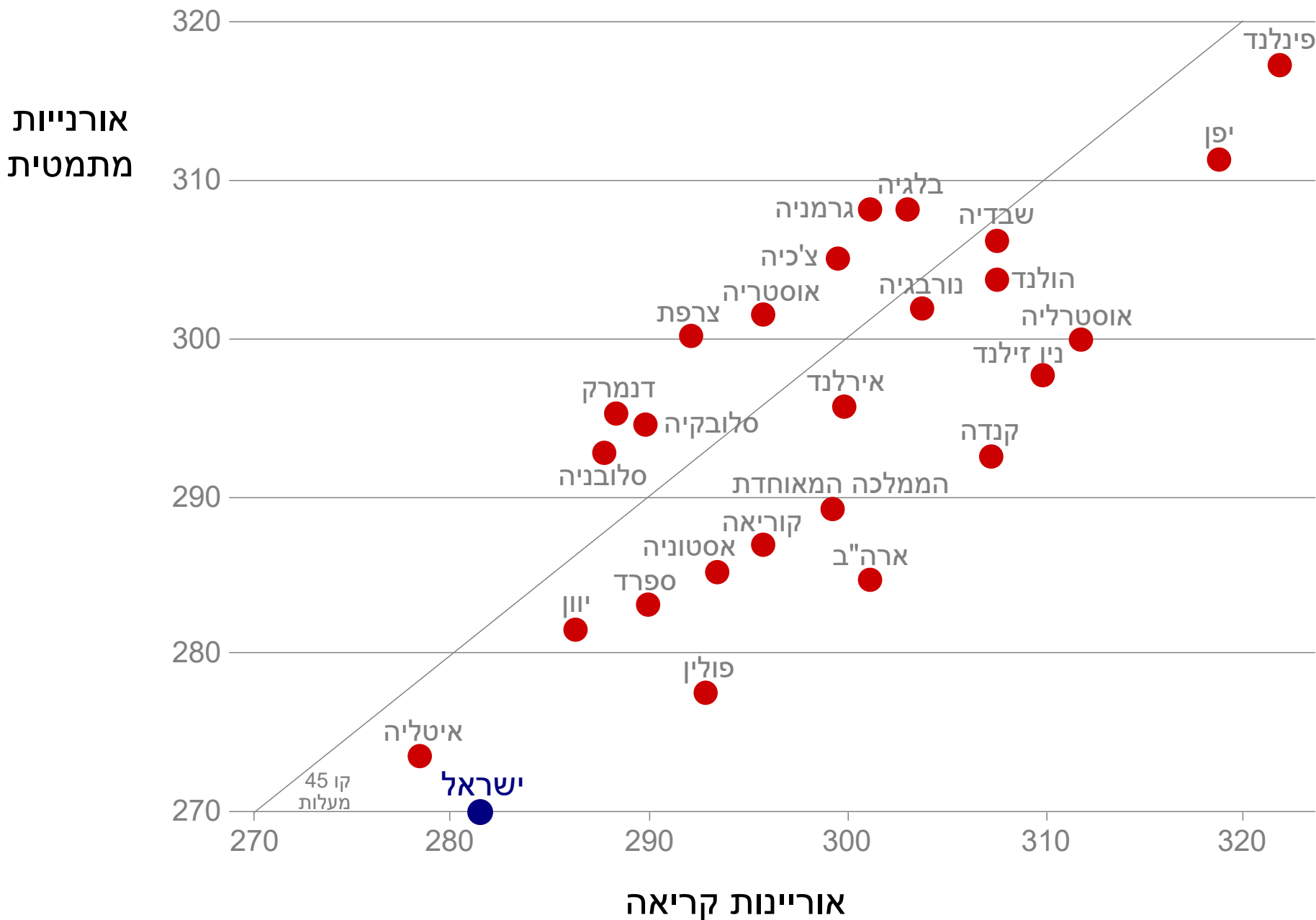
השפעת איכות המורים על הישגי התלמידים

* בקרב 20% המורים הטובים ביותר
** בקרב 20% המורים בתחתית ההתפלגות

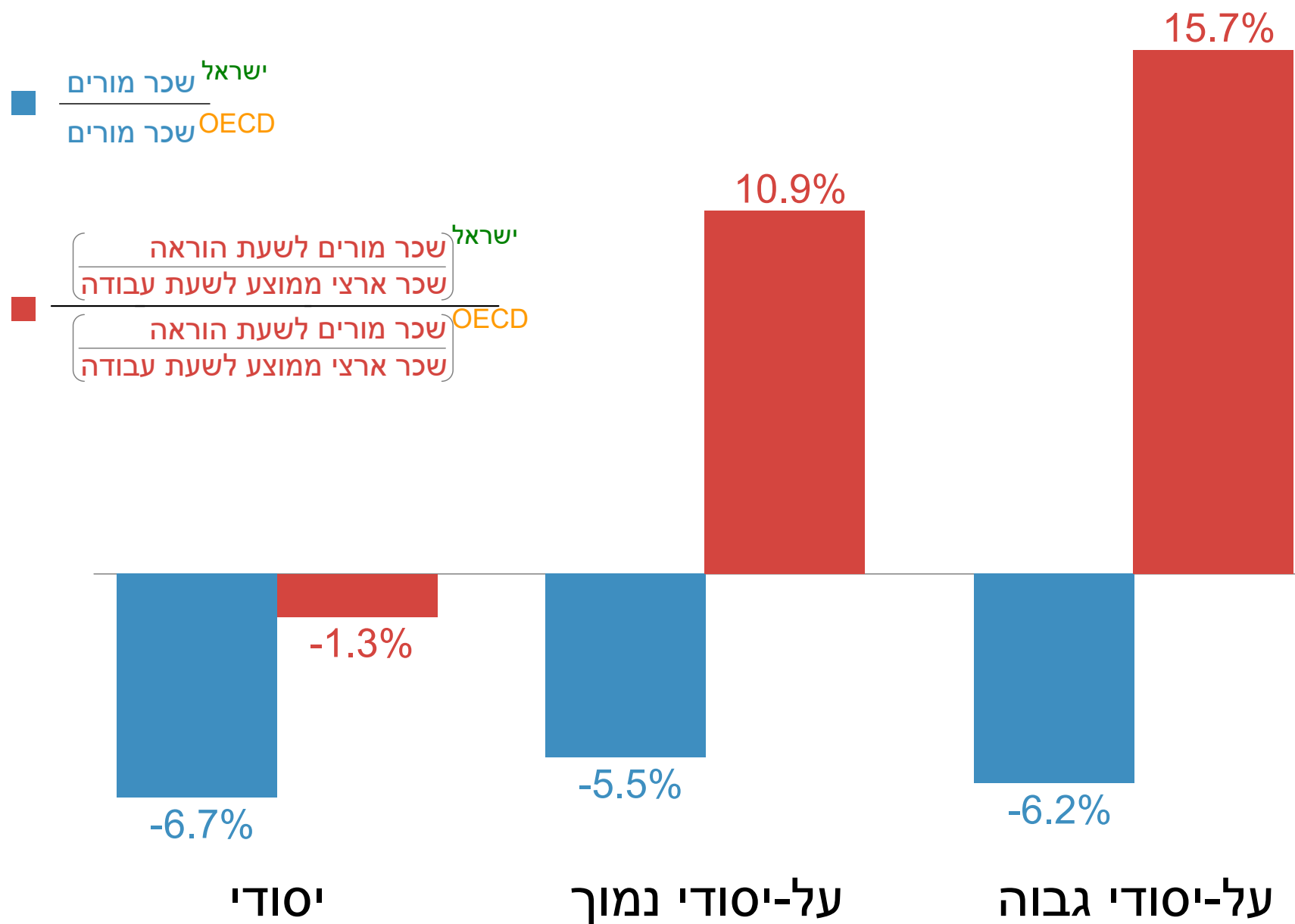
רמת הידע של מורים במדינות המפותחות

הישגים חציוניים של מורים במבחני PIAAC ב-2011/2012 וב-2014/2015*

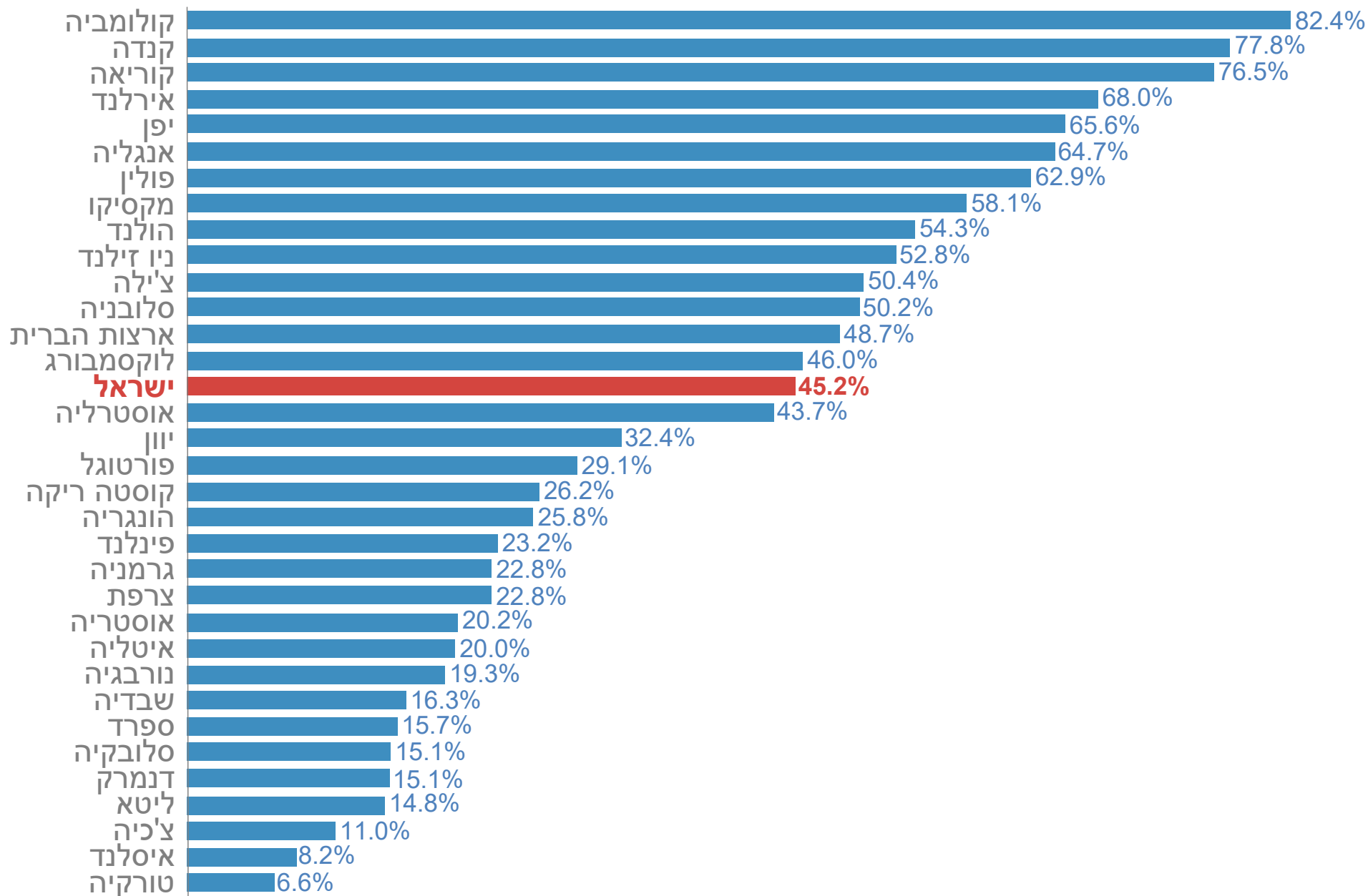

שכר מורים בישראל לעומת ה-OECD

פער באחוזים בשכר מורים, ממוצע 2018-2020

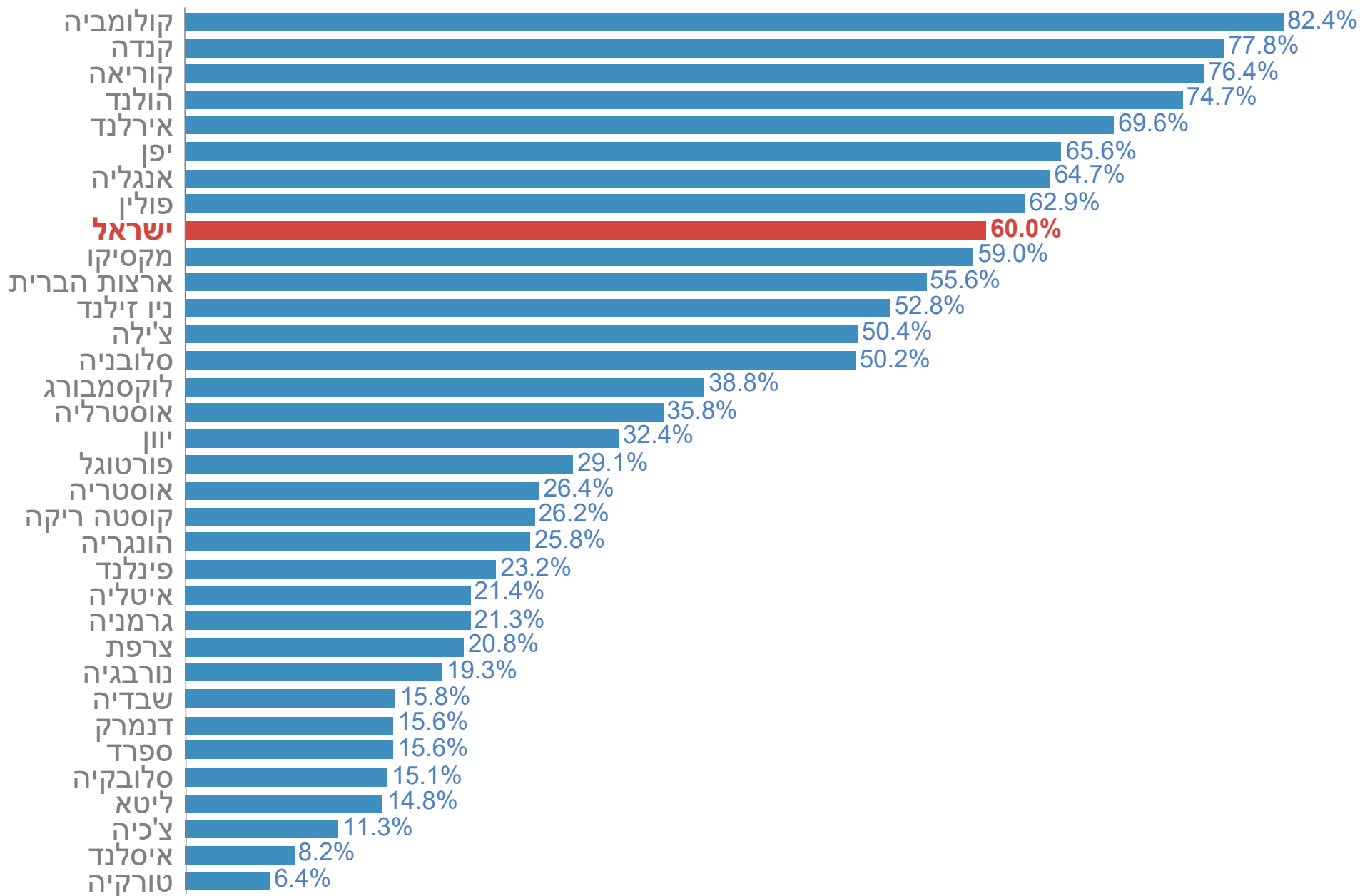
פערי שכר בין מורים עם 15 שנות ותק למורים מתחילים בבתי ספר יסודיים*

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* שכר של משרות תקניות, 2020 או שנת נתונים אחרונה

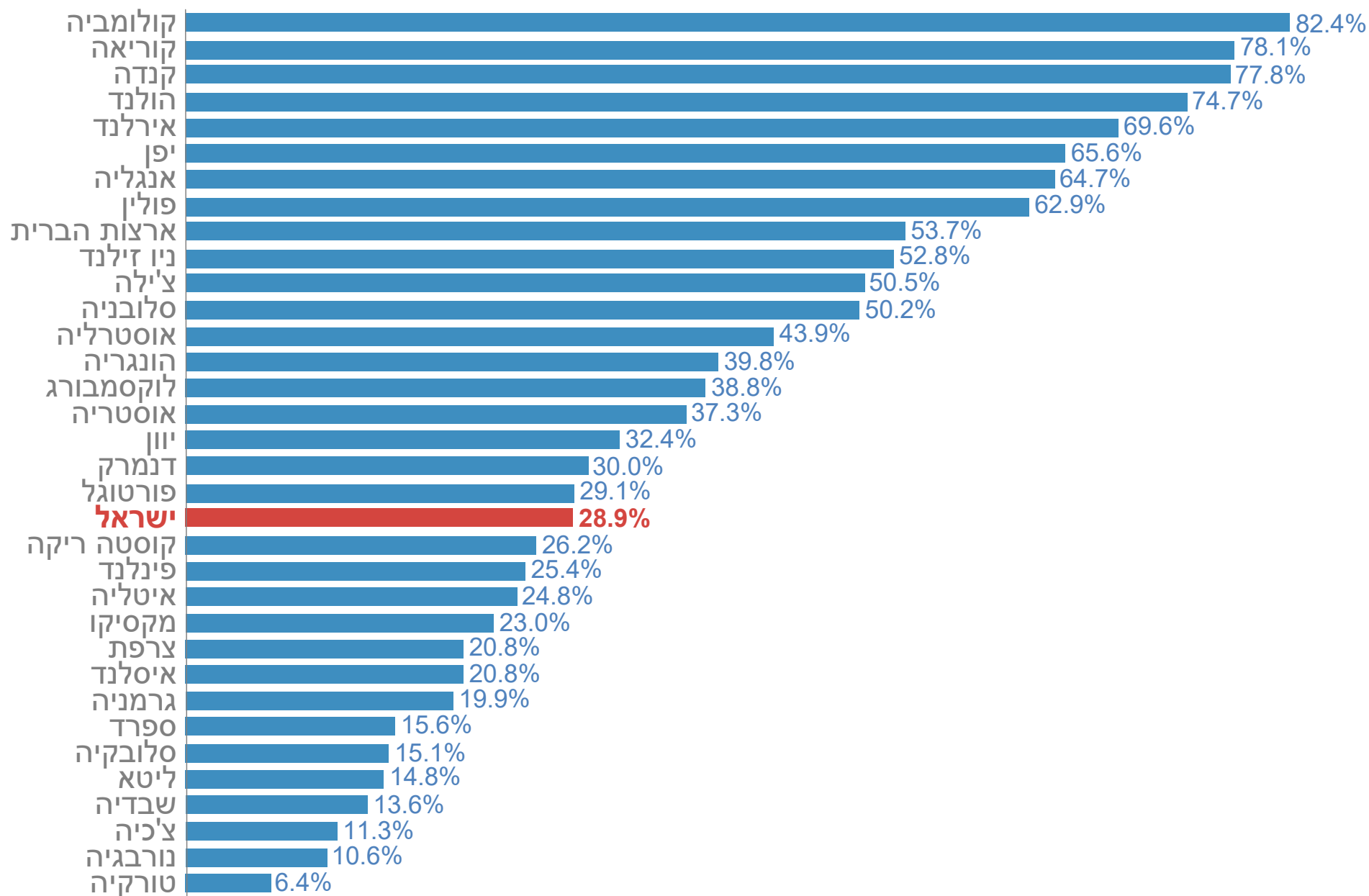
פערי שכר בין מורים עם 15 שנות ותק למורים מתחילים בחטיבות ביניים*

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* שכר של משרות תקניות, 2020 או שנת נתונים אחרונה

פערי שכר בין מורים עם 15 שנות ותק למורים מתחילים בחטיבות עליונות*

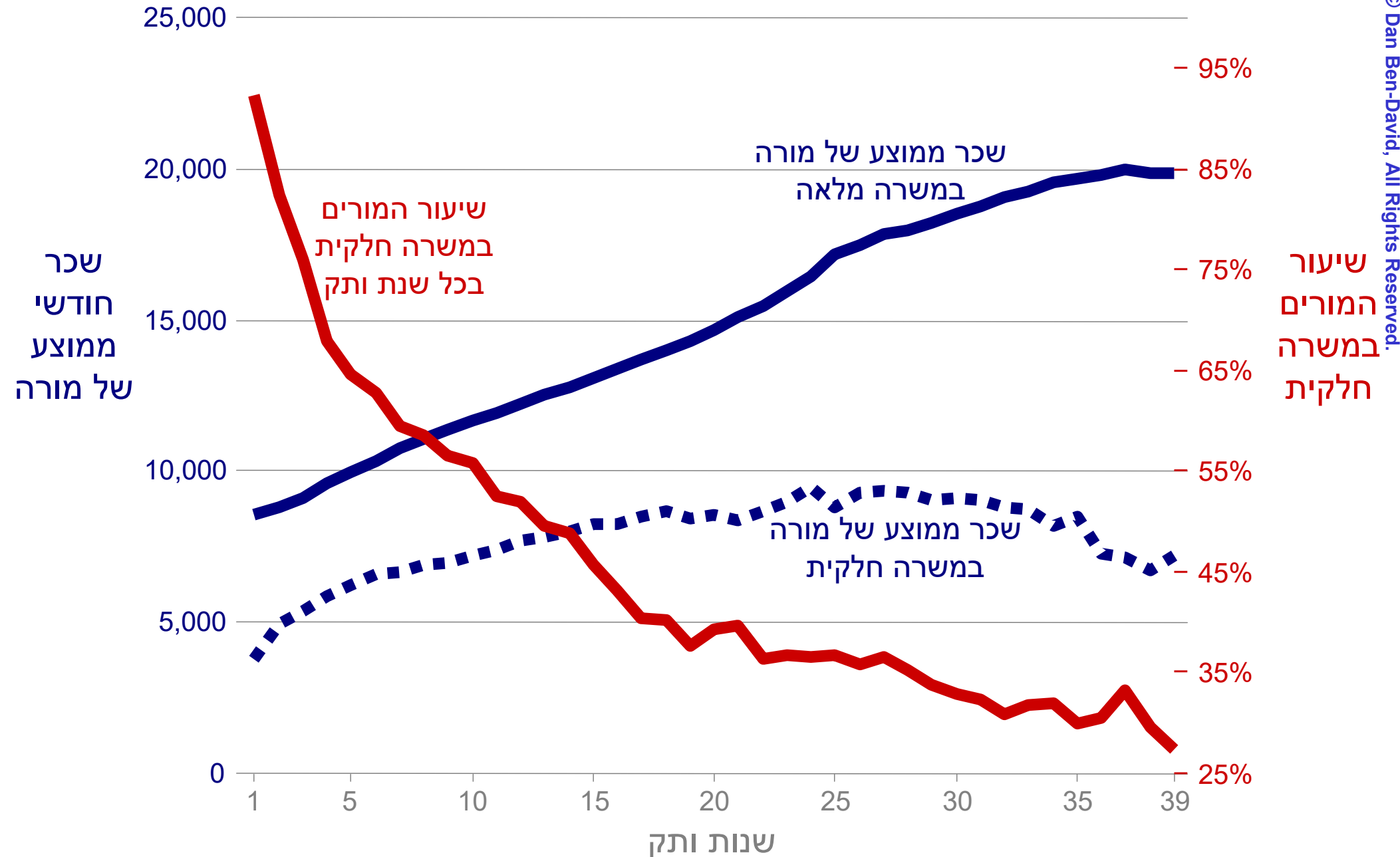

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

* שכר של משרות תקניות, 2020 או שנת נתונים אחרונה

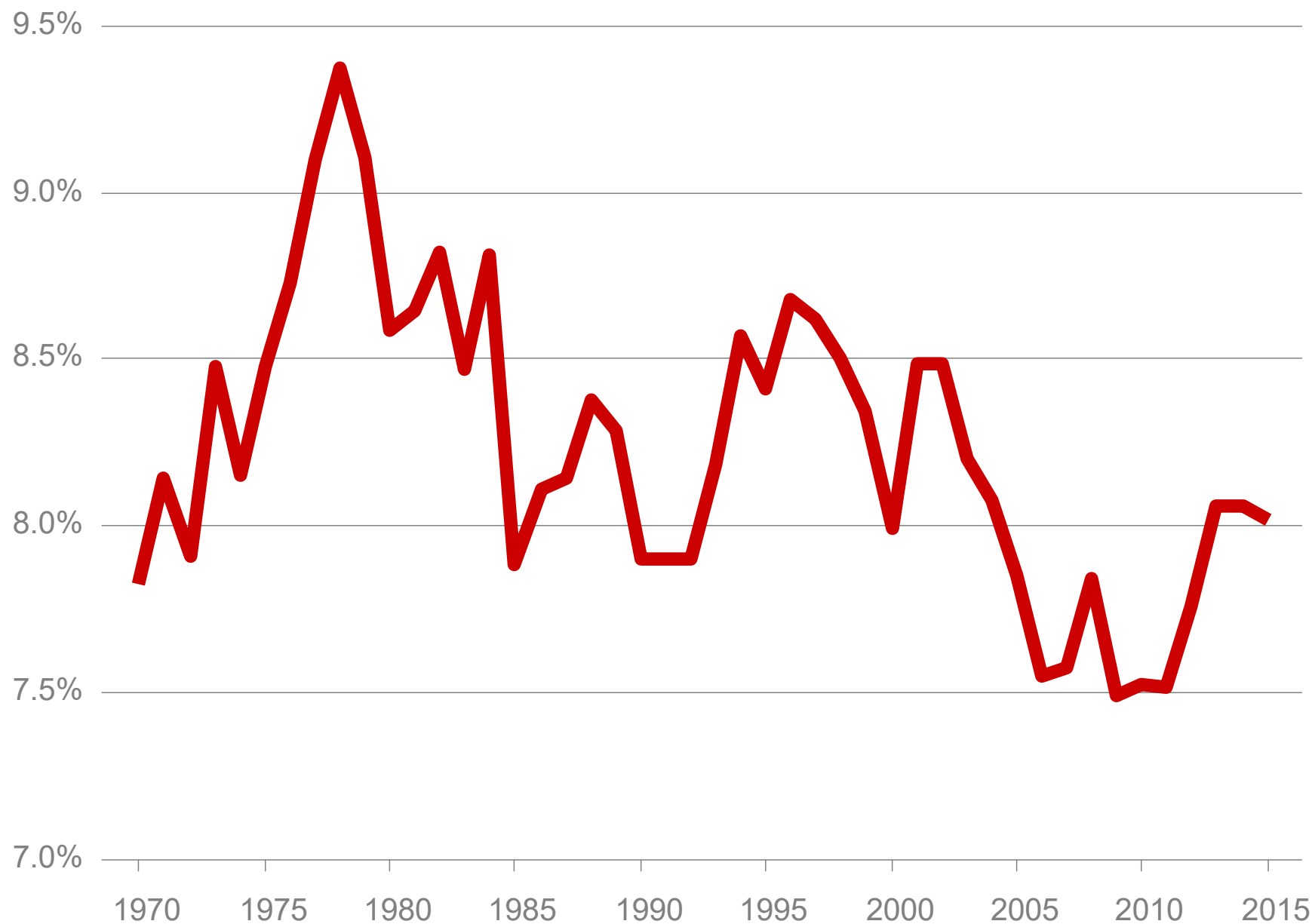
מורים במשרה חלקית לעומת משרה מלאה

לפי שנות ותק, 2021-2022

הוצאה לאומית לחינוך

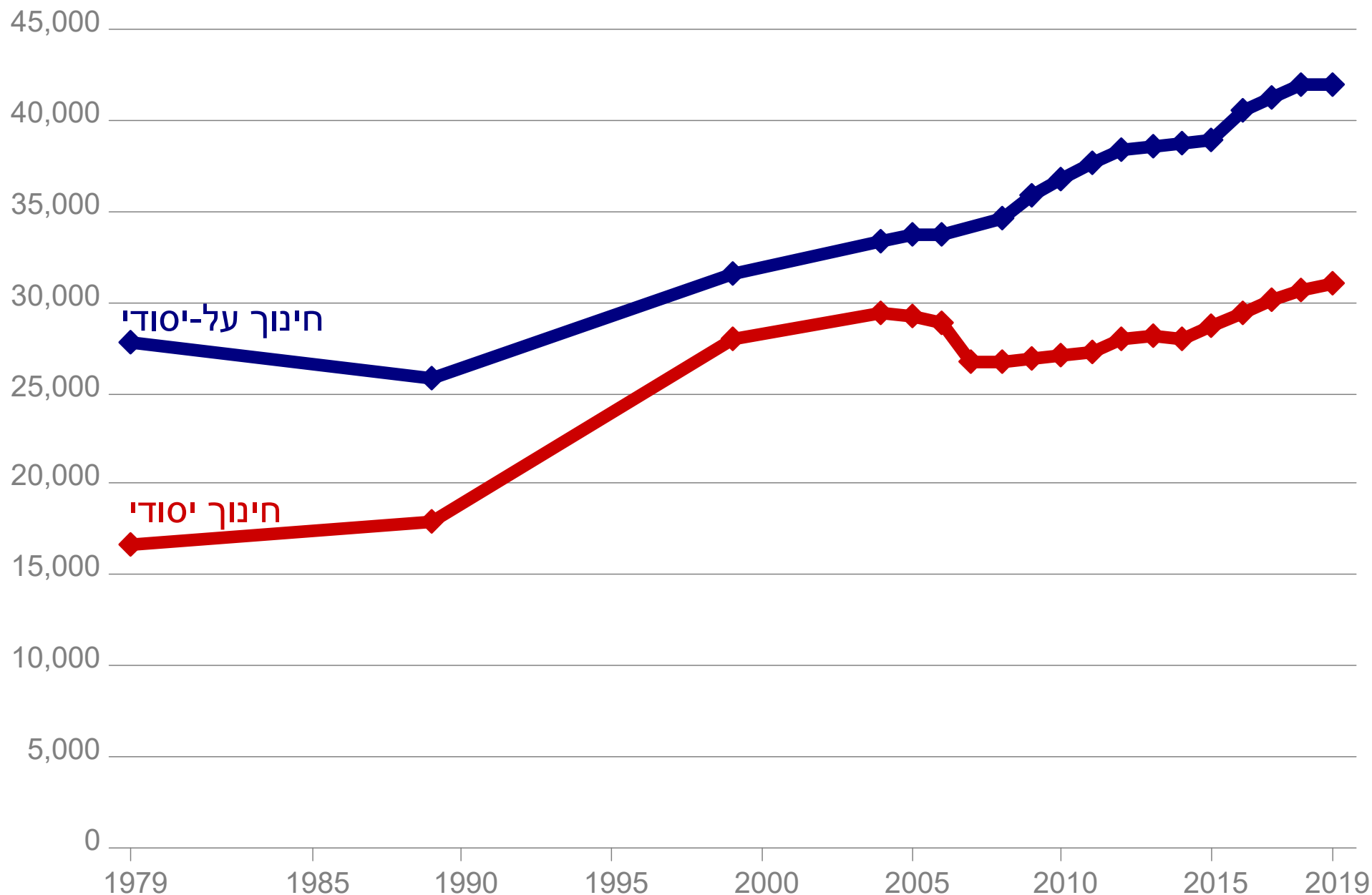
כאחוז מהתוצר, 1970-2015

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

הוצאה לאומית לחינוך לתלמיד

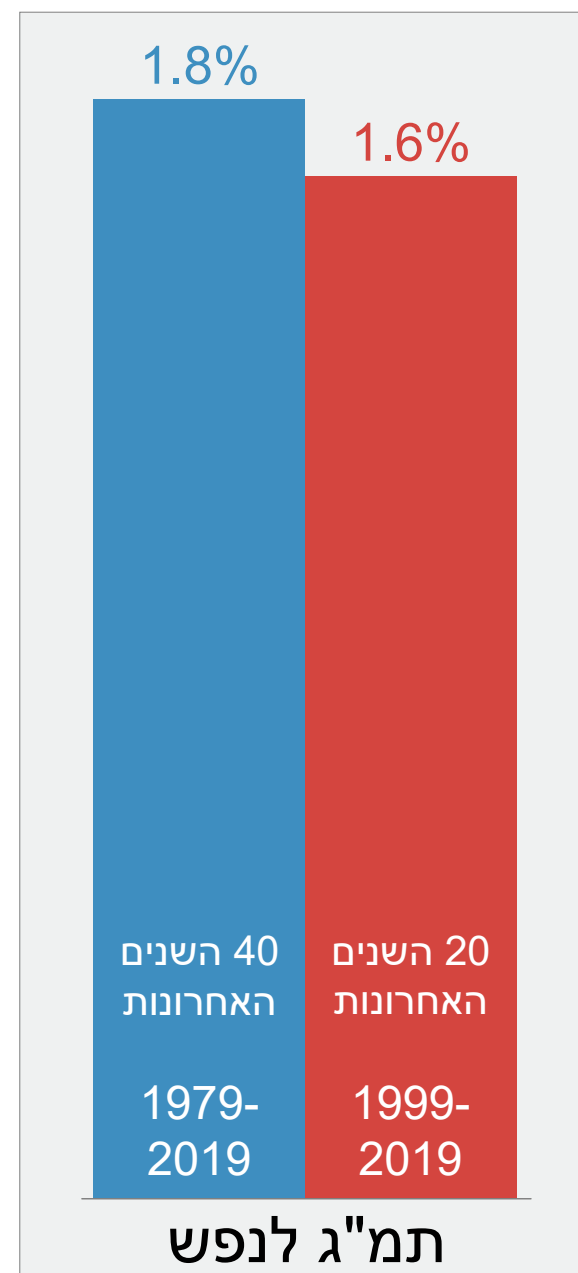
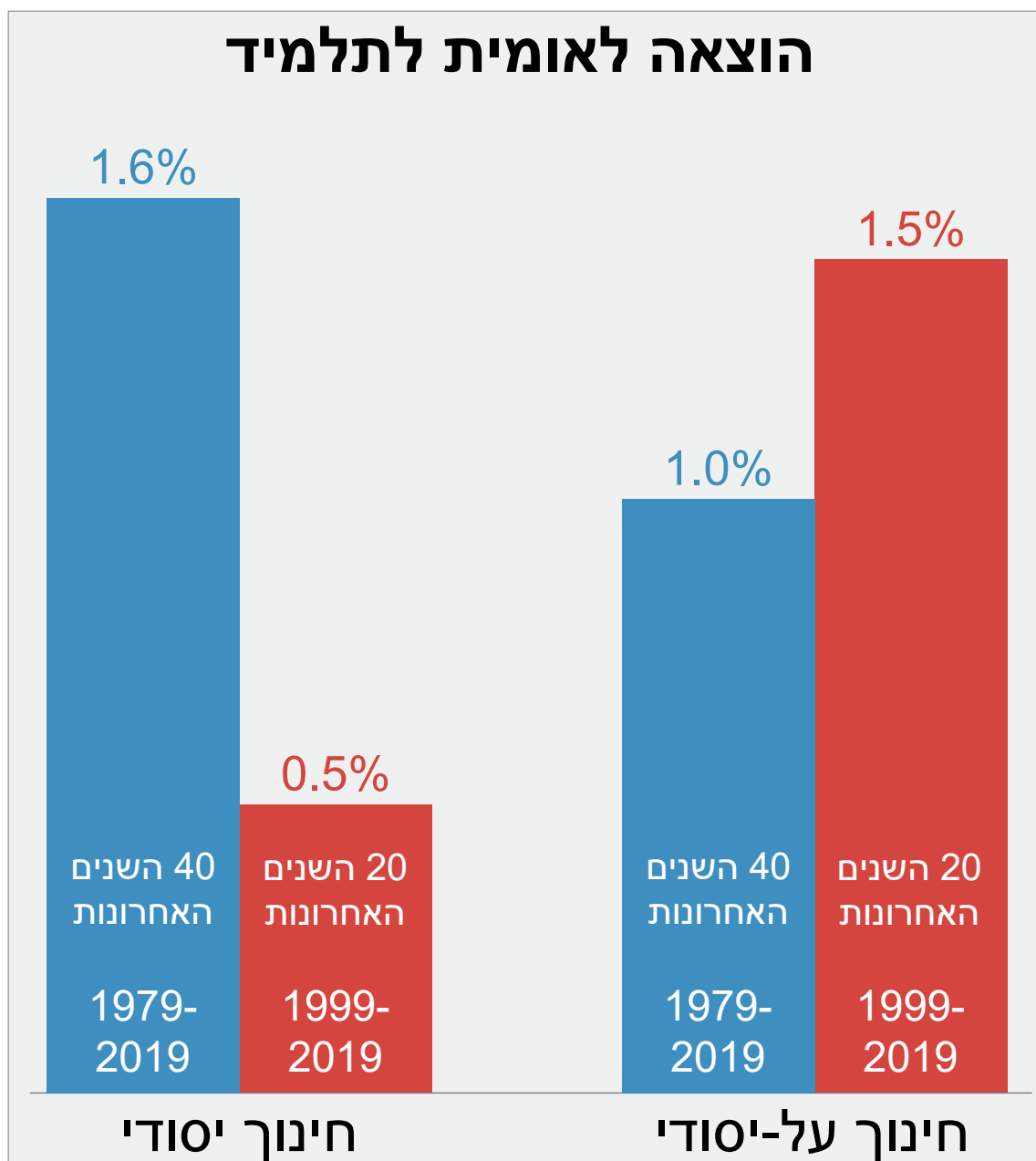
1979-2019, במחירים של 2015

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

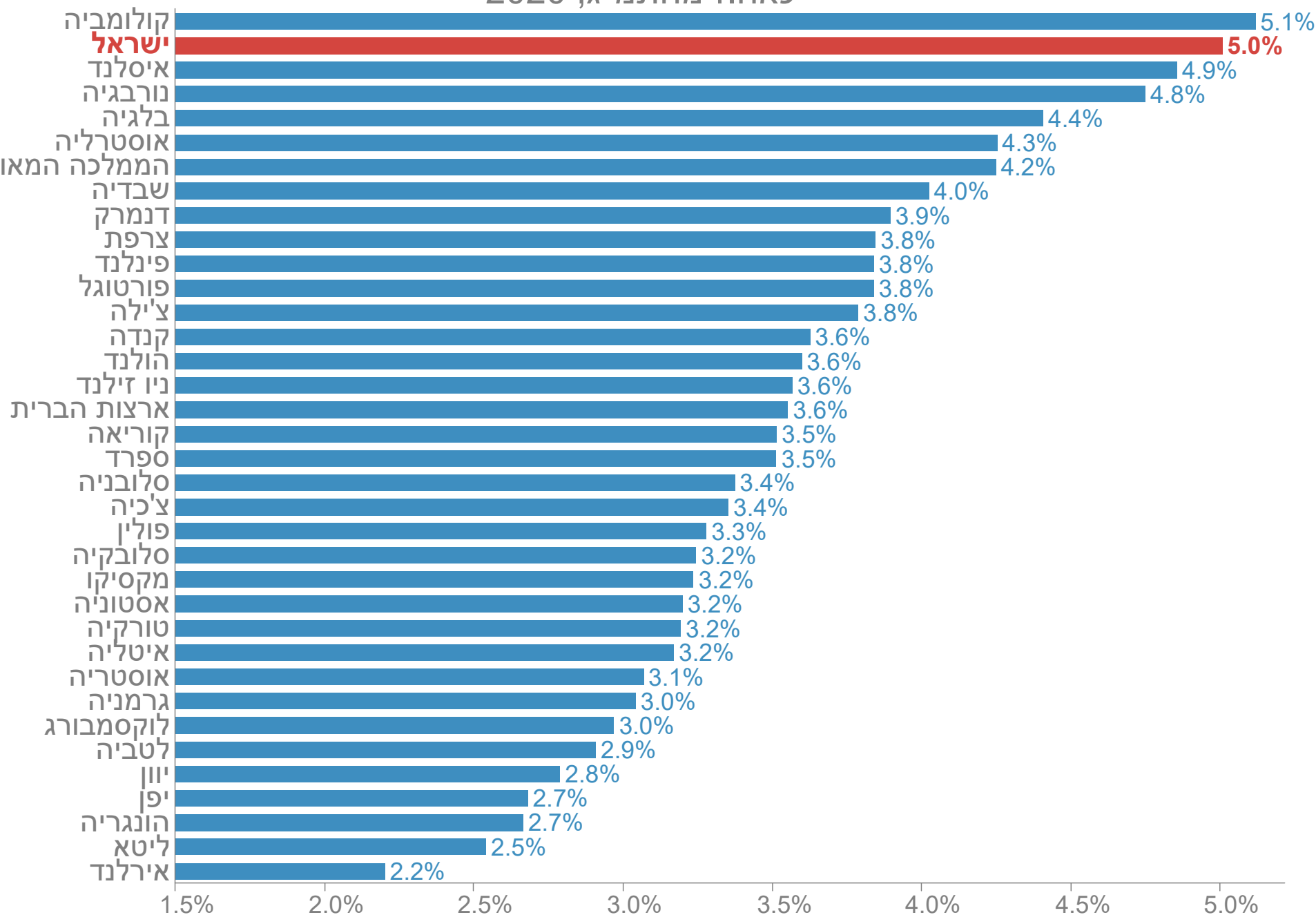
שיעור שינוי שנתי עד 2019

הוצאה לאומית לתלמיד

הוצאה לאומית לחינוך יסודי ועל-יסודי

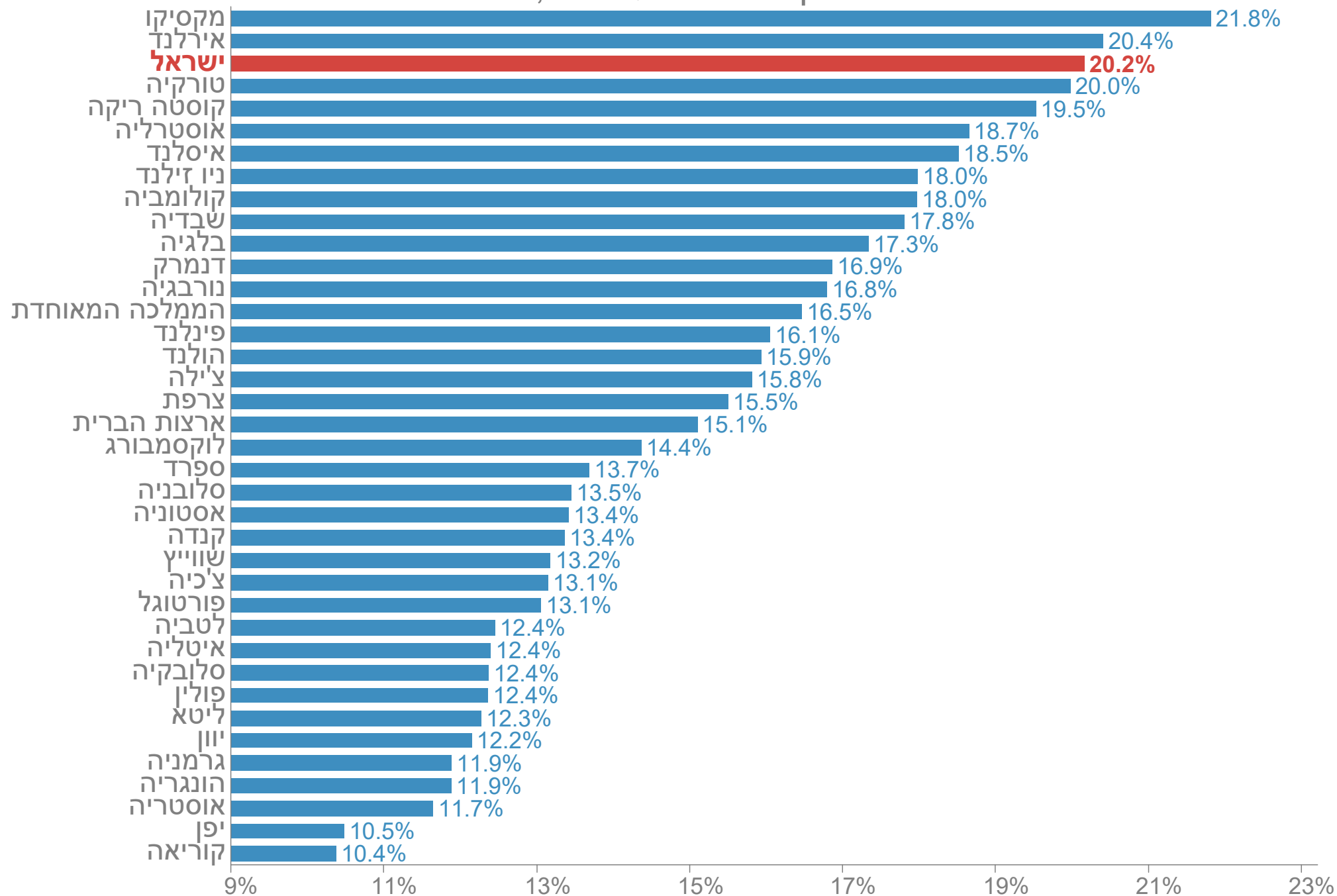
כאחוז מהתמ"ג, 2020

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

שיעור התלמידים באוכלוסיה

בחינוך היסודי והעל-יסודי, 2020

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

$$\frac{\text{הוצאה לתלמיד}}{\text{תמ"ג לנפש}} = \frac{\left(\frac{\text{הוצאה לחינוך}}{\text{תלמידים}} \right)}{\left(\frac{\text{תמ"ג}}{\text{אוכלוסיה}} \right)} = \frac{\left(\frac{\text{הוצאה לחינוך}}{\text{תמ"ג}} \right)}{\left(\frac{\text{תלמידים}}{\text{אוכלוסיה}} \right)}$$

תוצר לנפש והוצאות לאומיות לחינוך לתלמיד 1998

במחירים שוטפים, על פי
יחס כח הקניה
(ישראל=100)

ממוצע

- 1 ארה"ב
- 2 שווייץ
- 3 נורבגיה
- 4 דנמרק
- 5 הולנד
- 6 אוסטרליה

תוצר לנפש

y ישראל=100
91

- 188 32,262
- 160 27,338
- 153 26,147
- 149 25,584
- 144 24,678
- 141 24,226
- 141

141

ממוצע 17 המדינות
העשירות מישראל:

- 132 22,050
- 129 22,050
- 129 21,845
- 127 21,780
- 127 21,676
- 126 17,706

100 17,140

18 ישראל

- 19 ספרד
- 20 פורטוגל
- 21 קוריאה
- 22 יוון
- 23 סינגפור (90)
- 24 צ'כיה
- 25

51

ממוצע 22 המדינות
העניות מישראל:

- 48 7,879
- 46 6,850
- 40 5,700
- 33 5,560
- 32 4,414
- 26 4,355
- 25 3,824
- 22 2,758
- 16 2,747
- 16 2,664

- 31 מכסיקו
- 32 ברזיל (97)
- 33 טוניס (99)
- 34 תאילנד
- 35 פרו
- 36 פרגוויי
- 37 פיליפינים (97)
- 38 אינדונזיה (99)
- 39 ירדן (94)
- 40 זימבבואה

הוצאה לתלמיד

על-יסודי e_s ישראל=100
76

- 152 7,764
- 183 9,348
- 144 7,343
- 141 7,200
- 104 5,304
- 114 5,830
- 115 5,890
- 123 5,075
- 123 3,799
- 116 3,065
- 116 3,531
- 116 2,745
- 137 5,653
- 81 3,329
- 135 5,579
- 112 4,641
- 91 3,752
- 91 2,638

125

- 126 6,458
- 102 5,230
- 110 5,648
- 100 5,111
- 129 6,605
- 129 4,120

100 5,115

- 84 4,274
- 91 4,636
- 69 3,544
- 64 3,287
- 62 1,801
- 36 3,182
- 42 1,860
- 42 2,140
- 37 1,246
- 37 1,713
- 37 1,469
- 28 1,438
- 31 1,586
- 21 1,076
- 32 1,633
- 23 1,177
- 13 671
- 19 948
- 14 726
- 10 497
- 23 710
- 23 1,179

37

- 79 3,267
- 75 3,121
- 69 2,838
- 57 2,368
- 40 1,249
- 40 1,645
- 34 1,389
- 49 2,028
- 34 971
- 34 1,500
- 34 919
- 36 1,496
- 21 863
- 20 837
- 22 891
- 25 1,048
- 12 479
- 14 572
- 17 689
- 3 116
- 19 710
- 19 768

116

- 66 2,745
- 137 5,653
- 81 3,329
- 135 5,579
- 112 4,641
- 91 3,752
- 91 2,638

100 4,135

- 79 3,267
- 75 3,121
- 69 2,838
- 57 2,368
- 40 1,249
- 40 1,645
- 34 1,389
- 49 2,028
- 34 971
- 34 1,500
- 34 919
- 36 1,496
- 21 863
- 20 837
- 22 891
- 25 1,048
- 12 479
- 14 572
- 17 689
- 3 116
- 19 710
- 19 768

34

- 79 3,267
- 75 3,121
- 69 2,838
- 57 2,368
- 40 1,249
- 40 1,645
- 34 1,389
- 49 2,028
- 34 971
- 34 1,500
- 34 919
- 36 1,496
- 21 863
- 20 837
- 22 891
- 25 1,048
- 12 479
- 14 572
- 17 689
- 3 116
- 19 710
- 19 768

מקדמי מתאם:

בין y ו- e_p
0.93

בין y ו- e_s
0.95

מקור: דן בן-דוד,
רבעון לכלכלה, 2003
עיבוד נתוני ה-OECD

תוצר לנפש והוצאות לאומיות לחינוך לתלמיד, 1998

במחירים שוטפים, על פי
יחס כח הקניה
(ישראל=100)

מקדמי מתאם:

בין y ו- e_p

0.93

בין y ו- e_s

0.95

מקור: דן בן-דוד,
רבעון לכלכלה, 2003
עיבוד נתוני ה-OECD

תוצר לנפש

y ישראל=100

91

188	32,262
160	27,338
153	26,147
149	25,584
144	24,678
141	24,226
141	24,102
139	23,804
138	23,583
134	22,904
132	22,699
129	22,160
129	22,050
127	21,845
127	21,780
126	21,676
126	17,706

100 17,140

99	17,027
91	15,592
84	14,384
84	14,327
	13,768
75	12,939
68	11,600
61	10,445
52	8,864
51	8,694
48	8,258
48	8,183
46	7,879
40	6,850
33	5,700
32	5,560
26	4,414
25	4,355
22	3,824
16	2,758
	2,747
16	2,664

הוצאה לתלמיד

על-יסודי

e_s ישראל=100

76

152	7,764
183	9,348
144	7,343
141	7,200
104	5,304
114	5,830
115	5,890
122	6,238
160	8,163
121	6,209
77	3,934
126	6,458
102	5,230
110	5,648
100	5,111
129	6,605
	4,120

100 5,115

84	4,274
91	4,636
69	3,544
64	3,287
	1,801
62	3,182
36	1,860
42	2,140
24	1,246
33	1,713
29	1,469
28	1,438
31	1,586
21	1,076
32	1,633
23	1,177
13	671
19	948
14	726
10	497
	710
23	1,179

יסודי

e_p ישראל=100

70

146	6,043
156	6,470
139	5,761
162	6,713
92	3,795
96	3,981
123	5,075
92	3,799
147	6,065
85	3,531
66	2,745
137	5,653
81	3,329
135	5,579
112	4,641
91	3,752
	2,638

100 4,135

79	3,267
75	3,121
69	2,838
57	2,368
	1,249
40	1,645
34	1,389
49	2,028
23	971
36	1,500
22	919
36	1,496
21	863
20	837
22	891
25	1,048
12	479
14	572
17	689
3	116
	710
19	768

ממוצע

1	ארה"ב
2	שווייץ
3	נורבגיה
4	דנמרק
5	הולנד
6	אוסטרליה
7	יפן
8	בלגיה
9	אוסטריה
10	גרמניה
11	אירלנד
12	איטליה
13	אנגליה
14	שוודיה
15	פינלנד
16	צרפת
17	ניו זילנד (95)

18 ישראל

19	ספרד
20	פורטוגל
21	קוריאה
22	יוון
23	סינגפור (90)
24	צ'כיה
25	ארגנטינה
26	הונגריה
27	אורוגוויי
28	צ'ילה
29	מלזיה
30	פולין
31	מכסיקו
32	ברזיל (97)
33	טוניס (99)
34	תאילנד
35	פרו
36	פרגוויי
37	פיליפינים (97)
38	אינדונזיה (99)
39	ירדן (94)
40	זימבבואה

הוצאה לתלמיד

ביחס לתוצר לנפש

על-יסודי

e_s ישראל=100

79

81	0.24
115	0.34
94	0.28
94	0.28
72	0.21
81	0.24
82	0.24
88	0.26
116	0.35
91	0.27
58	0.17
98	0.29
79	0.24
87	0.26
79	0.23
102	0.30
78	0.23

100 0.30

84	0.25
100	0.30
83	0.25
77	0.23
44	0.13
82	0.25
54	0.16
69	0.20
47	0.14
66	0.20
60	0.18
59	0.18
67	0.20
53	0.16
96	0.29
71	0.21
51	0.15
73	0.22
64	0.19
60	0.18
87	0.26
148	0.44

יסודי

e_p ישראל=100

72

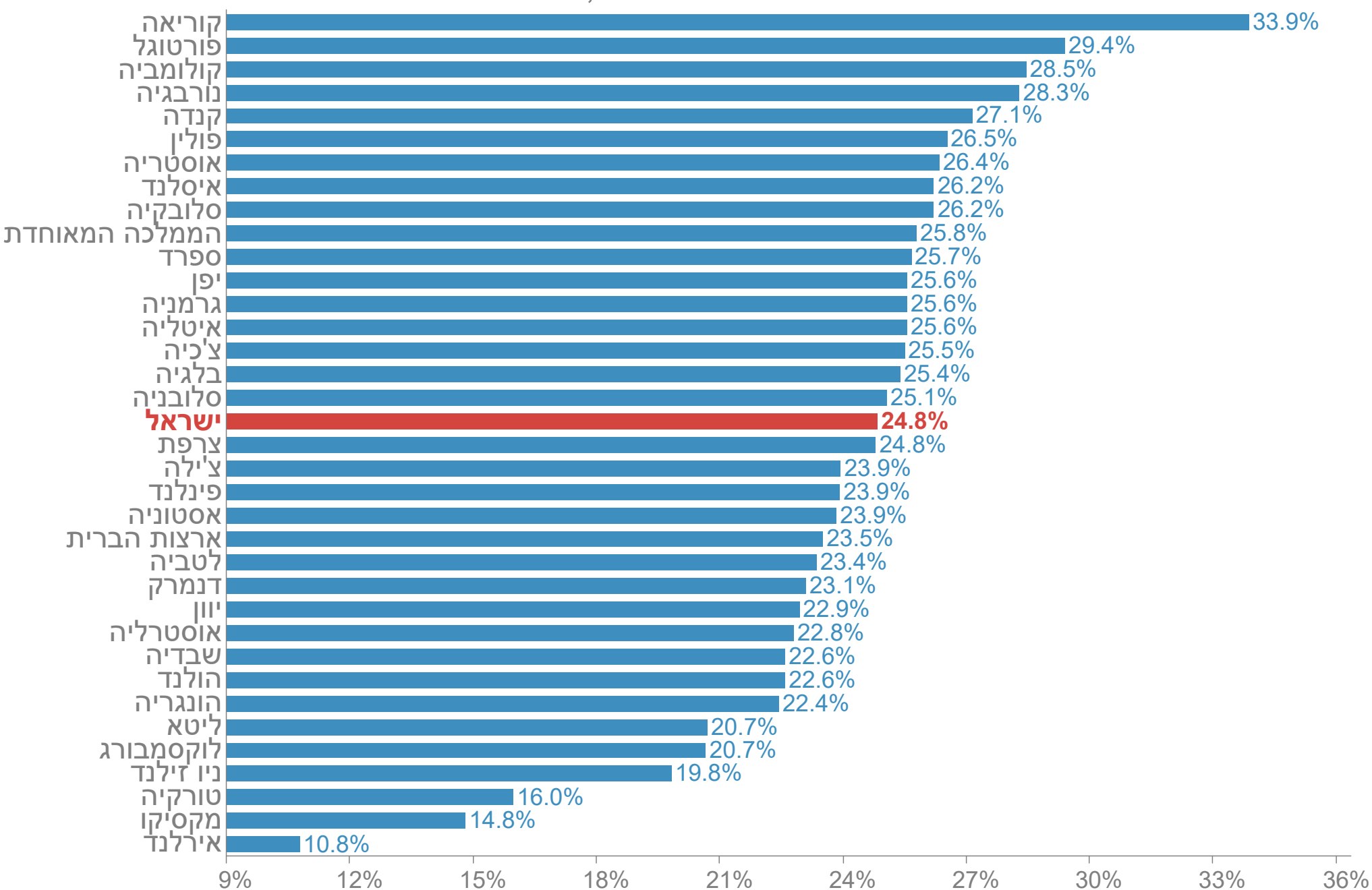
78	0.19
98	0.24
91	0.22
109	0.26
64	0.15
68	0.16
87	0.21
66	0.16
107	0.26
64	0.15
50	0.12
106	0.26
63	0.15
106	0.26
88	0.21
72	0.17
62	0.15

100 0.24

80	0.19
83	0.20
82	0.20
69	0.17
38	0.09
53	0.13
50	0.12
80	0.19
45	0.11
72	0.17
46	0.11
76	0.18
45	0.11
51	0.12
65	0.16
78	0.19
45	0.11
54	0.13
75	0.18
17	0.04
107	0.26
119	0.29

הוצאה לאומית לתלמיד בחינוך היסודי והעל-יסודי

כאחוז מהתמ"ג לנפש, 2020

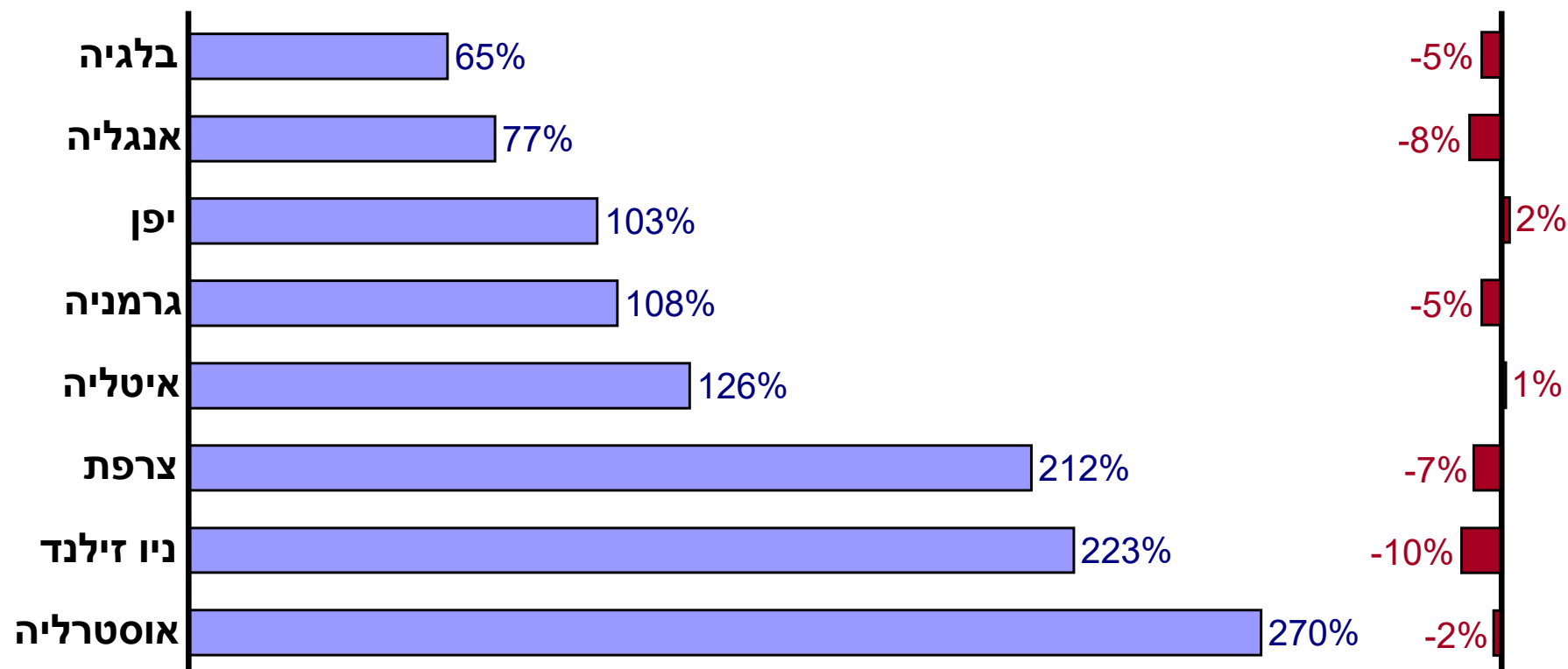

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

הוצאות ותוצאות בחינוך ב-OECD

גידול ריאלי בהוצאות לתלמיד
(1970-1994)

שינוי בהישגי התלמידים*
(1970-1994)

מסקנה

בעיית מערכת החינוך אינה נובעת רק מטיבם של המורים.
היא אינה נובעת רק מתוכניות לימוד הלוקות בחסר
ואינה נובעת רק מניהול כושל ובזבזני.

היעדר גמישות בכל חלקי מערכת החינוך
הגביר והאיץ את ההתדרדרות.

הכשל הינו מערכתי

נדרשת רפורמה מבנית במערכת החינוך

רפורמה מבנית במערכת החינוך

החשיבות של העלאת

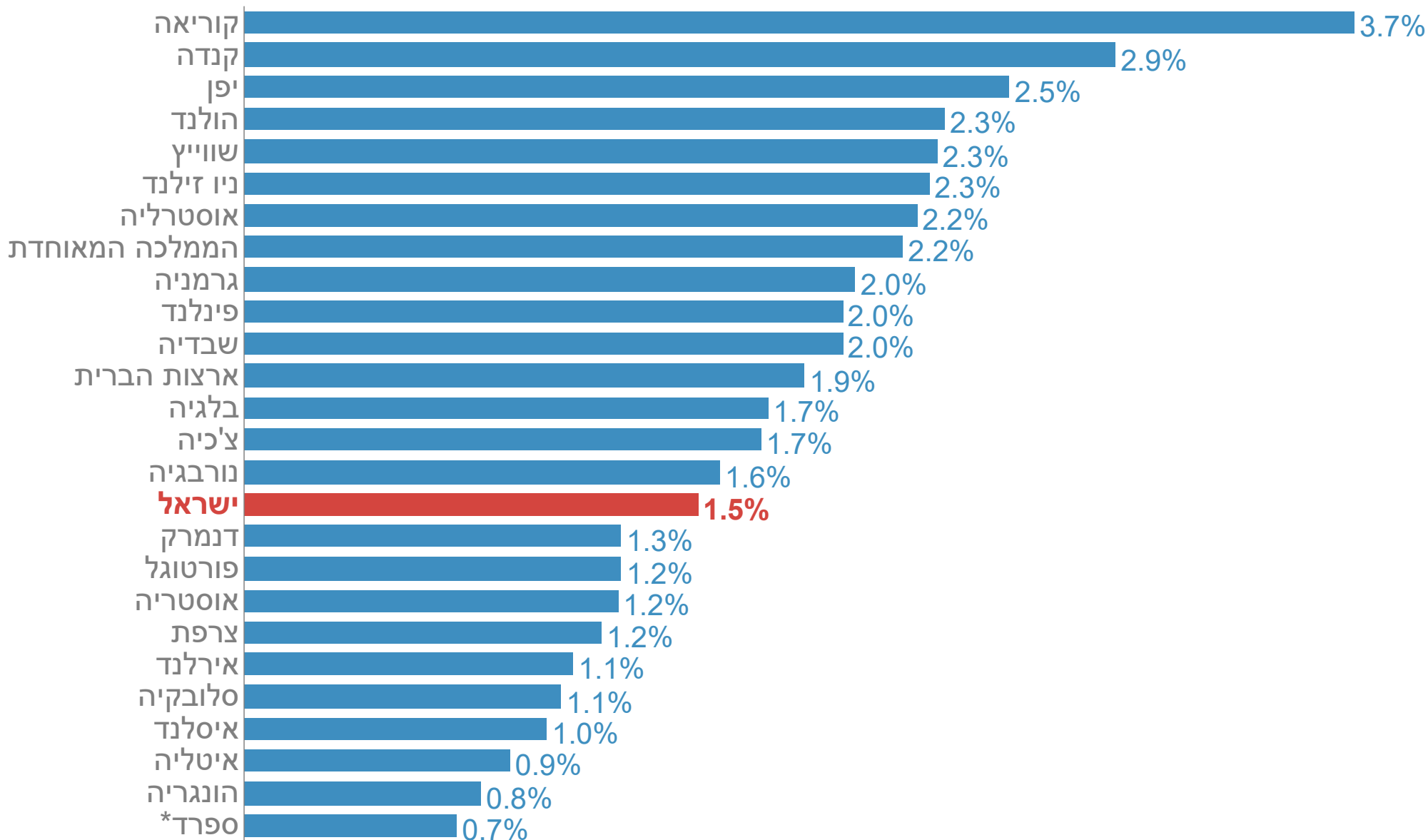
הרמה בקצה העליון

דגש על המצויינות

שיעור התלמידים ברמת ההישגים הגבוהה ביותר

ממוצע אחוז התלמידים הנמצאים ברמה 6 במתמטיקה, מדע וקריאה 2018 PISA

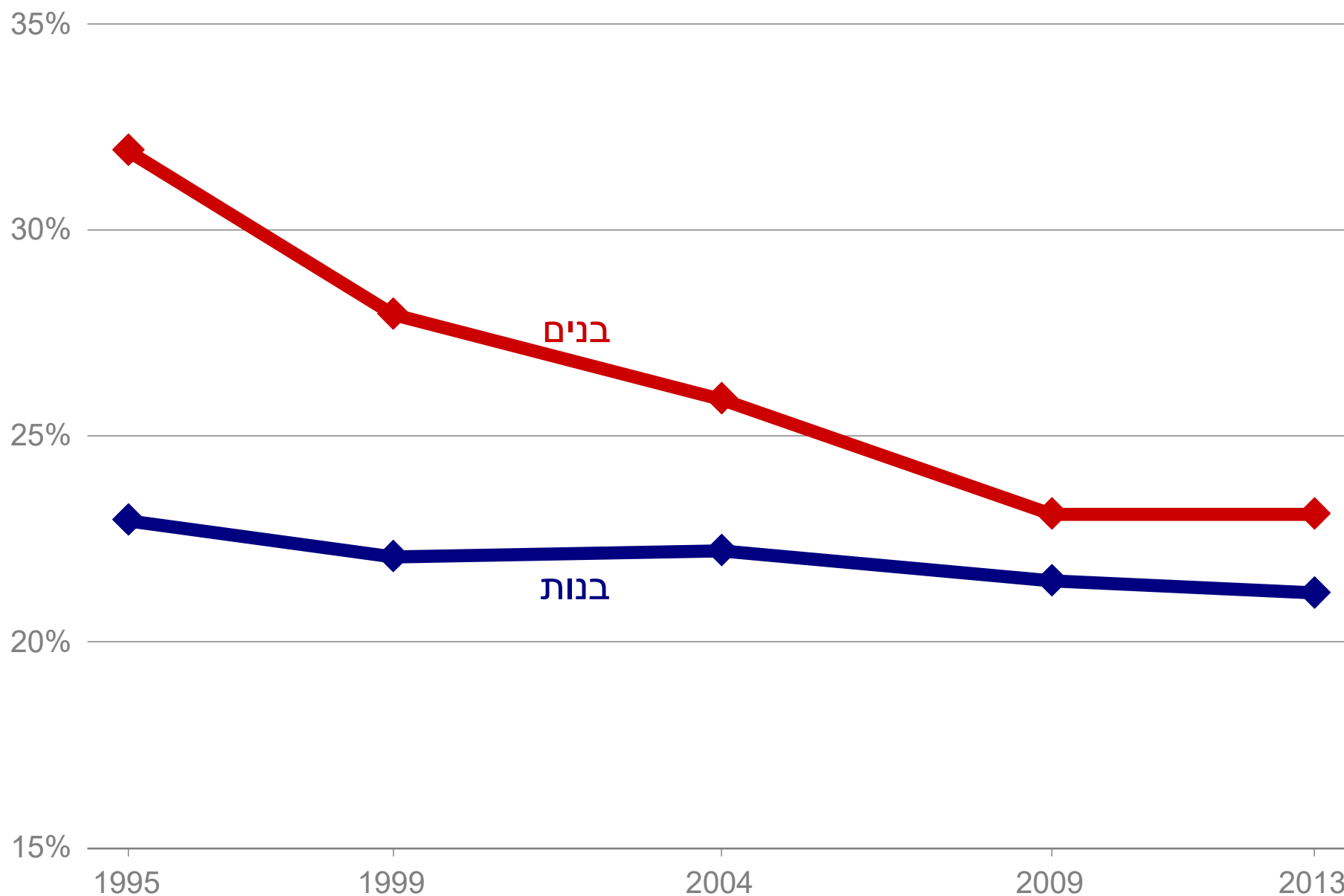
מרבית החרדים אינם לומדים את החומר – ואינם משתתפים במבחנים

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* ספרד השתתפה רק במבחנים במתמטיקה ומדע

שיעור הנבחנים בבגרות שלומדים לפחות שני מקצועות מוגברים בתחום הריאלי

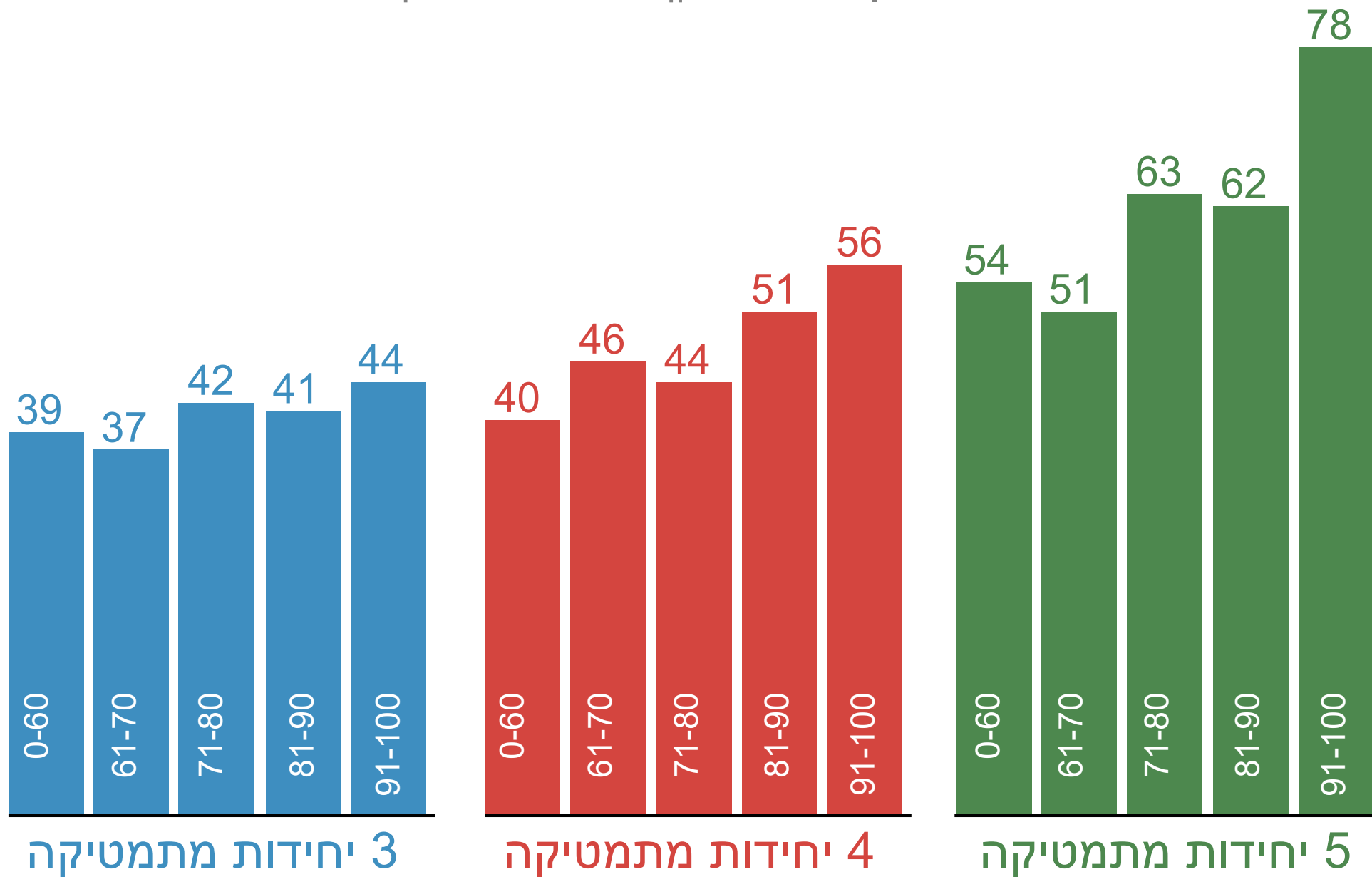

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

* שיעור הנבחנים בבגרות שלומדים לפחות שני מקצועות
מוגברים (ב-4 יחידות לפחות) בתחום הריאלי.

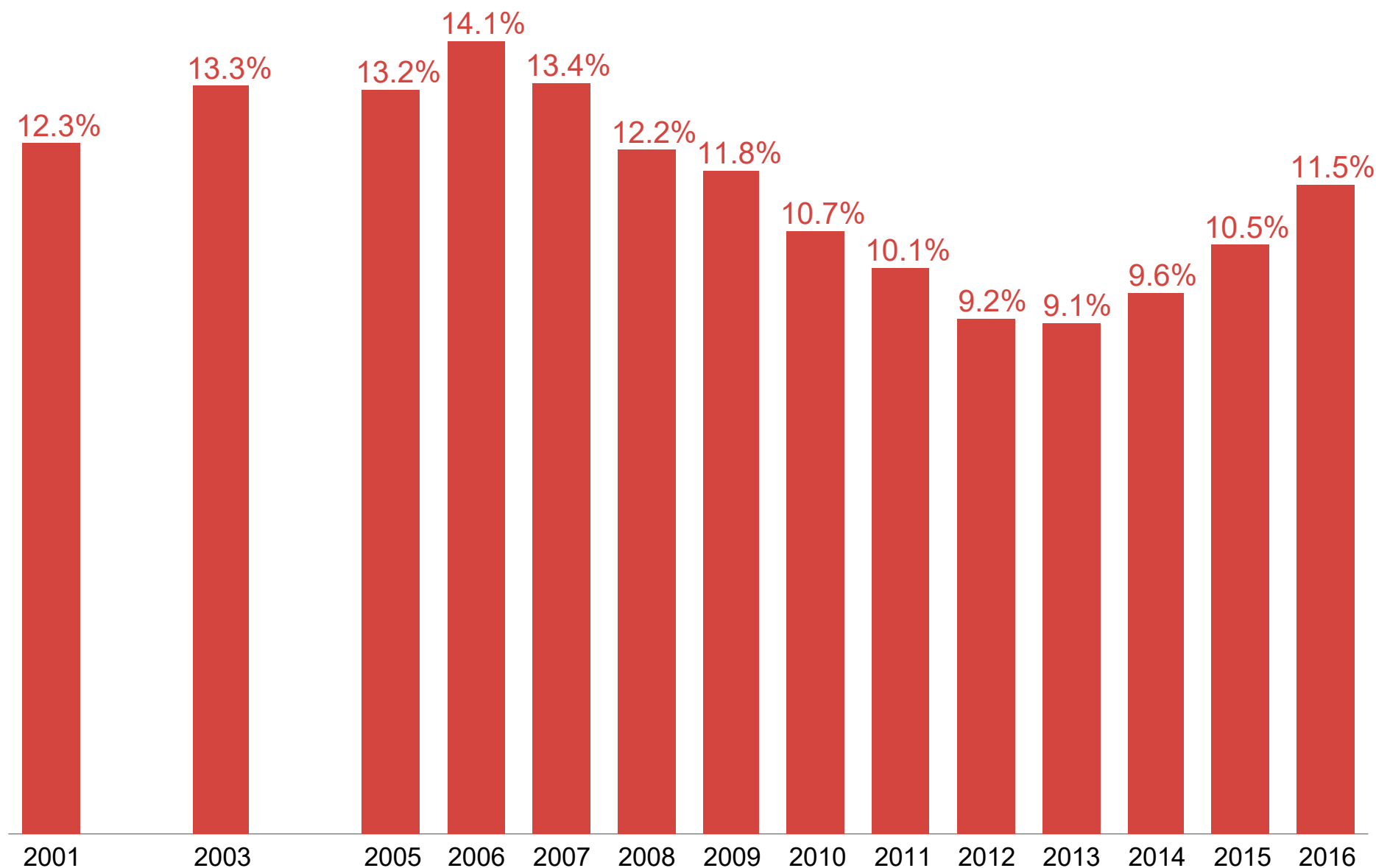
שכר לשעת עבודה*

לפי ציון הבגרות והיקף לימודי המתמטיקה

שיעור הנבחרים בחמש יחידות במתמטיקה

מתוך כלל תלמידי י"ב

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: משרד החינוך

רפורמה מבנית במערכת החינוך

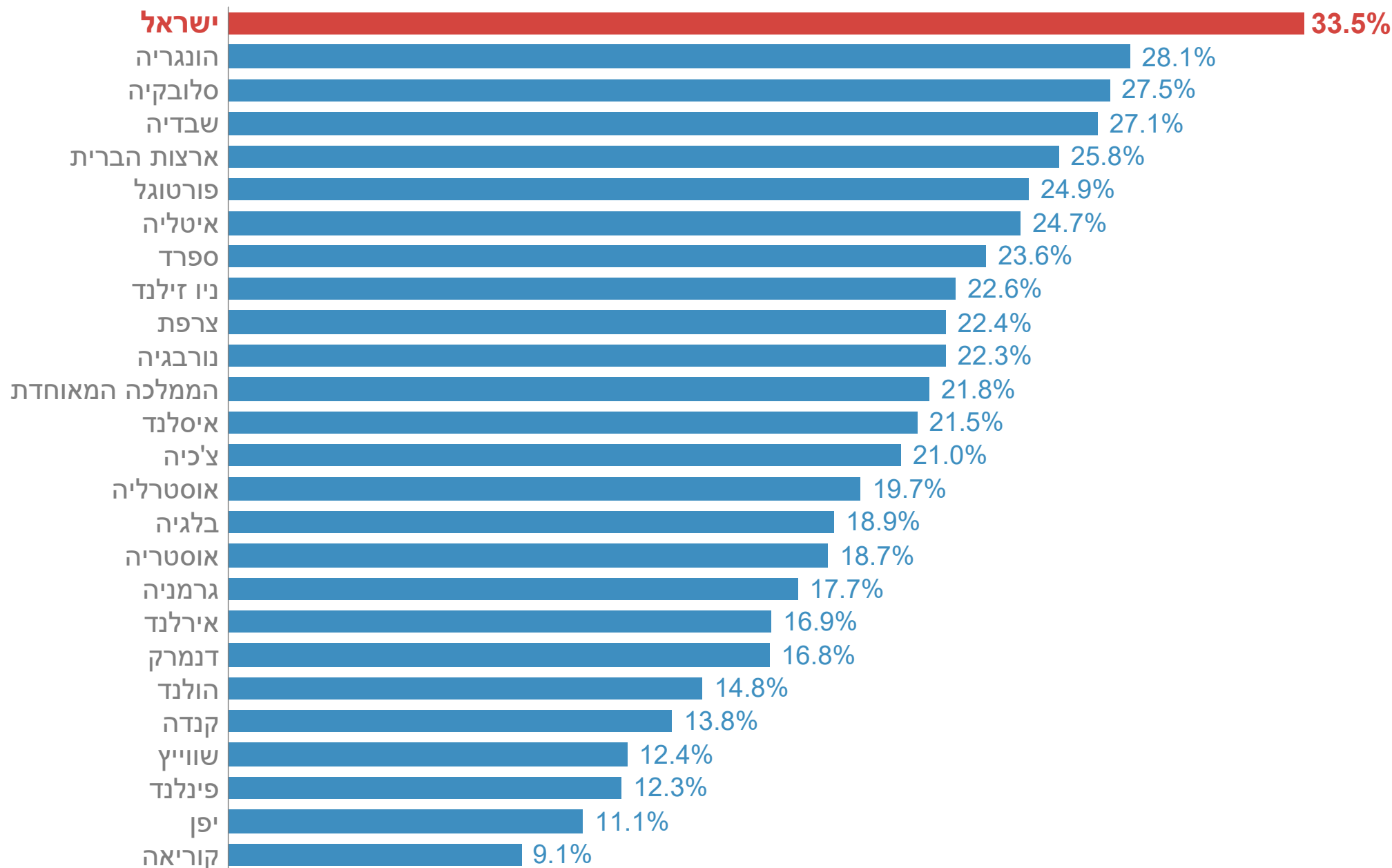
החשיבות של העלאת

הרמה בקצה התחתון

דגש על החלשים

שיעור התלמידים ברמה המתמטית הנמוכה ביותר

אחוז התלמידים הנמצאים ברמה של 1 ומטה (עד ציון של 420) במתמטיקה, PISA 2012

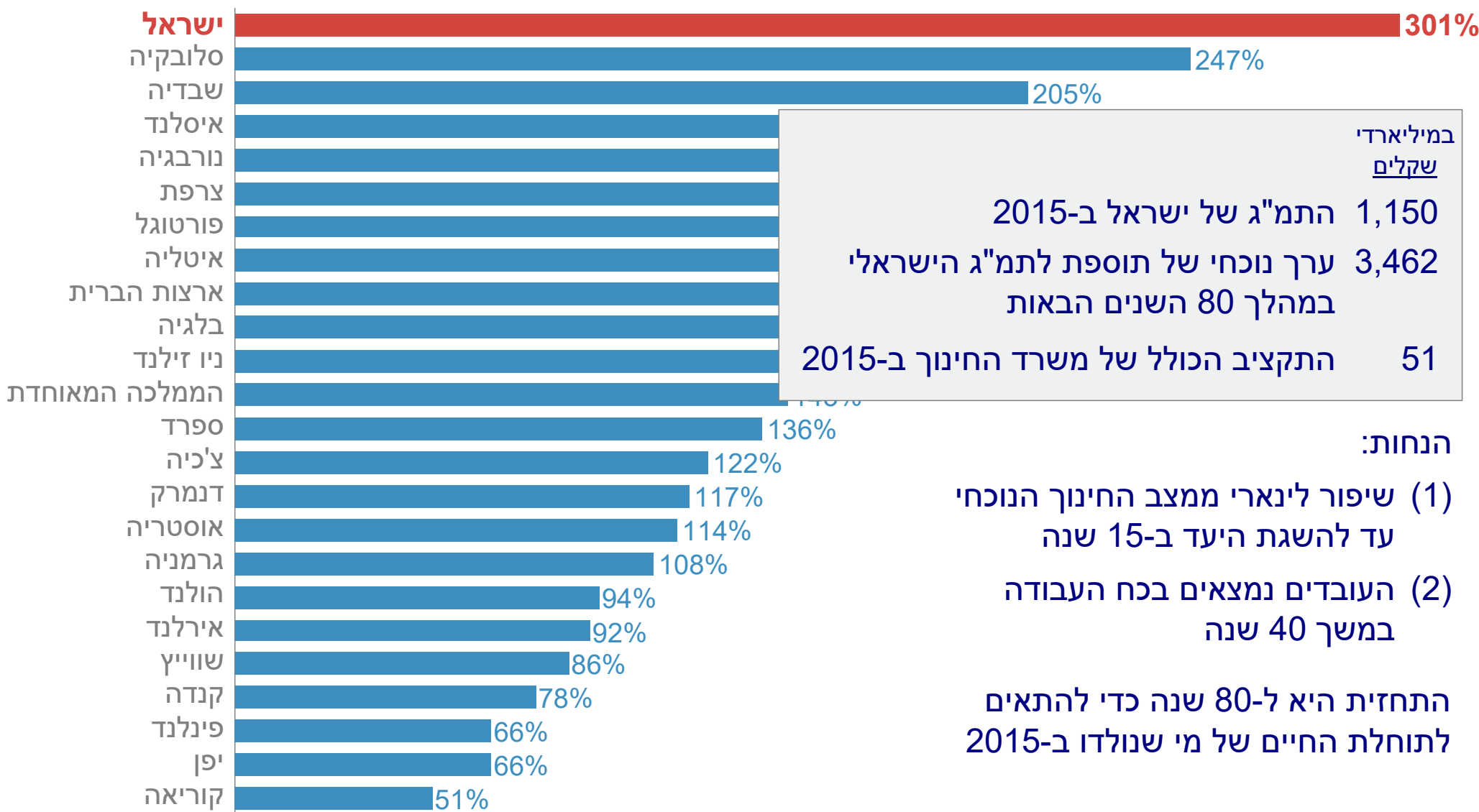

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* הנתונים של ישראל אינם כוללים תלמידים חרדים.

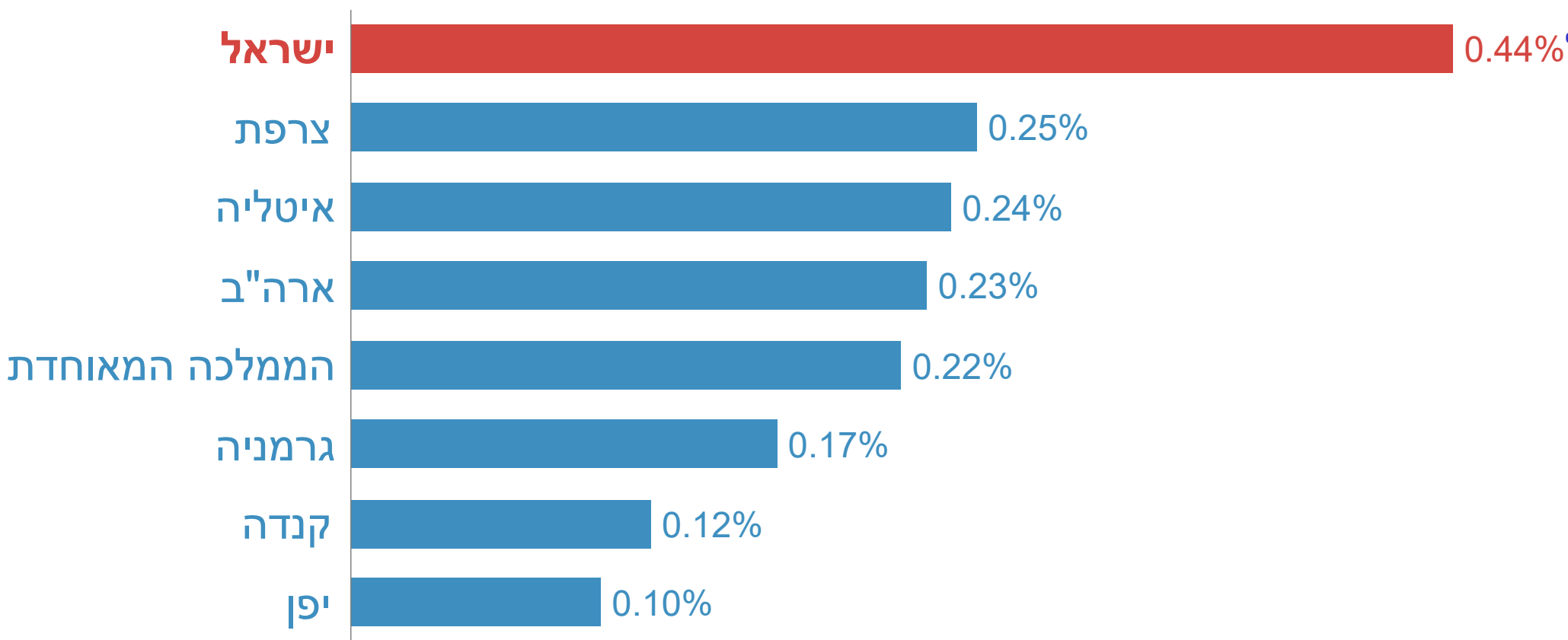
תוספת לתמ"ג מהעלאת התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר לרף העליון של הרמה הנמוכה ביותר

ערך נוכחי של תוספות לתמ"ג עתידי כאחוז מהתמ"ג הנוכחי*

גידול בקצב הצמיחה הכלכלית

כתוצאה משיפור ברמת החינוך בקרב בעלי
ההישגים הנמוכים ביותר בישראל ובמדינות ה-G7*

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

ראשי פרקים

1. קביעת אמות מידה אחידות לכל מערכות החינוך
ליבת לימודים, תקצוב, תגמול, גודל כיתה, וכו'.

2. העצמת מעמד המורה
העלאת שכר לצד שיפור באיכות כוח ההוראה.

3. שינויים מבניים במערכת החינוך

א. ברמה הלאומית

ב. ברמה הבית ספרית

ג. ברמה המקומית

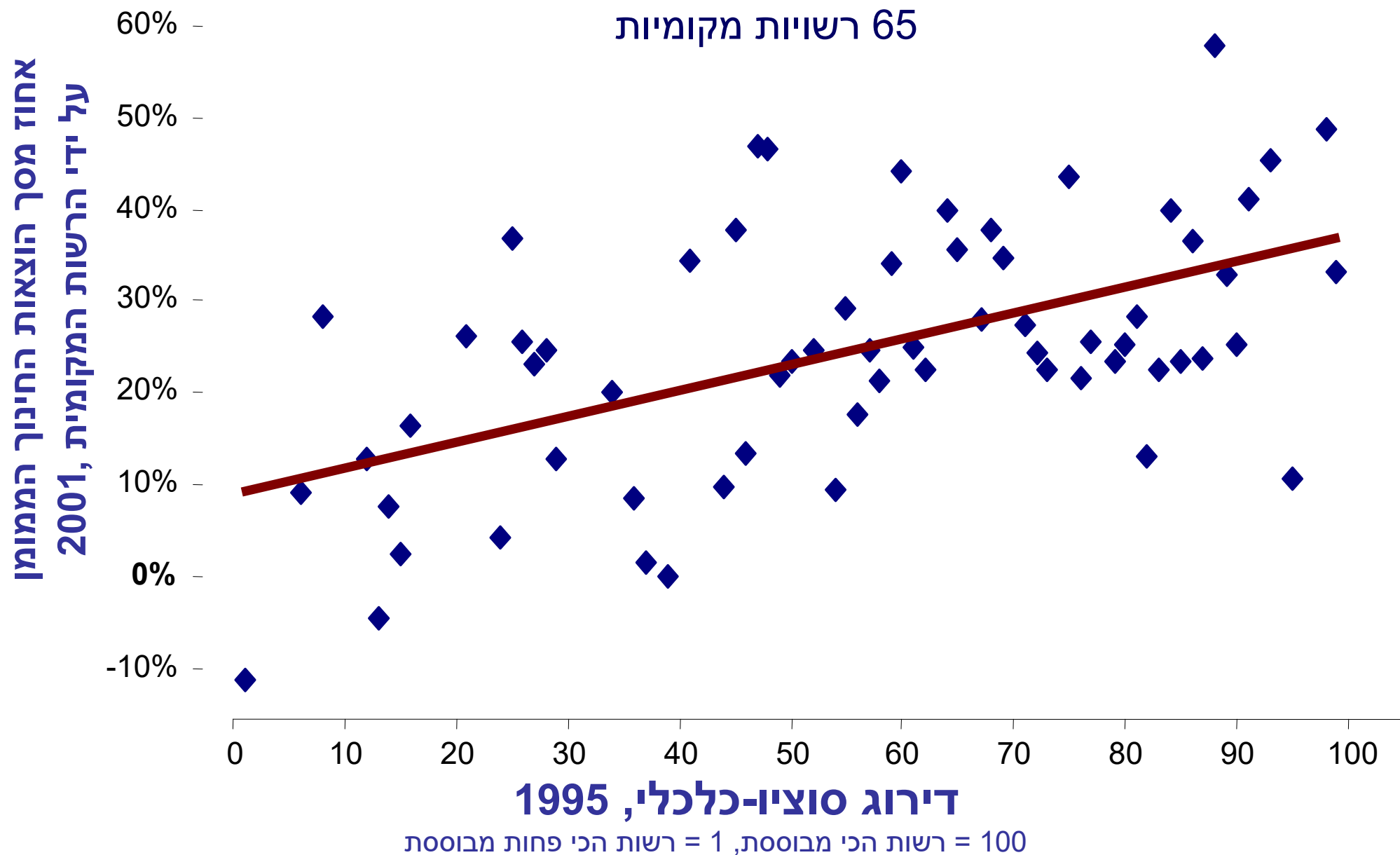
רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

1. קביעת אמות מידה אחידות לכלל התלמידים

- הנחלת ליבת לימודים איכותית שהיא זהה ומחייבת בכל מערכות החינוך.
- רשיון להפעלת בית ספר וכן תקציבים מהמדינה יהיו מותנים ביישום מלא של ליבת הלימודים.
- חינוך חינם בפועל לכל ילד מגיל 3 עד סוף כיתה י"ב.
- תקציבים מיוחדים לתגבור על-פי מפתח סוציו-אקונומי.

קשר בין מעמד סוציו-כלכלי של רשות מקומית וחלקה בהוצאות החינוך

מקור: דן בן-דוד, אוניברסיטת תל-אביב.
עיבוד נתוני יוסטמן וספיבק (2001), צוות בראשות משותפת של תירוש לביא (2003)

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

1. קביעת אמות מידה אחידות לכלל התלמידים

- הנחלת ליבת לימודים איכותית שהיא זהה ומחייבת בכל מערכות החינוך.
- רשיון להפעלת בית ספר וכן תקציבים מהמדינה יהיו מותנים ביישום מלא של ליבת הלימודים.
- חינוך חינם בפועל לכל ילד מגיל 3 עד סוף כיתה י"ב.
- תקציבים מיוחדים לתגבור על-פי מפתח סוציו-אקונומי.
- תגמול כספי על הצלחות ביצועיות של בית-הספר.
- ממוצע התלמידים לכיתה יהיה דומה בכל מערכות החינוך – עם תקרה של 25 תלמידים בכיתה.
- יום לימודים ארוך אמיתי – עם מורים מוסמכים בלבד – וארוחת צהריים חמה לכל ילד בחדר אוכל מוסדר.

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

2. העצמת מעמד המורה

- העלאה ניכרת בשכר המורים לצד שיפור משמעותי באיכות כוח ההוראה.
- ההכשרה המקצועית של המורים תחייב מסלול לקבלת תואר ראשון ומעלה, וכן תעודת הוראה.
- היקפה של משרת הוראה מלאה תהיה כמקובל במגזרים אחרים במשק מבחינת שעות וימי עבודה.
- יש לחתור לשיתוף פעולה עם ארגוני המורים כדי לאפשר גמישות רבה יותר בהעסקת מורים ובקביעת שכרם.
- לכל מורה תהיה בבית הספר פינת עבודה אישית.

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

3. שינויים מבניים במערכת החינוך

א. ברמה הלאומית

- הקמת רשות לאומית לחינוך שתהיה מקצועית, ממלכתית וא-פוליטית, ותוענק לה הסמכות העליונה לקביעת הקִרְדו (credo), ה"אני מאמין" של מערכת החינוך, ותוכנית הליבה. מדובר ברשות שתמנה 20-25 בעלי תפקידים ומספר מצומצם של עובדי מינהל.
- משרד החינוך יהיה אחראי לקביעת המדיניות של מערכת החינוך בהתאם לקִרְדו ולתוכנית הליבה שתקבע הרשות הלאומית.
- יבוטלו המחוזות.
- מערך הפיקוח יצומצם במידה ניכרת ויוחלף על ידי רשות ארצית עצמאית למדידה ולהערכה כיחידה מחוץ למשרד החינוך.

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

3. שינויים מבניים במערכת החינוך (המשך)

ב. ברמה הבית ספרית

- המשאבים הכלכליים יועברו לבתי הספר על-פי מפתחות תקציב שקופים, ידועים ושווים הלוקחים בחשבון את המצב הסוציו-כלכלי של אוכלוסיית התלמידים.
- תהליכי קבלת ההחלטות הקשורים בתהליכי הוראה ולמידה, אחזקה שוטפת, ניהול כוח האדם והניהול הפיננסי, יועברו לבתי הספר.
- מנהל בית-הספר יכין את תוכניות העבודה ויקצה להן משאבים. כמו כן, המנהל יהיה אחראי לביצוע תוכניות העבודה, לעמידה ביעדים ובתקציב ולגיוס מורים ופיטוריהם (בכפוף להסכמי העבודה).
- מנהל בית-הספר יהיה חייב לעבור הכשרה מקצועית בתחום הניהול ורצוי – אך לא חובה – שיהיה מורה בעל ניסיון.

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

3. שינויים מבניים במערכת החינוך (המשך)

ב. ברמה הבית ספרית (המשך)

- יוקם לבית ספר ועד מנהל בדומה לדירקטוריון של חברה.

הוועד המנהל יורכב מנציגים של ארבע קבוצות: משרד החינוך, רשות מקומית, הורים ומורים – כאשר לנציגי משרד החינוך והרשות המקומית יהיה רוב.

תפקידיו העיקריים של הוועד המנהל יהיו:

- לפקח על עבודת המנהל,
- לאשר תוכניות עבודה ותקציבים של בית-הספר,
- לאשר גיוס מורים ופיטוריהם.

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

3. שינויים מבניים במערכת החינוך (המשך)

ג. ברמה המקומית

תפקידי הרשות המקומית יכללו:

- הפעלת מינהל חינוך מקומי.
- מינהל החינוך יקבע יעדים חינוכיים – מעבר לליבת החינוך הכלל-ארצית – ויבנה תוכנית לימודים מקומית.
- נציגי מינהל החינוך ייצגו את הרשות בוועדי מנהלים של כל אחד מבתי הספר בתחום הרשות המקומית, מה שיאפשר לרשות להשפיע על בחירת המנהל, על קביעת היעדים החינוכיים, וכן על אישור תוכנית העבודה של המנהל.
- המינהל יקבע את אזורי הרישום המקומיים ואת אופן שיבוץ התלמידים בין בתי הספר.

רעיונות לרפורמה מבנית במערכת החינוך

קווים כלליים

3. שינויים מבניים במערכת החינוך (המשך)

ג. ברמה המקומית (המשך)

- בזמן שהתקציב הבסיסי של בית הספר ימומן כולו, מהסיבות שתוארו לעיל, על ידי משרד החינוך, הרשות המקומית תוסיף לתקציבים אלה כדי לאפשר יישום עדיפויות חינוכיות מקומיות.
- הרשות המקומית תהיה אחראית על בניית מוסדות חינוך חדשים בהתאם לצרכים שיקבעו במשותף על ידי הרשות ומשרד החינוך. המימון יבוא מתקציב המדינה לפי קריטריונים שווים לכל מערכות החינוך והאזורים בארץ.
- בתי הספר שולטים על נכסים ועל אמצעי ייצור שאינם מנוצלים היטב. על הרשות המקומית לשתף פעולה עם הנהלת בתי הספר כדי למצוא דרכים לניצול המתקנים, מעבר לשעות הלימודים, כדי לייצר הכנסות נוספות לטובת תקציב בית הספר.

השכלה גבוהה

צמיחה כלכלית

פריון כולל

מחקר ופיתוח

חינוך

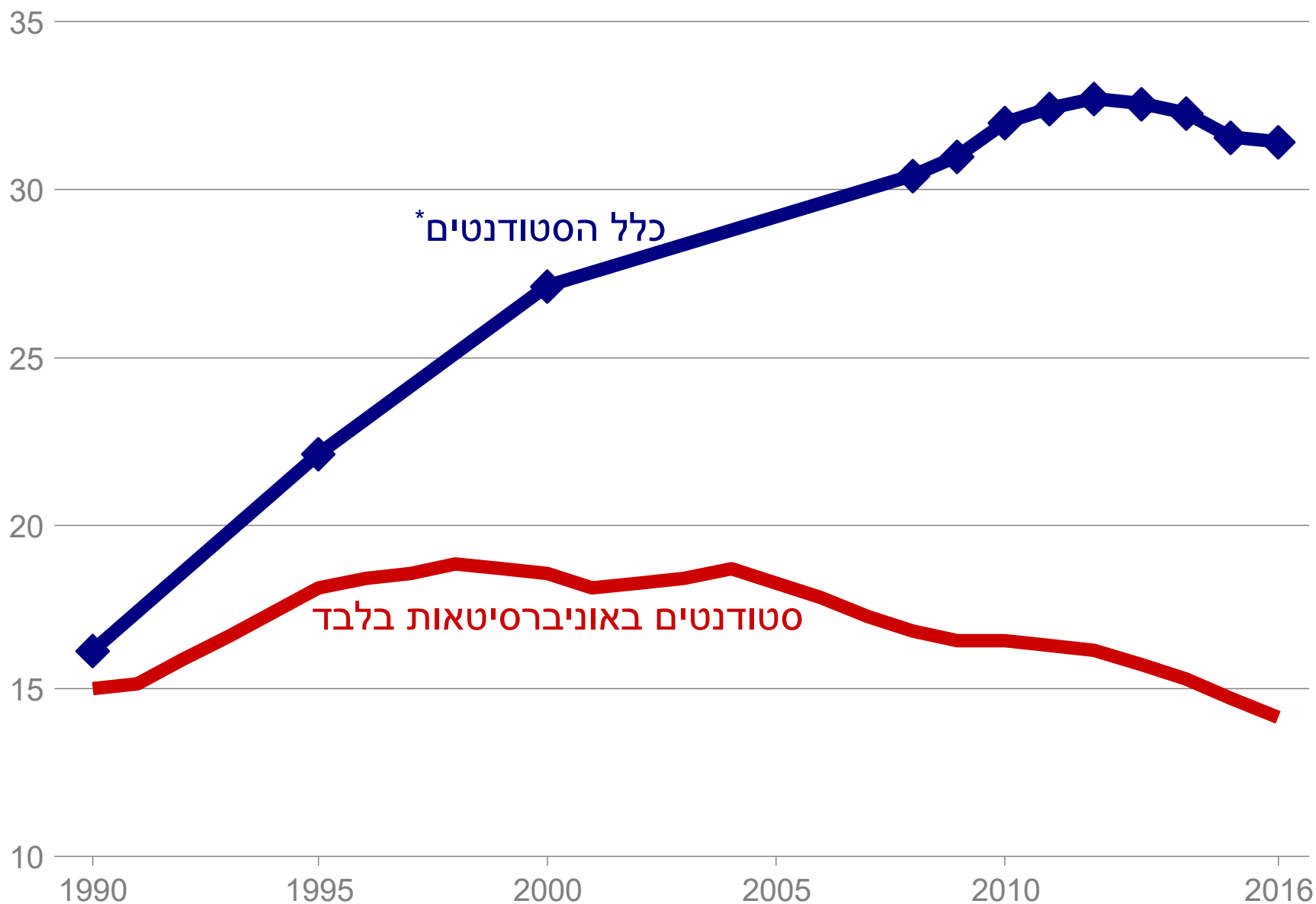
אבל:

השקעה במו"פ ללא גידול
בהיצע המדענים והמהנדסים
תגרום בעיקר להעלאת שכר
בסקטור המו"פ במקום
להגברת הצמיחה.

ככל שמדינה מתקרבת לחזית
הידע, היא חייבת לעבור
מפעילות של העתקת ידע
לפעילות של יצירת ידע,
לכן, הולכת וגוברת החשיבות
של ההשכלה הגבוהה.

סה"כ סטודנטים בישראל

לכל 1,000 נפשות, 1990-2016

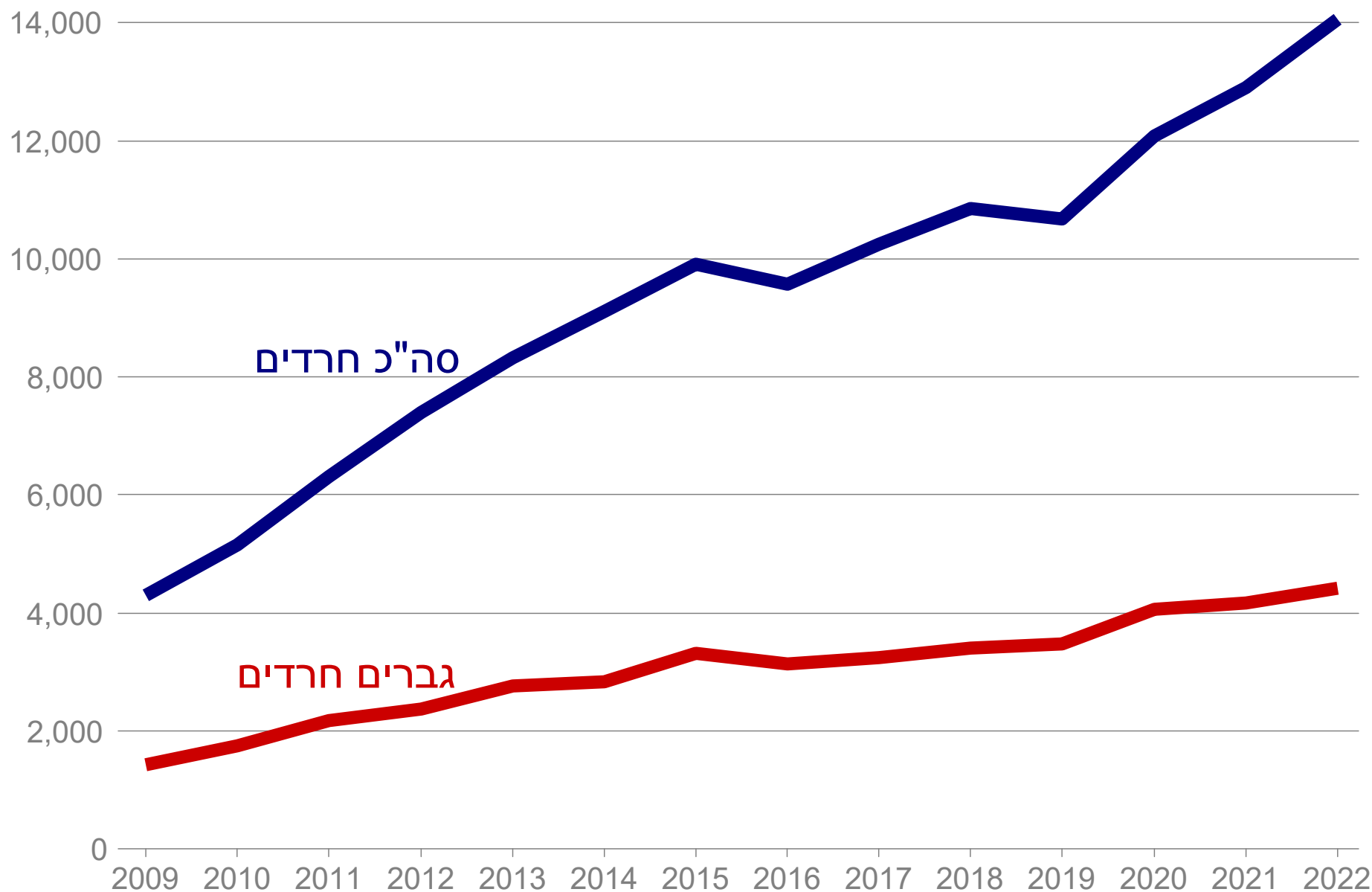

* סטודנטים באוניברסיטאות ובמכללות

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: למ"ס וות"ת.

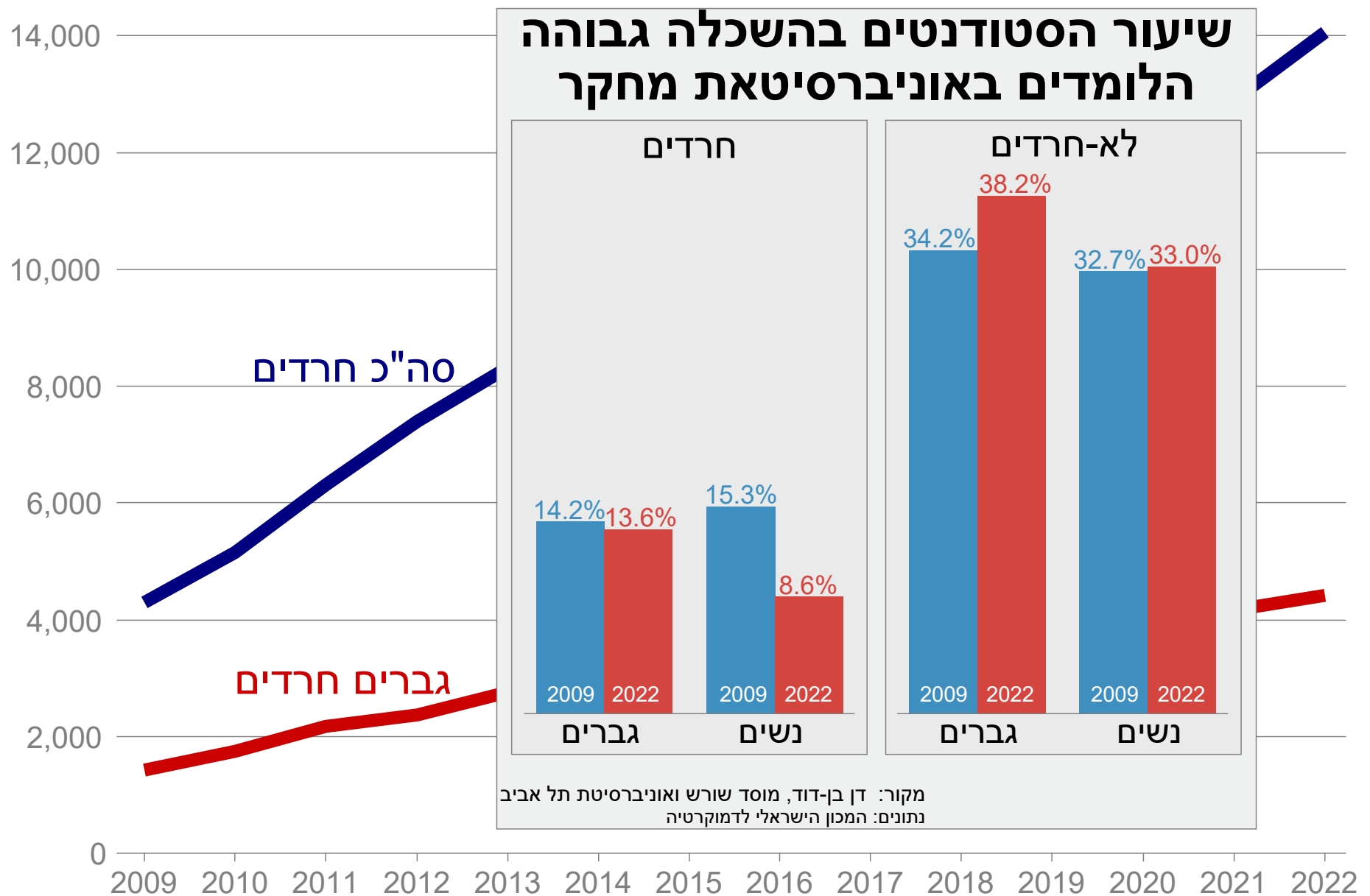
סטודנטים חרדים בהשכלה גבוהה

2009-2022

סטודנטים חרדים בהשכלה גבוהה

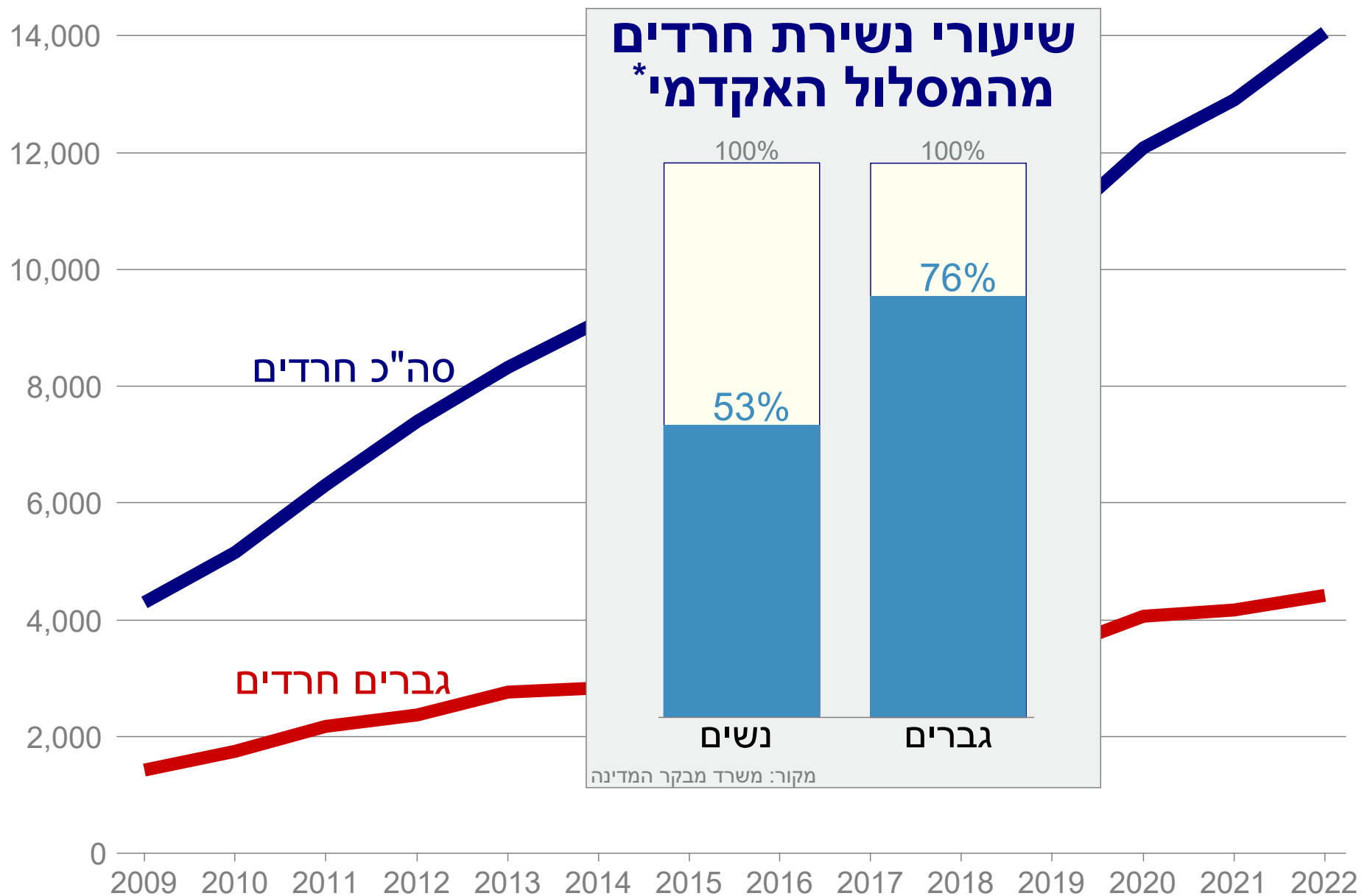
2009-2022

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: המכון הישראלי לדמוקרטיה

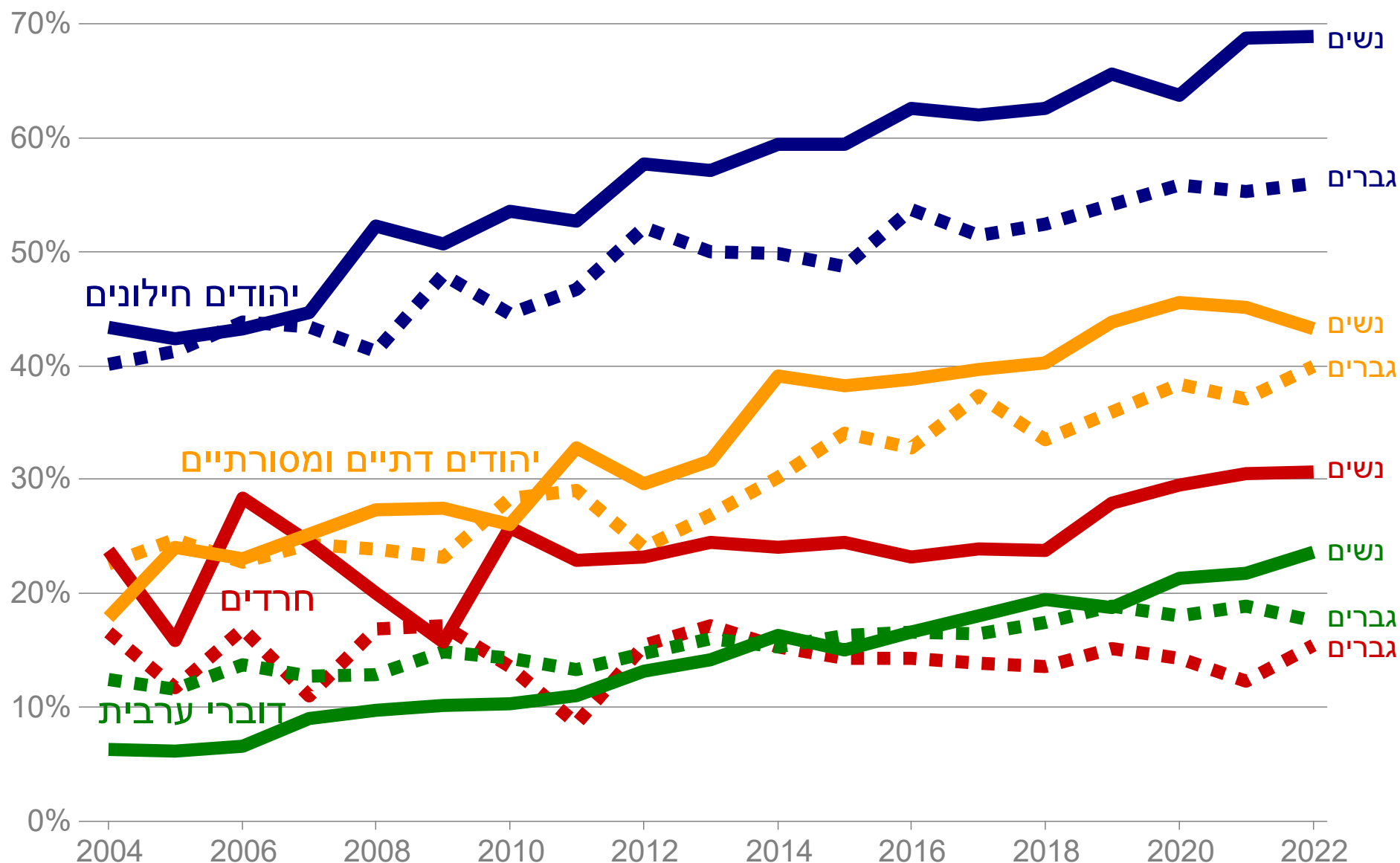
סטודנטים חרדים בהשכלה גבוהה

2009-2022

שיעור בעלי תואר אקדמי בגילי העבודה העיקריים

גילים 35-54, 2004-2022 *

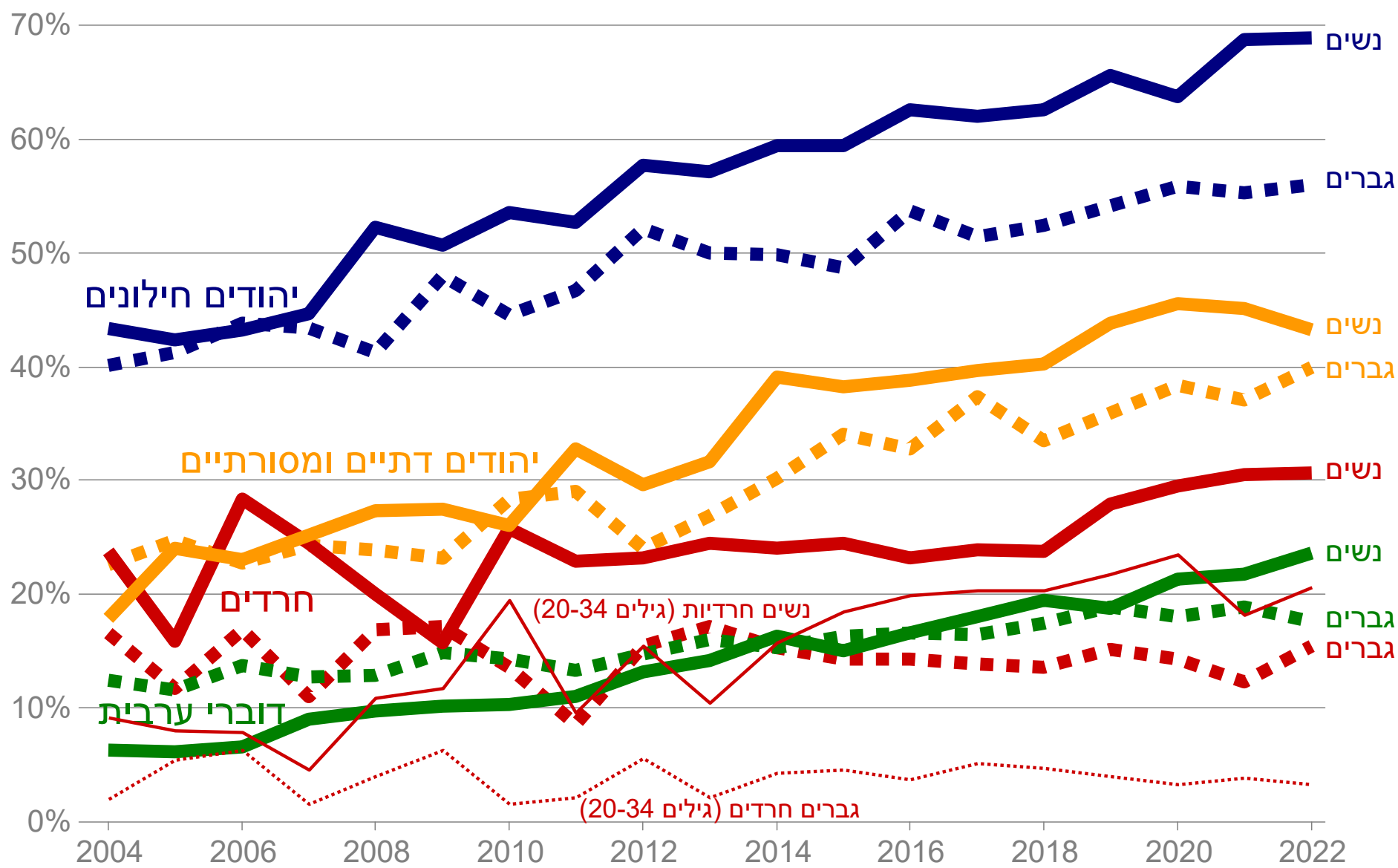

* נתונים עבור חילוניים, דתיים ומסורתיים מהסקר החברתי. נתונים עבור דוברי הערבית (הכוללי ערבים נוצרים, מוסלמים, ודרוזים) מסקר כח האדם. נתונים עבור החרדים מ-2014. מסקר כח אדם ולפני כן מהסקר החברתי משורשים אחורה.

מקור: דן בן-דוד ויעל מלצר, מוסד שורש
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

שיעור בעלי תואר אקדמי בגילי העבודה העיקריים

גילים 35-54, 2004-2022 *

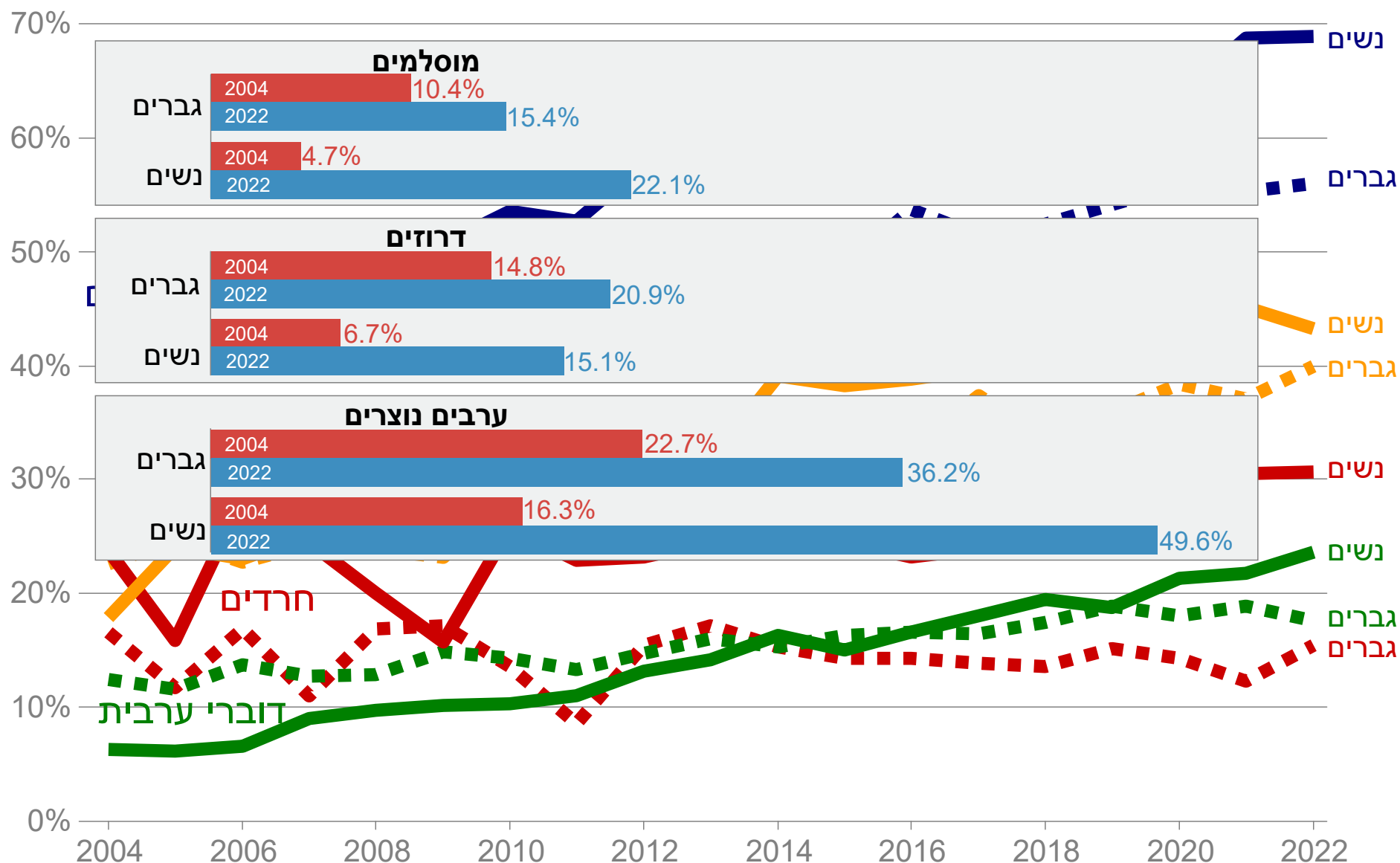

* נתונים עבור חילונים, דתיים ומסורתיים מהסקר החברתי. נתונים עבור דוברי הערבית (הכוללי ערבים נוצרים, מוסלמים, ודרוזים) מסקר כח האדם. נתונים עבור החרדים מ-2014 מסקר כח אדם ולפני כן מהסקר החברתי משורשים אחורה.

מקור: דן בן-דוד ויעל מלצר, מוסד שורש
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

שיעור בעלי תואר אקדמי בגילי העבודה העיקריים

גילים 35-54, 2004-2022 *

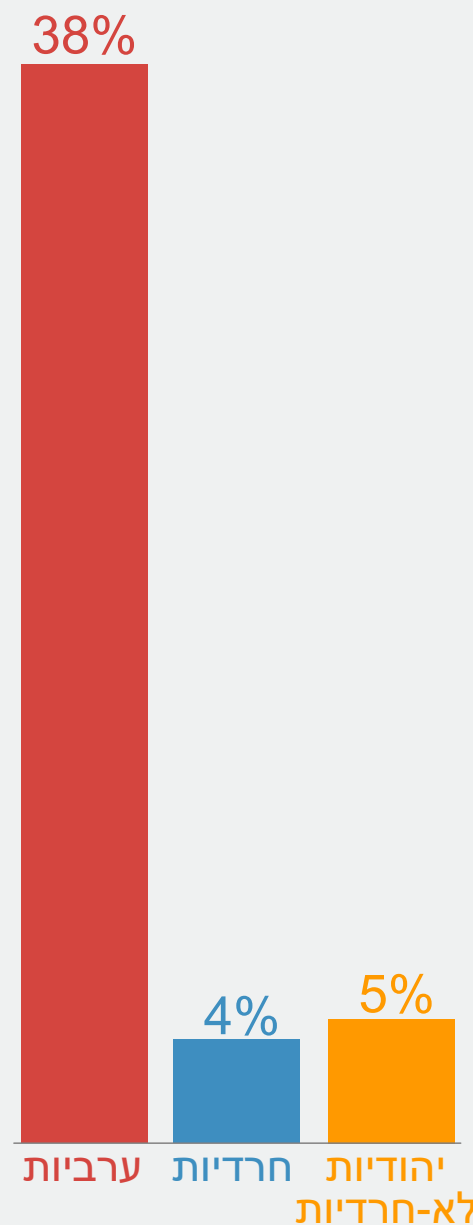
* נתונים עבור חילונים, דתיים ומסורתיים מהסקר החברתי. נתונים עבור דוברי הערבית (הכוללי ערבים נוצרים, מוסלמים, ודרוזים) מסקר כח האדם. נתונים עבור החרדים מ-2014 מסקר כח אדם ולפני כן מהסקר החברתי משורשים אחורה.

מקור: דן בן-דוד ויעל מלצר, מוסד שורש
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

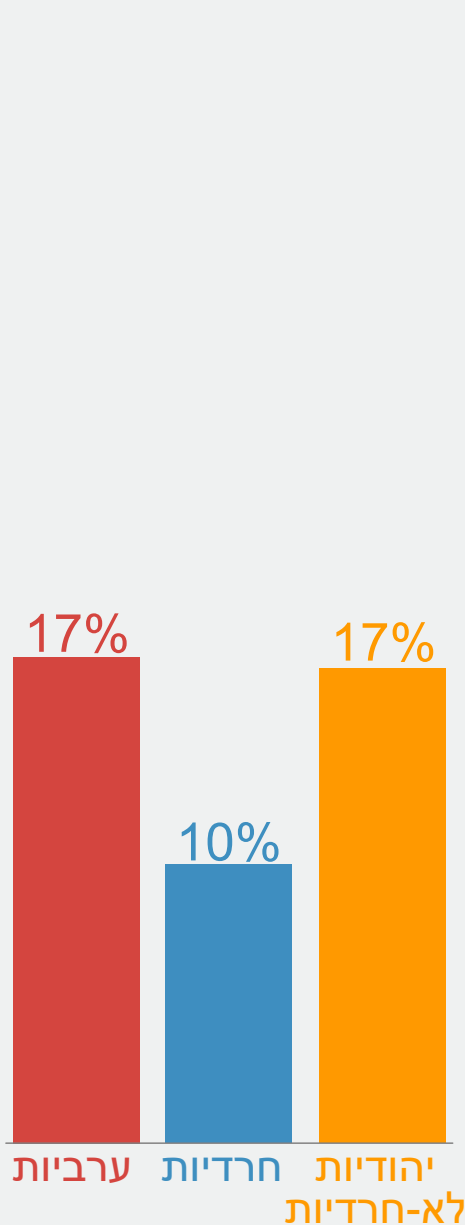
* שיעור הנשים מכל מגזר ברמות השכלה שונות

רמת הלימודים הגבוהה ביותר, גילי 35-54, 2017

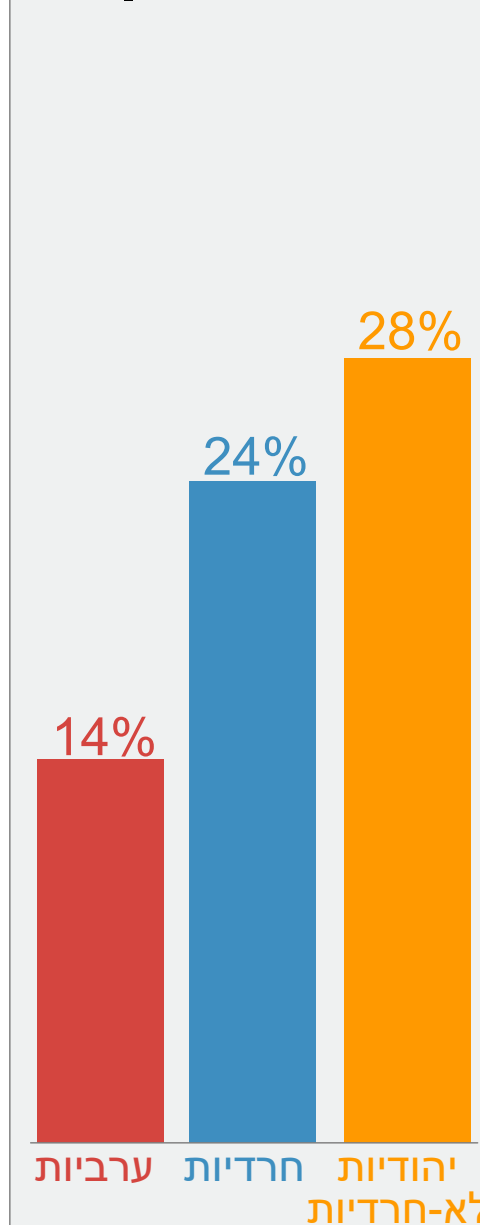
חטיבת ביניים ומטה

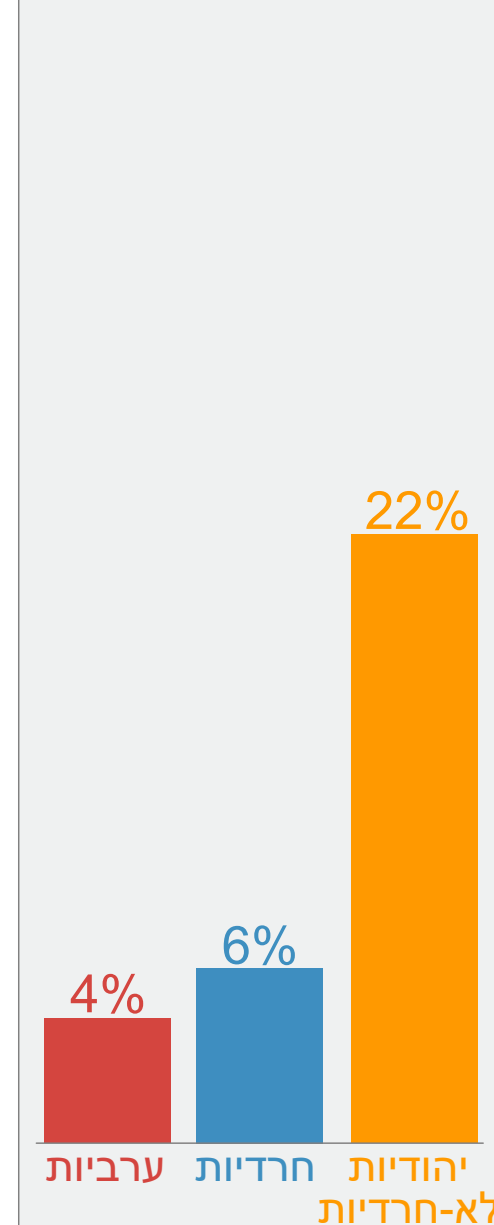
תעודת בגרות

תואר ראשון

תואר שני או שלישי

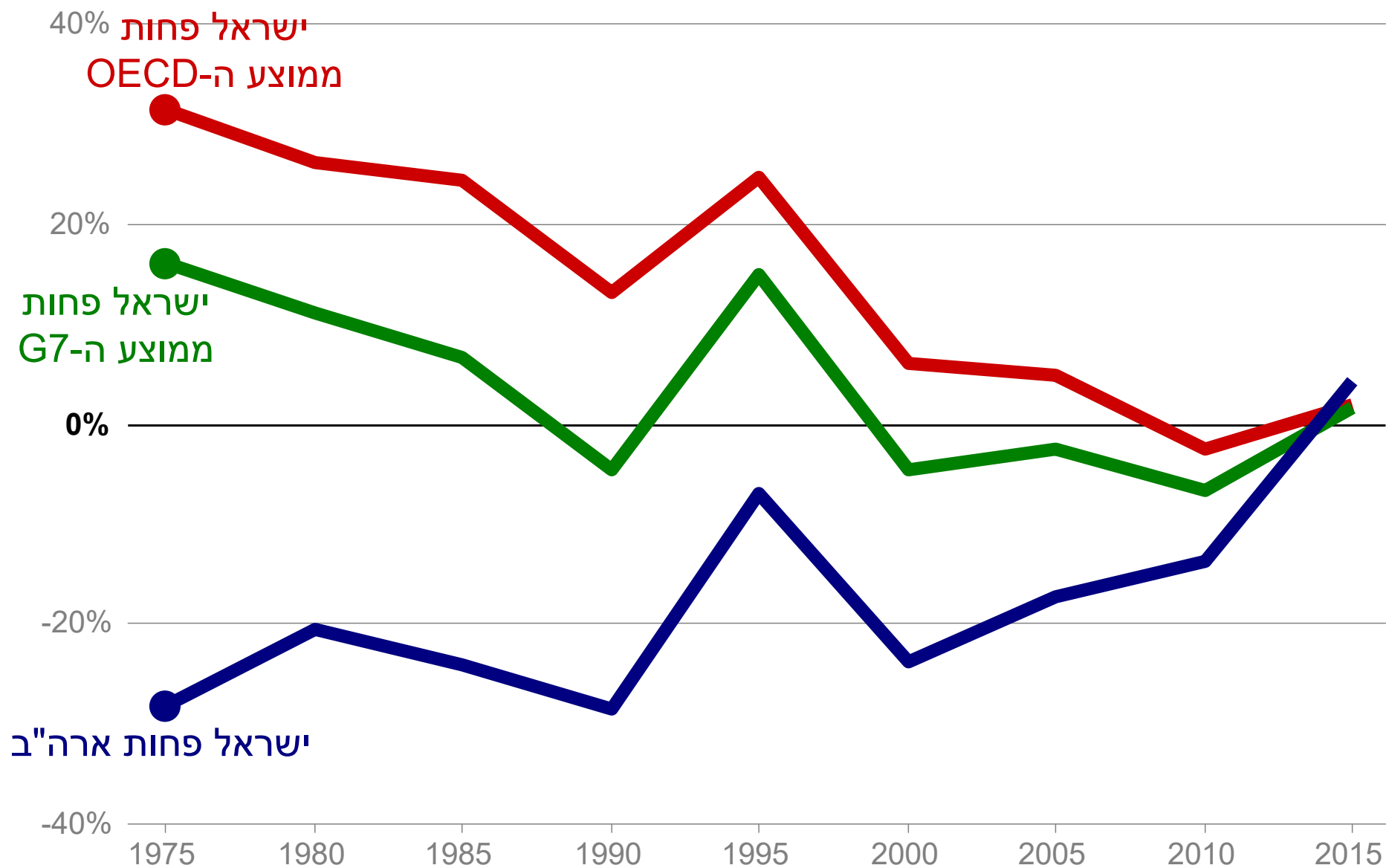

מקור: דן בן-דוד ואיל קמחי, מוסד שורש למחקר כלכלי-חברתי
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

* לא כולל רמות למידה אחרות כגון תיכון ללא תעודת בגרות ובתי ספר על תיכונים שאינם אקדמיים.

פערים אקדמיים, 1975-2015

שיעור ההבדל בין ישראל לאחרים בציטוטים ממוצעים* למאמר

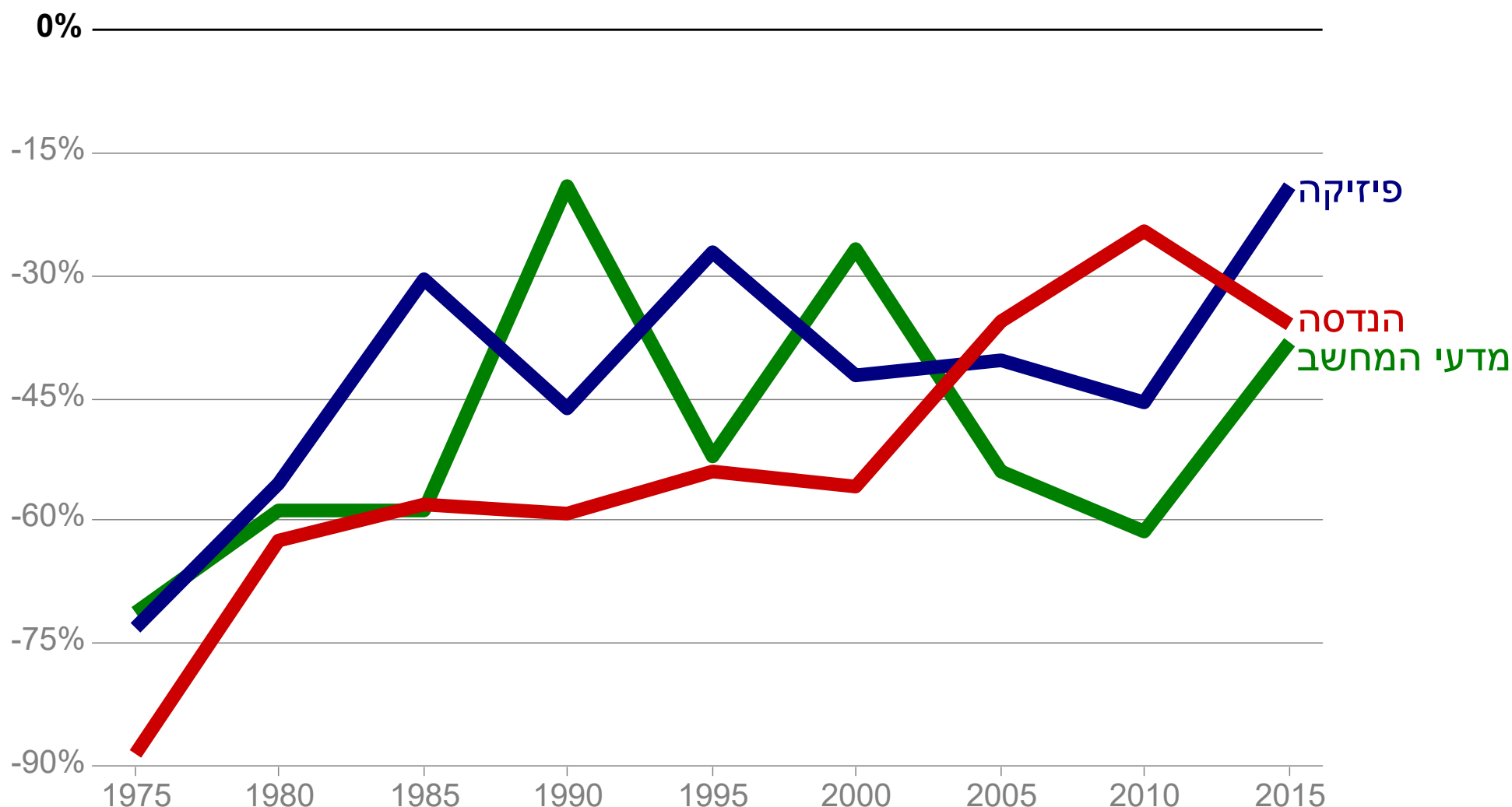

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: Web of Science

* ממצאים כל 5 שנים. הציטוטים אינם כוללים ציטוטים עצמיים.

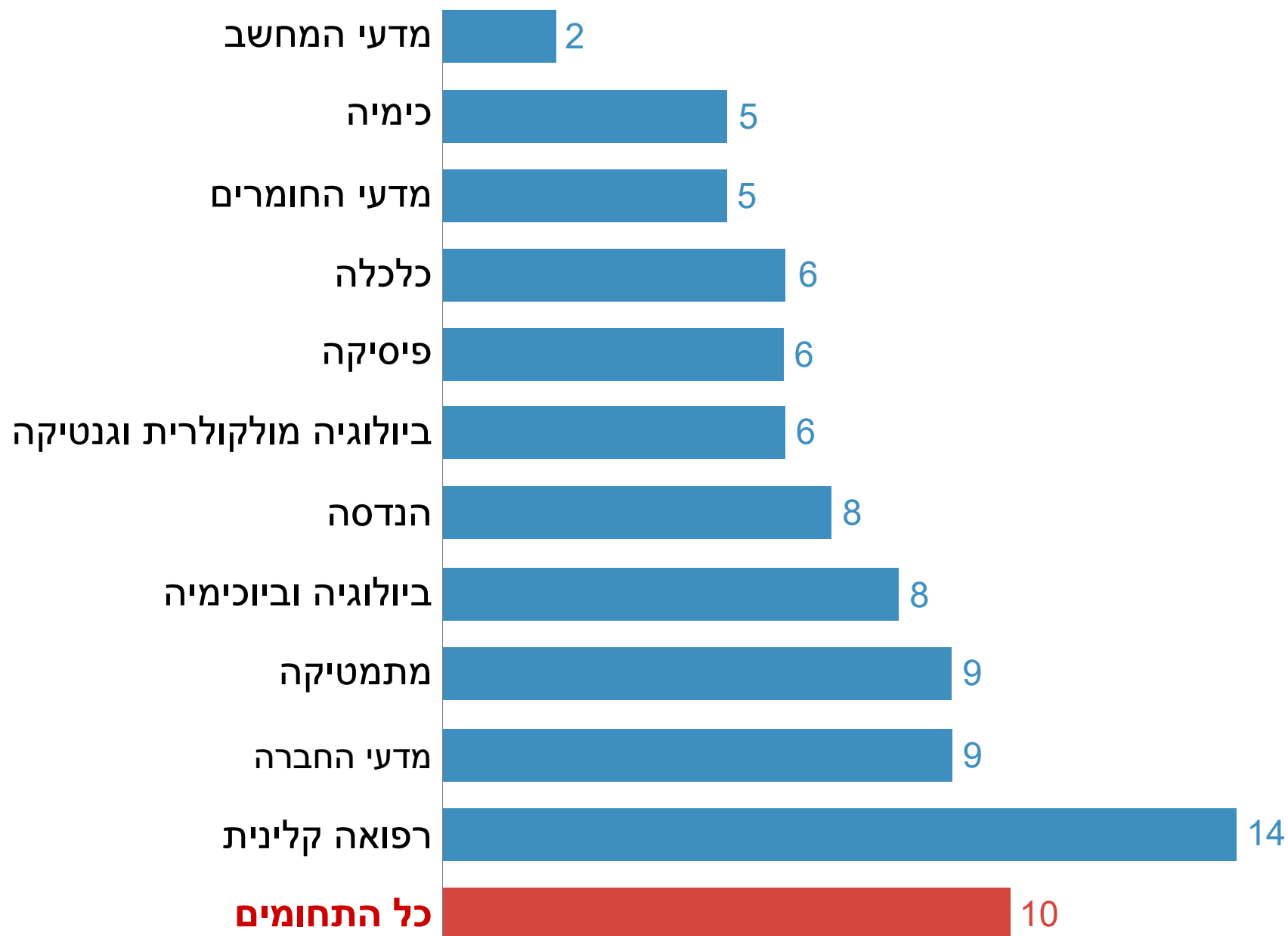
פערים בפסגה האקדמית בין ישראל לארה"ב

ממוצע ציטוטים* למאמר ב-5 האוניברסיטאות המובילות בכל מדינה
הפער באחוזים בין ישראל לארה"ב בתחומים נבחרים, 1975-2015

הדירוג האקדמי של ישראל בעולם

לפי ציטוטים אקדמיים למאמר, בתחומים נבחרים, 2003-2013

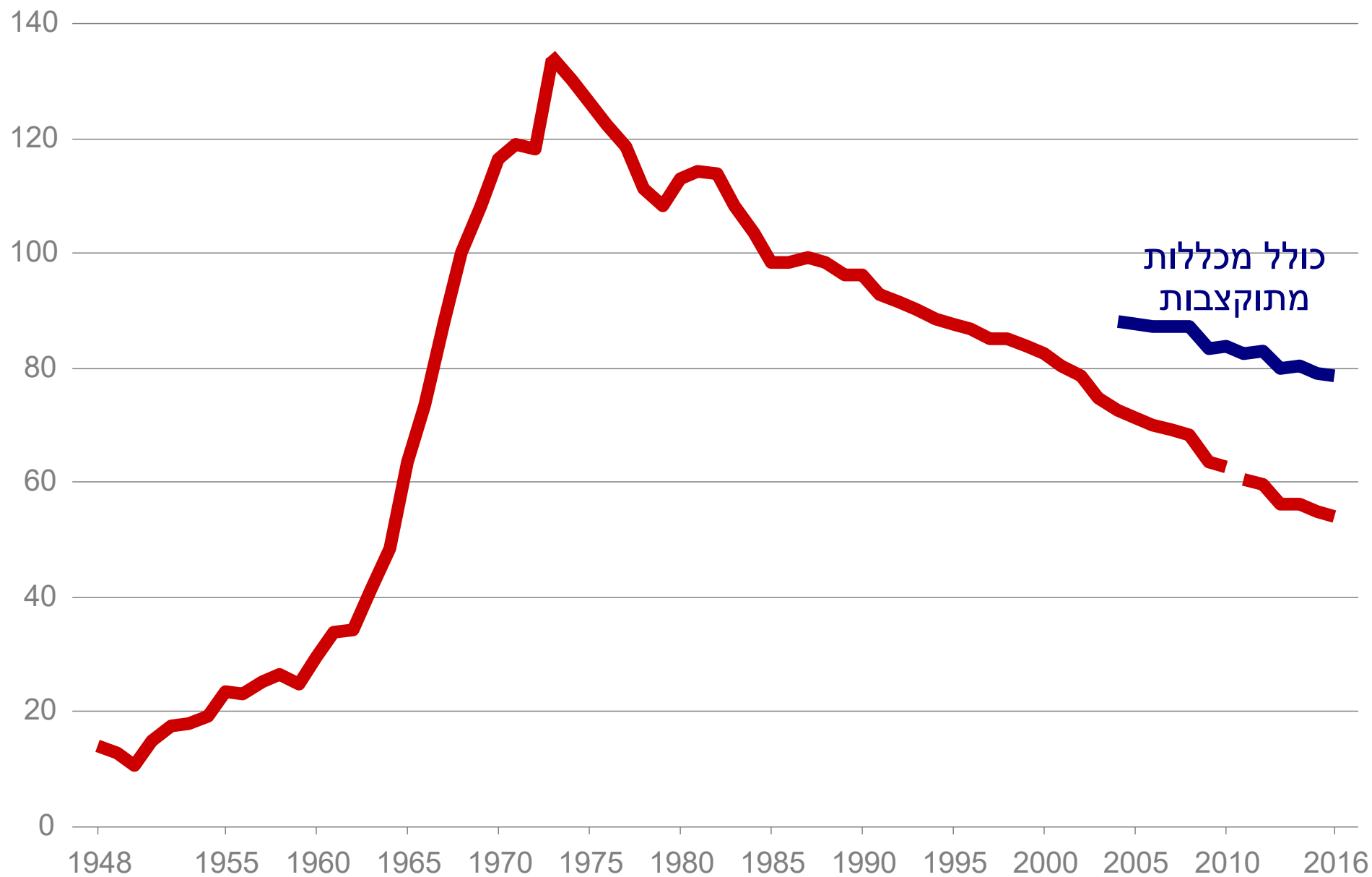

מקור: אורי קירש

נתונים מ-: ISI Web of Knowledge

סגל באוניברסיטאות ישראליות*

סגל בכיר לכל 100,000 נפשות, 1948-2016

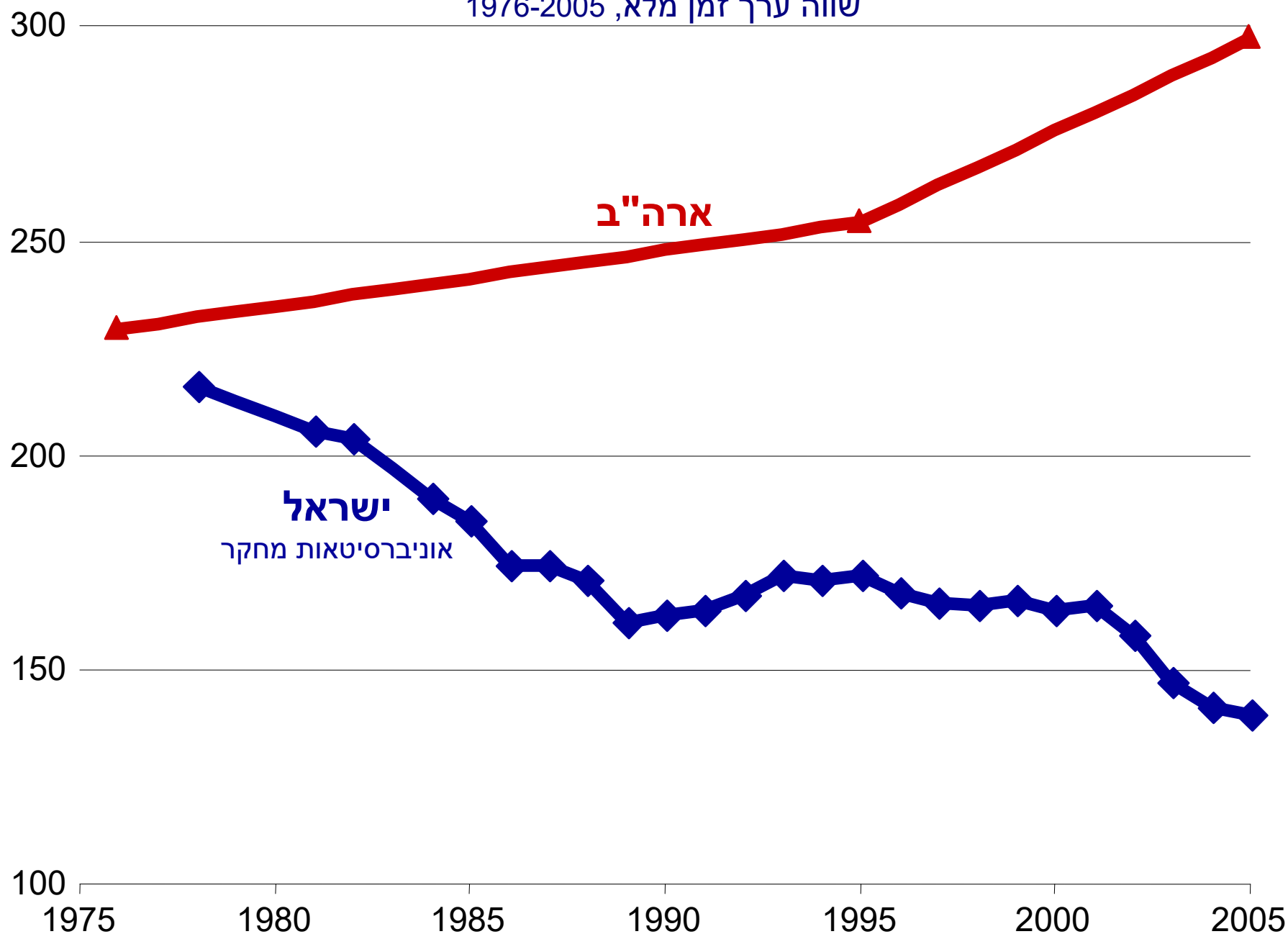
כולל מכללות
מתוקצבות

מקור: דן בן-דוד, "ניקוי ראש: בריחת מוחות אקדמאיים מישראל", 2008 (מעודכן)
עיבוד נתונים של הלמ"ס ושל ות"ת.

** סגל בכיר כולל פרופסורים מן המניין,
פרופסורים חבר, מרצים בכירים ומרצים.
בסיס הנתונים השתנה ב-2011.

סגל הוראה ומחקר פר 100,000 תושבים

שווה ערך זמן מלא, 1976-2005

מקור: דן בן-דוד, "ניקוי ראש: בריחת מוחות אקדמאיים מישראל", 2008
 עיבוד נתוני הלמ"ס, המרכז הלאומי האמריקאי לנתוני חינוך והשנתון הסטטיסטי של ארה"ב.

התפתחות ההכשרה לתארים מתקדמים באוניברסיטאות המחקר

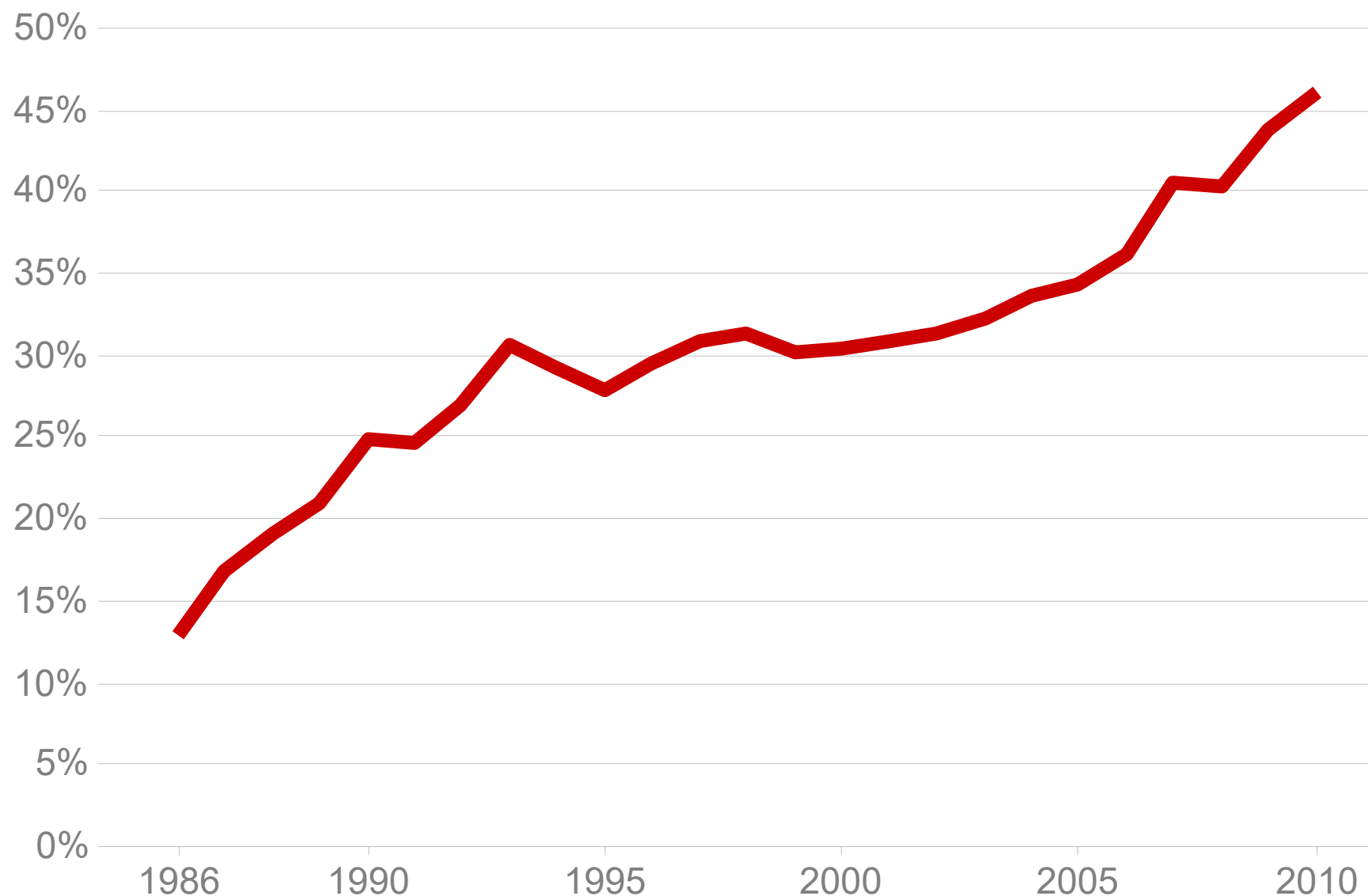
שינויים מ-1999 עד 2014

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים של הלמ"ס ושל ות"ת.

מורים מן החוץ כאחוז מהסגל הבכיר באוניברסיטאות*

1986-2010

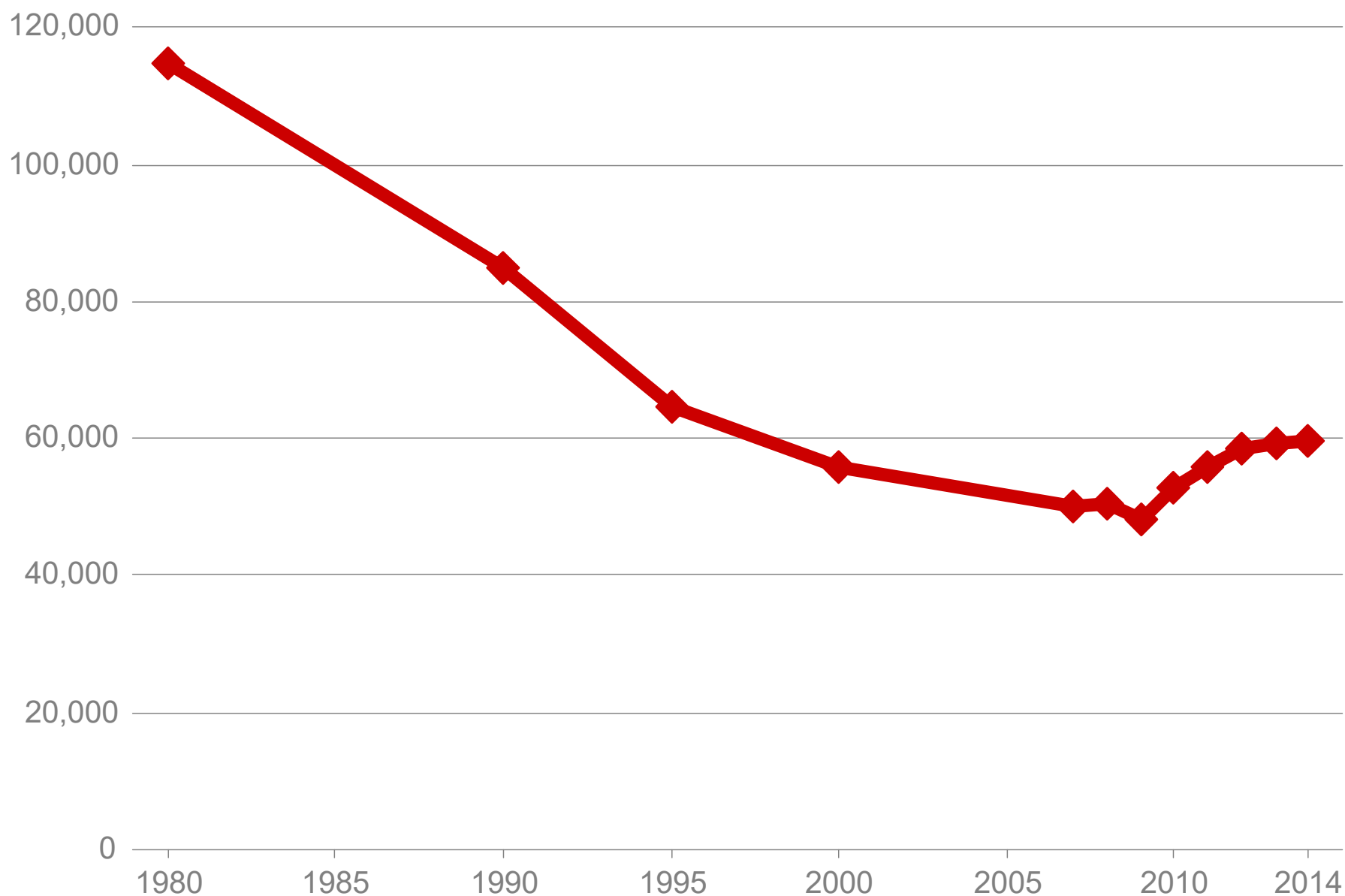

מקור: דן בן-דוד, אוניברסיטת תל אביב
עיבוד נתונים של ות"ת

* כולל עמיתי הוראה החל מ-2008

הוצאה לאומית להשכלה גבוהה לסטודנט

1980-2014, במחירים של 2010

סה"כ הכנסות אוניברסיטאיות

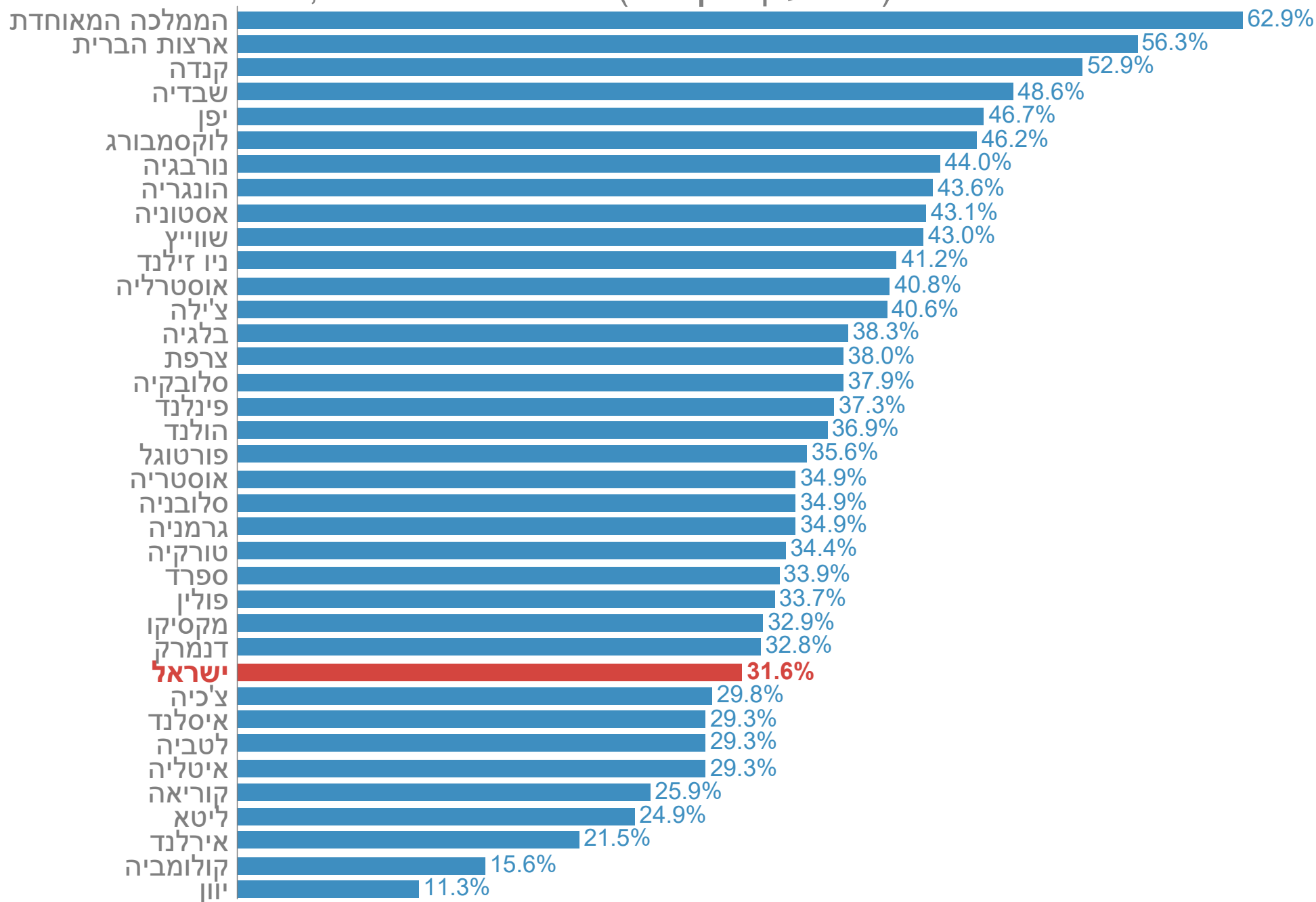
כאחוז מהתמ"ג, 1978-2005

מקור: דן בן-דוד, "ניקוי ראש: בריחת מוחות אקדמאיים מישראל", 2008
עיבוד נתונים של ות"ת ושל המרכז האמריקאי לנתוני חינוך.

הוצאה לאומית להשכלה גבוהה

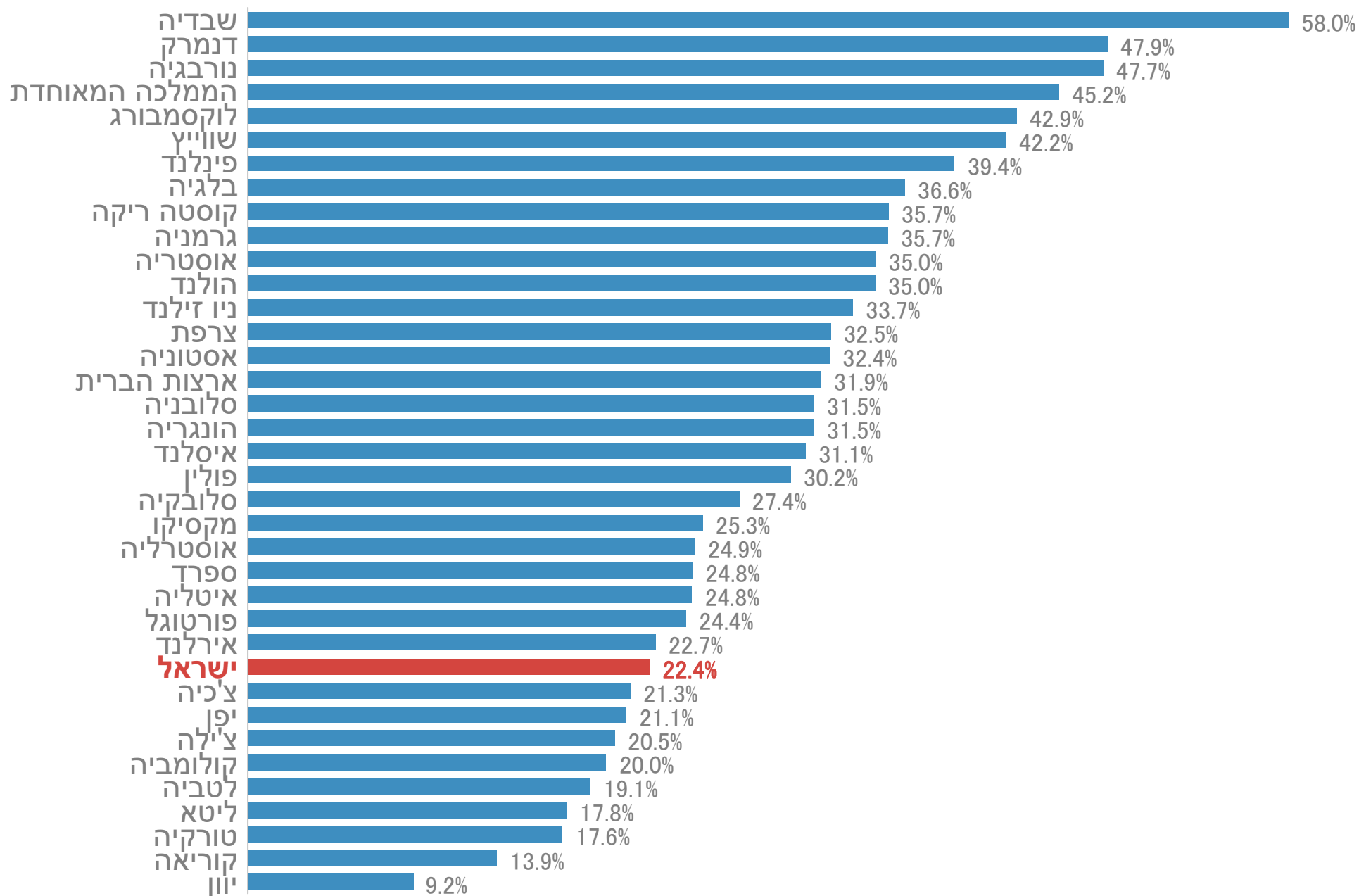
הוצאה לסטודנט (שווה ערך זמן מלא) כאחוז מהתמ"ג לנפש, 2017

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

הוצאה ציבורית להשכלה גבוהה

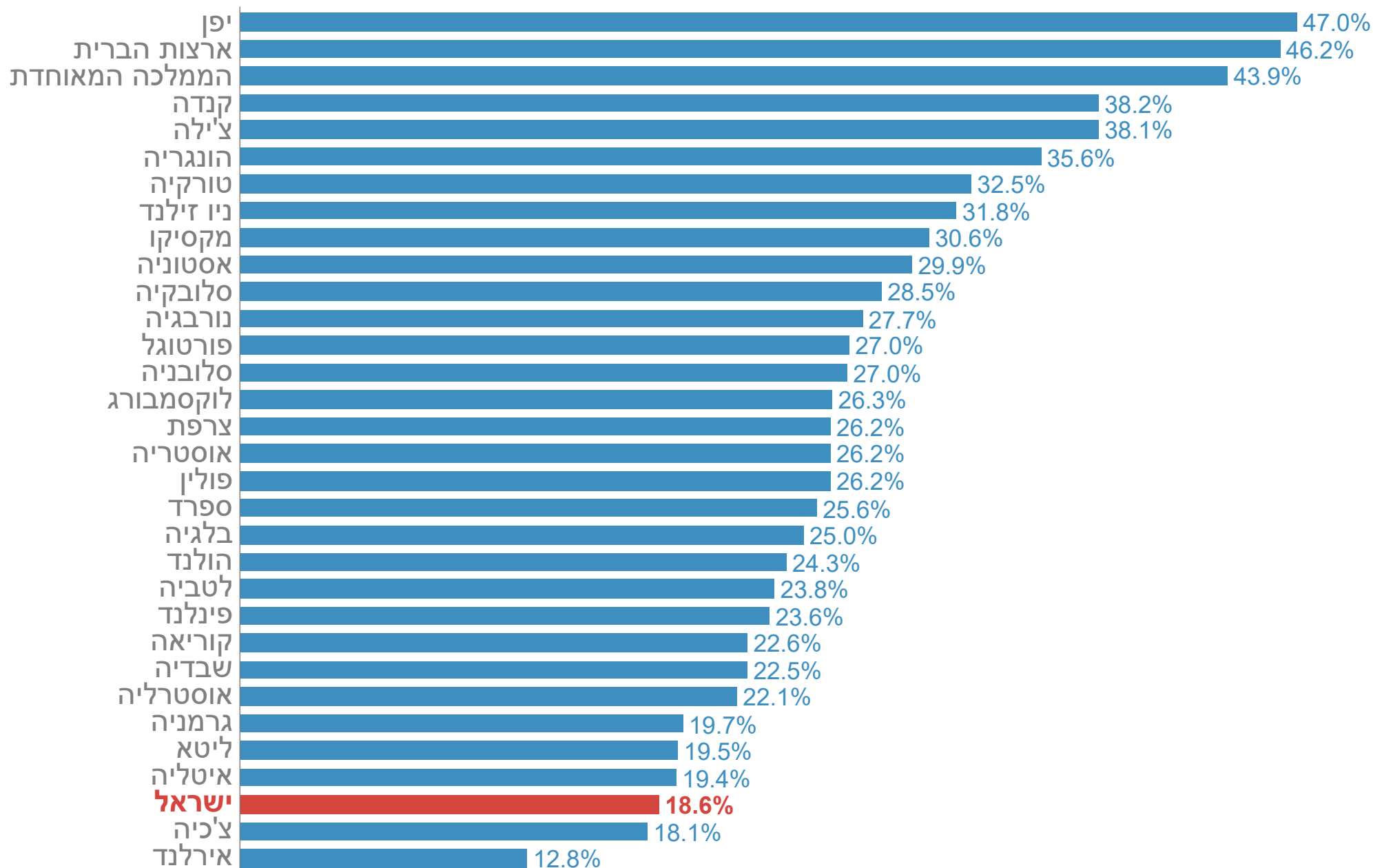
הוצאה לסטודנט (שווה ערך זמן מלא) כאחוז מהתמ"ג לנפש, 2017

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

הוצאה לאומית לסטודנט בהשכלה הגבוהה (לא כולל מו"פ)

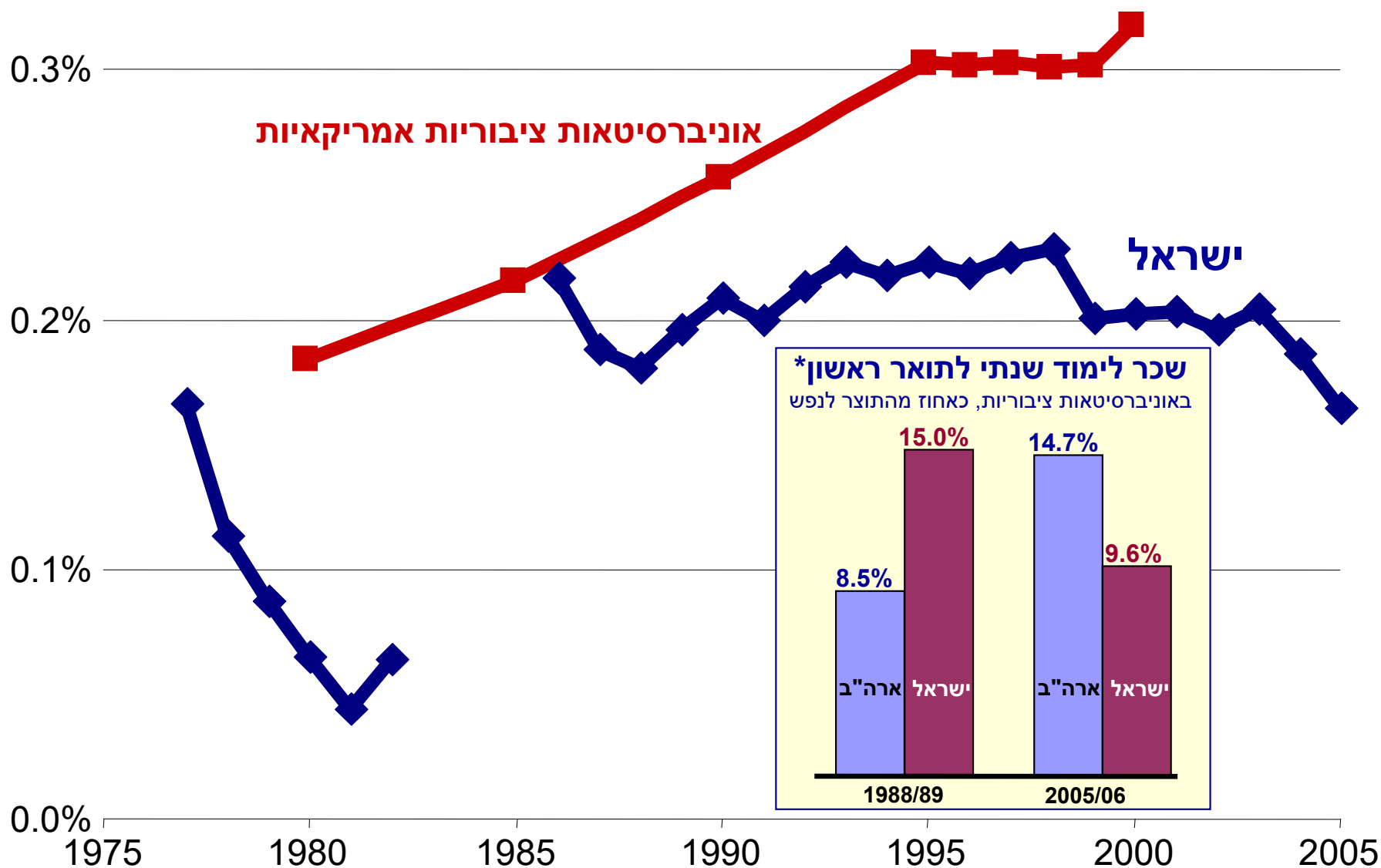
הוצאה לסטודנט (שווה ערך זמן מלא) כאחוז מהתמ"ג לנפש, 2016

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

סה"כ הכנסות משכר לימוד

כאחוז מהתמ"ג, 1977-2005

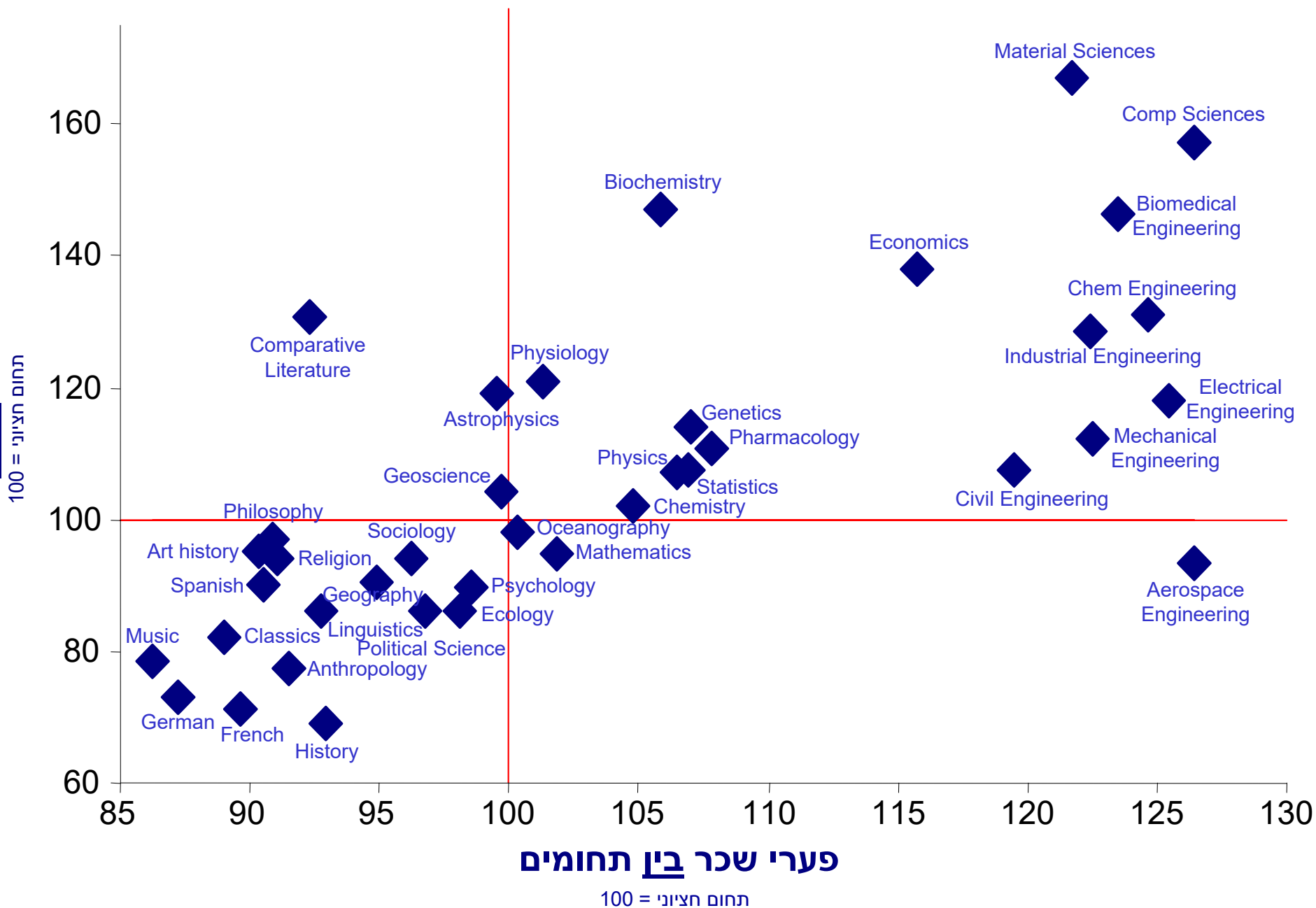
מקור: דן בן-דוד, "ניקוי ראש: בריחת מוחות אקדמאיים מישראל", 2008
עיבוד נתונים של ות"ת ושל המרכז האמריקאי לנתוני חינוך.

* תואר ראשון נמשך 4 שנים בארה"ב ו-3 שנים בישראל

פערי שכר בתוך אוניברסיטאות אמריקאיות

בין תחומים ובתוך תחומים*, 1992-93

סימון: למעלה = תחום חציוני = 100

מקור: דן בן-דוד, "ניקוי ראש: בריחת מוחות אקדמאיים מישראל", 2008

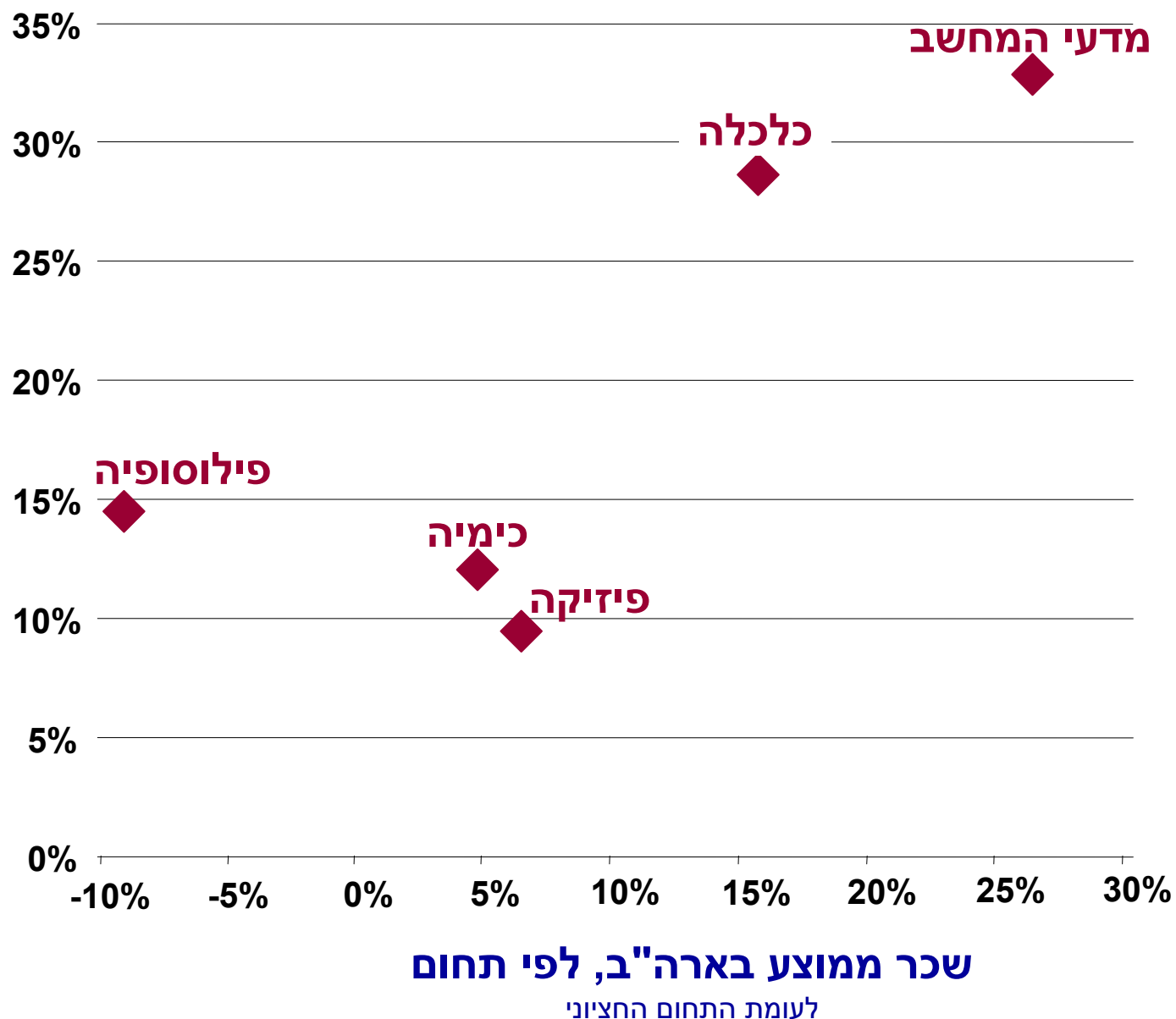
עיבוד נתונים מ- Ehrenberg, McGraw and Mrdjenovic (2006)

* full and assistant professors

פערי שכר בין תחומים אקדמיים והגירת מרצים ישראלים מובילים

ישראלים במחלקות
מובילות בארה"ב*

כאחוז מכלל הסגל
הבכיר בישראל
(לפי תחום)

* 40 המחלקות המובילות בכל תחום לפי דירוג
מ-1995 של האקדמיה הלאומית למדע בארה"ב.

שינויים נדרשים בעדיפויות הלאומיות

מדיניות המעגל הראשון: יצירת תמריצים ומתן כלים

- **הגברת התמריצים לעבוד ולהעסיק**
 - החלפת תמריצים לאי-עבודה בתמריצים לעבודה.
 - הקטנה ניכרת במספר העובדים הזרים.
- **מתן כלים ותנאים - תוכנית תעסוקה מקיפה**
 - תוכנית "הזדמנות שניה" להשלמת השכלה
 - הכשרה מקצועית בשיתוף המגזר העסקי
 - מערכת השמה המתומרצת לפי הצלחת העובד

מדיניות המעגל השני: יצירת סביבה תומכת ומסייעת

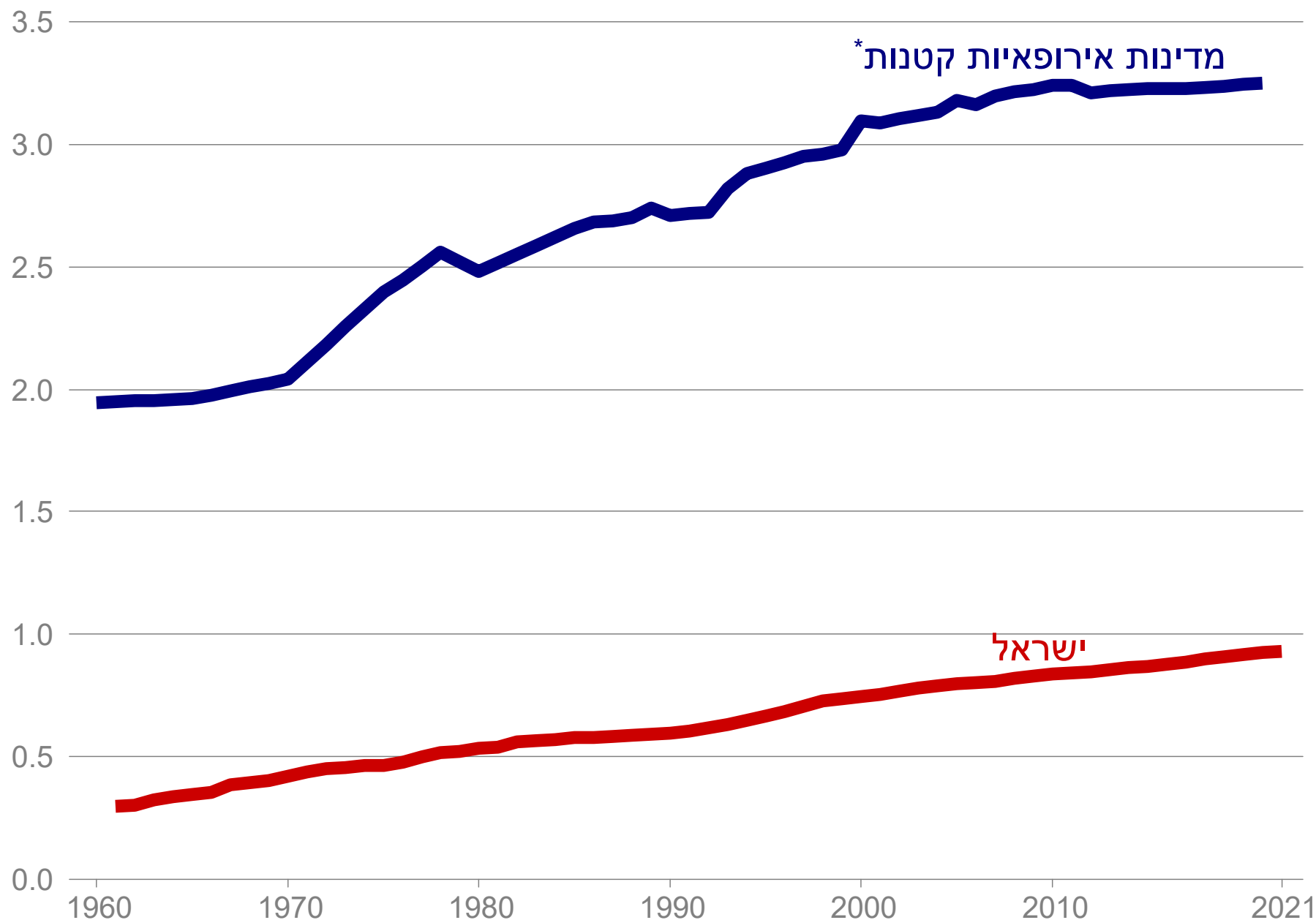
- **יום לימודים ארוך ותוכניות העשרה מסובסדות לילדים ונוער אחה"צ**
- **שדרוג תשתיות התחבורה** – הפסקת תחבורה ציבורית מהירה וזולה בכל רחבי המדינה

כולל:

תשתית כבישים יחסית לגודל המדינה

קילומטרים של כביש יחסית לק"מ ריבוע של שטח, 1961-2021

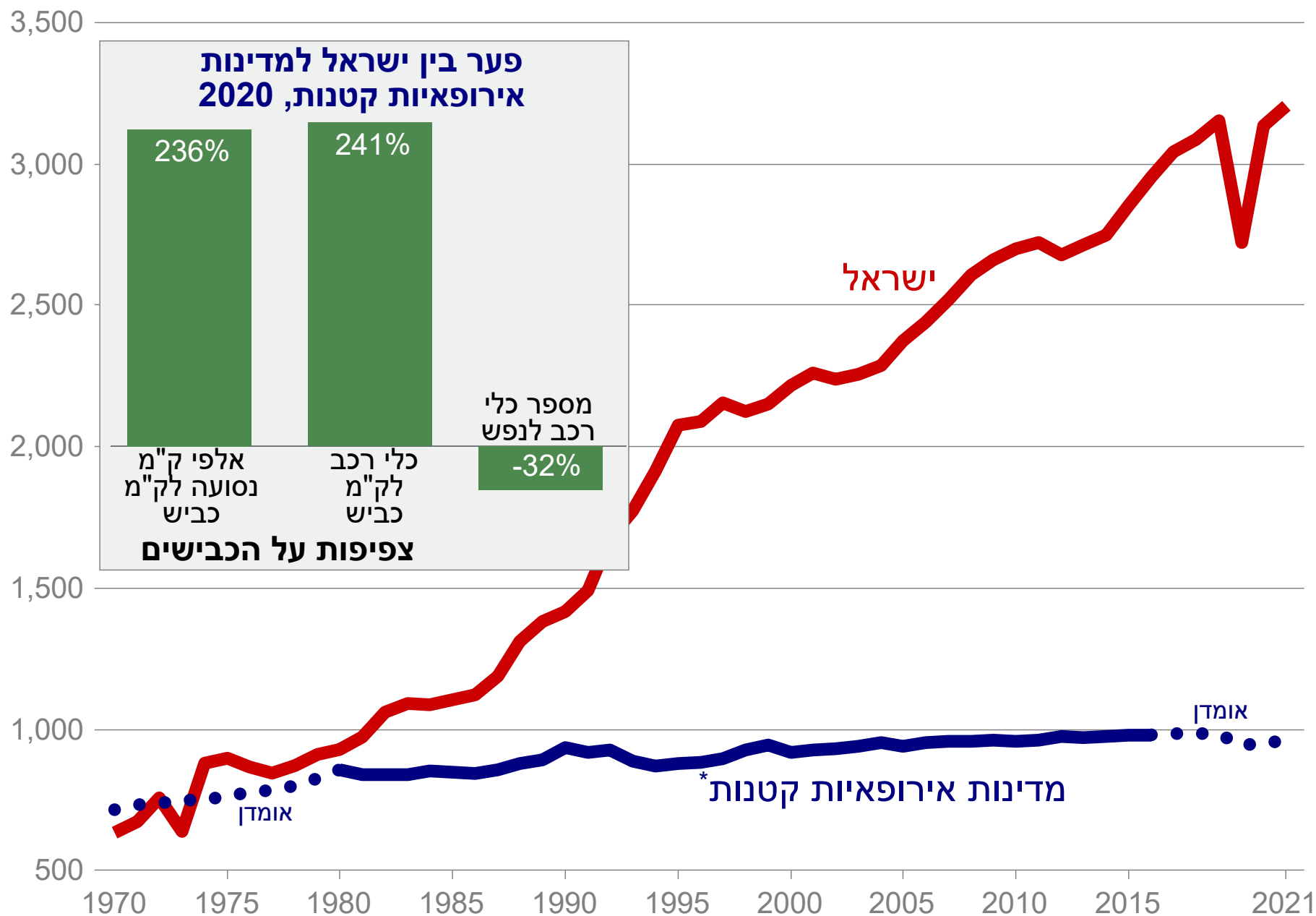

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: למ"ס, בנק עולמי ו-OECD

* בלגיה, דנמרק, הולנד ושווייץ

צפיפות על הכבישים

אלפי ק"מ נסועה לקילומטר כביש, 1970-2021

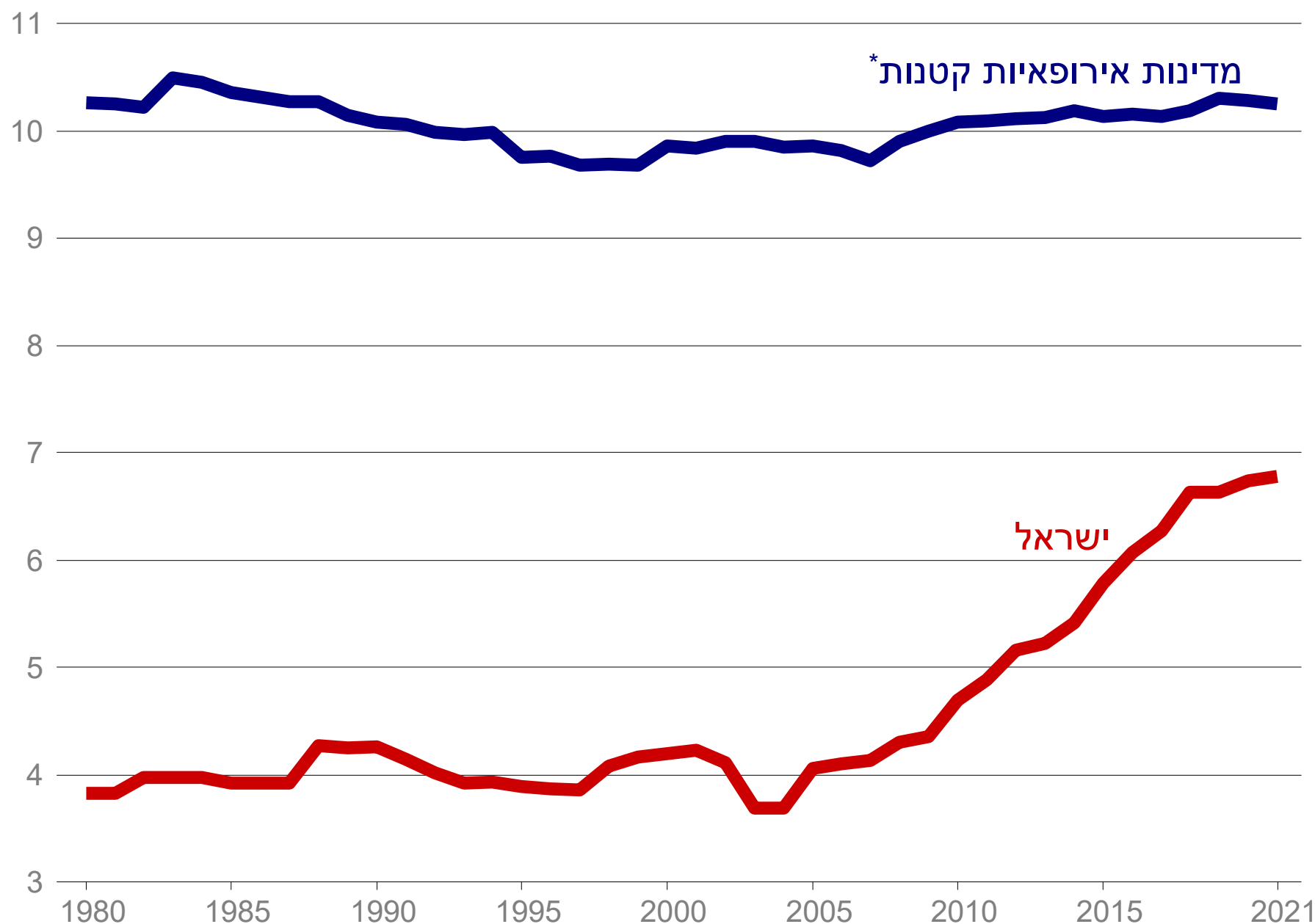

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: למ"ס, בנק עולמי ו-OECD

* בלגיה, דנמרק, הולנד ושווייץ

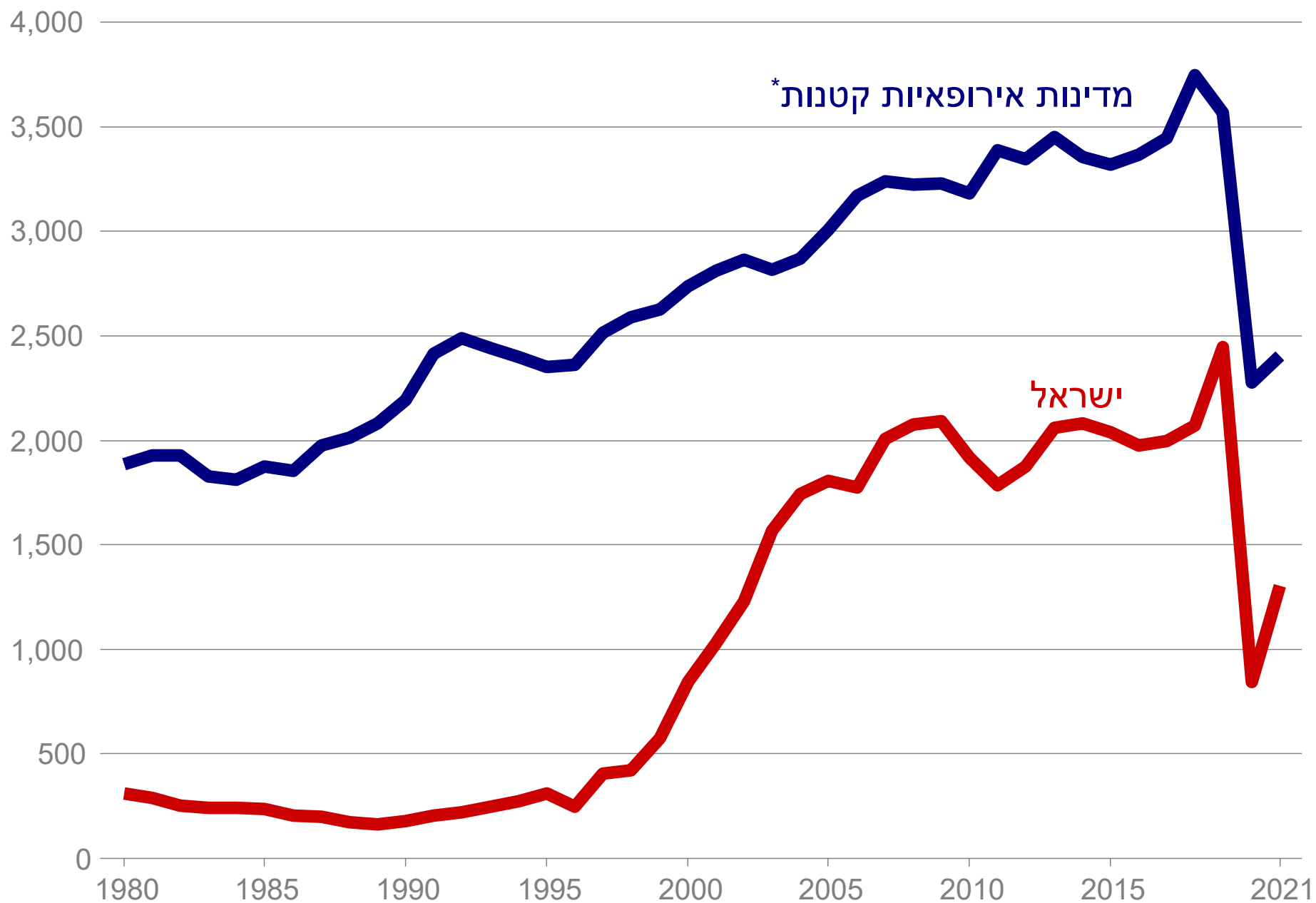
תשתית מסילות הרכבת יחסית לגודל המדינה

קילומטרים של מסילת רכבת יחסית לק"מ ריבוע של שטח, 1980-2021

נסועה: רכבות נוסעים

אלפי ק"מ נסועה לקילומטר של מסילת רכבת, 1980-2021

מדינות אירופאיות קטנות*

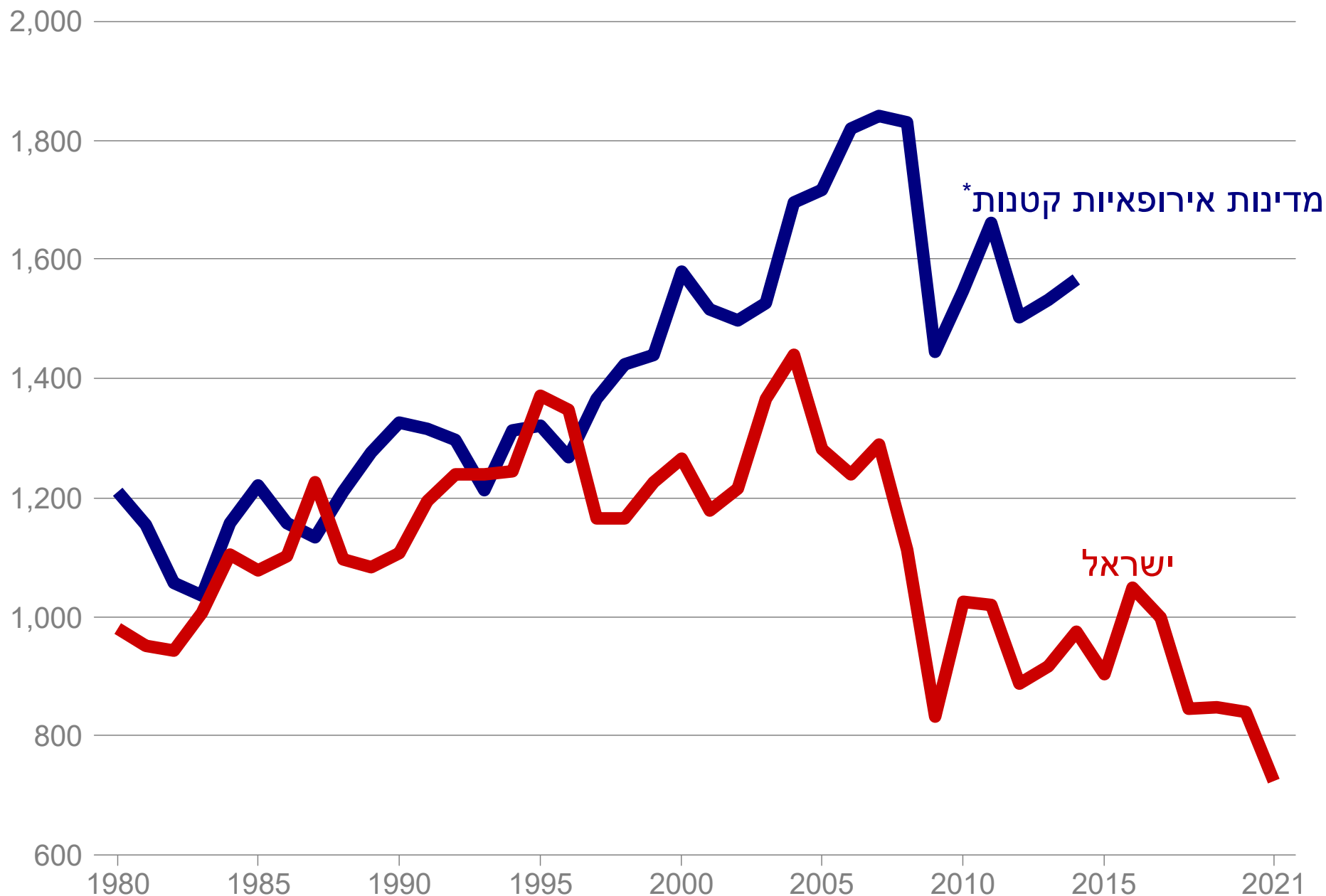
ישראל

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: למ"ס, בנק עולמי ו-OECD

* בלגיה, דנמרק, הולנד ושווייץ

נסועה: רכבות משא

אלפי טון-ק"מ נסועה לקילומטר של מסילת רכבת, 1980-2021

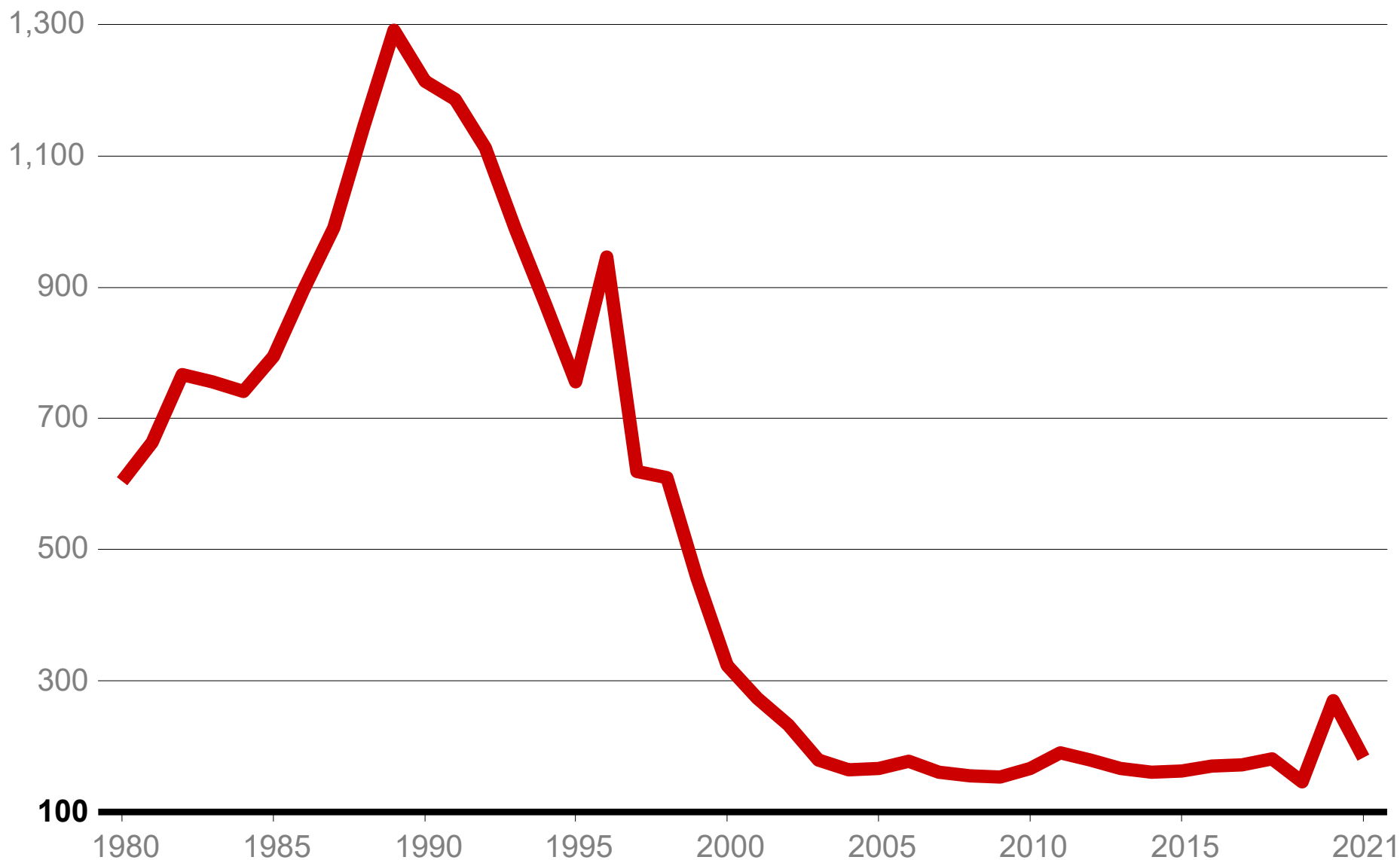

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: למ"ס, בנק עולמי ו-OECD

* בלגיה, דנמרק, הולנד ושווייץ

אלפי ק"מ נסועה לקילומטר של מסילת רכבת

ממוצע בארבע מדינות אירופאיות קטנות יחסית לישראל (ישראל=100), 1980-2021

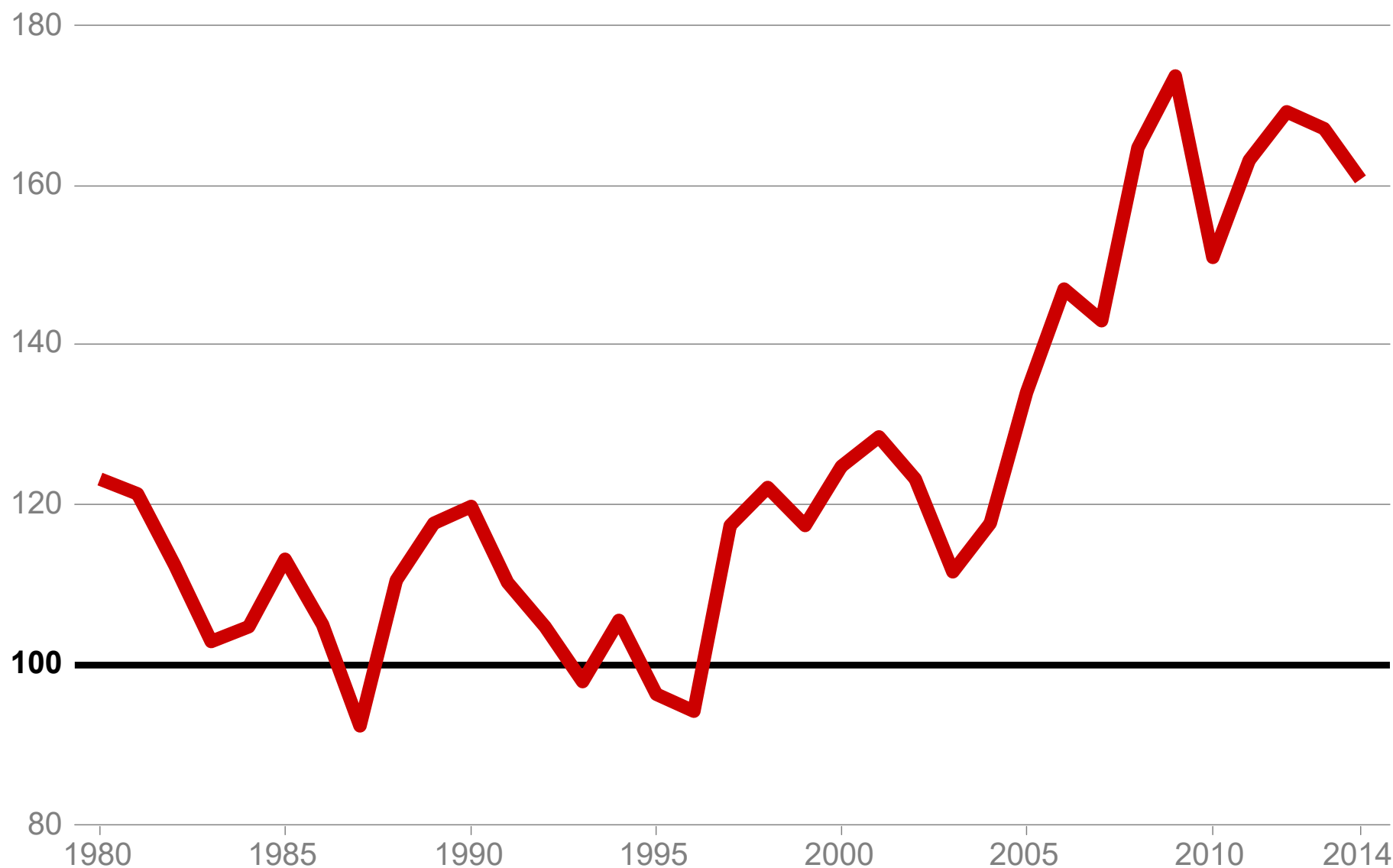

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: למ"ס, בנק עולמי ו-OECD

* בלגיה, דנמרק, הולנד ושווייץ

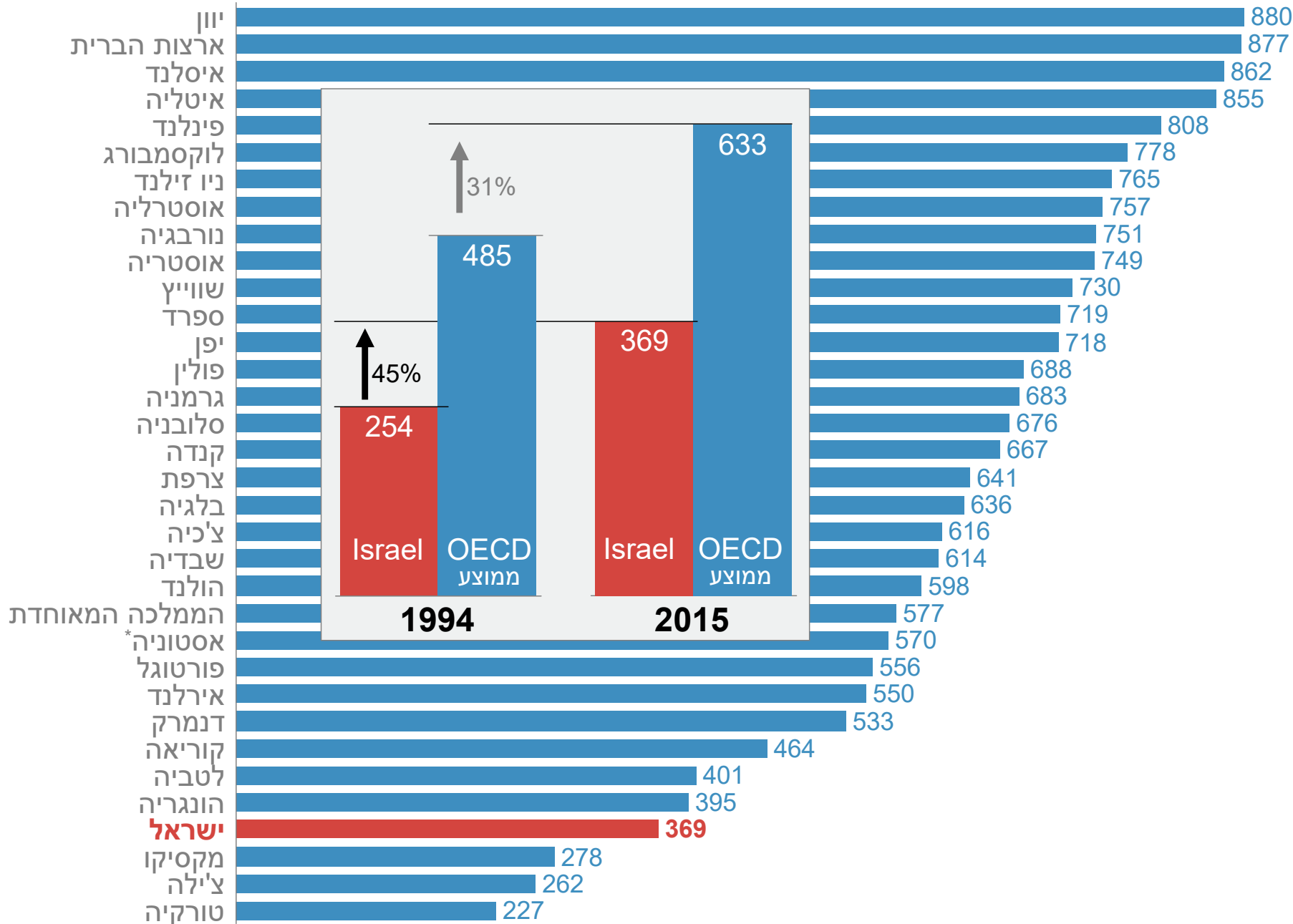
אלפי טון ק"מ נסועת משא לק"מ של מסילת רכבת

ממוצע בארבע מדינות אירופאיות קטנות יחסית לישראל (ישראל=100), 1980-2021

מספר כלי רכב

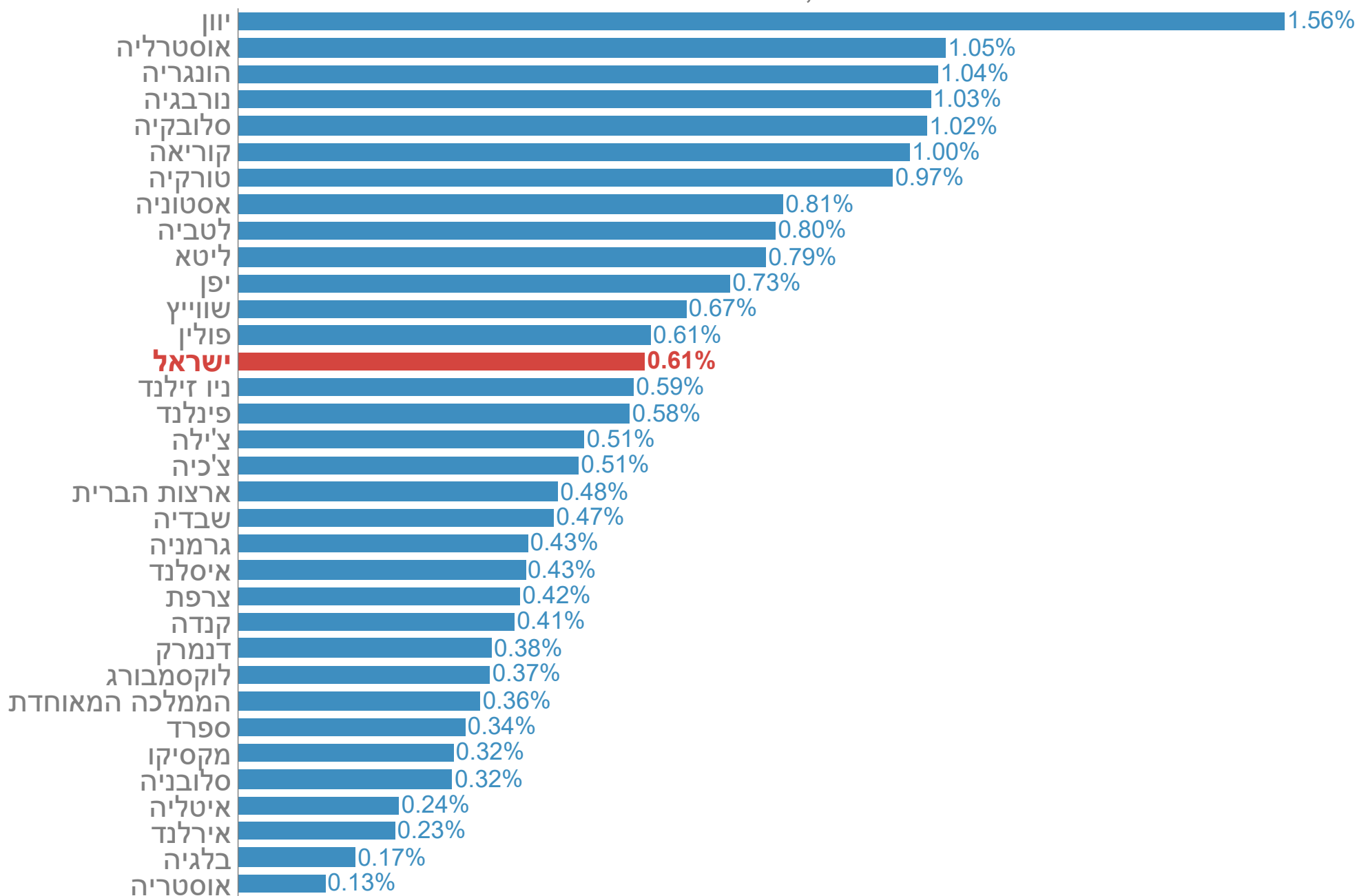
לאלף תושבים, 2015

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

השקעות בתשתית הכבישים

כאחוז מהתמ"ג, ממוצע עבור 2015-2018

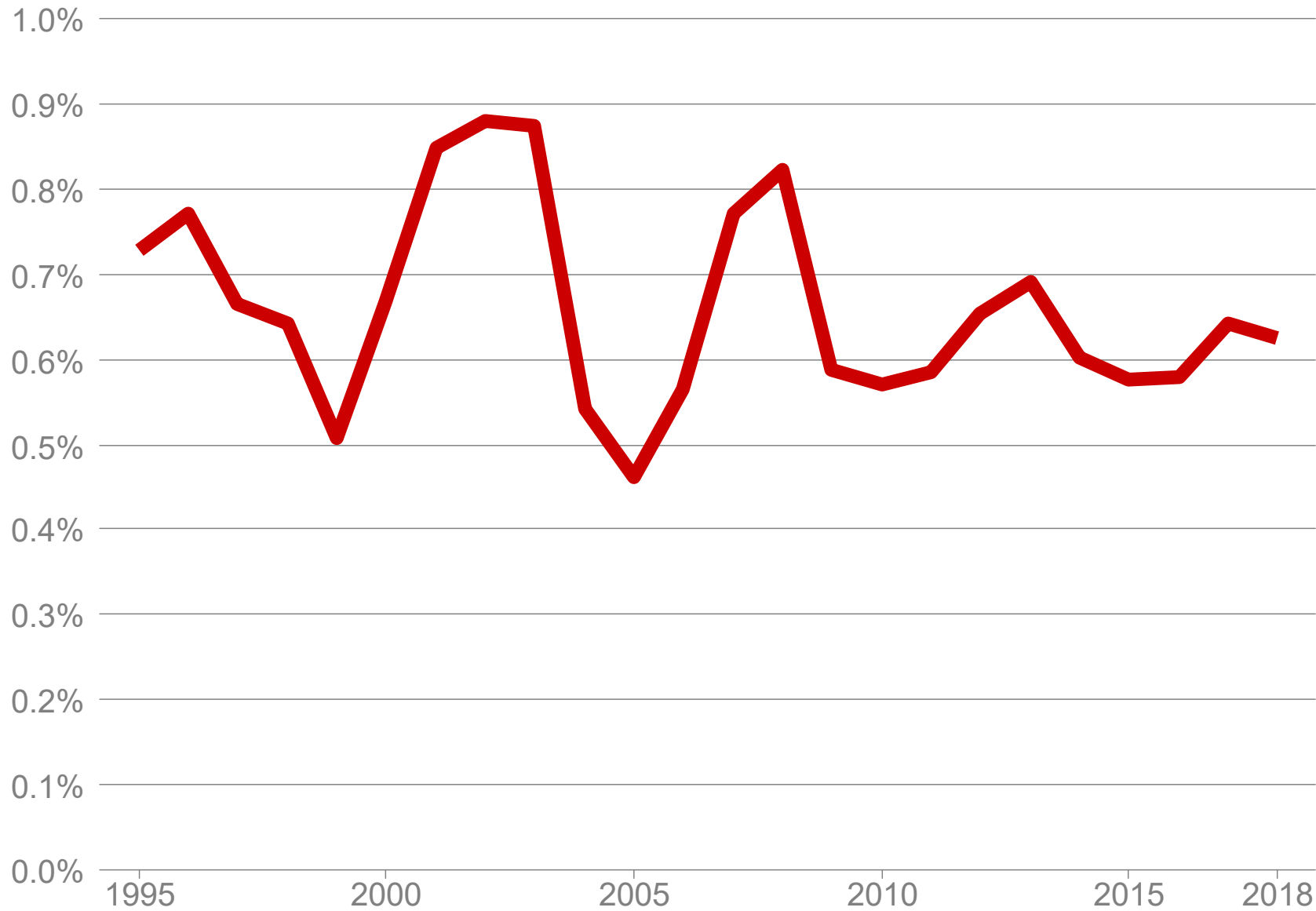

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב

נתונים: OECD

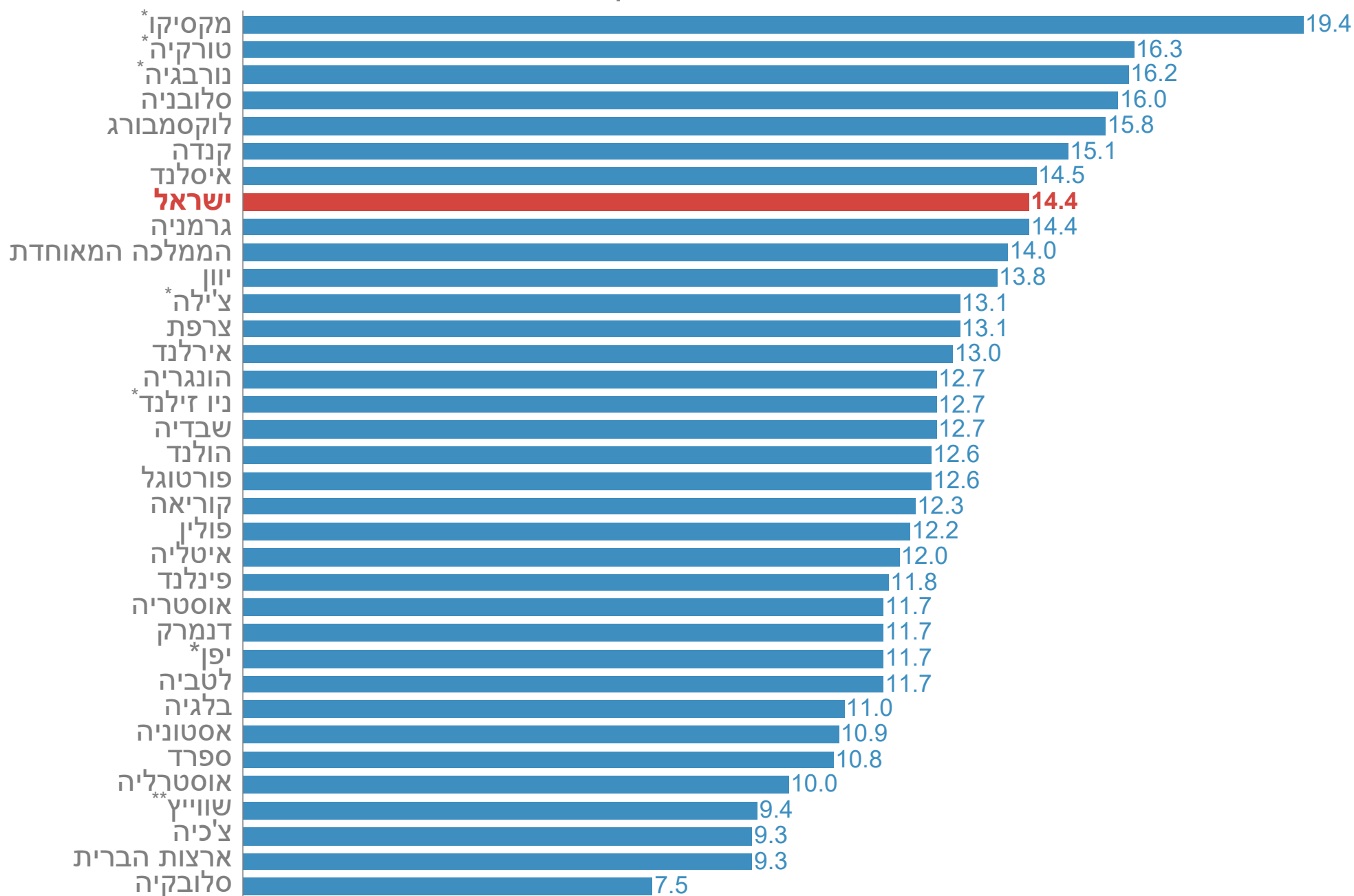
השקעות בתשתית הכבישים בישראל

כאחוז מהתמ"ג

הוצאות משקי בית על תחבורה

כאחוז מכלל הוצאות משקי הבית, 2015

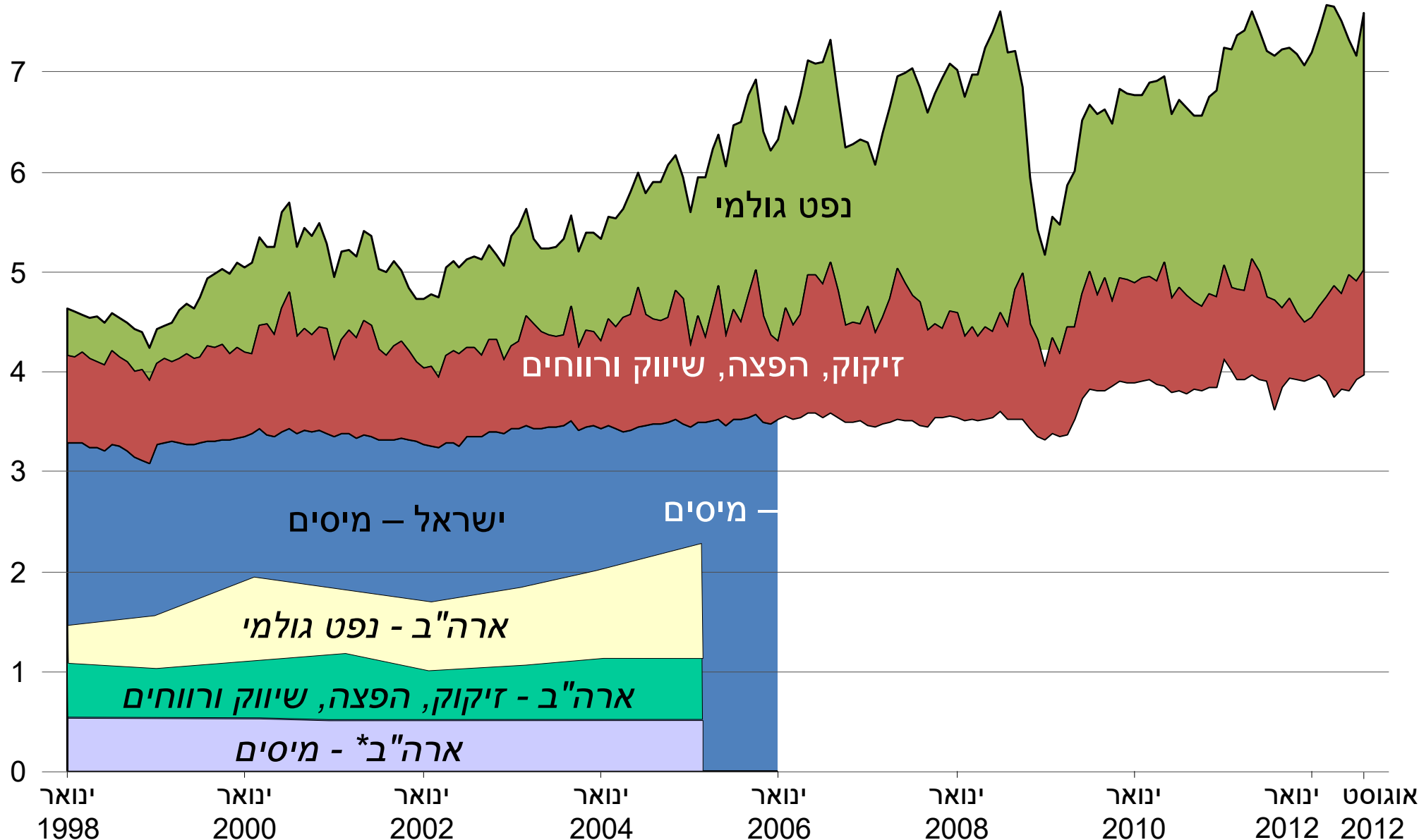
מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* 2014

** 2013

מרכיבי מחיר הדלק לליטר

95 אוקטן, בשקלים, מחירי 2011

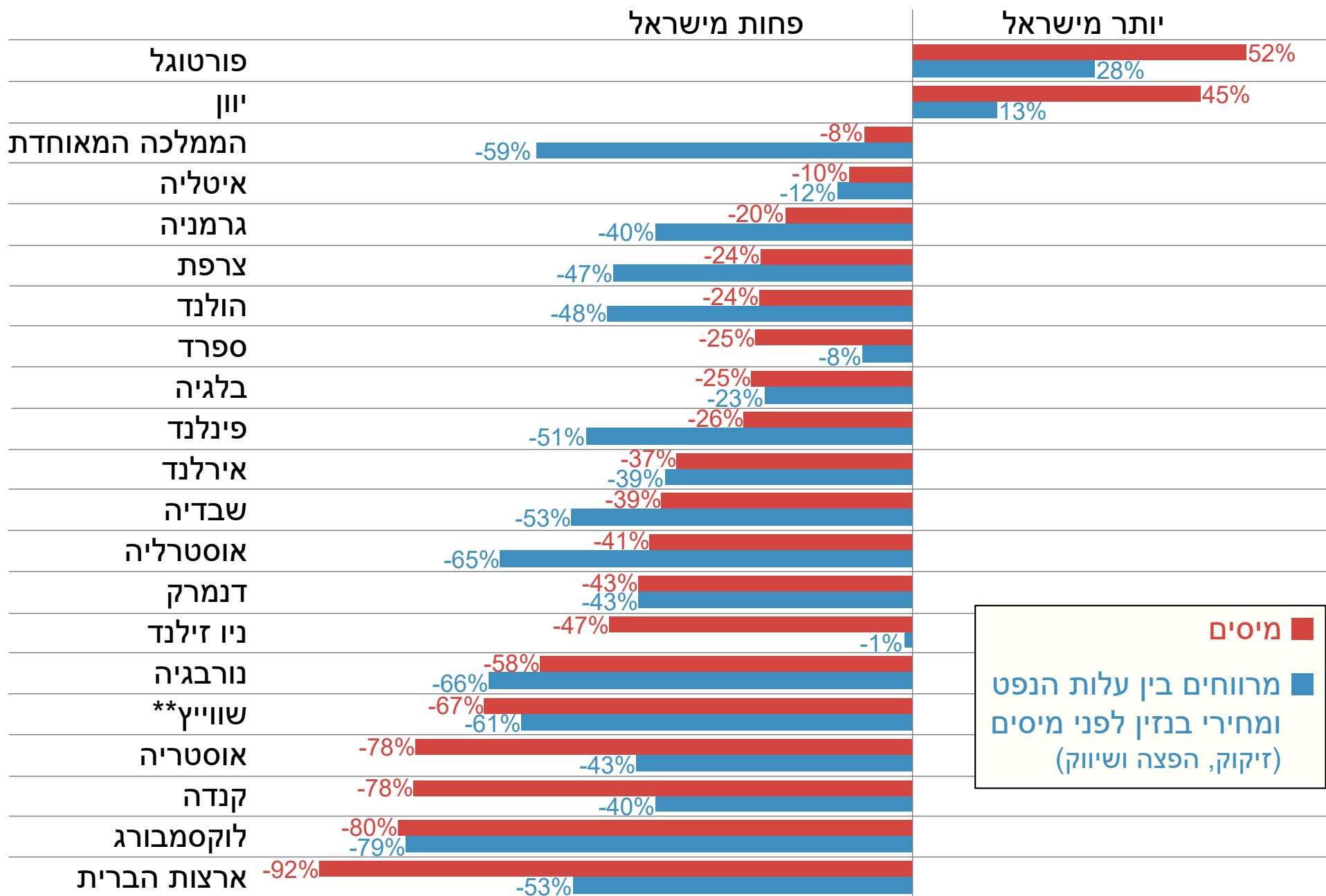
מקור: דן בן-דוד ויליה קוגן, מרכז טאוב

עיבוד נתונים של הלמ"ס, משרדי האוצר, האנרגיה והמים, בנק ישראל וה-OECD

* נתונים אמריקאים מ-Kim Rueben and Sonya Hoo

מיסים ומרווחים על הבנזין כאחוז מהתוצר לנפש*

כל המדינות לעומת ישראל, 2011

מקור: דן בן-דוד ויוליה קוגן, מרכז טאוב

עיבוד נתונים של הלמ"ס, משרדי האוצר, האנרגיה והמים, בנק ישראל וה-OECD

* השוואה עבור בנזין 95 אוקטן

** נתונים מ-2010

שינויים נדרשים בעדיפויות הלאומיות

מדיניות המעגל הראשון: יצירת תמריצים ומתן כלים

- **הגברת התמריצים לעבוד ולהעסיק**
 - החלפת תמריצים לאי-עבודה בתמריצים לעבודה.
 - הקטנה ניכרת במספר העובדים הזרים.
- **מתן כלים ותנאים - תוכנית תעסוקה מקיפה**
 - תוכנית "הזדמנות שניה" להשלמת השכלה
 - הכשרה מקצועית בשיתוף המגזר העסקי
 - מערכת השמה המתומרצת לפי הצלחת העובד

מדיניות המעגל השני: יצירת סביבה תומכת ומסייעת

- **יום לימודים ארוך ותוכניות העשרה מסובסדות לילדים ונוער אחה"צ**
- **שדרוג תשתיות התחבורה** – הפסקת תחבורה ציבורית מהירה וזולה בכל רחבי המדינה

כולל:

נזקים עיקריים מהצפיפות:

א. הגברת אי-שוויון

פגיעה בתעסוקה

האטת הצמיחה

מניעת אינטגרציה חברתית

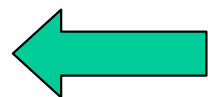
הסיבות:

- לעובדים בפריפריה נפגעת הנגישות למקומות העבודה רבים במשק. ← הממשלה צריכה לסבסד מפעלים לעבור לפריפריה.
- לעובדים בפריפריה נפגעת הנגישות למרכזי הכשרה מקצועיים מתאימים. ← זה מקטין את סיכויים להשתלב במשק המודרני.
- מורים טובים הגרים במרכזי הערים אינם מגיעים ללמד בפריפריה. ← חינוך ילדי הפריפריה נפגע.
- פערים ענקיים במחירי הנדל"ן בין מרכזי הערים לפריפריה.
- עלויות יצור גבוהות פוגעות ביצור בכלל וביצוא בפרט.

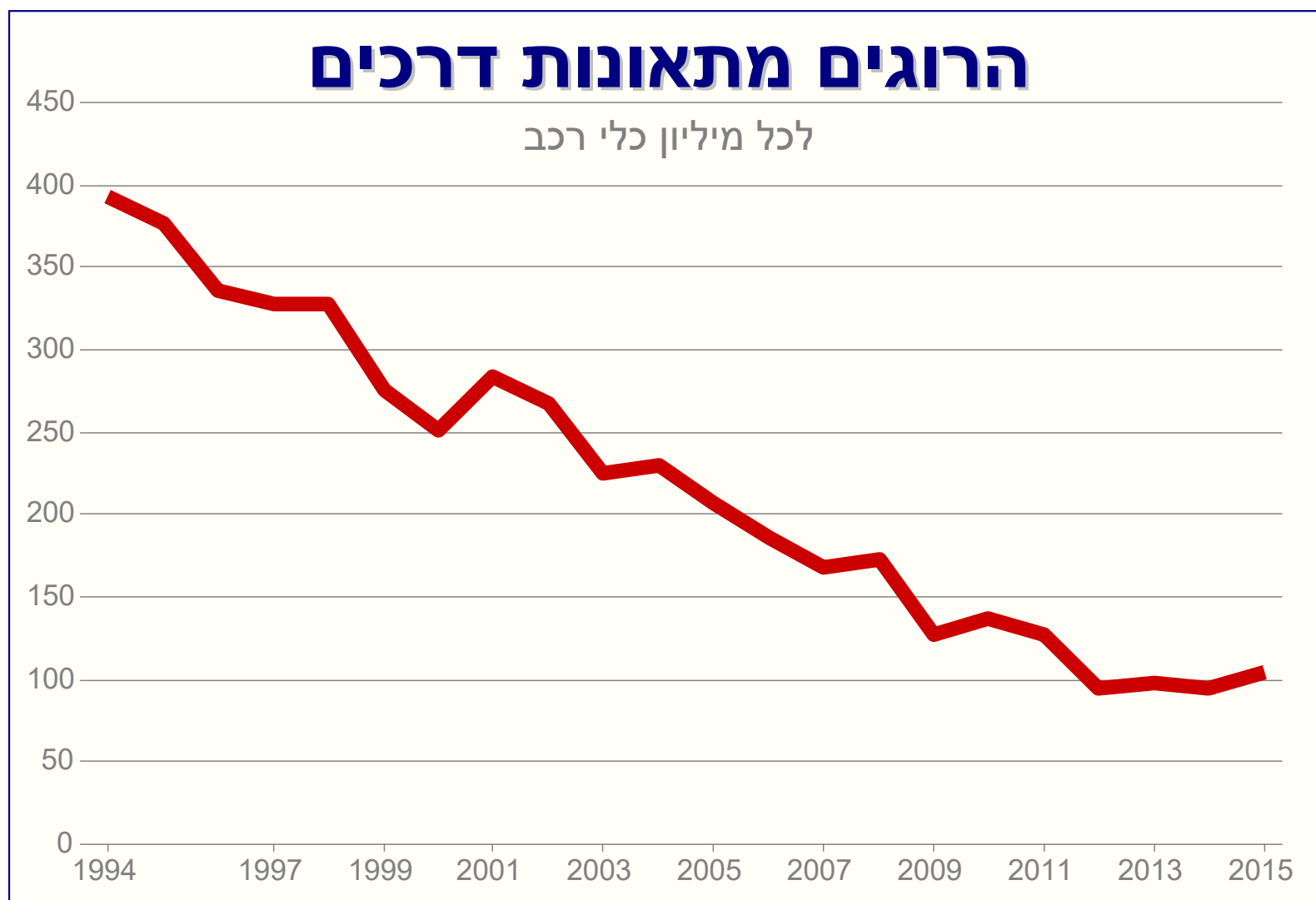
נזקים עיקריים מהצפיפות:

מחיר נפשי כבד.

מחיר כספי כבד.

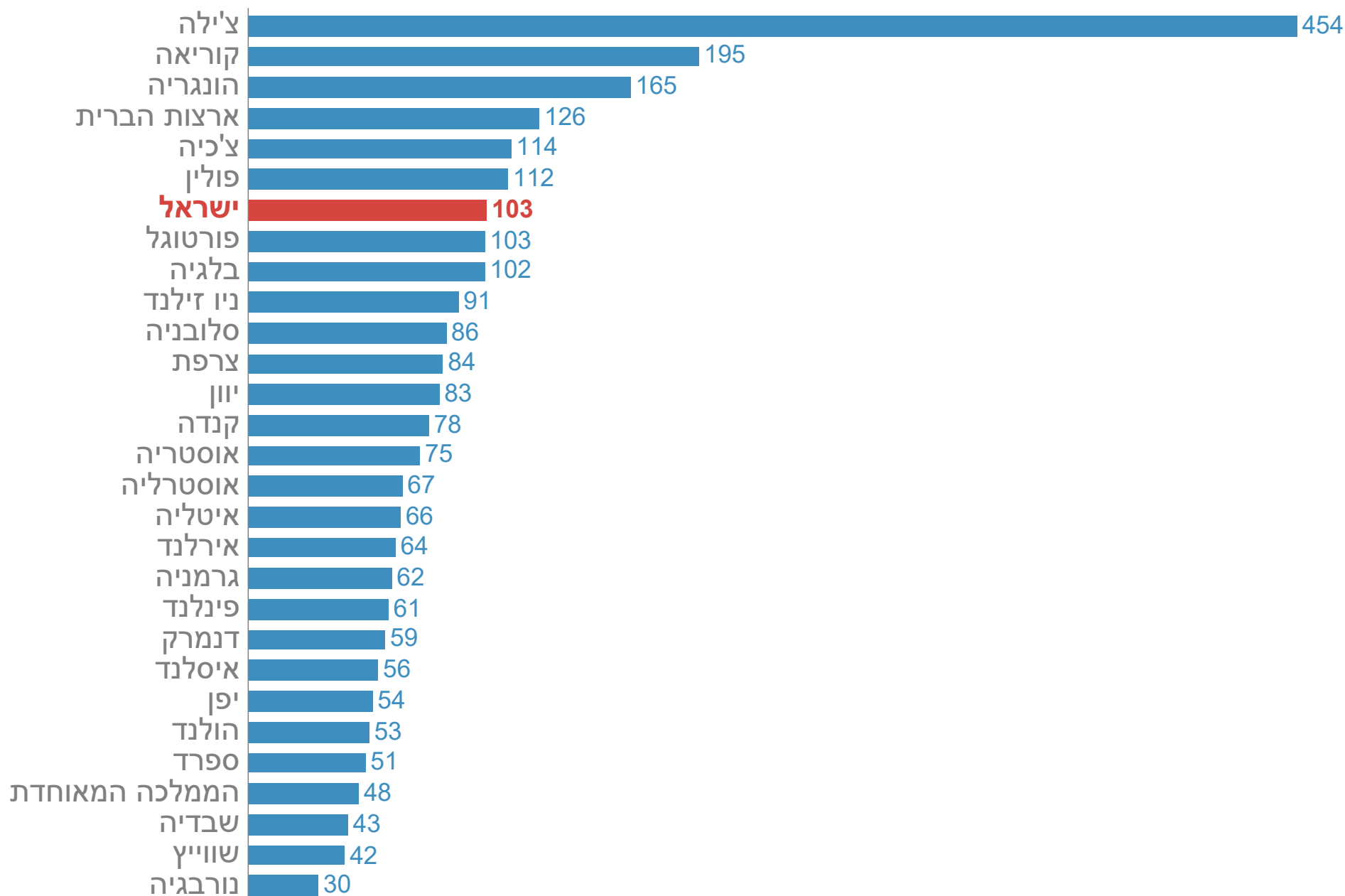
ב. תאונות דרכים

מקור: דן בן-דוד, אוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

הרוגים בתאונות דרכים

לכל מיליון כלי רכב*, 2015

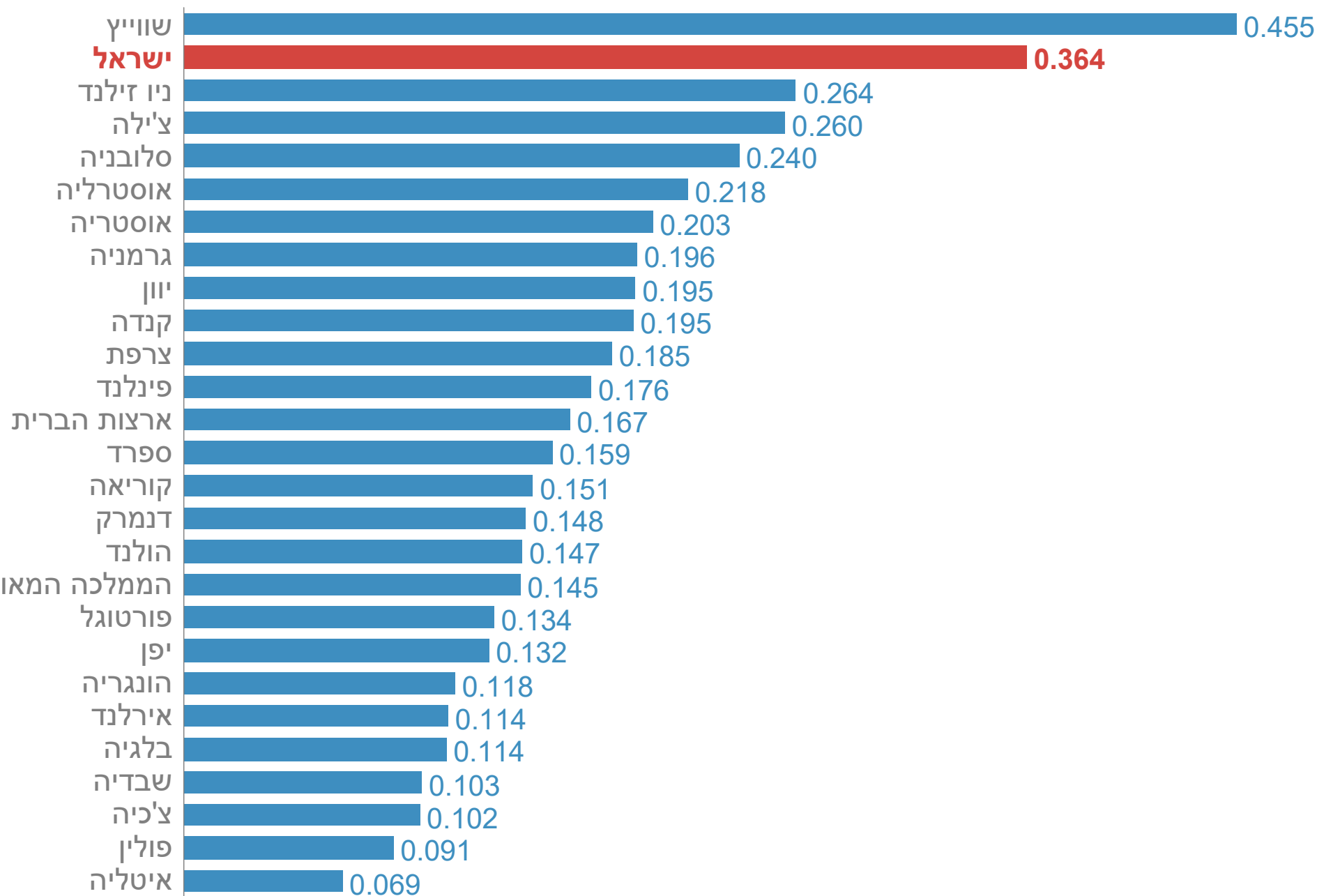

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* ללא לוקסמבורג (822), שהינה בעיקר אזור מטרופולין.

הרוגים בני 0-5 בתאונות דרכים

כאחוז מכלל ההרוגים בתאונות דרכים, מנורמל בחלקם של ה-0-5 בכלל האוכלוסיה*, 2016

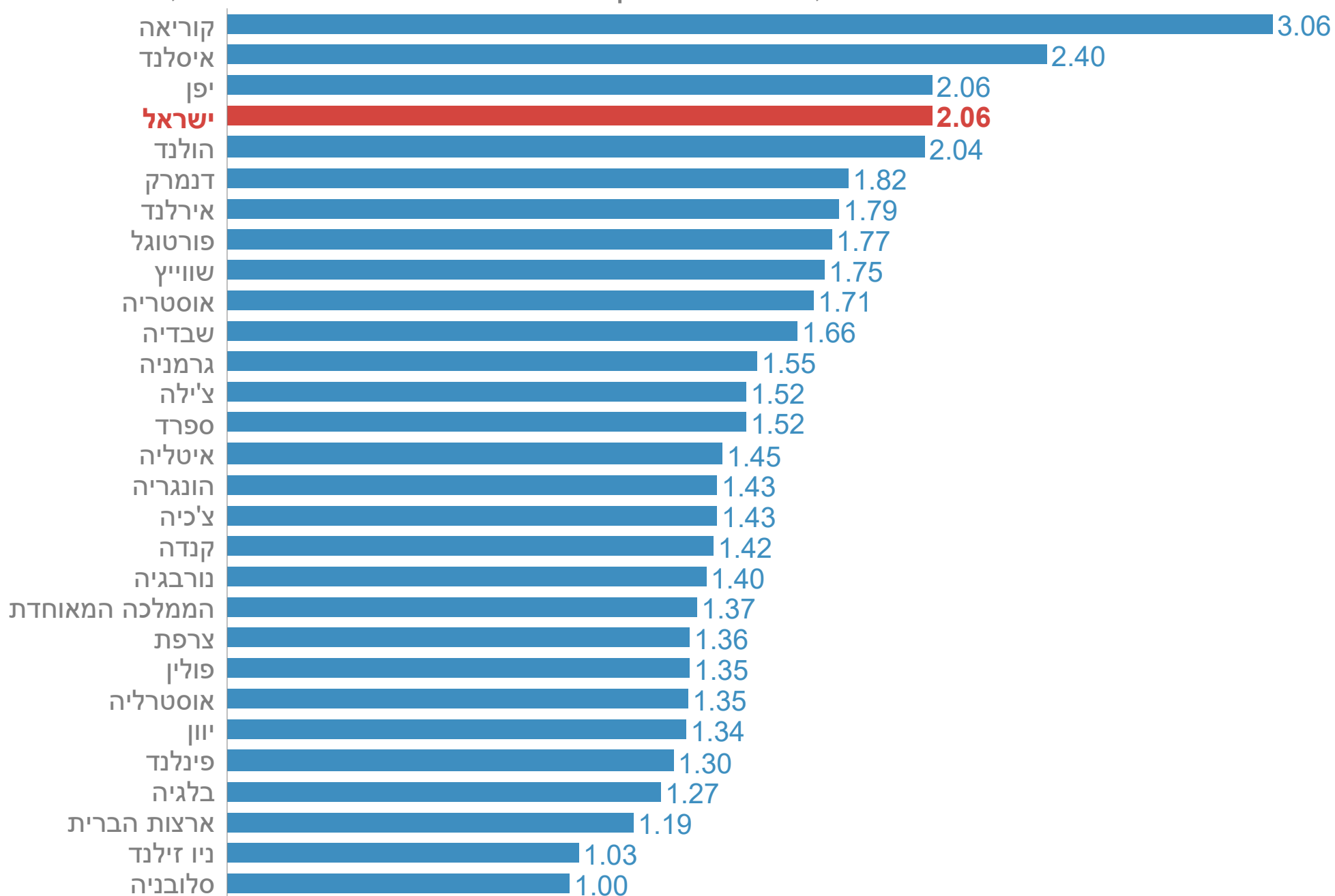

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* ללא לוקסמבורג (0.933), שהינה בעיקר אזור מטרופולין.

הרוגים בני 65+ בתאונות דרכים

כאחוז מכלל ההרוגים בתאונות דרכים, מנורמל בחלקם של ה- 65+ בכלל האוכלוסיה*, 2016

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* ללא לוקסמבורג (2.6), שהינה בעיקר אזור מטרופולין.

ערך של דקה מבוזבזת בכביש על חשבון העבודה

(בכל כיוון, במונחים שנתיים)

דקה מבוזבזת בכביש על חשבון העבודה (בכל כיוון)	1	
דקות מבוזבזות בשבוע על חשבון העבודה	10	A
ממוצע שעות עבודה למועסק בשבוע ב-2019	40.6	
ממוצע דקות עבודה למועסק בשבוע ב-2019	2,439	B
אחוז זמן העבודה המבוזבז מתוך סך שעות העבודה	0.41%	$C=A/B$
גמישות התוצר ביחס לעבודה	0.68	D
אחוז התוצר המבוזבז	0.28%	$E=C*D$
תמ"ג במיליארדי ש"ח (מחירי 2019)	1,409	F
הפסד תמ"ג ב-2019 (מיליארדי ש"ח שוטפים)	3.9	$G=E*F$

לזה יש להוסיף את הזמן המבוזבז של רכב
מסחרי כגון משאיות, אוטובוסים ומוניות.

אובדן תוצר

כתוצאה מהשקעות-החסר בתשתית התחבורה

מתוך מאמר של:

Henderson, Vernon (2000), "The Effects of Urban Concentration on Economic Growth," NBER working paper 7503.

נבחנו מדגמים של 80-100 מדינות בשנים 1960-1995.

נעשה שימוש במדד צפיפות Primacy: שיעור האוכלוסיה שגרה באיזור המטרופוליטני הגדול במדינה.

רמת הצפיפות האופטימלית (זו אשר תורמת הכי הרבה לצמיחה כלכלית):

- עולה עם ההכנסה הממוצעת בשלבי ההתפתחות הראשונים של מדינה.
- יורדת עם ההכנסה כאשר המדינה הינה מפותחת.
- כמו כן, הצפיפות האופטימלית יורדת עם גודל המדינה.

אובדן תוצר

כתוצאה מהשקעות-החסר בתשתית התחבורה
(המשך)

Henderson מוצא שמשתנה המדיניות העיקרי הגורם להקטנת הצפיפות הינו ההשקעה בתשתית התחבורה.

ההשפעה של השקעה בתשתית התחבורה על הקטנת הצפיפות עולה עם רמת ההכנסה הממוצעת במדינה.

מההיבט של מדיניות, יש לכך חשיבות מרובה היות והפגיעה בצמיחה כתוצאה מצפיפות-יתר גדלה עם ההכנסה.

אובדן תוצר

כתוצאה מהשקעות-החסר בתשתית התחבורה
(המשך)

מתוך 72 מדינות שבדק עבור שנת 1990, Henderson מצא שב-24, וביניהן ישראל, ישנה צפיפות יתר.

על פי

- גודל האוכלוסיה של ישראל,
- ורמת ההכנסה לנפש הממוצעת של ישראל,

השקעות-חסר בתשתית התחבורה גרמו לכך שקצב הצמיחה השנתי של המדינה הינו 1.5 נקודות אחוז מתחת לקצב הצמיחה השנתי האופטימלי.

במונחים של שנת 2000 בלבד, הפסד שנתי של אחוז וחצי מהתוצר המקומי מסתכם ב-6.7 מיליארד ש"ח.

במונחים של עשור, במדובר באובדן של עשרות מיליארדים.

אובדן תוצר בשנים 1990-2000

כתוצאה מהשקעות-החסר בתשתית התחבורה

הערה: נראה לי גבוה מדי ולא מציאותי

הפסד תוצר (+0.5%)	הפסד תוצר (+1.5%)	תמ"ג מתוקן"	קצב צמיחה שנתי (+1.5%)	קצב צמיחה שנתי	1.5% מהתוצר השנתי	תמ"ג (מחירי 1999, מיליארדי ש"ח)	השקעה כוללת בכבישים ורכבות (מחירי 1999, מיליארדי ש"ח)	
E=D-A	D=A(1+C)	C=B+1.5%	B			A		
1.3	3.9	281.0	7.8%	6.3%	4.2	277.1	1.4	1990
2.8	8.4	302.0	7.5%	6.0%	4.4	293.7	2.0	1991
4.5	13.5	327.9	8.6%	7.1%	4.7	314.4	2.4	1992
6.2	18.9	344.7	5.1%	3.6%	4.9	325.8	3.2	1993
8.3	25.4	373.6	8.4%	6.9%	5.2	348.3	3.4	1994
10.6	32.7	404.8	8.3%	6.8%	5.6	372.1	3.4	1995
13.0	40.2	429.1	6.0%	4.5%	5.8	388.9	3.9	1996
15.5	48.0	449.5	4.8%	3.3%	6.0	401.5	3.6	1997
18.0	56.0	468.5	4.2%	2.7%	6.2	412.5	4.1	1998
20.6	64.5	487.6	4.1%	2.6%	6.3	423.1	3.2	1999
24.1	75.8	525.3	7.7%	6.2%	6.7	449.5	3.0	2000
124.9	387.3				60.1		33.8	סה"כ
3.7	11.5				1.8			יחס הפסד התוצר להשקעה

המלצות עיקריות

מדיניות המעגל הראשון: יצירת תמריצים ומתן כלים

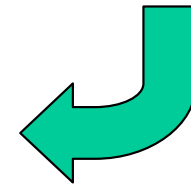
- **הגברת התמריצים לעבוד ולהעסיק**
 - החלפת תמריצים לאי-עבודה בתמריצים לעבודה.
 - הקטנה ניכרת במספר העובדים הזרים.
- **מתן כלים ותנאים - תוכנית תעסוקה מקיפה**
 - תוכנית "הזדמנות שניה" להשלמת השכלה
 - הכשרה מקצועית בשיתוף המגזר העסקי
 - מערכת השמה המתומרצת לפי הצלחת העובד

מדיניות המעגל השני: יצירת סביבה תומכת ומסייעת

- **יום לימודים ארוך ותוכניות העשרה מסובסדות לילדים ונוער אחה"צ**
- **שדרוג תשתיות התחבורה** – הפקת תחבורה ציבורית מהירה וזולה בכל רחבי המדינה

כולל:

- תמונת מצב
- תמונת נזקים
- סיכום

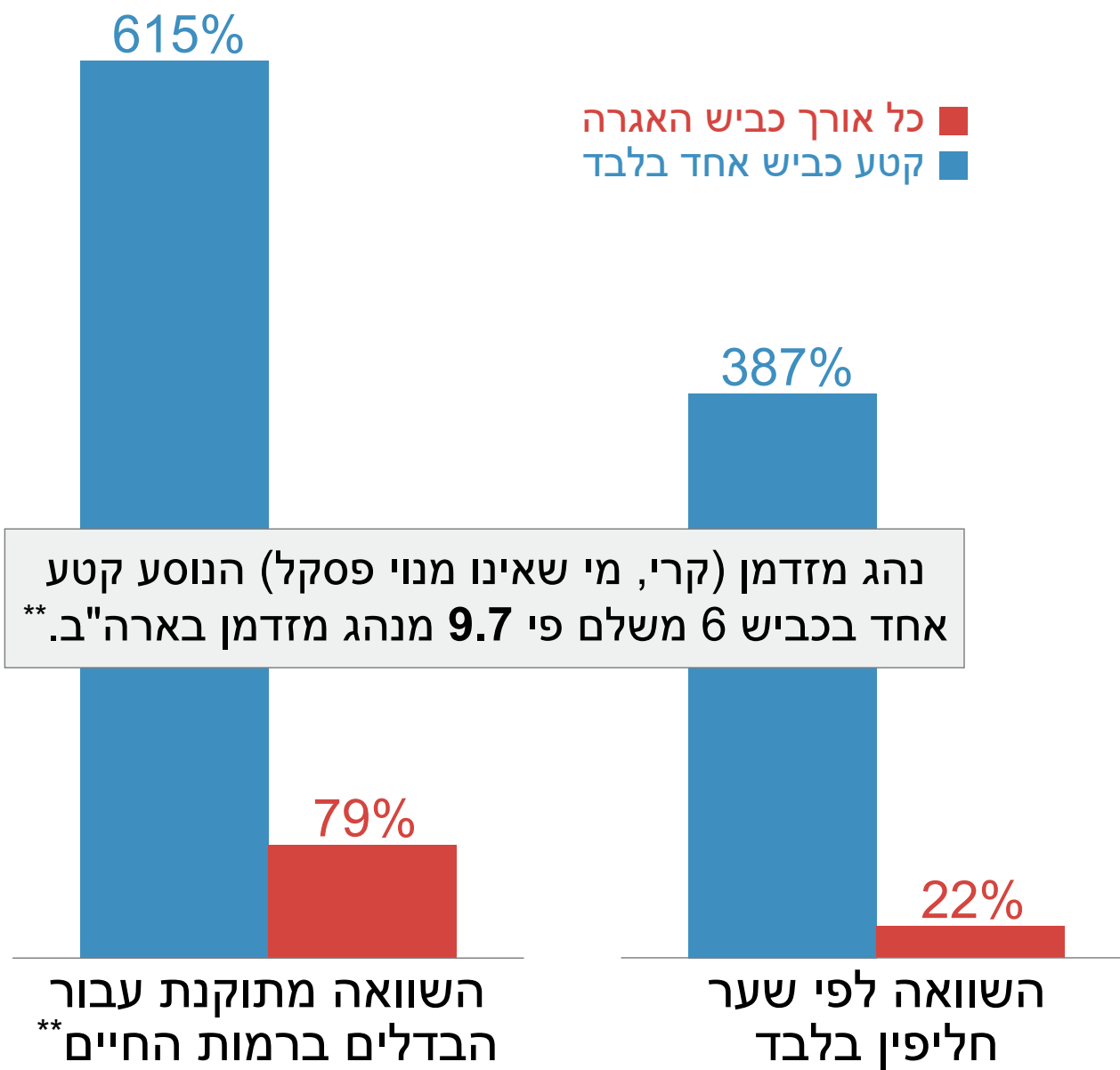
תשתית תחבורתית טובה תוביל ל:

- א. הקצאת מקורות יעילה יותר ופיזור טבעי של האוכלוסיה ושל עסקים.
- ב. נגישות טובה יותר למוסדות חינוך והכשרה מקצועית וכן למקומות עבודה.
- ג. חסכון בעלויות הנובעות מצפיפות יתר.
- ד. שימוש רב יותר בישובים קיימים במקום הרחבת הערים הגדולות על חשבון האזורים הירוקים

המלצה: להגדיל באופן ניכר את
ההשקעה בתשתית תחבורתית

פערים בעלות כבישי אגרה בין ישראל לארה"ב*

הפרש באחוזים באגרה לק"מ כביש, יוני 2020

* הפרש באחוזים בין תעריפי מנוי פסקל למנויי כבישי אגרה מהירים בניו-יורק, ניו-ג'רזי, פנסילבניה, אוהיו ופלורידה.

** תעריף מנוי לק"מ כביש יחסית לתמ"ג לנפש

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב

הבעיה

הגודש על הכביש פוגע לא רק בנהגים על אותו
כביש, אלא

- גם בנהגים על כבישים חלופיים,
- וגם בכלל האוכלוסיה כתוצאה מייקור היצור
ורמת המחיה.

כלומר, במצב הצפיפות הקיים היום בארץ, **התשואה**
החברתית משיפור התשתית התחבורתית גבוהה
מהתשואה הפרטית של המשתמשים בה בלבד.

גבית אגרה רק ממשתמשי הכביש, או הרכבת,
מטילה את כל כובד מימון הפרויקט על כתפים צרות
מדי.

- במצב כזה, נטל המימון יקטין את
מספר המשתמשים, שהם הנהנים
הישירים מהפרויקט,
- הקטנת מספר המשתמשים יקטין את
יתרון הפרויקט לכלל האוכלוסיה, שהם
הנהנים העקיפים מקיומו.

הפתרון

בהינתן שהתשואה החברתית גדולה מהתשואה הפרטית, מעגל המממנים חייב להיות גדול ממעגל המשתמשים.

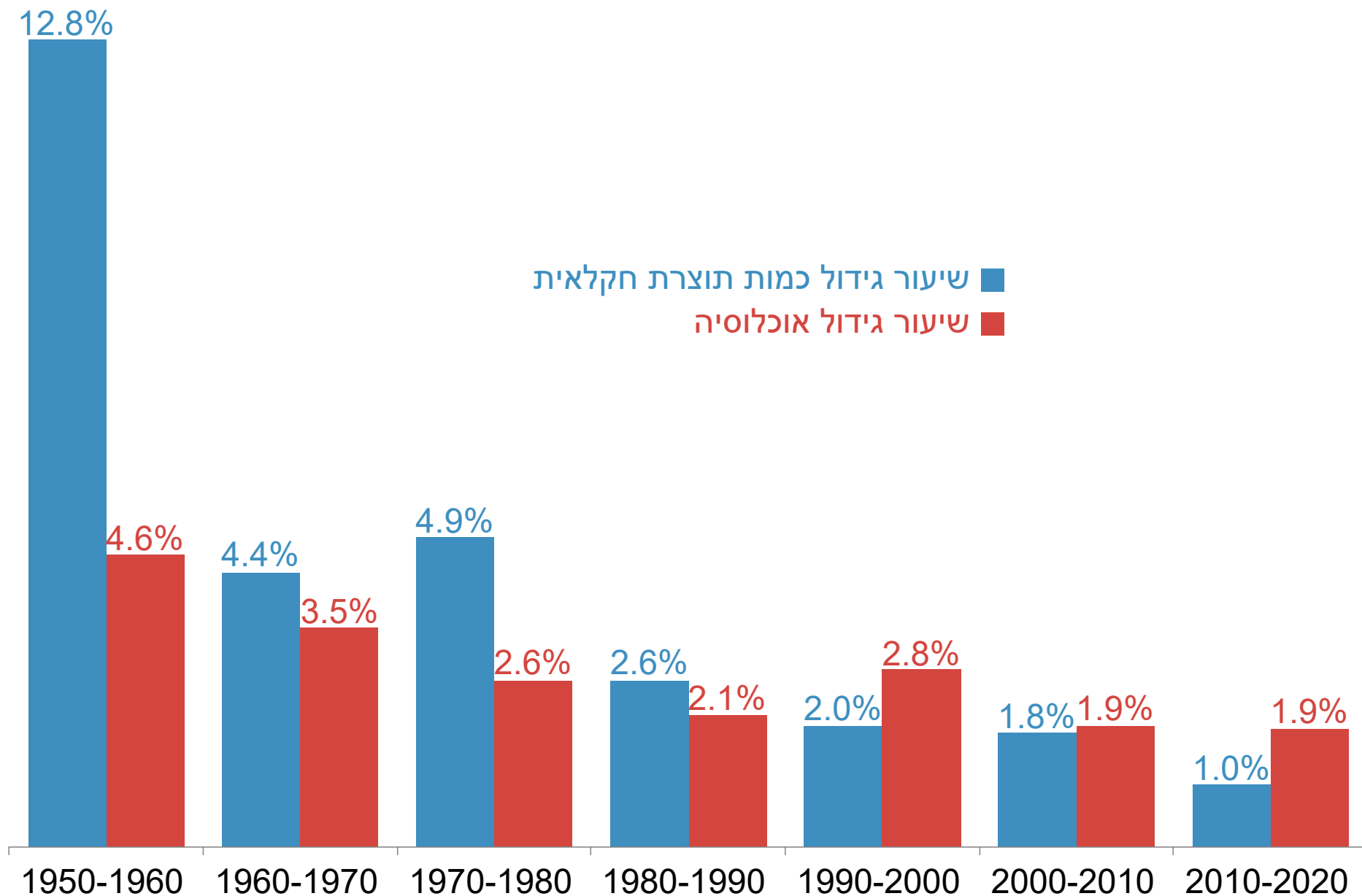
- כלל האוכלוסיה הנהנית מקיום הכביש או הרכבת צריכה לממנו,
- וגם האוכלוסיה העתידית שתהנה מקיום הפרויקט (כלומר, הדור הבא) צריכה לקחת חלק במימונו.

בטחון מזון

איל קמחי, "בטחון מזון בישראל – אתגרים ומדיניות?",
מוסד שורש למחקר כלכלי-חברתי, נייר מחקר שורש, נובמבר 2022.

גידול שנתי באוכלוסיה ובתפוקה החקלאית

בכל עשור מ-1950

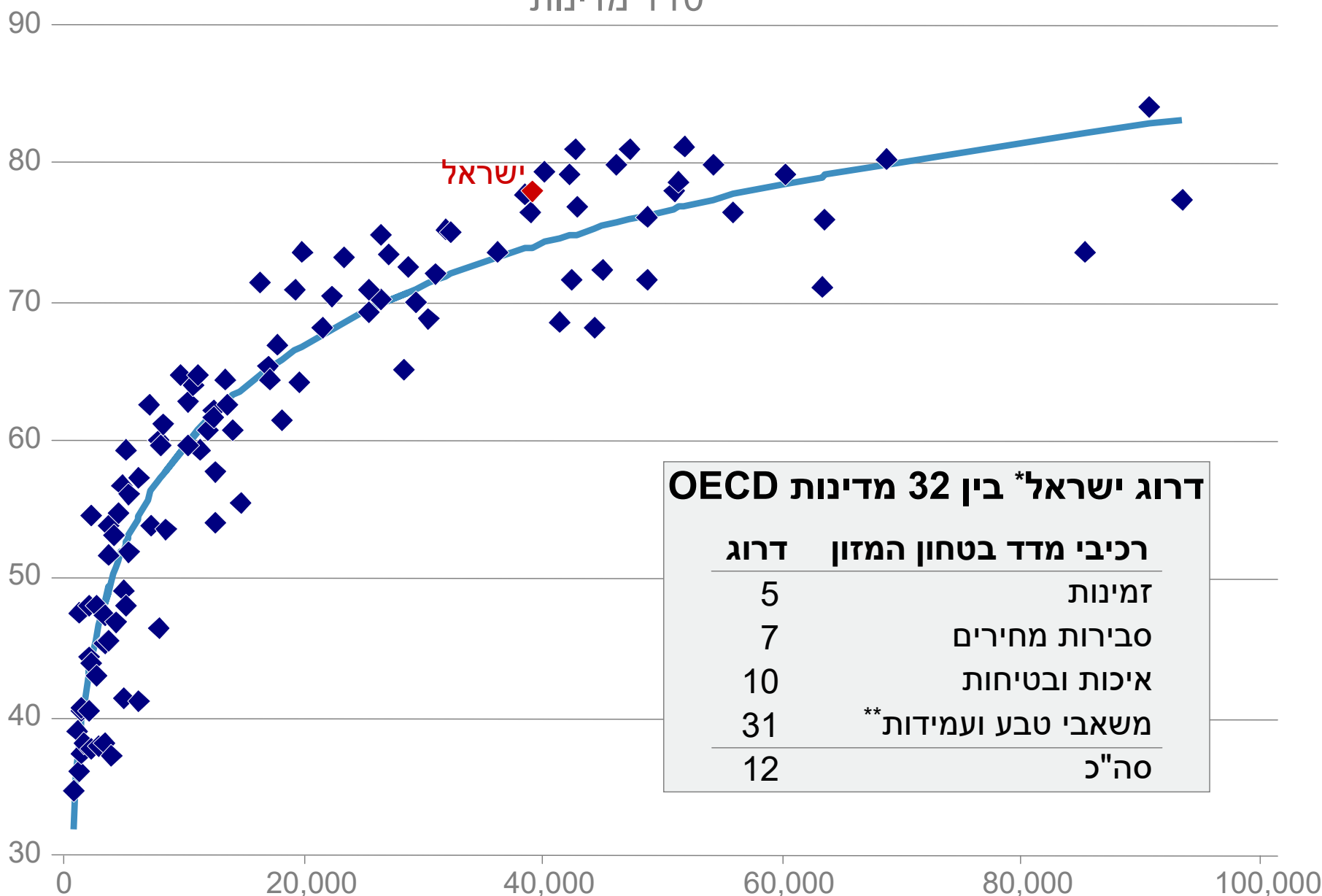

מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאוניברסיטה העברית
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

מדד בטחון המזון לפי תמ"ג לנפש

110 מדינות

מדד
בטחון
המזון
(2021)

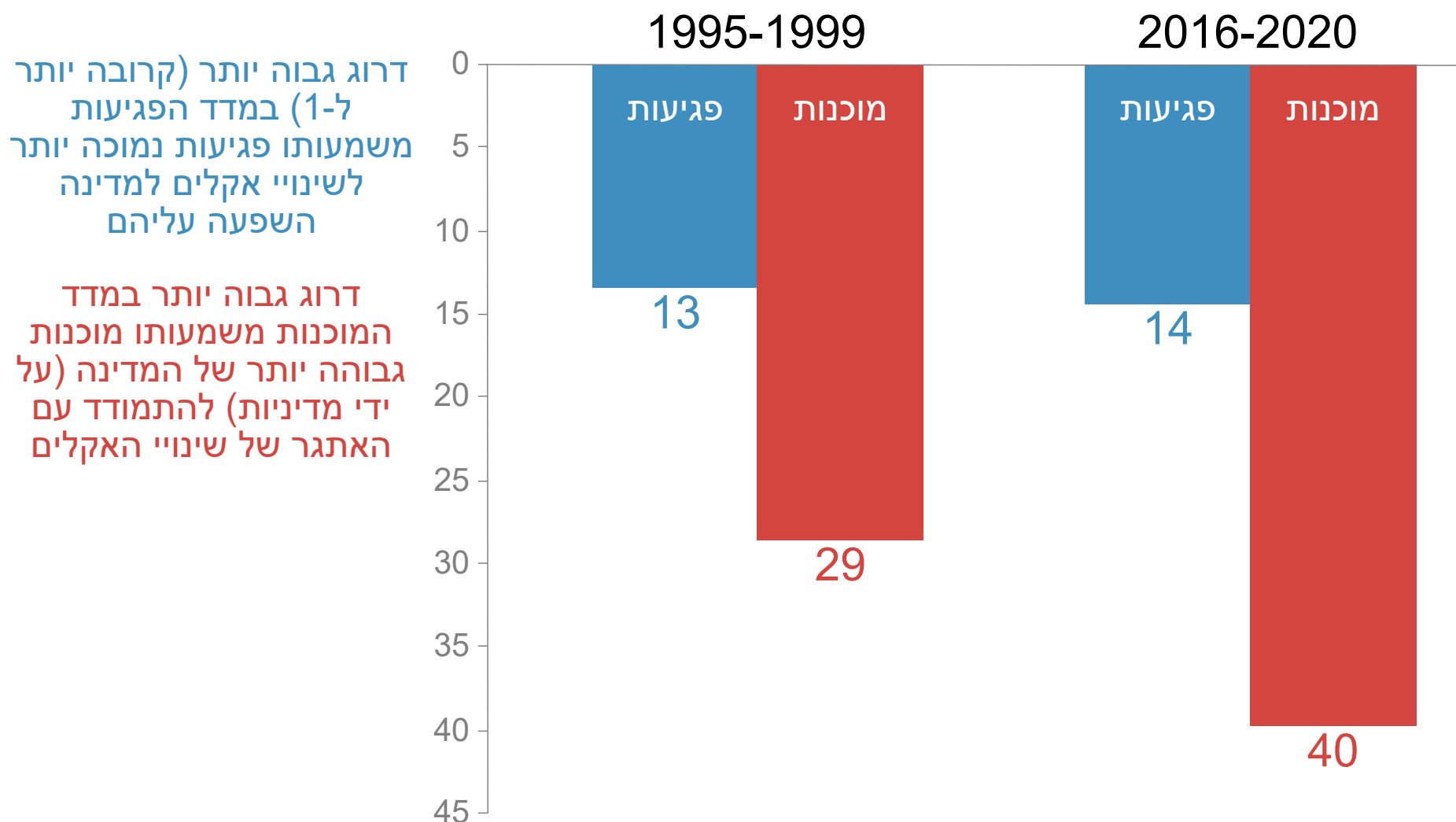

תוצר מקומי גולמי לנפש, 2020
(בדולרים לפי יחס כח קניה, מחירי 2017)

מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאו"ם העברית
נתונים: UNICEF (2022)

* דרוג גבוה יותר משמעותו בטחון מזון רב יותר.
** העמידות מושפעת מחשיפה להשפעות אקלים, תלות ביבוא מזון, מחויבות פוליטית ולחץ דמוגרפי.

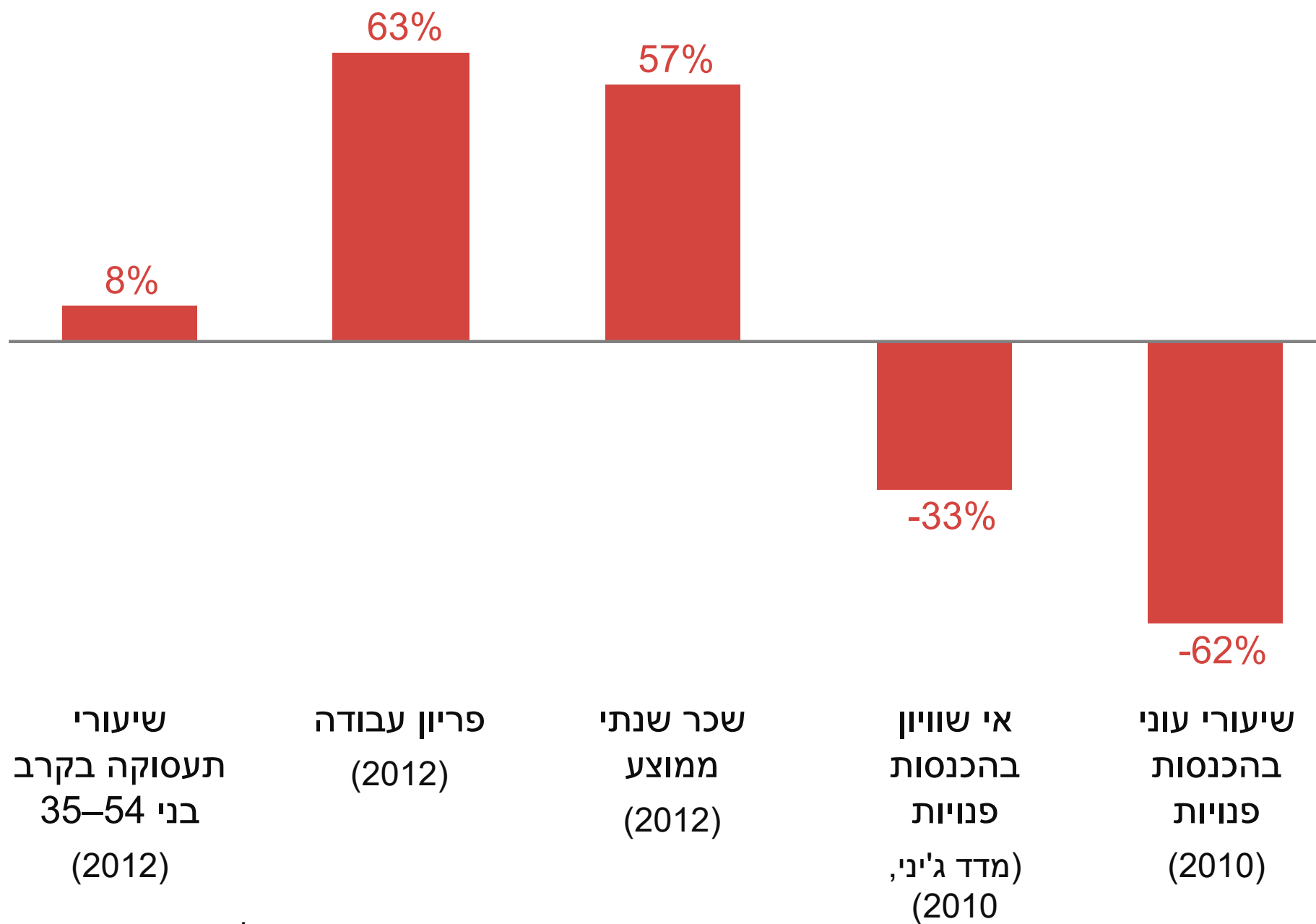
הדירוג של ישראל בתחומי הפגיעות והמוכנות לשינויי אקלים*

Flexicurity

השוואה כלכלית-חברתית בין דנמרק לישראל

ההפרש בין דנמרק לישראל*

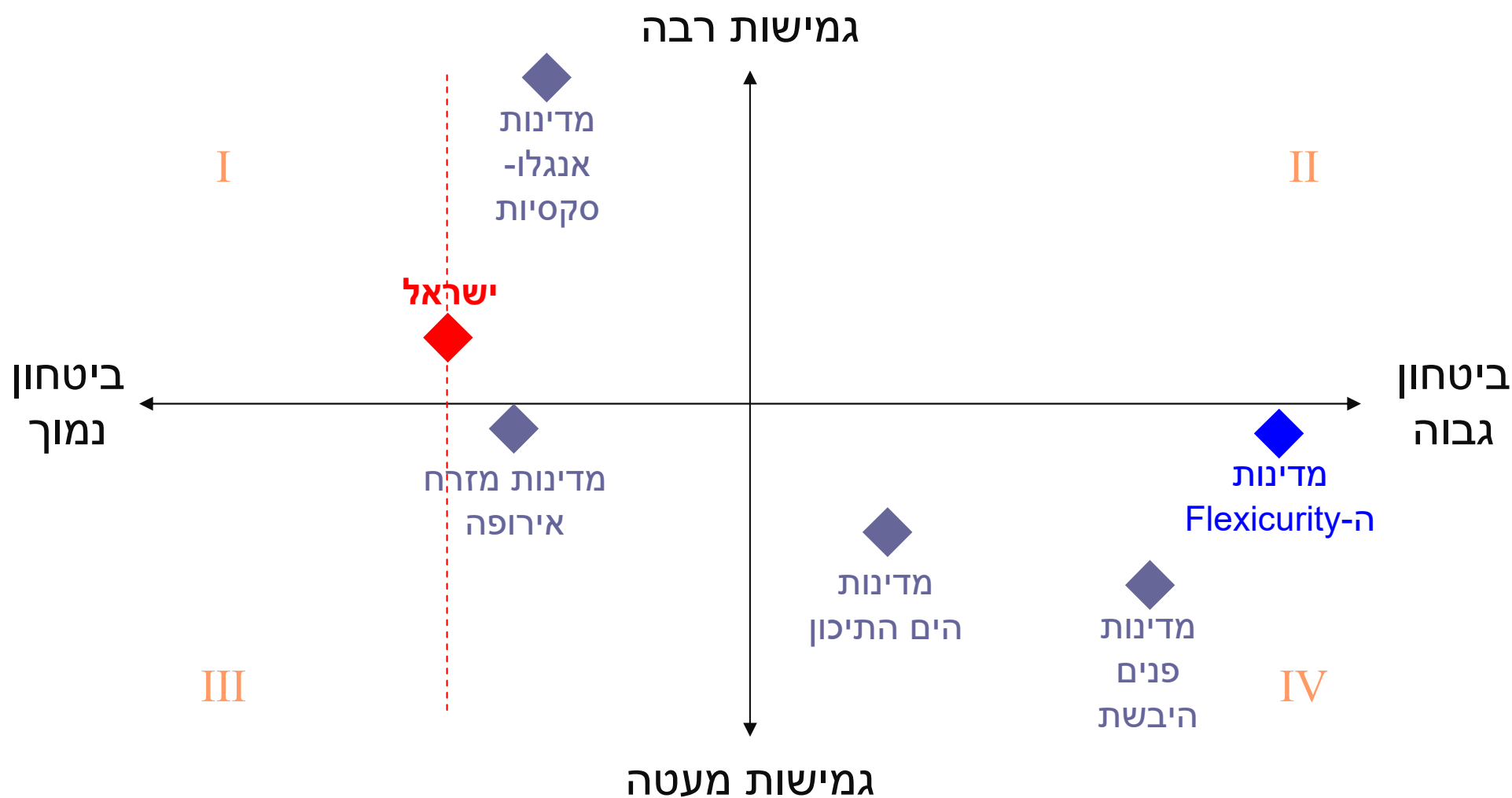

מקור: דן בן-דוד וליאורה בורס, מרכז טאוב
נתונים: OECD

* מחושב כאחוז ההפרש בין המדדים בדנמרק למדדים בישראל.

סיווג המדינות לפי מידת הגמישות והביטחון בשוק העבודה*

שנים שונות בטווח בין 2006 ל-2013

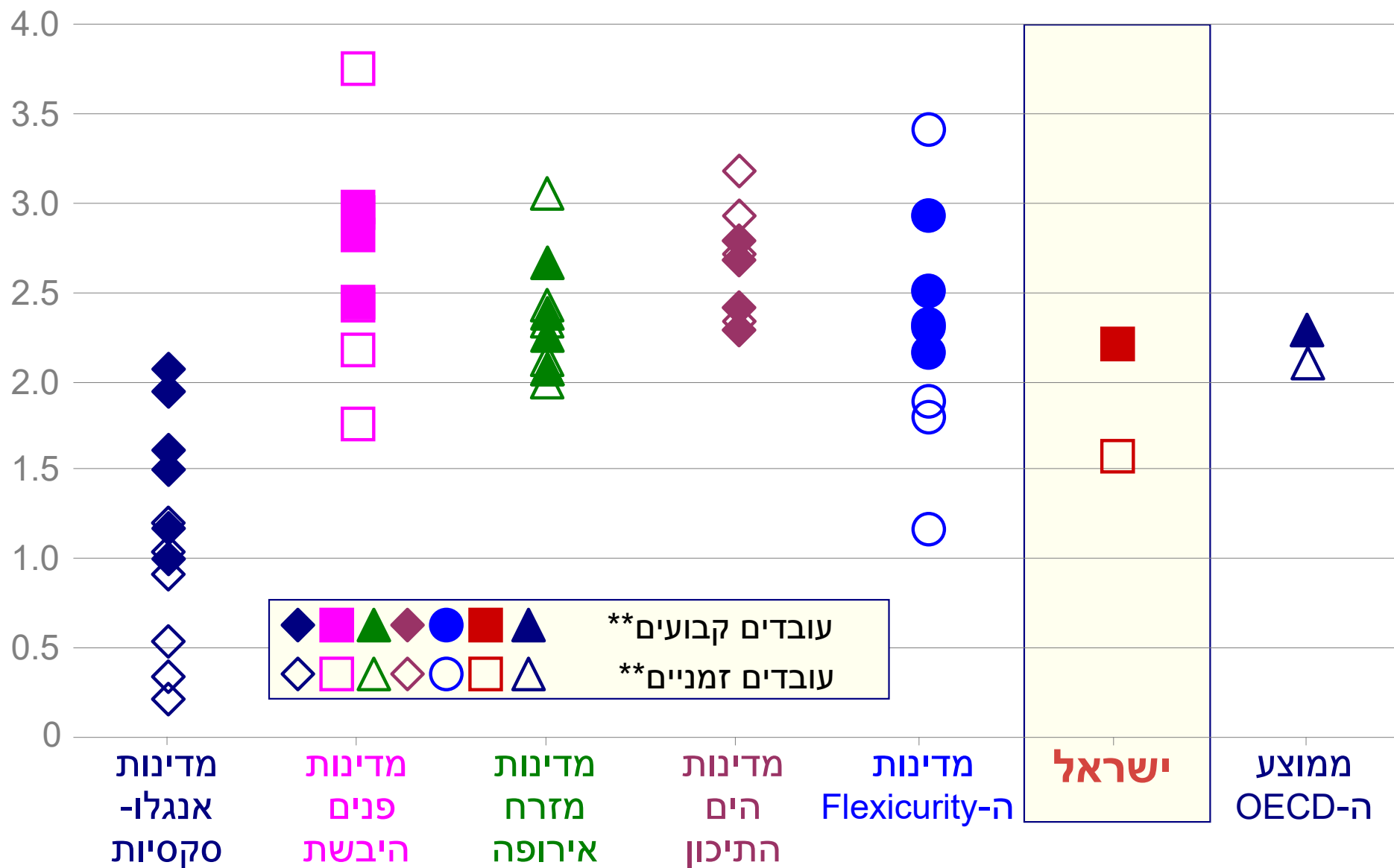
* ביטחון וגמישות נמדדים יחסית לממוצע ה-OECD, בהתבסס על שני רכיבי גמישות (מדד חקיקה להגנה על עובדים קבועים ומדד להגנה על עובדים זמניים או בעלי חוזה לזמן קצוב) וארבעה רכיבי ביטחון (תעסוקתיות) (מדיניות פעילה בשוק העבודה, שיעורי החלפת הכנסה נטו, הוצאה על ביטוח אבטלה ושיעור מקבלי דמי האבטלה).

מקור: דן בן-דוד וליאורה בורס, מרכז טאוב
נתונים: OECD, International Labor Organization

גמישות תעסוקתית עבור מעסיקים

מדד חקיקה להגנה תעסוקתית, 2013*

מידת
המוגבלות

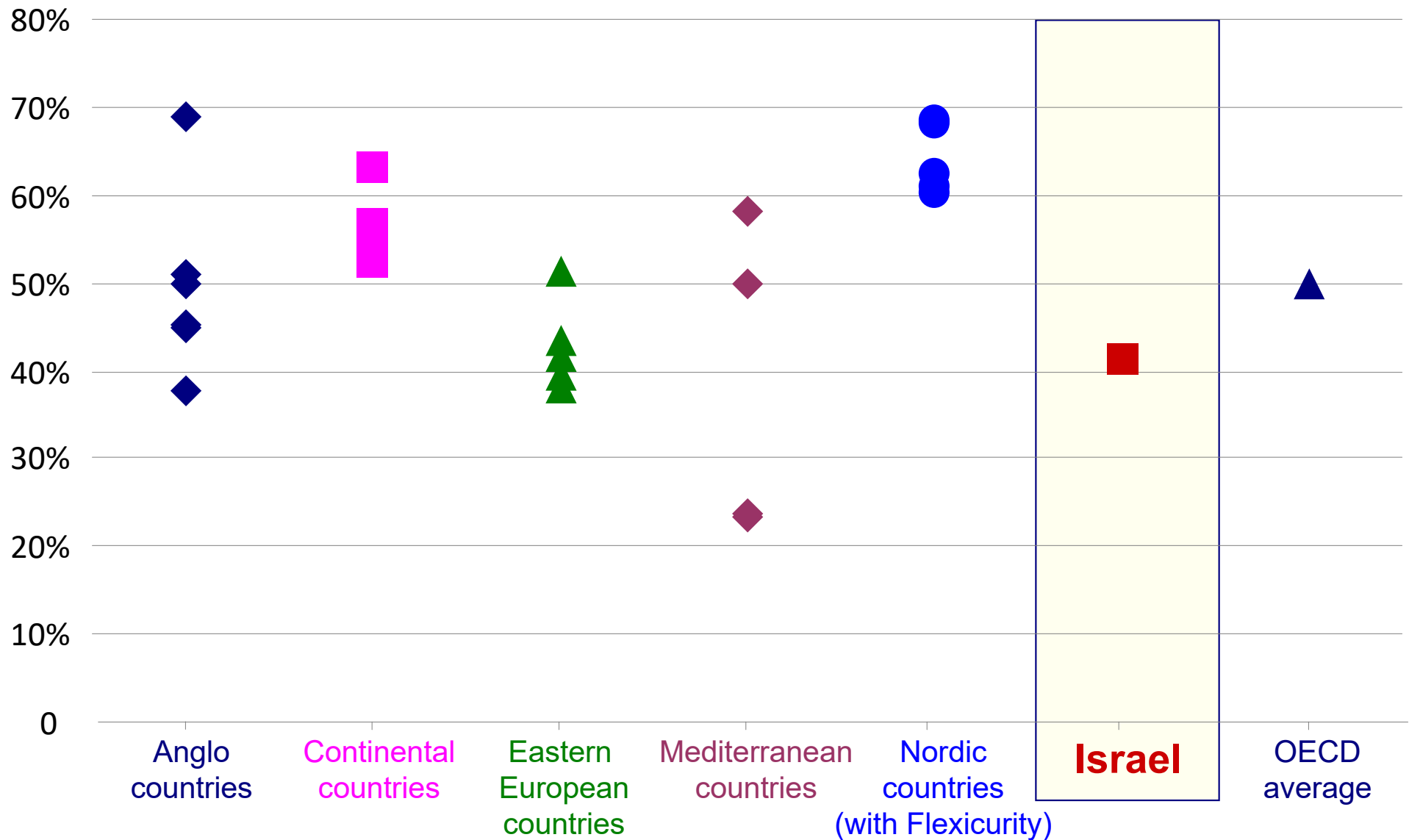

* מדד ההגנה התעסוקתית של ה-OECD נע בטווח שבין 0 (הכי פחות מגביל) ל-6 (הכי מגביל).

**המדד עבור עובדים קבועים מציין כמה נוקשה הפיקוח על מעסיקים המפטרם עובדים בעלי חוזים בלתי מוגבלים בזמן; המדד עבור עובדים זמניים מציין את רמת הפיקוח המקבילה עבור עובדים שתקופתם העסקתם מוגבלת.

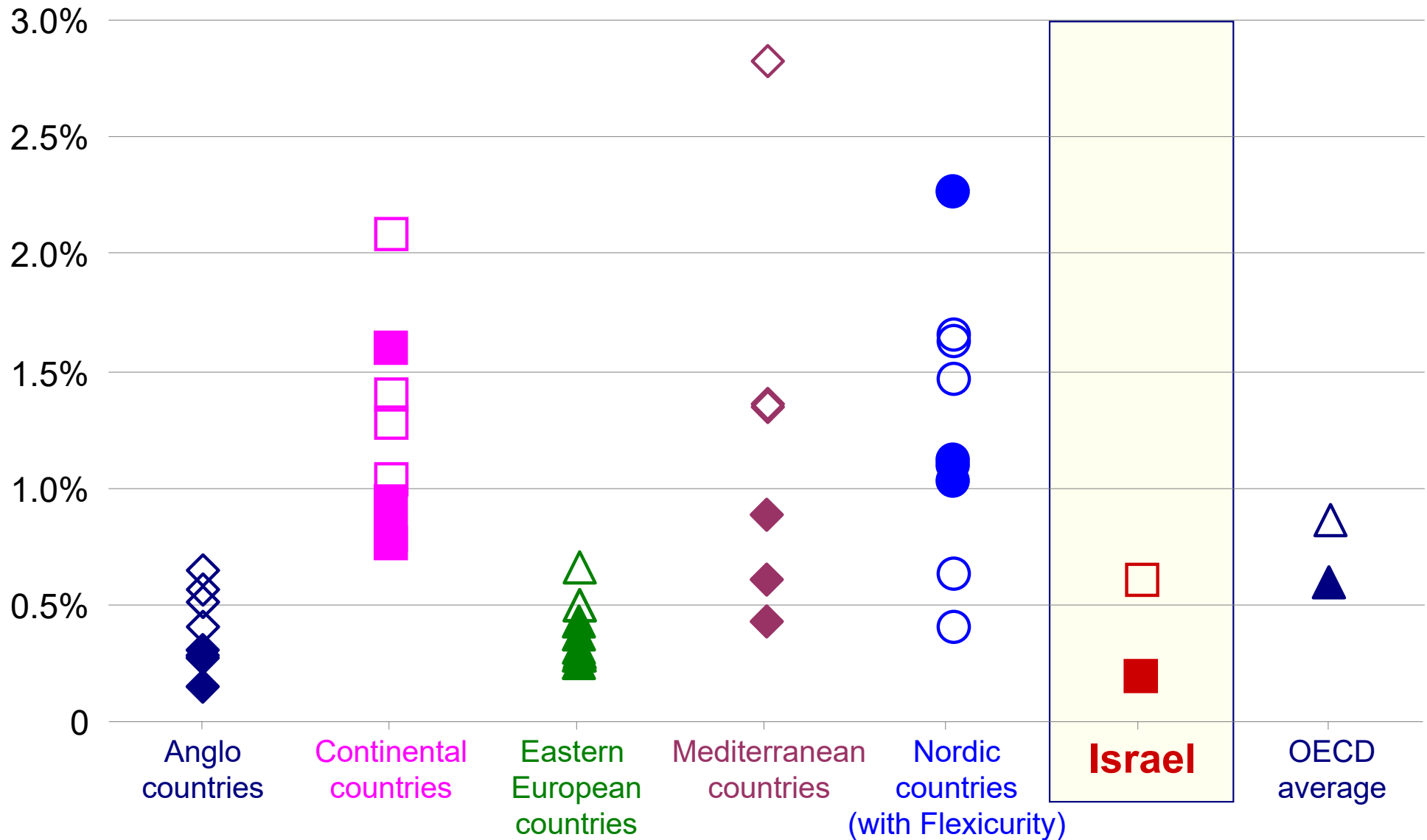
Job *security* for employees

Net income replacement rate for unemployed, 2011

Job *security* for employees

Expenditures on labor market policies as percent of GDP*, 2011

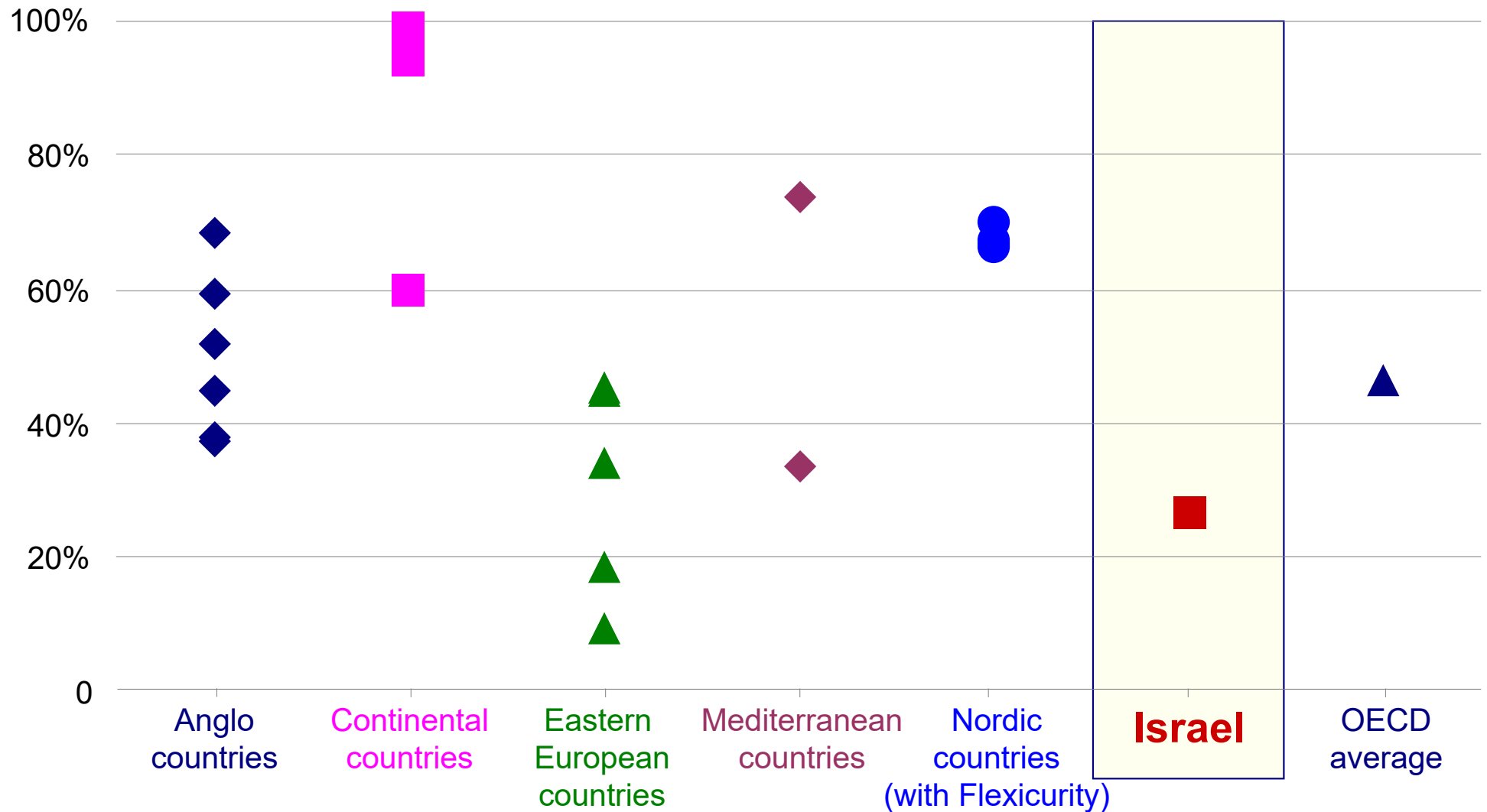
◆◆◆ active labor market policies
◇◇◇ passive labor market policies

* Active labour market policies include job placement, training and job creation policies. Passive labour market policies comprise unemployment compensation payments and other social assistance benefits. Data not available for select countries.

מקור: דן בן-דוד וליאורה בורס, מרכז טאוב
נתונים: OECD

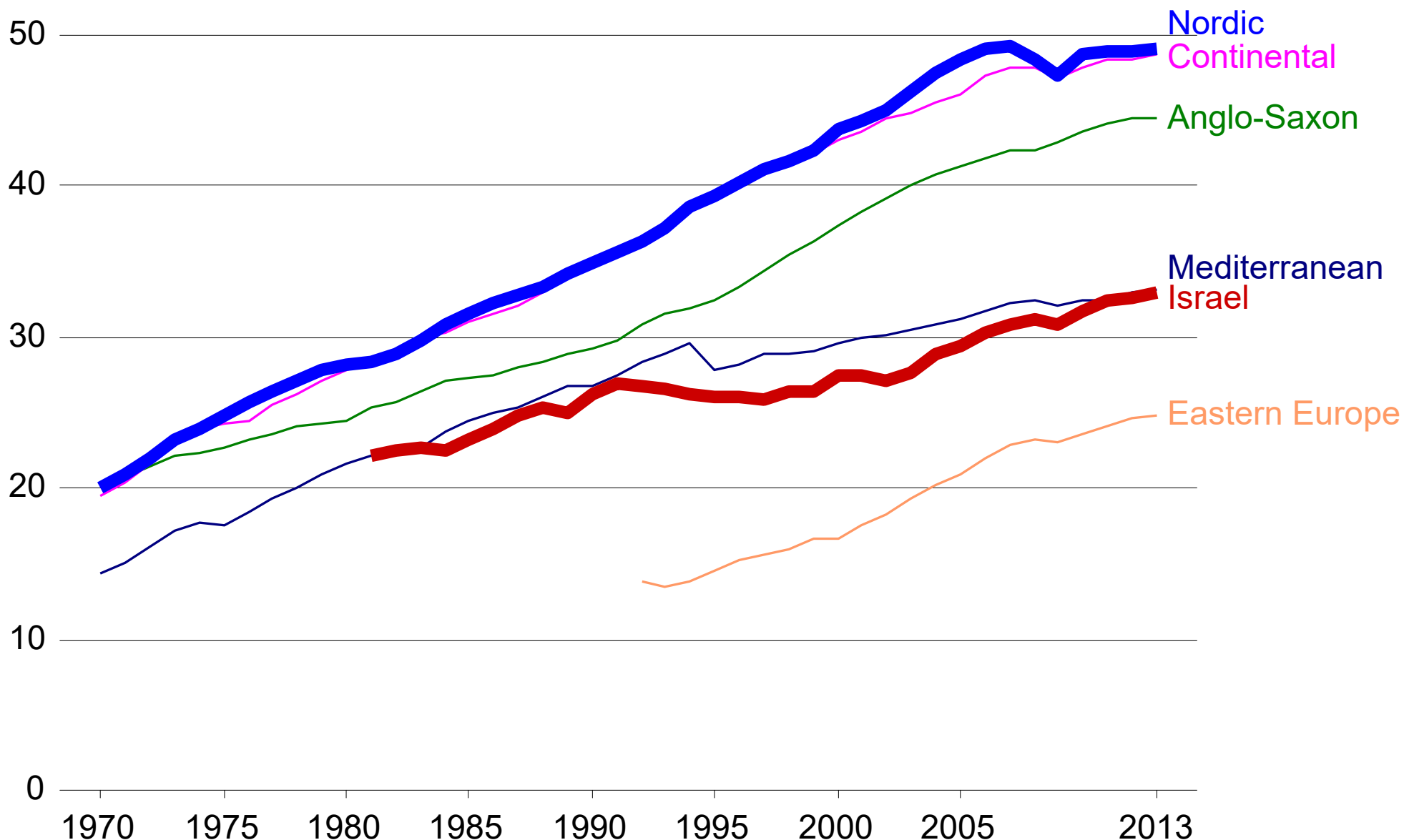
Job *security* for employees

Share of unemployed receiving unemployment benefits, 2006-2008

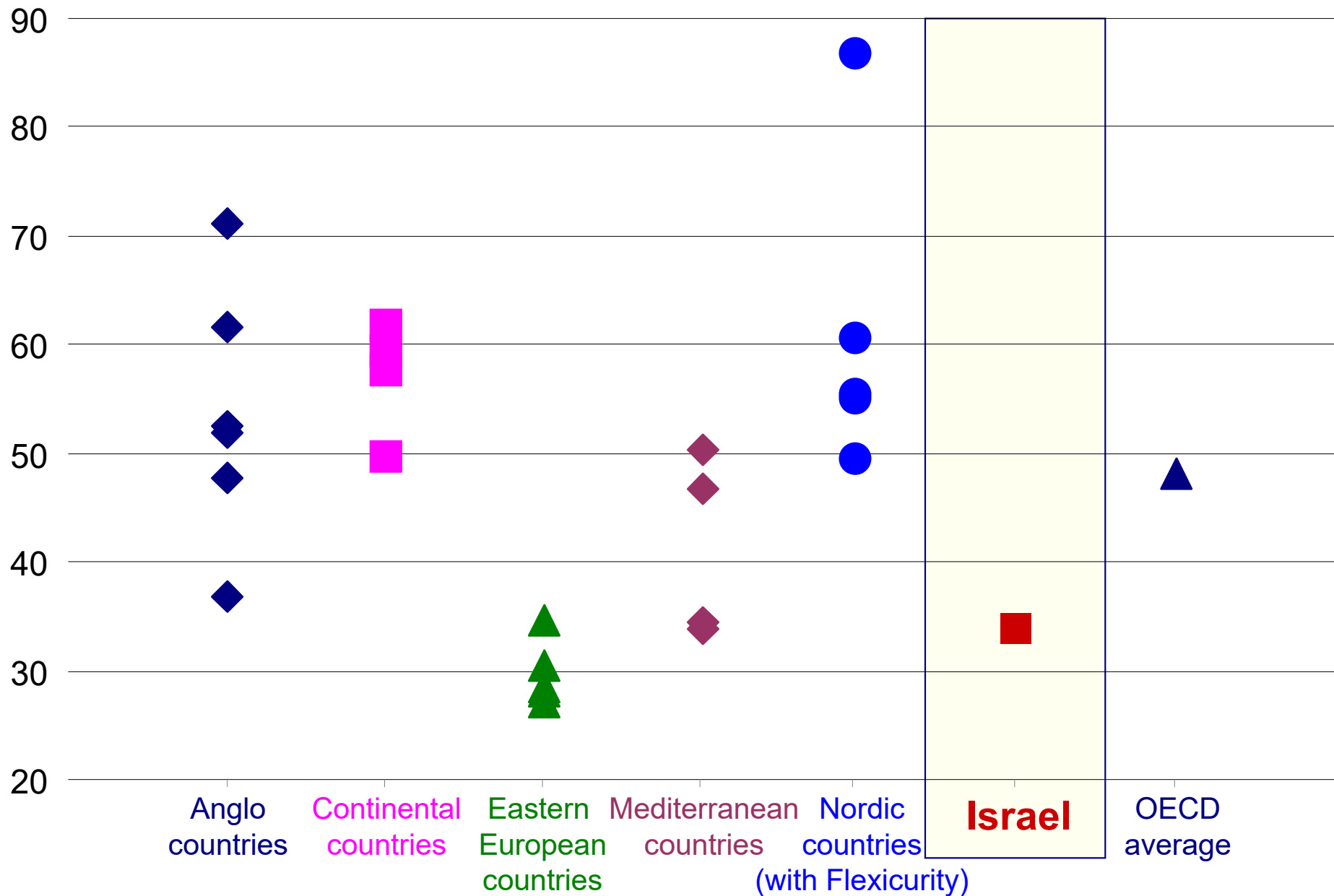
Labor productivity

GDP per hour worked*, 1970-2013

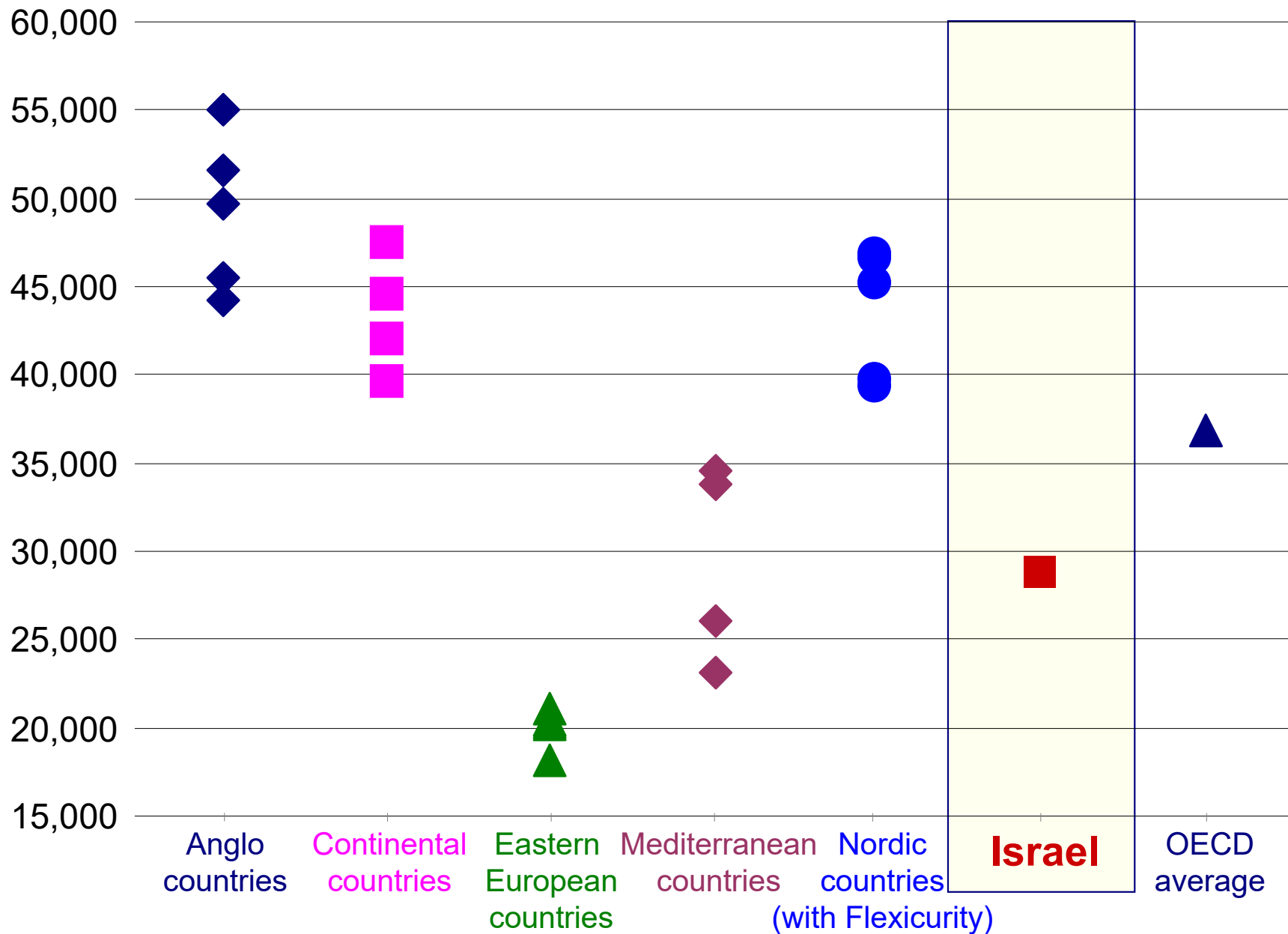

Labor productivity

GDP per hour worked, 2012

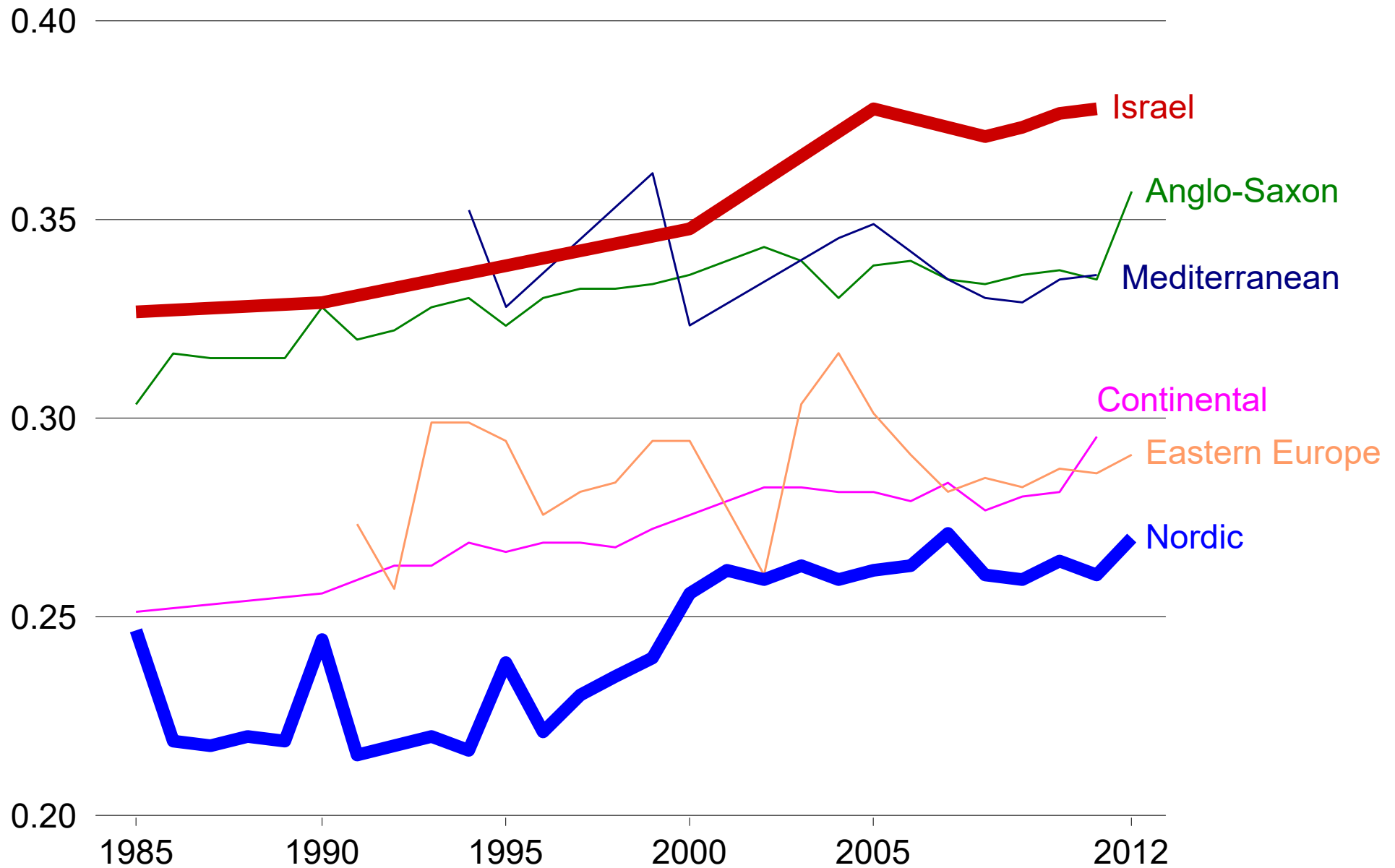

Average annual wages, 2012

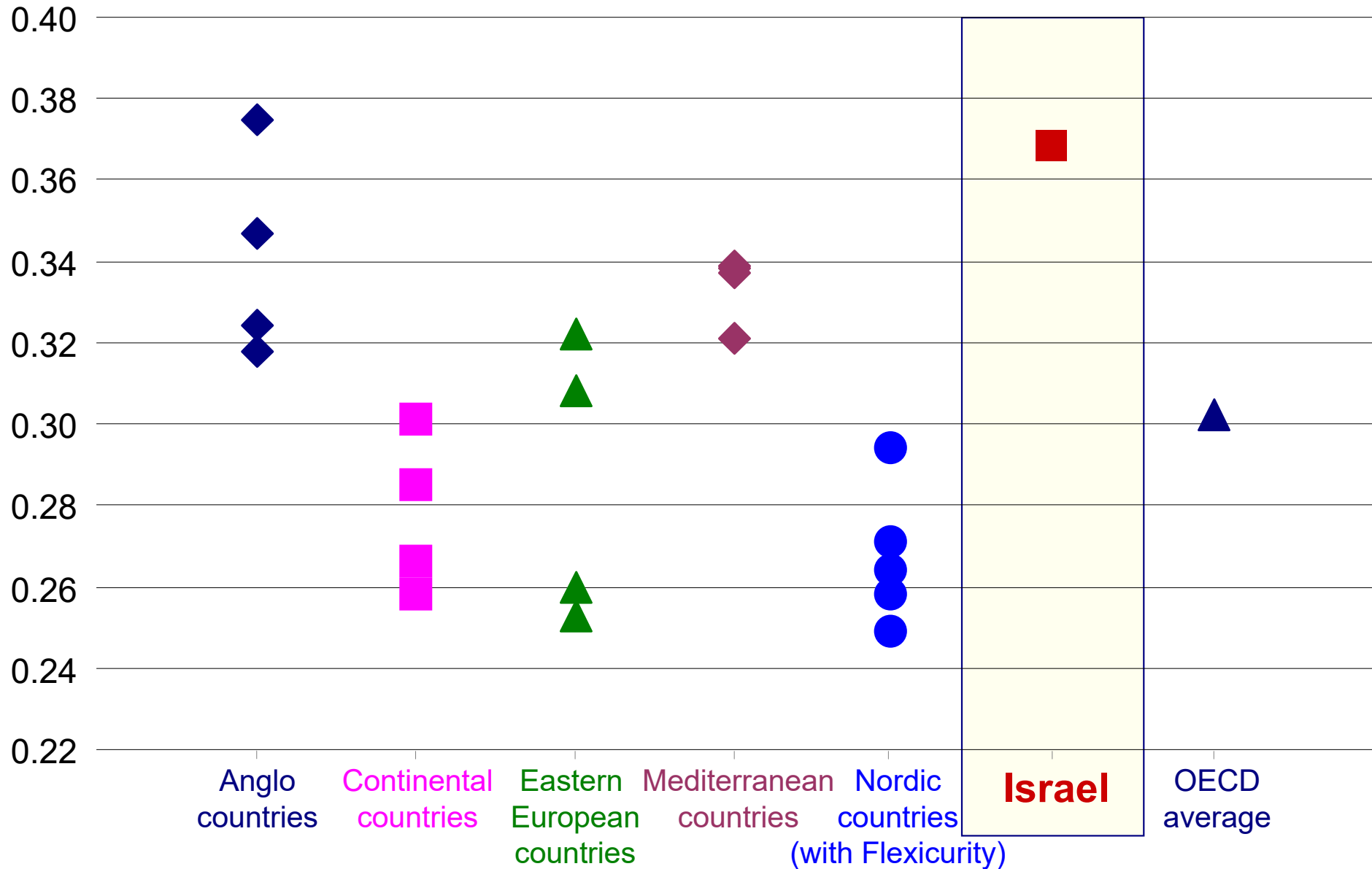
Income inequality

Gini in disposable incomes, post taxes and transfers

Gini – disposable incomes, 2010

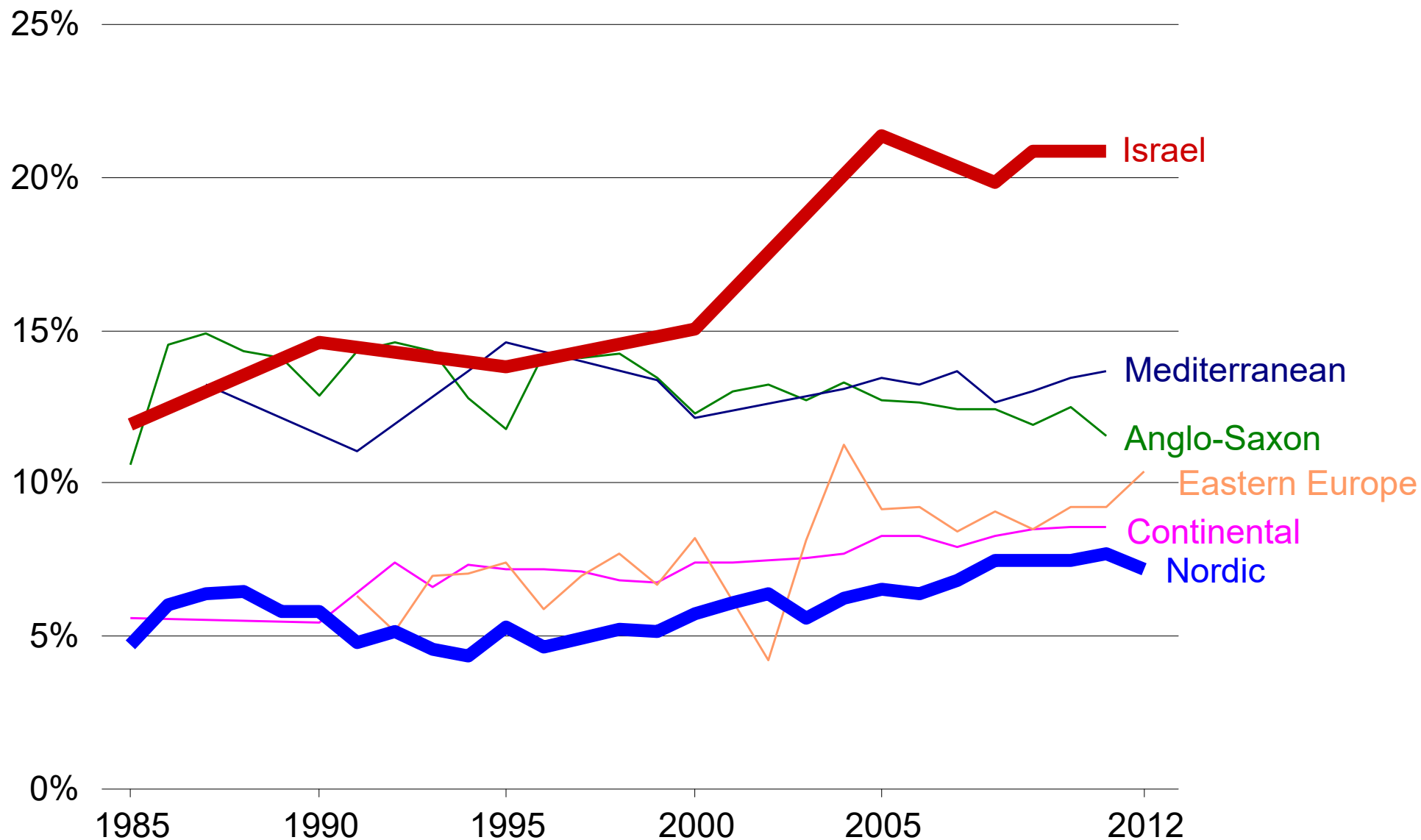
Working age population: 18-65

מקור: דן בן-דוד וליאורה בורס, מרכז טאוב
נתונים: OECD

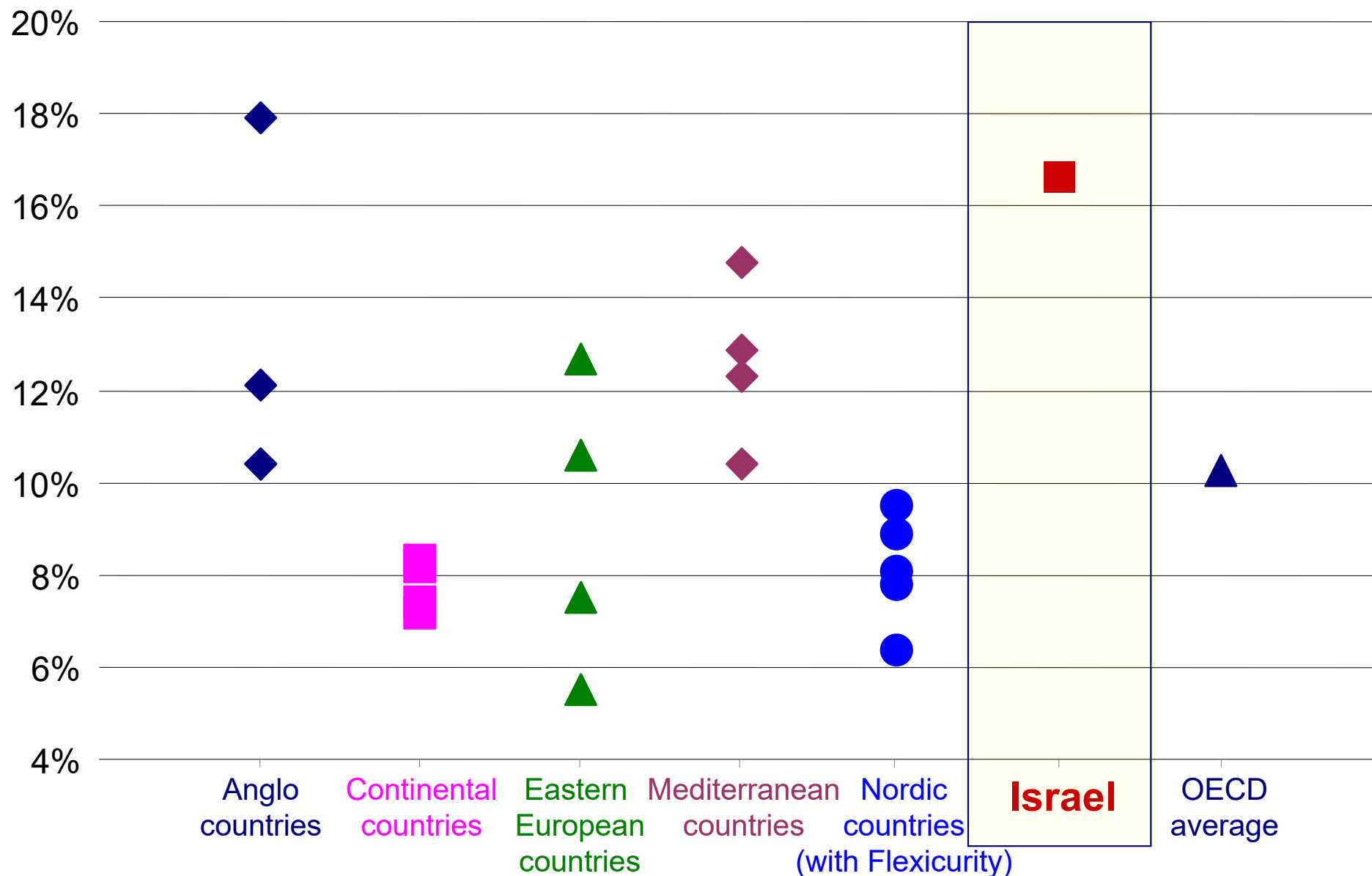
Poverty rates

Poverty line 50%, post taxes and transfers

Poverty rates*, 2010

Poverty in disposable incomes among working age population: 18-65

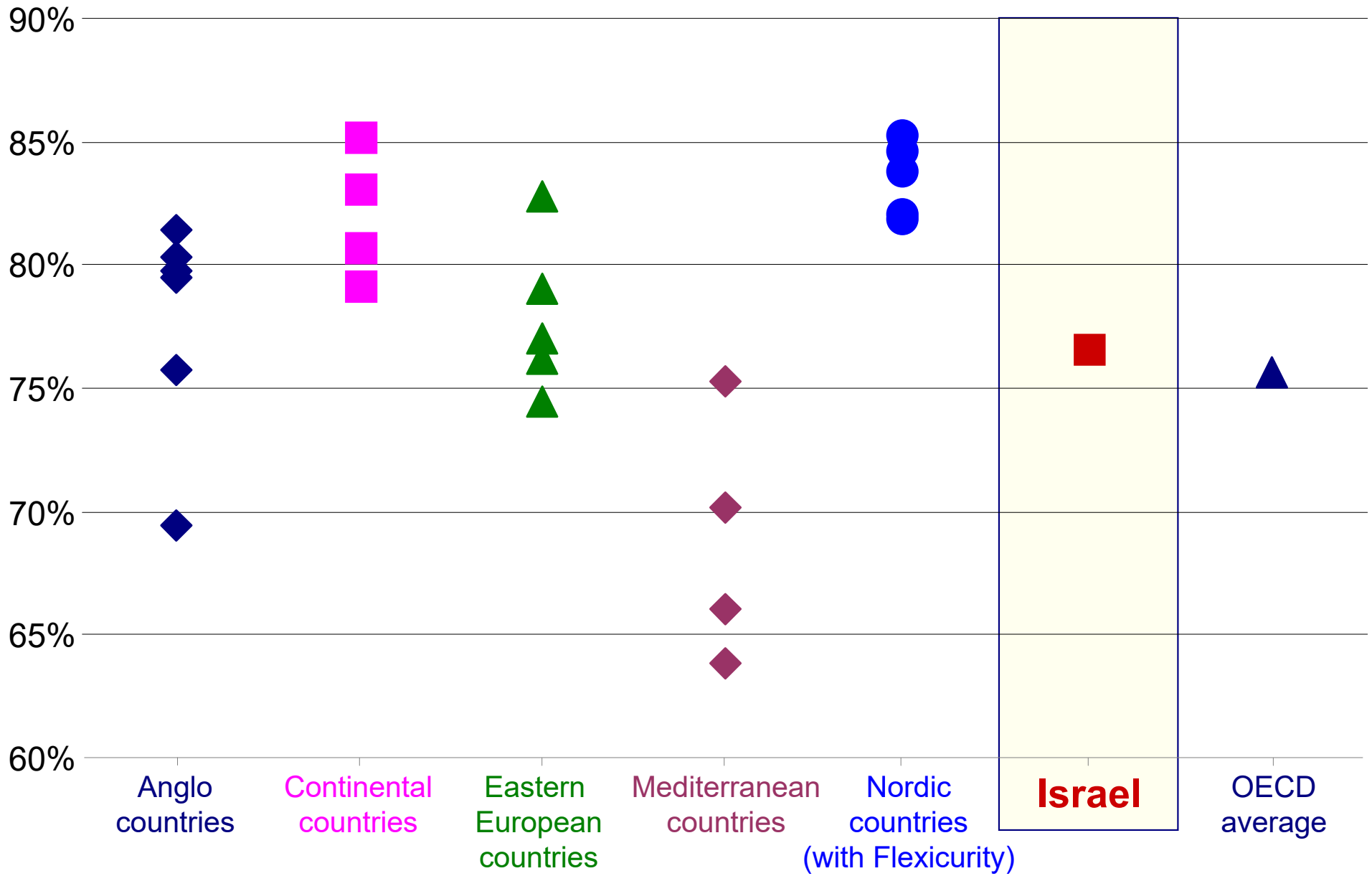

מקור: דן בן-דוד וליאורה בורס, מרכז טאוב
נתונים: OECD

* poverty line 50%

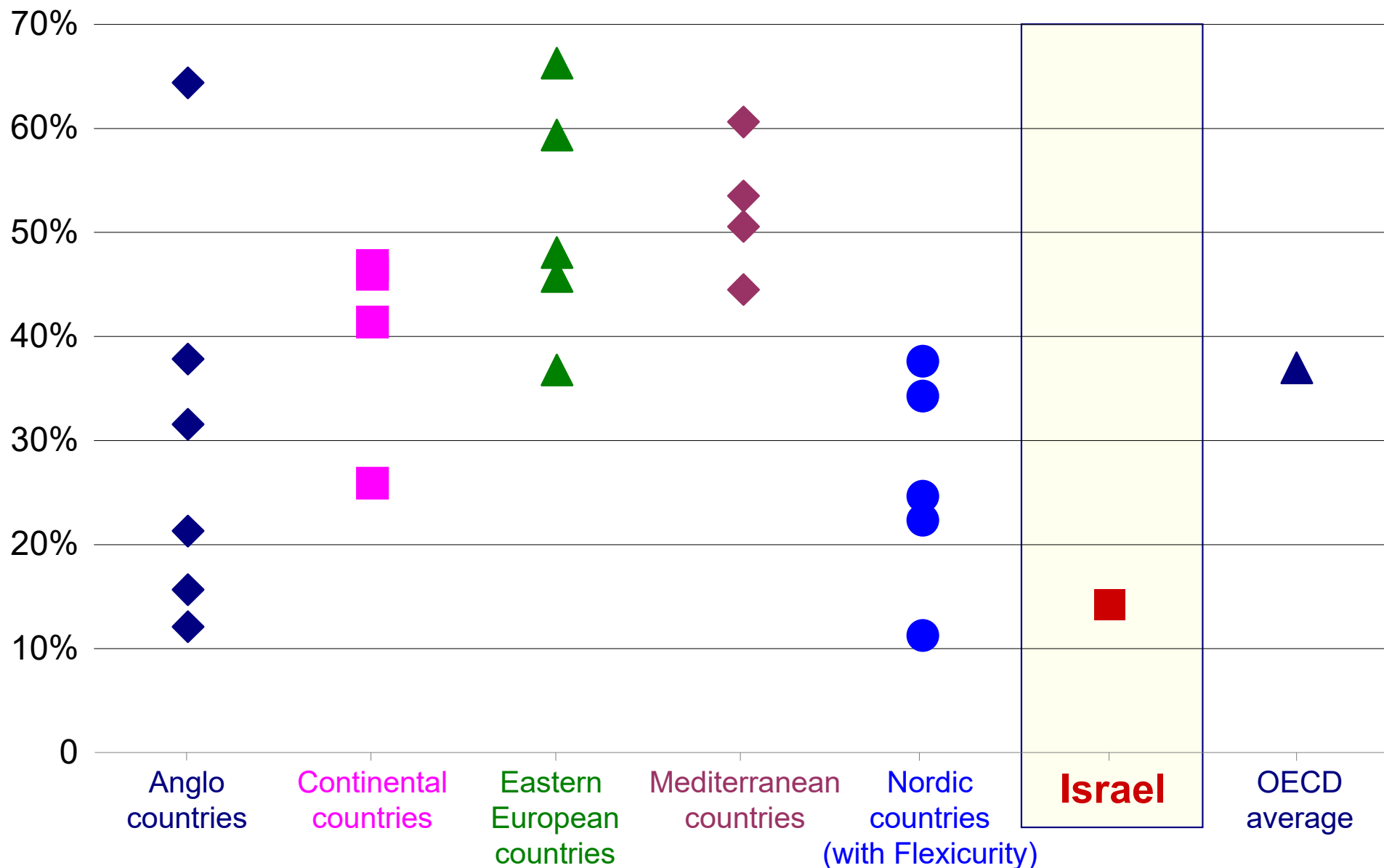
Employment Rates

25-54 year-olds, 2012

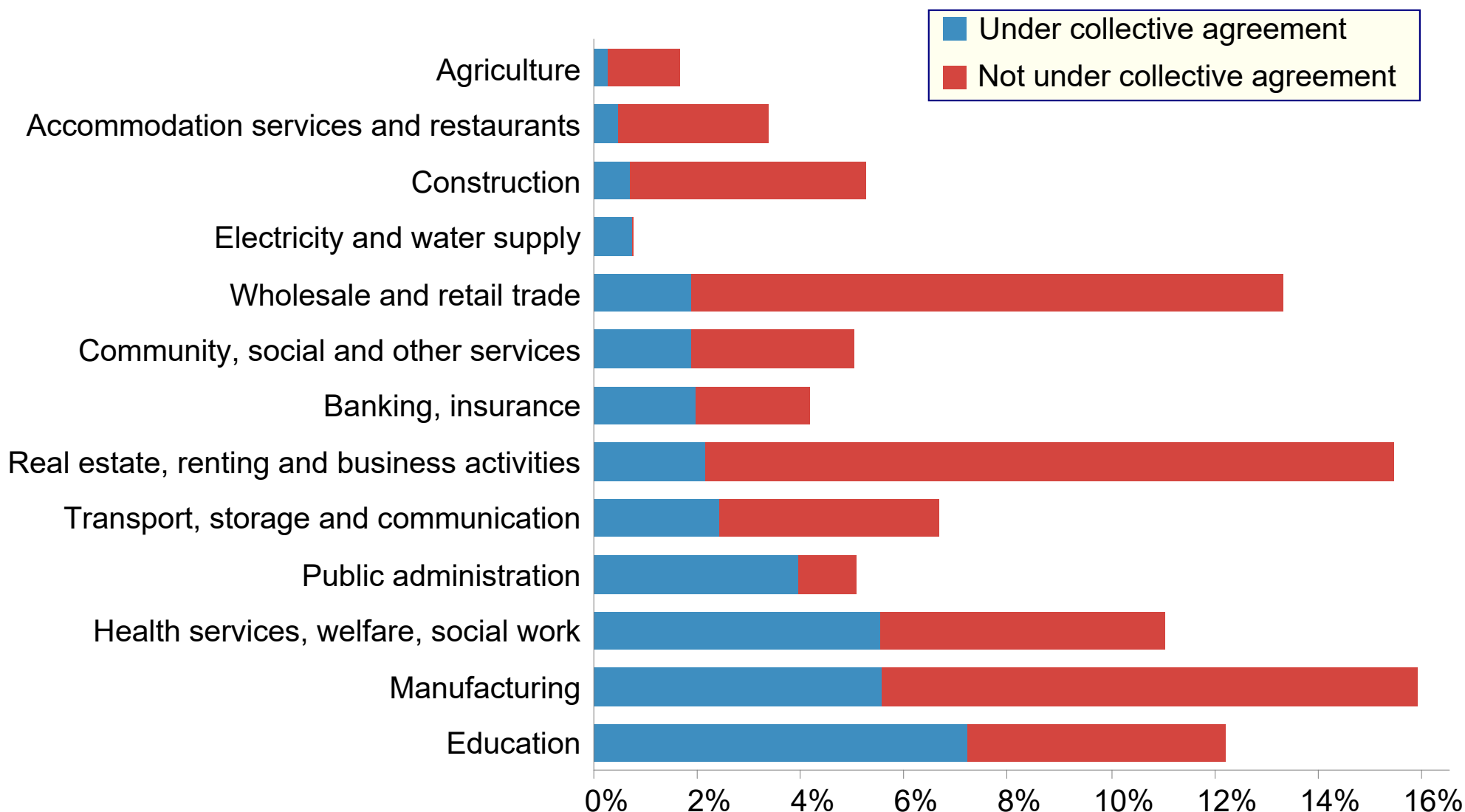
Percent unemployed 1 year and over

25-54 year-olds, 2012

Collective agreement coverage rates in Israel*

by economic branch**, 2011-2012

Source: Dan Ben-David, Liora Bowers and Kyrill Shraberman, Taub Center for Social Policy Studies in Israel

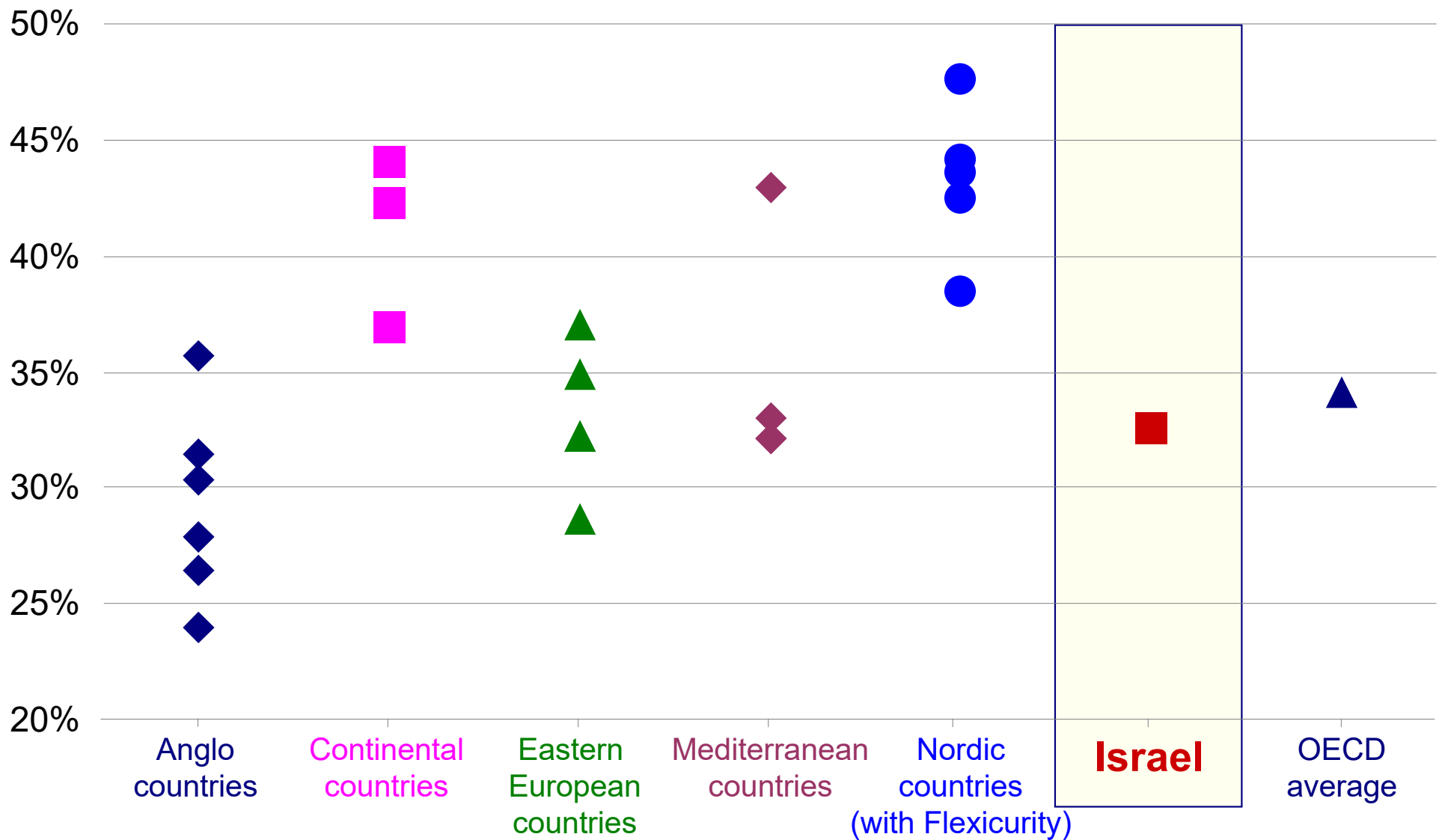
Data: OECD and ILO

* Distribution of the labor market represents Israelis aged 25-64. Data from 2011.

** Collective coverage rates are based on 2012 self-reported data, and all together represent about one-third of workers. However, experts in the field estimate that actual collective agreement coverage rates are closer to 50%.

Tax Revenue

as percent of GDP, 2011

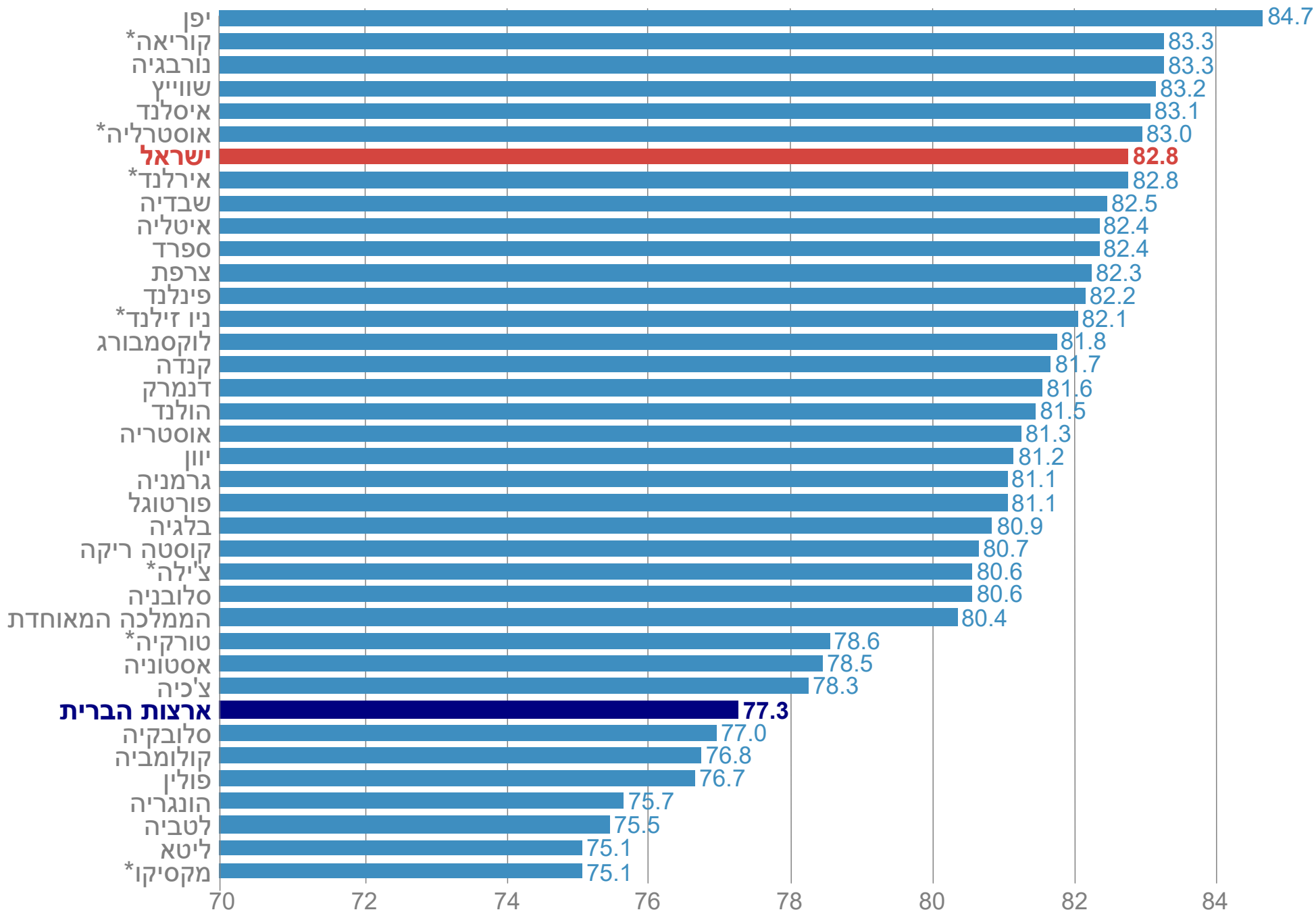
הצד החיובי

"אנשים ואומות נוהגים בחוכמה
רק אחרי שמיצו
את כל שאר החלופות"

אבא אבן

שר החוץ של ישראל, 1966-1974

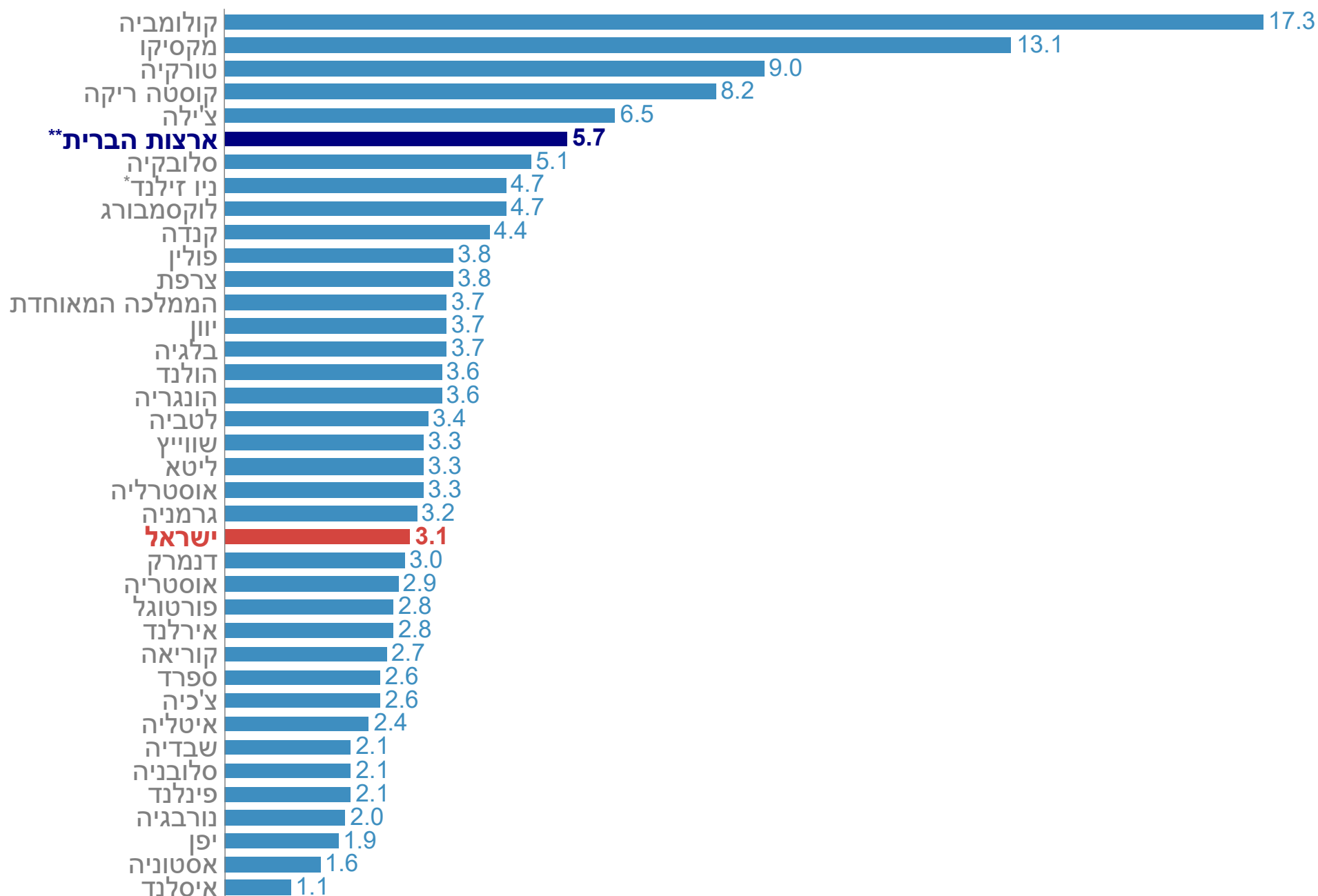
תוחלת חיים בעת הלידה, 2020

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

תמותת תינוקות

לאלף לידות, 2019

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב
נתונים: OECD

* 2017

** 2018

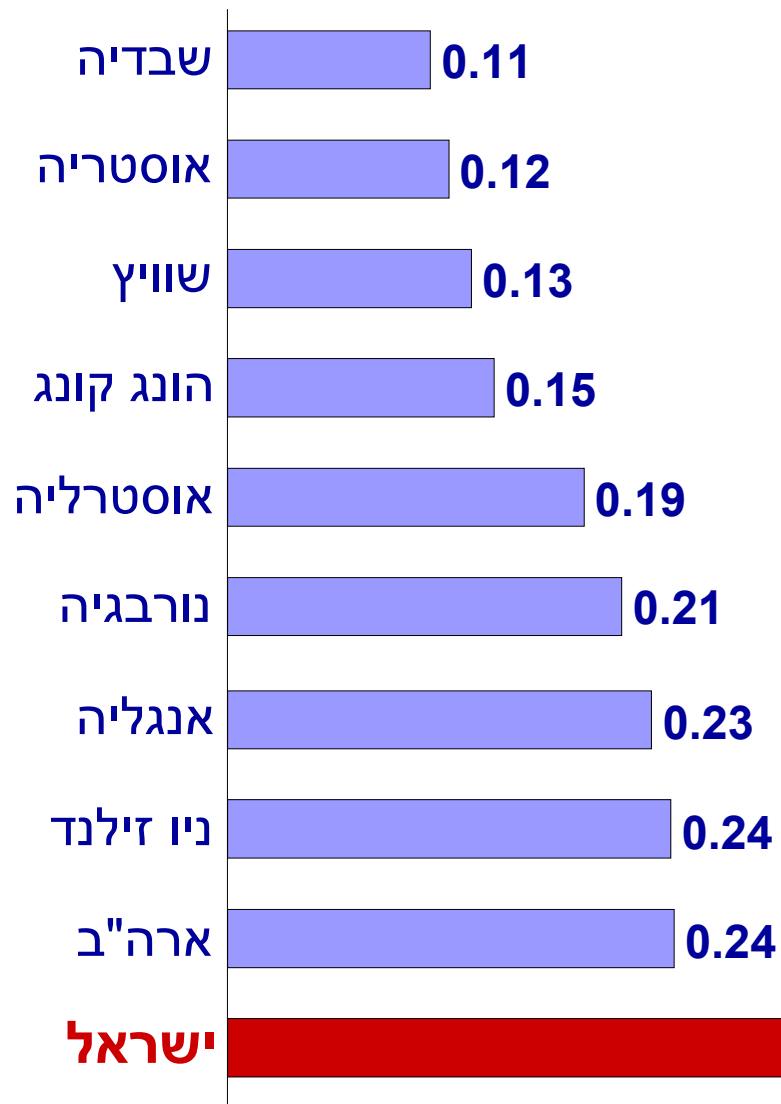
דירוג מדינות אירופאיות לפי מחקר כלכלי בכתבי עת מובילים, 1971-2000 כמות פרסומים ממוצעת לאיש סגל*

(בסיס = אנגליה)

691.7	ישראל	1
100.0	אנגליה	2
78.0	צרפת	3
72.5	אירלנד	4
55.0	בלגיה	5
48.6	שווייץ	6
42.2	שבדיה	7
38.5	גרמניה	8
38.5	תורכיה	9
33.0	אוסטריה	10
31.2	הולנד	11
23.9	איטליה	12
21.1	נורבגיה	13
21.1	ספרד	14
20.2	דנמרק	15
19.3	פינלנד	16
9.2	יוון	17
1.8	פורטוגל	18

פרסי נובל במדעים*, 2000-2011

מספר חתני פרס נובל לכל מיליון תושבים (10 המדינות המובילות)

חתני פרס נובל ישראלים במדעים מאז 2000

2002	כלכלה	דניאל כהנמן
2004	כימיה	אברהם הרשקו
2004	כימיה	אהרון צ'חנובר
2005	כלכלה	ישראל אומן
2009	כימיה	עדה יונת
2011	כימיה	דן שכטמן

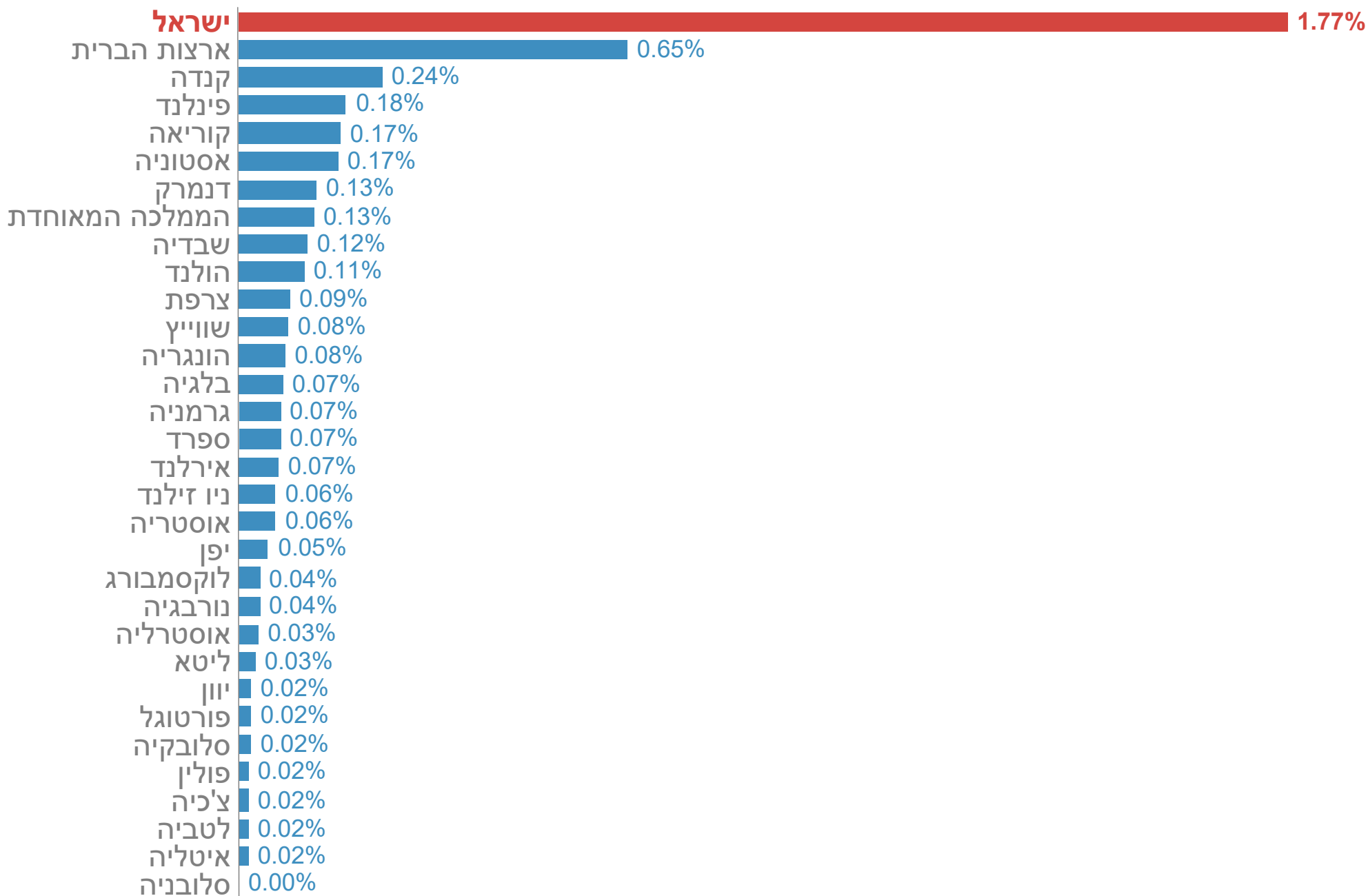
רק ל-4 מדינות יותר חתני פרס נובל
במדעים מישראל בשנים 2000-2011

* פיזיקה, כימיה, רפואה וכלכלה.

** לפי אוכלוסיה ממוצעת בשנים 2000-2010.

השקעות הון סיכון ב-OECD

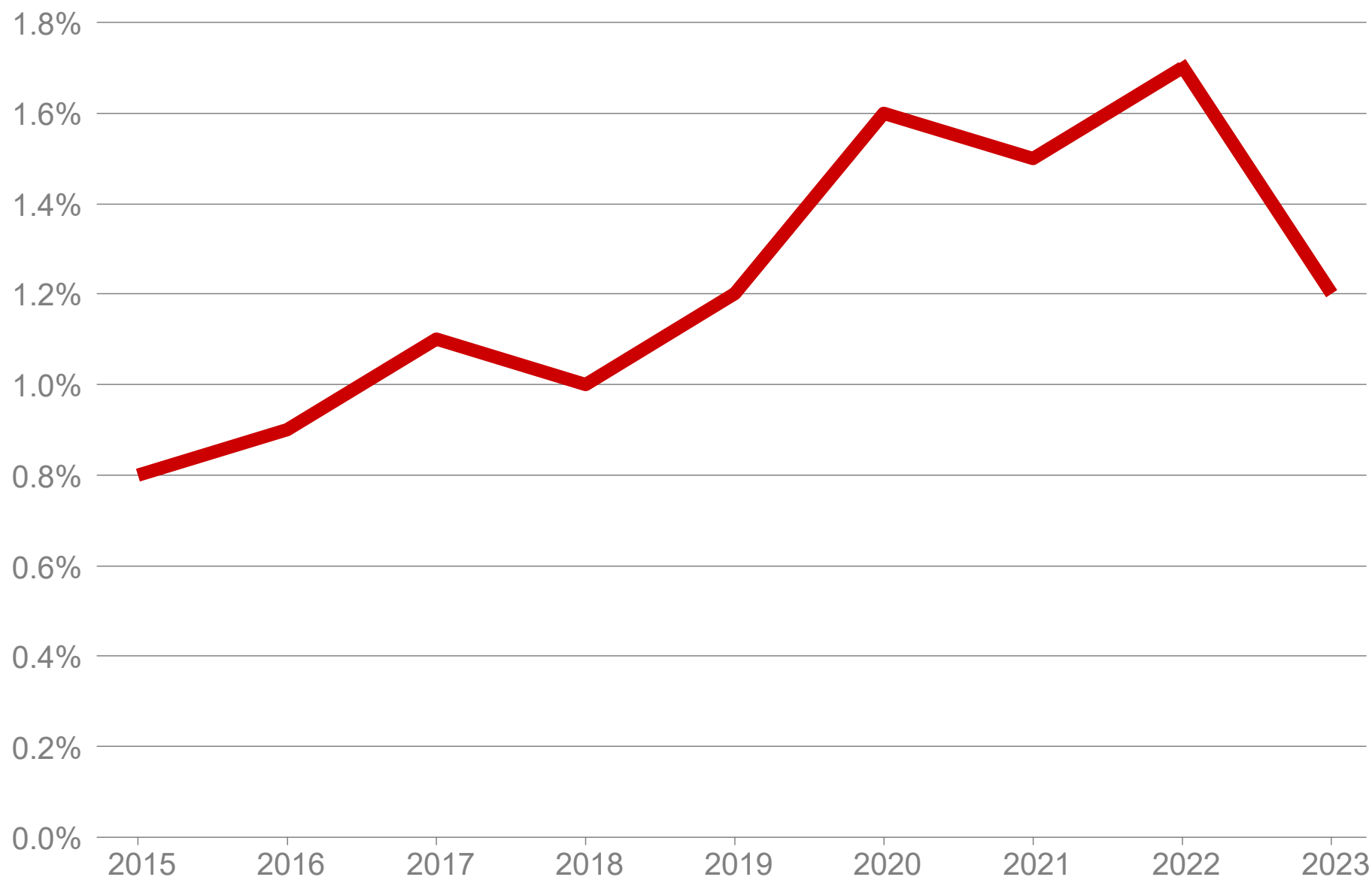
כאחוז מהתמ"ג, ממוצע 2018-2021

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: OECD

השקעה בהון סיכון בישראל כאחוז מההשקעה בהון סיכון בעולם

2015-2023

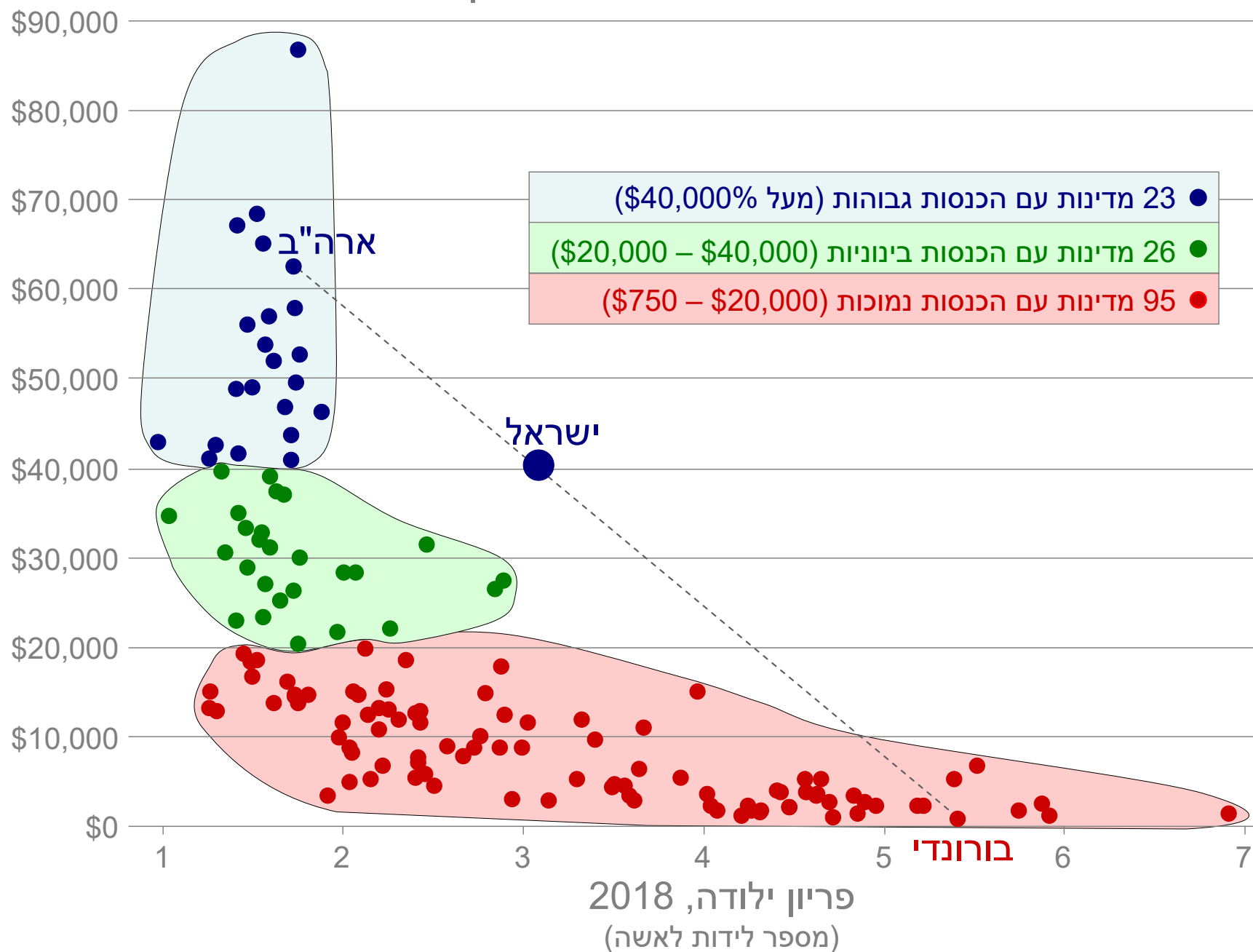
מקור: בנק ישראל

נתונים: רשות החדשנות על בסיס נתוני Pitchbook

רמת חיים ארצית ופריון ילודה

144 מדינות עם לפחות מיליון תושבים*

תמ"ג
לנפש
שנתי*
2019

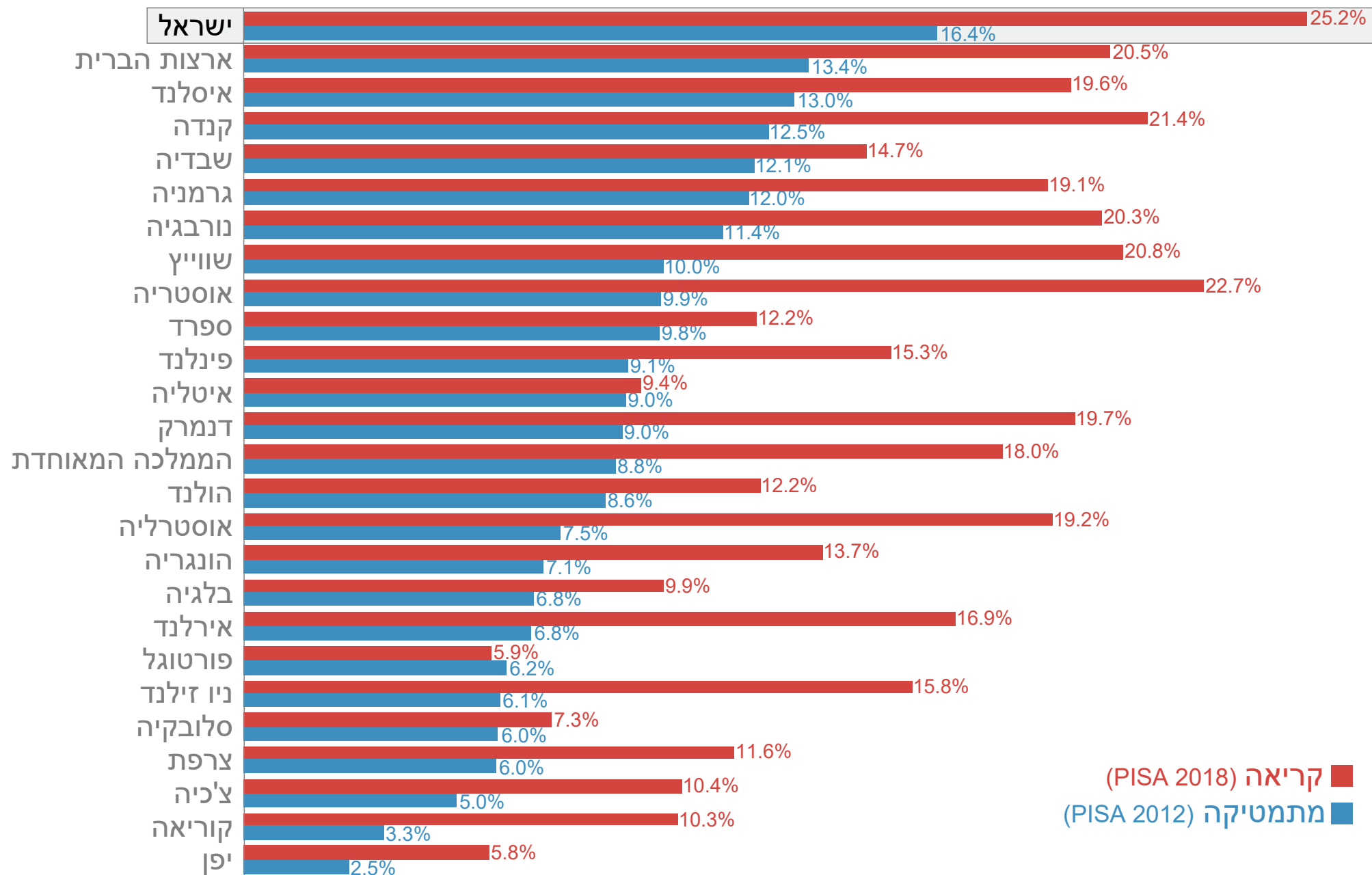

מקור: דן בן-דוד, מוסד שורש ואוניברסיטת תל-אביב
נתונים: הבנק העולמי

* לא כולל מדינות שהינן בעיקר יצואניות נפט ומדינות-ערים
** בדולרים של 2017 לפי יחס כח קניה

בטחון עצמי בלימודים

שיעור התלמידים המצהירים שהם מבינים את החומר הקשה ביותר*

מקור: דן בן-דוד ואריאלה סבין, מוסד שורש למחקר כלכלי-חברתי
נתונים מה-OECD PISA

דוגמא לפונקציה אקספוננציאלית

מילוי בקבוק של ליטר מים

1 ליטר = 1000 מיליליטר

כמות מים בבקבוק (במיליליטרים)	תקופה
0.001	1
0.002	2
0.004	3
0.008	4
0.016	5
0.032	6
0.064	7
0.128	8
0.256	9
0.512	10
1.024	11
2.048	12
4.096	13
8.192	14
16.384	15
32.768	16
65.536	17
131.072	18
262.144	19
524.288	20
1048.576	21

אם שמים אלפית מיליליטר (0.001) מים בבקבוק של ליטר,

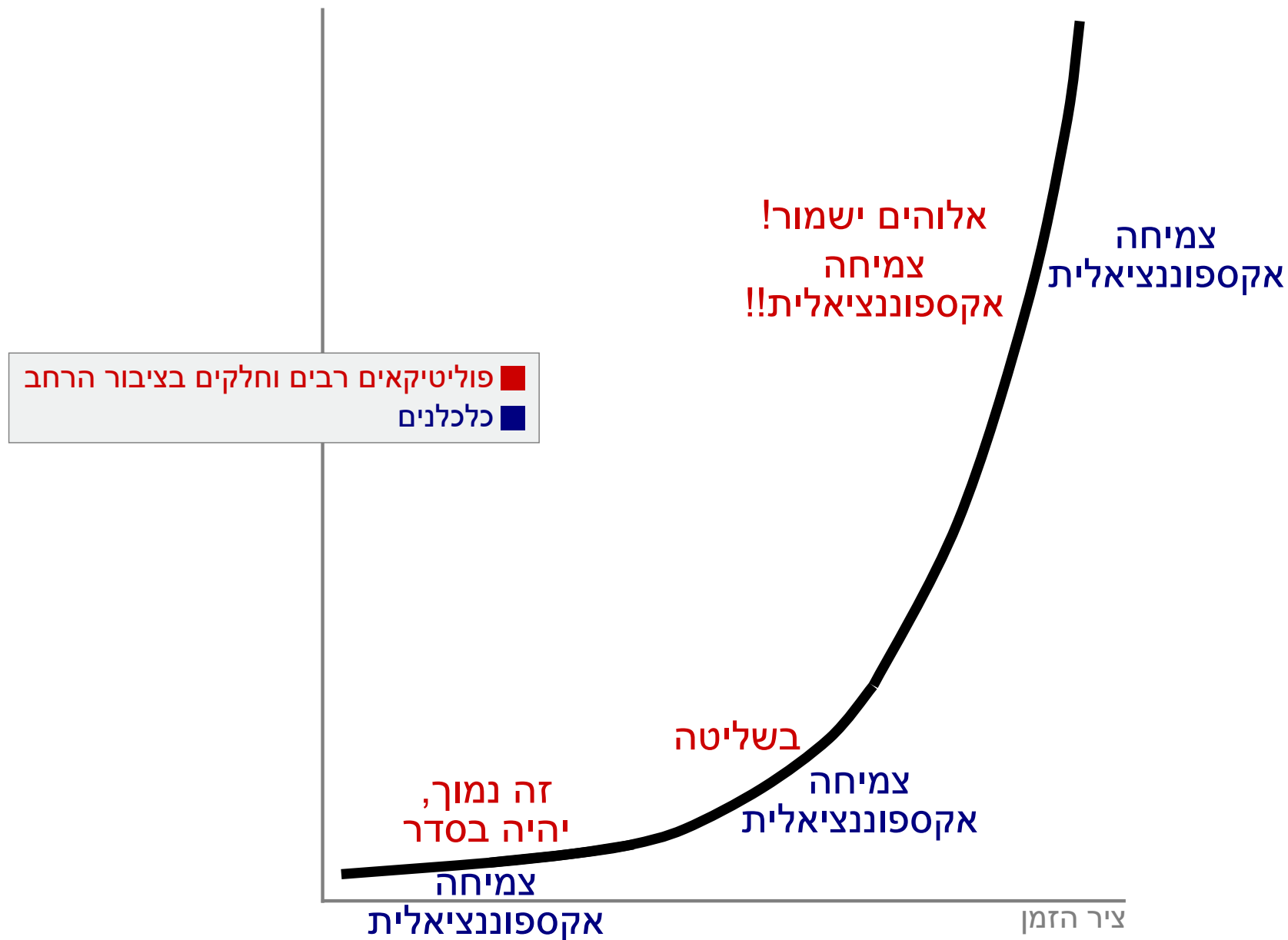
ובכל תקופה מכפילים את כמות המים שבבקבוק,

כמה תקופות ייקח עד שהבקבוק יהיה מלא (1000 מיליליטר)?

**במילים אחרות, כמה
תקופות ייקח עד שהכמות
הראשונה תגדל פי מיליון?**

איך נתפסת צמיחה אקספוננציאלית

של וירוס, של אוכלוסיה, ושל שינויים באקלים, וכו'

מתווה ישראל 2.0

הבטחת עתידה של ישראל – ארבע אבני יסוד של מוסד שורש

יעד: החזרת ישראל לתוואי כלכלי-חברתי בר קיימא
הבטחת צמיחה כלכלית מהירה יותר, עוני נמוך יותר, ויכולת לאומית להגן על עצמנו

1. מהפך במערכת החינוך הכולל

- שדרוג משמעותי של תכנית הליבה וחסימת תקציבים למי שאינו מלמד אותה במלואה;
- שינוי מהותי של הדרך בה בוחרים, מכשירים ומתגמלים מורים;
- רפורמה כוללת של משרד החינוך ואופן התנהלותו.

2. מהפך בתמיכות ובתקצוב הכולל

- הפסקת תמיכות המעודדות אורח חיים של אי-עבודה;
- שקיפות תקציבית מלאה שתאפשר לציבור לדעת מהן העדיפויות הלאומיות בפועל – ובין השאר, מי מקבל תמיכות וכמה הם מקבלים.

יעד: ביצור השינויים המתוארים לעיל
הבטחת יכולתה של ישראל להישאר על התוואי בר-הקיימא החדש שלה

3. שינוי שיטת הממשל

- שרים המבינים בתחום משרדיהם בזרוע ביצועית בעלת יכולת ליישום החלטותיה ולאכיפת החוק;
- בניית מערך אפקטיבי של איזונים ובלמים בין שלוש זרועות השלטון.

4. ניסוח והעברת חוקה

לבצר בסלע את היסודות הממלכתיים שיגנו על המדינה ויקשו על כל מי שינסו בעתיד להחזיר אותה אחורה.

סיכום

● הכתובת על הקיר.

האוכלוסיה הנזקקת אינה מקבלת את הכלים להתמודדות בשוק עבודה פתוח ותחרותי, והיא גדלה בקצב מהיר בהרבה מהאוכלוסיה שממנת אותה.

● **במשק מודרני ופתוח המאפשר תנועה חופשית של הון ושל עובדים מישראל לחו"ל, מי שמגביר את הנטל על האוכלוסיה שמשלמת מסים ומשרתת בצה"ל חייב להבין כי קיימת נקודת שבירה.**

חוקים שקשה היום להעביר בכנסת לשינוי התוואים, יהיה בלתי-אפשרי להעביר בעוד דור או שניים.

אזהרת הכלכלנים מתוך

מכתב פתוח שעליו חתמו 130 מהכלכלנים הבכירים בישראל (28 במאי, 2024)

https://economists-for-israeli-democracy.com/files/letter_2024-05-28.pdf

"ללא שינוי בתוואי הקיים, תהליכים אלה מסכנים את קיום המדינה. רבים מהנושאים בנטל יעדיפו להגר מישראל. הראשונים לעזוב יהיו אלה שלהם הזדמנויות בחו"ל: רופאים ורופאות, מהנדסים ומהנדסות, עובדי ועובדות הייטק, ומדענים ומדעניות. האוכלוסייה שתישאר בישראל תהיה פחות משכילה ופחות יצרנית, וכך יגבר הנטל על האוכלוסייה היצרנית שנשארה – מה שיעודד הגירה נוספת מישראל."

סיכום (המשך)

מתוך **אזהרת הכלכלנים**

מכתב פתוח שעליו חתמו 130 מהכלכלנים הבכירים בישראל (28 במאי, 2024)

https://economists-for-israeli-democracy.com/files/letter_2024-05-28.pdf

"תהליך זה של 'ספירלת קריסה' שבה מעגלים הולכים וגדלים מעדיפים להגר, כאשר מצבם של הנשארים הולך ונעשה גרוע, יפגע קשות באוכלוסיות שאין להן אפשרות קלה להגר, ובכלל זה המגזר החרדי."

"התהליכים הדמוגרפיים והכלכליים שעוברים על ירושלים בעשורים האחרונים – הידרדרותה המהירה במדדים הסוציו-אקונומיים, תוך כדי נטישת העיר על ידי חלקים גדולים של אוכלוסייתה החילונית – מדגימים היטב את תופעת ספירלת הקריסה והסכנות הנשקפות למדינת ישראל כולה."

"לירושלים יש את ישראל."

"לישראל, יש רק את עצמה."

סיכום (המשך)

אזהרת הכלכלנים מתוך

מכתב פתוח שעליו חתמו 130 מהכלכלנים הבכירים בישראל (28 במאי, 2024)

https://economists-for-israeli-democracy.com/files/letter_2024-05-28.pdf

"אנו, כלכלני וכלכלניות ישראל, מתריעים בצורה נחרצת וברורה נגד המשך ההתעלמות מתהליכים המובילים את מדינת ישראל לתהום כלכלי, ביטחוני, וחברתי. הסכנה ברורה, ולהערכתנו הסבירות להתממשותה גבוהה מאוד."

"זוהי אזעקת אמת."

ההיסטוריה לא תסלח לקברניטי המדינה בהווה ובעתיד – מכל קצות הקשת הפוליטית – אם יעמדו מנגד."

מדיניות כלכלית בישראל

דן בן-דוד

אוניברסיטת תל-אביב